

แนวทางปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุนมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง
อำเภอธาตุนม จังหวัดนครพนม

นายอนุวัฒน์ การถัก

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

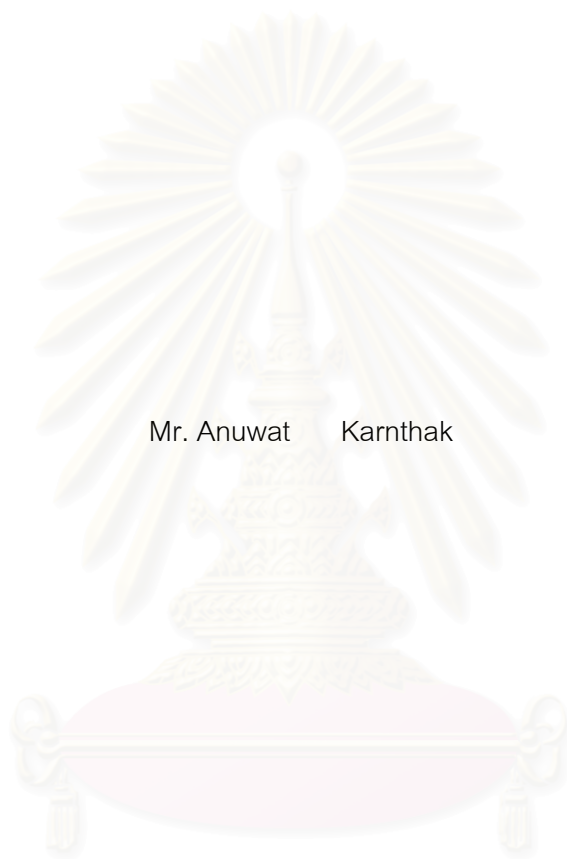
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3278-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

URBAN DESIGN IMPROVEMENT FOR WAT PHRATHATPHANOM AND KHONG RIVER
LINKAGE AREA THATPHANOM MUNICIPAL NAKHON PHANOM PROVINCE

Mr. Anuwat Karnthak

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture in Urban Design

Faculty of Architecture
Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-3278-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับ
พื้นที่ริมแม่น้ำโขง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
โดย นายอนุวัฒน์ การถัก
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.บรรณโคภิชษฐ์ เมฆวิชัย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.บรรณโคภิชษฐ์ เมฆวิชัย)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์)

.....กรรมการ
(นาวาอากาศเอก อาวุธ เงินชูกลิ่น)

นายอนุวัฒน์ การถัก : แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง อำเภอ
ธาตุพนม จังหวัดนครพนม (URBAN DESIGN IMPROVEMENT FOR WAT PHATHATPHRANOM AND
KHONG RIVER LINKAGE AREA THATPHANOM MUNICIPAL NAKHON PHANOM PROVINCE)
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.บรรณวิศริทธิ์ เมฆวิชัย, 171 หน้า. ISBN 974-17-3278-3

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาอยู่ 2 ประเด็นคือ ประการแรกเป็นการหาแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมให้มีความเหมาะสมกับวัดพระธาตุพนมในด้านการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัดพระธาตุพนม รวมไปถึงการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นไปตามปรัชญาของพุทธศาสนาในการสร้างพระธาตุ และประการที่สองเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งวัตถุประสงค์หลักทั้งสองส่วนนี้จะต้องประสานกันเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ได้

แนวทางในการพัฒนาได้เสนอให้มีการปรับปรุงพื้นที่ประกอบด้วย 1. พื้นที่บริเวณหน้าวัด ได้เสนอให้เป็นส่วนที่รองรับกิจกรรมของเมืองทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีกิจกรรมไม่ขัดแย้งกับวัด รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัด 2. พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล ได้เสนอแนะให้เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมของตลาดสดและกิจการด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับวัดพระธาตุพนม 3. พื้นที่บริเวณตลาดเก่า ได้เสนอให้มีการปรับปรุงทางกายภาพและกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูให้กลับมามีการใช้พื้นที่ด้านการค้าอีกครั้งหลังจากที่ซบเซาลงไป 4. การปรับปรุงพื้นที่ริมแม่น้ำโขงให้สามารถรองรับกิจกรรมด้านการพักผ่อนและการท่องเที่ยวได้มากขึ้น 5. เป็นการนำเสนอการปรับปรุงระบบถนนและการสัญจรของเมืองเพื่อให้มีการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมได้สะดวกขึ้นและลดปัญหาทางด้านจราจรบริเวณหน้าวัดลง 6. เป็นการประเมินคุณภาพทางสายตาที่มีผลต่อวัดพระธาตุพนม โดยได้นำเสนอแนวทางการปรับปรุงในด้านของการรับรู้ทางสายตาในการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบวัดให้มีผลกระทบทางสายตาต่อวัดพระธาตุพนมน้อยลง

นอกจากนี้ในเนื้อหาการวิจัยยังได้นำเสนอแนวทางในการนำไปปฏิบัติ โดยได้แสดงลำดับของการดำเนินการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รวมทั้งยังได้สรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆที่น่าสนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปในประเด็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อวัดพระธาตุพนมและชุมชนธาตุพนม และในภาพรวมของเนื้อหาในงานวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงพื้นที่บริเวณวัดพระธาตุพนมให้มีแนวทางการสามารถรองรับกิจกรรมทั้งของเมืองและมีความเหมาะสมทางด้านจิตตคติความเชื่อที่มีต่อวัดและองค์พระธาตุพนม ซึ่งแนวทางต่างๆจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่อื่นๆที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ในอนาคตต่อไป

สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4474246825: MAJOR URBAN DESIGN

KEY WORD : WAT PHRATHATPHANOM / KHONG RIVER / URBAN DESIGN

ANUWAT KARNTHAK : URBAN DESIGN IMPROVEMENT FOR WAT PHRATHAT
PHANOM AND KHONG RIVER LINKAGE AREA THATPHANOM MUNICIPAL
NAKHON PHANOM PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF Dr.
BANASOPIT MEKVICHAI, 171pp. ISBN 974-17-3278-3.

This research has 2 principle goals for improvement linkage area between Wat Phrathatphanom and Khong River. The first goal is guidelines searching for Wat Phrathatphanom surrounding area improvement and follow to philosophy of Buddhalism in stupa's building. Second goal to examine problems to physical environments of the existing activities and facilities provide in the area. In addition, the research aims to provide appropriate sensible development guidelines for enchancement of urban space design in the area and surroundings.

This study classifies significance of development into 6 thematic issues. They are i) Wat Phrathatphanom front area is proposes to support activities about tradition and religion. ii) Market front area is proposes to support market and tourist activities. iii) Redevelopment old market area to be commercial area. iv) Khong River waterfront area is proposed to support recreation activities. v) Traffic improvement and control guidelines of urban landscape. vi) Visual assessment for visual improvement around Wat Phrathatphanom.

To achieve the program, this research proposes an implementation plan with development priorities for relivant responsible parties. Future more, potential plans for development Wat Phrathatphanom surrounding area are recommended.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Field of study Urban design

Student's signature.....

Academic year 2002

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยคำแนะนำและสั่งสอนจากอาจารย์ดร.บรรณโคภิชฐ์ เมฆวิชัย อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้แนวทางและคำชี้แนะต่างๆที่ทำให้สามารถดำเนินงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ช่วยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดทั้งแนวคิดต่างๆในด้านการออกแบบชุมชนเมือง โดยเฉพาะอาจารย์ประจำสาขาวิชา อาจารย์จิตติศักดิ์ที่คอยเป็นที่ปรึกษาและให้คำสั่งสอนตลอดระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา

ขอขอบพระคุณต้นสังกัด คณะสถาปัตยกรรมผังเมืองและนฤมิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยท่านอาจารย์พวงเพ็ญ วิบูลย์สวัสดิ์ ที่ให้โอกาสในการลาศึกษาต่อถึง 2 ปีเต็ม รวมทั้งทางมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่สนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษามาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่เสียสละเวลาร่วมรับฟังการเสนอผลงานวิจัยตลอดจนเสนอแนะความคิดเห็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า ทำให้ได้ข้อคิดและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ รวมทั้งครอบครัวทุกคนที่เป็นฝ่ายสนับสนุนและให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์เสมอมา จนสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนผัง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
- วัตถุประสงค์.....	2
- ขอบเขตการศึกษา.....	2
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษา.....	3
- นิยามศัพท์.....	3
- วิธีในการดำเนินการวิจัย.....	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎีและแนวคิดทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง.....	8
2.1.1 แนวคิด New Urbanism.....	9
2.1.2 แนวคิดเมืองน่าอยู่ (Livable City).....	10
2.1.3 แนวคิดการแก้ปัญหาระบบการสัญจร.....	12
2.1.4 แนวคิดในการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคาร.....	15
2.1.5 แนวคิดด้านการใช้พื้นที่สาธารณะ (Public Space).....	16
2.2 ทฤษฎีและกระบวนการประเมินคุณภาพทางสายตา (Visual Quality Assessments).....	20
2.2.1 ความหมาย วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการประเมินคุณภาพทางสายตา.....	21
2.2.2 กระบวนการและขั้นตอนของการประเมินคุณภาพทางสายตา.....	23
2.2.3 การเลือกกระบวนการในการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพทัศนียภาพ.....	25
2.2.4 ทฤษฎีการรับรู้และความชัดเจนในการมองเห็น.....	29
2.3 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนม.....	32
2.3.1 การพัฒนาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม.....	32
2.3.2 การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของวัดพระธาตุพนม.....	33
2.3.3 ปรัชญา คติ และความเชื่อแห่งองค์สถูป.....	36
2.3.4 สภาพที่ตั้งเดิม.....	38

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.4	สรุปทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....39
2.4.1	สรุปทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบชุมชนเมือง.....39
2.4.2	สรุปทฤษฎีและกระบวนการประเมินคุณภาพทางสายตา.....40
2.4.3	สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนม.....41
บทที่3	การวิเคราะห์สภาพพื้นที่ศึกษา
3.1	บทบาทของพื้นที่ศึกษา.....42
3.2	สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....45
3.2.1	ด้านกายภาพ.....45
3.2.1.1	การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....45
3.2.1.2	กรรมสิทธิ์ที่ดิน.....49
3.2.1.3	ระบบการสัญจร.....49
3.2.1.4	การเข้าถึงวัดพระธาตุพนม.....54
3.2.1.5	พื้นที่เปิดโล่ง.....54
3.2.1.6	รูปแบบทางสถาปัตยกรรม.....58
3.2.1.7	กิจกรรมชุมชน.....58
3.2.1.8	องค์ประกอบที่เป็นลักษณะเด่นของพื้นที่.....62
3.2.2	สภาพทางเศรษฐกิจ.....63
3.2.3	ด้านสังคมและวัฒนธรรม.....64
3.3	ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเมืองกับพื้นที่ศึกษา.....64
3.4	สภาพปัญหาของพื้นที่.....65
3.5	สรุปการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา.....71
บทที่4	แนวทางในการปรับปรุงพื้นที่
4.1	สรุปประเด็นการวิเคราะห์และแนวความคิดในการปรับปรุง.....72
4.1.1	การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....72
4.1.2	ระบบการสัญจร.....7
3	
4.1.3	การเข้าถึงวัดพระธาตุพนม.....77
4.1.4	พื้นที่เปิดโล่ง.....77
4.1.5	กิจกรรมชุมชน.....78
4.2	โปรแกรมการออกแบบ.....83
4.3	แนวความคิดหลักในการปรับปรุง.....85
4.4	สรุปแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่.....86

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่5 การประเมินคุณภาพทางสายตา	
5.1 การวิเคราะห์ลำดับมุมมองในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม.....	87
5.1.1 การกำหนดเส้นทางหลักในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม.....	87
5.1.2 การพิจารณากำหนดกรอบตัวแปรในการเก็บข้อมูล.....	87
5.1.3 การกำหนดบริเวณที่ควรมองเห็นและจุดที่มอง.....	88
5.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
5.1.5 สรุปผลการศึกษา.....	98
5.2 การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุพนม.....	104
5.2.1 การกำหนดบริเวณที่มีผลกระทบต่อมุมมอง.....	104
5.2.2 การเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่าย.....	106
5.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	107
5.2.4 แนวความคิดในการปรับปรุง.....	107
5.3 สรุปผลการประเมินคุณภาพทางสายตา.....	109
บทที่6 การปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง	
6.1 ผังแม่บท.....	113
6.2 พื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัด.....	121
6.3 พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล.....	127
6.4 พื้นที่บริเวณตลาดเก่า.....	133
6.5 พื้นที่ริมแม่น้ำโขง.....	141
6.6 การปรับปรุงระบบการสัญจร.....	146
6.7 สรุปการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง.....	150
บทที่7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
7.1 แนวทางการนำไปปฏิบัติ.....	152
7.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....	155
7.3 บทสรุป.....	158
รายการอ้างอิง.....	159
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	161

สารบัญแผนผัง

แผนผัง		หน้า
แผนผังที่ 3.1	แสดงแผนที่จังหวัดนครพนม.....	43
แผนผังที่ 3.2	แสดงภาพถ่ายทางอากาศ.....	44
แผนผังที่ 3.3	แสดงผังเมืองรวมเทศบาลตำบลธาตุพนม.....	46
แผนผังที่ 3.4	แสดงการใช้อาคาร	47
แผนผังที่ 3.5	แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน.....	48
แผนผังที่ 3.6	แสดงขนาดของถนน.....	50
แผนผังที่ 3.7	แสดงระบบถนน.....	51
แผนผังที่ 3.8	แสดงการวิเคราะห์ระบบสัญญาณ.....	53
แผนผังที่ 3.9	แสดงการเข้าถึงวัดต่างๆในระยะเวลาเดินทาง.....	55
แผนผังที่ 3.10	แสดงการเข้าถึงวัดพระธาตุพนม.....	56
แผนผังที่ 3.11	แสดงพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ	57
แผนผังที่ 3.12	แสดงตำแหน่งและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม.....	59
แผนผังที่ 3.13	แสดงตำแหน่งของกิจกรรมต่างๆ.....	60
แผนผังที่ 3.14	แสดงการใช้พื้นที่ในงานนมัสการพระธาตุพนม.....	61
แผนผังที่ 3.15	แสดงตำแหน่งของสภาพปัญหาในพื้นที่.....	69
แผนผังที่ 4.1	แสดงแนวความคิดในการปรับปรุงถนน.....	75
แผนผังที่ 5.1	แสดงบริเวณที่มองเห็นและเส้นทางการเข้าถึง.....	91
แผนผังที่ 5.2	แสดงลำดับของภาพถ่ายเส้นทางที่1.....	92
แผนผังที่ 5.3	แสดงลำดับของภาพถ่ายเส้นทางที่2.....	94
แผนผังที่ 5.4	แสดงลำดับของภาพถ่ายเส้นทางที่3.....	96
แผนผังที่ 5.5	แสดงแนวทางในการควบคุมความสูงของอาคาร.....	99
แผนผังที่ 5.5	แสดงกลุ่มอาคารที่มีผลกระทบต่อมุมมององค์พระธาตุพนม.....	105
แผนผังที่ 6.1	แสดงผังแม่บทเดิมโครงการ.....	111
แผนผังที่ 6.2	แสดงผังแม่บทโครงการ.....	112
แผนผังที่ 6.3	แสดงแบบขยายผังแม่บทโครงการ.....	119
แผนผังที่ 6.4	แสดงผังบริเวณพื้นที่หน้าวัด.....	124
แผนผังที่ 6.5	แสดงผังบริเวณพื้นที่หน้าตลาดสด.....	130
แผนผังที่ 6.6	แสดงผังบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำโขง.....	143
แผนผังที่ 6.7	แสดงแนวคิดในการปรับปรุงระบบถนน.....	147

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมเป็นชุมชนเก่าที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานคู่มาอยู่กับองค์พระธาตุพนม โดยในตำนาน(อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, 2534: 3-14)ได้กล่าวไว้ว่าบริเวณที่เป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุพนมเคยเป็นที่ตั้งเมืองศรีโคตรบูรณ์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ และองค์พระธาตุพนมได้ถูกสร้างในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 8 ถึงพุทธศตวรรษที่ 12 เพื่อบรรจุพระอัฐิธาตุ(กระดูกส่วนหน้าอก)ของพระพุทธเจ้า โดยเจ้าผู้ครองนครศรีโคตรบูรณ์และเจ้าเมืองต่างๆรวม 5 เมืองร่วมกันก่อสร้างขึ้น และหลังจากที่เมืองศรีโคตรบูรณ์ได้ย้ายไปตั้งที่อื่นชุมชนรอบองค์พระธาตุพนมก็ยังเป็นชุมชนใหญ่อยู่ดูแลองค์พระธาตุพนม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดระเบียบการปกครองขึ้นใหม่ ชุมชนธาตุพนม ได้จัดเป็น "บริเวณธาตุพนม" ขึ้นกับมณฑลลาวพวน และได้ประกาศตั้งเป็นอำเภอธาตุพนมในปี พ.ศ.2450 เป็นต้นมา

สภาพปัจจุบันบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุพนมได้มีการพัฒนาทางกายภาพโดยไม่ได้ออกแบบและวางแผนการใช้พื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับวัดพระธาตุพนมจนถึงแม่น้ำโขงที่ถือว่าเป็นแนวแกนหลักในการเชื่อมต่อด้านการสัญจรและมุมมองเข้าสู่องค์พระธาตุพนม จึงทำให้เกิดสภาพแวดล้อมเมืองที่ส่งผลกระทบต่อวัดพระธาตุพนม ซึ่งผลกระทบดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาต่างๆดังนี้

- กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัดและบริเวณโดยรอบมีกิจกรรมด้านการค้ามากเกินไปทำให้เกิดความไม่เหมาะสมกับการใช้พื้นที่เช่น มีกิจกรรมด้านการค้าและร้านค้าต่างๆภายในวัดและใช้พื้นที่ภายในวัดสำหรับจอดรถผู้ที่มีมานมัสการองค์พระธาตุ ทำให้พื้นที่ภายในวัดมีความแออัดและไม่เหมาะสมในการที่เป็นเขตสังฆวาส ซึ่งสาเหตุดังกล่าวสืบเนื่องมาจากการปรับปรุงพื้นที่ภายนอกวัดยังไม่สามารถเชื่อมต่อกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นได้ จึงทำให้กิจกรรมต่างๆดังกล่าวต้องเข้าไปใช้พื้นที่ภายในวัดแทนพื้นที่ภายนอก
- พื้นที่บริเวณด้านหน้าวัดที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำโขงไม่ได้รับการออกแบบให้ส่งเสริมความสำคัญขององค์พระธาตุพนมรวมทั้งขาดปรับปรุงพื้นที่และถูกทิ้งร้างเช่น พื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดตลอดจนถึงบริเวณตลาดเก่า(ตลาดลาว)ที่ซบเซาลง ซึ่งพื้นที่ทั้งสองแห่งนี้เป็นส่วนต่อเนื่องจากวัดพระธาตุพนมและเป็นแนวแกน(Axis)หลักที่มีความสำคัญในการเชื่อมต่อมุมมองและการสัญจรระหว่างแม่น้ำโขงกับองค์พระธาตุพนม นอกจากนี้กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไม่ได้มีส่วนส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัดพระธาตุพนมเช่น การใช้พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดที่อยู่ติดกับพื้นที่โล่งหน้าวัดเป็นที่ตั้งแผงลอยและที่จอดรถรวมถึงบ้านพักอาศัยที่มีการรุกรานบริเวณพื้นที่โล่งในส่วนนี้ด้วย
- การพัฒนาเมืองในส่วนที่เป็นย่านพาณิชย์กรรมใหม่บริเวณโดยรอบวัดพระธาตุพนมที่ขาดการควบคุมในเรื่องของรูปแบบและองค์ประกอบต่างๆของอาคาร ทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่ดีต่อองค์พระธาตุพนมเช่น การปิดบังมุมมองที่ดีขององค์พระธาตุพนม และองค์ประกอบต่างๆไม่มีความเชื่อมต่อกลมกลืนกันทำให้เกิดผลเสียทางด้านคุณภาพทางสายตาต่อวัดและองค์พระธาตุพนม

¹ อำเภอธาตุพนมเป็นเมืองที่ติดกับแม่น้ำโขงบริเวณแขวงสุวรรณเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ระหว่าง อำเภอเมืองนครพนมและอำเภอเมืองมุกดาหาร ในปัจจุบันอำเภอธาตุพนมมีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุพนมซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประชาชนของประเทศลาว

จากประเด็นดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษาถึงแนวทางการปรับปรุงพื้นที่บริเวณวัดพระธาตุพนม โดยเฉพาะพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง ให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมสำหรับประชาชนในพื้นที่และผู้ที่มาสักการะองค์พระธาตุพนม รวมทั้งส่งเสริมความสำคัญต่อองค์พระธาตุพนม โดยใช้กระบวนการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงด้านกิจกรรมและกายภาพให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบต่างๆของเมืองที่มีความสัมพันธ์กับวัดพระธาตุพนม ตลอดจนประวัติและแนวคิดในการก่อสร้างองค์พระธาตุพนมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา คติและความเชื่อกับองค์ประกอบของวัดพระธาตุพนม
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพของพื้นที่บริเวณเชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงในด้าน กายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการประเมินคุณภาพทางสายตาของพื้นที่ศึกษาที่มีผลกระทบต่อวัดพระธาตุพนม เพื่อสรุปถึงศักยภาพและสภาพปัญหาด้านต่างๆ รวมทั้งการวิเคราะห์ผลกระทบทางสายตา ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง
3. กำหนดแนวทางและขั้นตอนที่เหมาะสม ในการนำข้อมูลสรุปจากผลการศึกษาไปใช้ในการปรับปรุงบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง

ขอบเขตของการศึกษา

1. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในเขต เทศบาลตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม บริเวณพื้นที่เชื่อมต่อกำหนดด้วยขอบเขตทางกายภาพและกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องกันโดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตธรณีสงฆ์ของวัดพระธาตุพนมและพื้นที่ข้างเคียง ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำโขง และทิศตะวันตกติดกับถนนเลี้ยวเมือง ส่วนทางด้านทิศเหนือขอบเขตพื้นที่ศึกษาจะถึงบริเวณสวนสาธารณะบึงใหญ่ และทางทิศใต้ถึงบริเวณถนนวิถีเกษตร โดยได้แบ่งขอบเขตพื้นที่และประเด็นการศึกษาไว้ 3 ระดับคือ

 - พื้นที่เขตเทศบาลตำบลธาตุพนม เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบของเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างวัดธาตุพนมกับองค์ประกอบของเมืองในด้านกายภาพและกิจกรรม
 - พื้นที่บริเวณวัดพระธาตุพนม เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบของวัดในด้านความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ รวมทั้งความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆกับแนวคิดที่มี
 - พื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดธาตุพนมกับแม่น้ำโขง เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งความสัมพันธ์ของพื้นที่กับวัดพระธาตุพนมเพื่อนำไปสู่แนวทางในการปรับปรุง
2. ประเด็นของเนื้อหา
 - 2.1 ศึกษาถึงความสำคัญของวัดพระธาตุพนมต่อพื้นที่ในระดับต่างๆ รวมทั้งการศึกษาถึงปรัชญา คติและความเชื่อที่มีผลต่อองค์ประกอบของวัดและพื้นที่โดยรอบ

- 2.2 เนื้อหาทางการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาด้านการประเมินคุณภาพทางสายตาของพื้นที่ศึกษาที่มีผลกระทบต่อวัดพระธาตุพนม
- 2.3 เนื้อหาการศึกษาด้านสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา รวมทั้งการวิเคราะห์ศักยภาพ และการส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบปรับปรุงบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง
- 2.4 เนื้อหาการออกแบบปรับปรุงพื้นที่และการนำเสนอแนวทางในการนำข้อสรุปจากการศึกษาไปใช้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษา

1. ได้ทราบถึงบทบาทและความสำคัญขององค์พระธาตุพนมกับองค์ประกอบต่างๆของเมือง รวมทั้งปรัชญาและแนวคิดในการสร้างองค์พระธาตุพนมเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการปรับปรุงพื้นที่ศึกษา
2. ได้ทราบถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา รวมทั้งสภาพปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ เพื่อกำหนดกรอบแนวความคิดในการปรับปรุงบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง
3. ผลของการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการวางแผนทางในการปรับปรุงบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง รวมทั้งเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมของผู้ที่สนใจต่อไป

นิยามศัพท์และความหมาย

- พื้นที่เชื่อมต่อ หมายถึงพื้นที่ตั้งแต่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมจนถึงริมแม่น้ำโขงซึ่งประกอบด้วยพื้นที่โล่ง ตลาดเก่า ชุมชนพักอาศัยและพาณิชยกรรม
- พื้นที่ริมแม่น้ำโขง หมายถึงบริเวณพื้นที่บริเวณถนนริมแม่น้ำโขงในขอบเขตของพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยท่าเทียบเรือ ด้านศุลกากร ชุมชนและพื้นที่ริมน้ำ
- ตลาดเก่า(ตลาดลาว) หมายถึงพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมเดิมของเทศบาลตำบลธาตุพนม ตั้งอยู่บริเวณซอยกุศลรักษาการ มีลักษณะเป็นอาคารเก่า 1-2 ชั้นตั้งอยู่สองฝั่งถนน ซึ่งปัจจุบันมีสภาพชบเซาและอาคารส่วนใหญ่ถูกทิ้งร้าง

ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการศึกษา

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อกำหนดประเด็นและขอบเขตการศึกษา
 - การเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ผังเมืองรวม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ นโยบายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ข้อมูลการท่องเที่ยว และข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
 - การสำรวจพื้นที่เบื้องต้นโดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ประชากรในพื้นที่รวมทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง
 - นำข้อมูลที่ได้มาประมวลและวิเคราะห์เบื้องต้น เพื่อกำหนดประเด็นและขอบเขตในการศึกษา รวมทั้งกำหนดแนวทางการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2. การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีด้านการออกแบบชุมชนเมือง

- การฟื้นฟูบูรณะเมืองและการพัฒนาชุมชน (Urban Renewal and Community Development)
- การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)
- The Tourist- Historic City
- Monumental Space
- Public Space

ทฤษฎีด้านการประเมินคุณภาพทางสายตา

- Visual Inventory and Analysis Methods
- Evaluation Methods
- Visual Impacts Assessment in Urban Environment

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- ประวัติองค์พระธาตุพนมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- ปรัชญา คติและความเชื่อที่มีผลต่อองค์ประกอบของวัดพระธาตุพนม
- แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนา
- งานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

3. กำหนดกระบวนการ(Methods)ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

- Urban Design Methods
- Visual Quality Assessment Methods

4. การรวบรวมข้อมูลและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

- การเก็บข้อมูลทุติยภูมิเพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ผังเมืองรวม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ นโยบายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ข้อมูลการท่องเที่ยวและข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
- การเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ประชากรในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในชุมชน ทั้งภาครัฐ และเอกชน
- การเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อการประเมินคุณภาพทางสายตา โดยการกำหนดตำแหน่งของมุมมองในจุดที่สามารถมองเห็นองค์พระธาตุพนมและจุดที่สมควรจะมองเห็นองค์พระธาตุพนม(View Shed) รวมทั้งการจำแนกประเภทของสภาพแวดล้อมบริเวณ(Units of Analysis)เพื่อการอธิบายและวิเคราะห์คุณภาพทางสายตา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ เช่น การใช้ที่ดินและอาคาร ระบบการสัญจร ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พื้นที่เปิดโล่ง รูปแบบทางสถาปัตยกรรม กิจกรรมชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว
- การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ครัวเรือน บทบาทและแนวโน้มทางเศรษฐกิจ รูปแบบการค้าและบริการ รายได้จากการท่องเที่ยว

- การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม เช่น จำนวนประชากร อายุ เพศ วัย ศาสนา การศึกษา ปัญหาสังคม ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
 - การวิเคราะห์ข้อมูลด้านวัฒนธรรม เช่น ประเพณี เทศกาล พิธีกรรมทางศาสนา
 - การวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาโดยวิธีการการบันทึกและวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Approach)
6. สรุปผลของการวิเคราะห์ข้อมูล
- สรุปผลด้านปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา
 - สรุปผลด้านศักยภาพของพื้นที่และแนวทางการส่งเสริมศักยภาพ
 - สรุปผลด้านการประเมินคุณภาพทางสายตา
7. การวางกรอบแนวความคิดในการปรับปรุง
- อ้างอิงจากผลของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแนวทางการปรับปรุงจะต้องมีความเหมาะสมในเรื่องของบทบาทของพื้นที่ สามารถแก้ปัญหาและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในการปรับปรุง รวมทั้งแนวความคิดในการปรับปรุงคุณภาพทางสายตาที่ได้ผลจากการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพทางสายตา
8. การออกแบบปรับปรุงและศึกษาแนวทางการนำไปปฏิบัติเบื้องต้น
9. การนำเสนอแผนและขั้นตอนในการนำข้อสรุปจากการศึกษาไปใช้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปแผนผังขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีด้านการออกแบบชุมชนเมือง

- การฟื้นฟูบูรณะเมืองและการพัฒนาชุมชน (Urban - Renewal and Community Development)
- การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)
- The Tourist- Historic City
- Monumental Space, Public Space

ทฤษฎีด้านการประเมินคุณภาพทางสายตา

- Visual Inventory and Analysis Methods
- Evaluation Methods
- Visual Impacts Assessment in Urban Environment

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- ประวัติพระธาตุพนมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- ปรัชญา คติและความเชื่อที่มีผลต่อองค์ประกอบของวัด-พระธาตุพนม
- แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนา
- งานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

การเก็บข้อมูล

แผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศ

ผังเมืองรวม

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์

นโยบายที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ

ข้อมูลการท่องเที่ยว

กำหนดกระบวนการ(Methods)ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

- Urban Design Methods
- Visual Quality Assessment Methods

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

จากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์และการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพทางสายตา

การใช้ที่ดินและอาคาร

ระบบการสัญจร

ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

พื้นที่เปิดโล่ง

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

กิจกรรมชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านเศรษฐกิจ

รายได้ครัวเรือน

บทบาทและแนวโน้มทางเศรษฐกิจ

รูปแบบการค้าและบริการ

รายได้จากการท่องเที่ยว

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

จำนวนประชากร

อายุ เพศ วัย ศาสนา การศึกษา

ปัญหาสังคม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ประเพณี

เทศกาล

พิธีกรรมทางศาสนา

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลด้านปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา

สรุปผลด้านศักยภาพของพื้นที่และแนวทางการส่งเสริมศักยภาพ

วางกรอบแนวความคิดในการปรับปรุง

ขั้นตอนการออกแบบปรับปรุงและวางแนวทางการนำไปปฏิบัติเบื้องต้น

การนำเสนอแผนและในการนำข้อสรุปจากการศึกษาไปใช้

ระยะเวลาในการดำเนินงาน

	ระยะเวลา (ปี 2545 – 2546)							
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.
1. เก็บข้อมูลเบื้องต้น	■							
2. ทบทวนวรรณกรรม	■	■	■					
3. กำหนดกระบวนการศึกษา		■	■					
4. สัมภาษณ์ภาคสนาม			■	■				
5. วิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล			■	■	■			
6. ขั้นตอนการออกแบบ				■	■	■		
7. แผนและขั้นตอนการนำไปใช้						■	■	
8. จัดทำรูปเล่ม						■	■	■

แหล่งที่มาของข้อมูล

- แผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศจากกรมแผนที่ทหาร
- ข้อมูล สถิติ เอกสารที่ได้รวบรวมไว้แล้วจากหน่วยงานราชการ เอกชน และสถาบันต่างๆ เช่น
 - สำนักผังเมือง กรมผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
 - สำนักงานผังเมือง จังหวัดนครพนม
 - กองโบราณคดี กรมศิลปากร
 - สำนักงานเทศบาลตำบลธาตุพนม
 - ศูนย์บริการ การท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม
 - หอสมุดกลาง และห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ข้อมูลในการสัมภาษณ์ โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ประชากรในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในชุมชน ทั้งภาครัฐ และเอกชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในส่วนนี้ จะทำให้สามารถกำหนดกรอบของแนวคิด และเป็นแนวทางของการดำเนินการวิจัยต่อไป โดยเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถแยกออกเป็น 3 ส่วนหลักๆได้ดังนี้คือ

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดทางการออกแบบชุมชนเมือง

เป็นแนวคิดด้านการปรับปรุงชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมด้านต่างๆดีขึ้น โดยจะศึกษาแนวคิดต่างๆที่เป็นที่สนใจในปัจจุบัน เพื่อสรุปเป็นแนวคิดร่วมที่มีความเหมาะสมกับงานวิจัยในด้านเนื้อหาและสภาพพื้นที่ สำหรับเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบ โดยแนวคิดต่างๆมีดังนี้คือ

- แนวคิด New Urbanism
- แนวคิดเมืองน่าอยู่ (Livable City)
- แนวคิดการแก้ปัญหาาระบบการสัญจร
- แนวคิดในการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคาร
- แนวคิดด้านการใช้พื้นที่สาธารณะ (Public Space)

2.2 ทฤษฎีและกระบวนการประเมินคุณภาพทางสายตา (Visual Quality Assessments)

เพื่อศึกษากระบวนการในการประเมินคุณภาพทางสายตาที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อเป็นกรอบในการเสนอแนวทางการแก้ไข

2.3 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนม

เป็นการศึกษาด้านประวัติและปรัชญา รวมถึงคติความเชื่อต่างๆที่มีต่อองค์พระธาตุพนม เพื่อนำไปสู่การสรุปให้เป็นรูปแบบทางกายภาพในการปรับปรุง ให้มีความสอดคล้องกับด้านคติและความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุพนม

2.4 สรุปทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ส่วนนี้ จะสรุปเป็นแนวคิดรวบยอด เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการวิจัยต่อไป

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดทางการออกแบบชุมชนเมือง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้เป็นแนวคิดในการปรับปรุงชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาของเมืองที่มีสาเหตุมาจาก (อัจฉรา, 2533: 10)

- การขยายตัวของเมืองและสิ่งก่อสร้างต่างๆ
- ปัญหาด้านการจราจร
- ค่านิยมด้านต่างๆและทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

โดยจะเห็นว่าแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองนั้น มีรากฐานมาจากการเติบโตของเมือง ทำให้เกิดความแออัดและขาดแคลนสาธารณูปโภค รวมทั้งเกิดปัญหาของสิ่งแวดล้อมตามมา จึงมีแนวคิดในการปรับปรุงในส่วนที่เสื่อมโทรมให้มีรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่ามีปริมาณสาธารณูปโภคที่

เพียงพอ รวมทั้งให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี โดยวิธีการปรับปรุงชุมชน (Urban Development) มีด้วยกัน 3 วิธีคือ (Coleman, ed., 1962: 6)

- Preservation คือการอนุรักษ์อาคารและสถานที่ให้อยู่ในสภาพคงเดิมมากที่สุดโดยไม่มีการตัดแปลงใดๆซึ่งส่วนมากจะเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีค่าทางสถาปัตยกรรม
- Rehabilitation คือการปรับปรุงให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงการใช้งานได้ซึ่งก็ต้องคงสภาพเดิมไว้เป็นส่วนใหญ่
- Redevelopment คือการพัฒนาปรับปรุงที่สามารถปรับเปลี่ยนได้เพื่อผลต่อการใช้งานและสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยเน้นที่ประโยชน์การใช้งานเป็นหลัก

การปรับปรุงฟื้นฟูชุมชน(Urban Redevelopment) เป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal) ซึ่งหมายถึงการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้นทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยมีรูปแบบที่ครอบคลุมถึงการพัฒนาปรับปรุงชุมชนเดิม เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนรวมถึงการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าไว้สำหรับชุมชน ในการฟื้นฟูเมืองอาจจะทำเฉพาะบางส่วนของเมืองที่มีปัญหา ในขณะที่เดียวกันการฟื้นฟูเมืองจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความสำคัญของพื้นที่ทางด้านต่างๆด้วย เพราะบางแห่งอาจจะเป็โบราณสถานที่สำคัญ ดังนั้นในการฟื้นฟูเมืองจะต้องคำนึงถึงผลกระทบทางด้านต่างๆของเมืองด้วย สำหรับแนวคิดในการปรับปรุงชุมชนที่สอดคล้องกับงานวิจัยมีหลายแนวคิดดังนี้

2.1.1 แนวคิด The new Urbanism

เป็นกระแสความเคลื่อนไหวหนึ่งในปัจจุบันในด้านการออกแบบชุมชนเมือง ที่มาจากความต้องการแก้ปัญหาของเมืองทางกายภาพที่เกิดจากการขยายตัวอย่างขาดระเบียบ โดยมีความเชื่อในรูปแบบตามแนวความคิดชุมชนย่อย(Neighborhood)ที่จะทำให้ชุมชนมีความน่าอยู่และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยหลักการที่สำคัญของแนวคิดNew Urbanism คือการวางแผนและออกแบบชุมชนที่ให้ความสำคัญกับส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ดังนั้นการออกแบบจะต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินและความหนาแน่น ที่สัมพันธ์กับเส้นทางคมนาคม ระบบทางเดินเท้า ทางจักรยาน และการให้ความสำคัญกับพื้นที่สาธารณะ ตลอดจนการสร้างหลากหลายในกิจกรรมชุมชน โดยในการออกแบบอาจจะครอบคลุมตั้งแต่อาคารไปจนถึงการพัฒนาผังแม่บทโครงการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางที่สำคัญได้ดังนี้([www. Newurbanism. Org](http://www.Newurbanism.Org))

- การเดินถึงกันได้(Walkability)
 - การให้ความสำคัญกับทางเดินเท้า โดยในแต่ละจุดที่มีความสัมพันธ์กันควรจะเดินถึงกันได้ภายใน 10 นาทีเช่นจากบ้านไปสู่งานหรือส่วนบริการชุมชน เป็นต้น
- การเชื่อมต่อและระบบถนน(Connectivity and Street System)
 - ภายในชุมชนแต่ละส่วนจะต้องสามารถเชื่อมต่อกันได้ทั้งหมดเป็นโครงข่ายด้วยถนนและทางเดินเท้า ไม่มีถนนปลายตันหรือรั้วมาขวางกัน และจำกัดความเร็วบนถนนด้วยขนาดของถนนที่ไม่กว้าง มีต้นไม้ริมทางตลอดเพื่อให้อากาศสำหรับการเดินเท้าและจักรยาน
- การผสมผสานของการทำงาน(Mixed-Use)
 - เป็นการจัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายเช่นร้านค้าสำนักงานหรือที่พักอาศัยภายในบริเวณเดียวกันเพื่อการเข้าถึงได้ง่าย
- ความหลากหลายของประเภทที่อยู่อาศัย(Mixed-Housing)

มีความหลากหลายของประเภทที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นทางเลือกของผู้อยู่อาศัยทั้งในด้านรูปแบบหรือราคา

- การเพิ่มความหนาแน่น(Increased Density)
เพื่อเพิ่มความคุ้มค่าในการใช้ที่ดิน โดยจัดให้มีร้านค้า ที่อยู่อาศัยและบริการต่างๆเพิ่มมากขึ้น โดยอยู่ใกล้กันและสามารถติดต่อกันโดยทางเท้าได้
- ศูนย์กลางของชุมชน(Neighborhood Center)
ตำแหน่งที่ตั้งของอาคารที่เป็นศูนย์กลางชุมชน ควรจะอยู่ในบริเวณที่สังเกตและเข้าถึงได้ง่ายโดยมีสถานที่สำหรับให้คนในชุมชนได้พบปะสังสรรค์เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ
- คุณภาพของงานออกแบบสถาปัตยกรรมและชุมชน(Quality Architecture & Urban Design)
ให้คำนึงถึงความสวยงาม สุนทรียภาพ และความสะอาดสวยงามในการใช้สอย รวมทั้งคำนึงถึงสัดส่วนอาคาร การเลือกใช้วัสดุ และการสร้างความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
- โครงสร้างลักษณะชุมชนเดิม(Traditional Neighborhood Structure)
มีขนาดกระชับและยังคงรูปแบบของNeighborhood Concept คือการมีศูนย์กลางชุมชนและขอบเขตของชุมชน
- ความยั่งยืน(Sustainability)
ชุมชนควรมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นเอง เพื่อดูแลสภาพความเป็นอยู่ บำรุงรักษา ป้องกันความปลอดภัยในชุมชนตัวเอง ตลอดจนเตรียมการรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต รวมทั้งลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนา ใช้พลังงานให้น้อยลงและใช้สิ่งที่ผลิตได้ในชุมชนมากขึ้น

2.1.2 แนวความคิดเมืองน่าอยู่ (Livable City)

ความหมายของเมืองน่าอยู่คือ ชุมชนอยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี มีสังคมที่เอื้ออาทร มีความเข้มแข็ง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง มีวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่เป็นเอกลักษณ์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543)

องค์การอนามัยโลกได้ประมวลลักษณะของเมืองน่าอยู่ไว้ 11 ประการคือ

- มีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและที่อยู่อาศัยสะอาด ปลอดภัย
- มีระบบนิเวศน์ที่อยู่ในภาวะที่สมดุล
- มีชุมชนเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เอารัดเอาเปรียบ
- ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต
- ประชาชนได้รับปัจจัยพื้นฐานของชีวิตอย่างพอเพียง
- ประชาชนมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร การติดต่อประสานงานและระดมความคิดเห็นเพื่อทำงานร่วมกันในชุมชน
- มีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย และมีนวัตกรรมอยู่เสมอ
- มีการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิต รวมทั้งเอกลักษณ์ของชุมชนแต่ละชุมชน

- มีการพัฒนาเป็นไปอย่างกลมกลืน และส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีที่มีมาในอดีต โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- มีระบบบริการสาธารณสุข และการรักษาพยาบาลทั่วถึงสำหรับประชาชนทุกคน
- ประชาชนมีสภาวะสุขภาพดี มีอัตราการเจ็บป่วยในระดับต่ำ

จะเห็นได้ว่าลักษณะหลายประการของเมืองน่าอยู่ มีความสอดคล้องกับแนวคิด New Urbanism โดยเฉพาะลักษณะทางกายภาพ เช่น การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย การพัฒนามีลักษณะกลมกลืนและเป็นมิตรต่อระบบนิเวศน์

ในการพัฒนาศูนย์กลางของเมืองนั้นได้มีแนวคิดในการปรับปรุงเพื่อให้เป็นเมืองน่าอยู่ โดยมีหลักการสำคัญคือ(Suzanne Lenard, 1995:231)

- ไม่ส่งเสริมการพัฒนาในย่านรอบนอกของเมือง ควรให้ความสำคัญในการก่อสร้างภายในเมือง รวมทั้งมีการควบคุมเรื่องความสูงของอาคาร
- พัฒนาแนวทางในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่จะช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมที่ประชาชนเห็นว่าเป็นความเหมาะสมกับเมือง
- กำหนดการใช้งานแบบผสมผสานของกิจกรรมแบบต่างๆในพื้นที่เดียวกัน
- จัดสร้างร้านค้าและส่วนบริการที่สำคัญ ให้อยู่ในระยะที่เดินถึงได้สำหรับประชาชนที่จะเดินทางกลับจากศูนย์กลางของเมือง
- สร้างกิจกรรมใหม่ๆที่ผู้คนในเมืองและนอกเมืองสามารถพบปะสังสรรค์กันได้
- กำหนดและรักษาลักษณะเด่นของสังคมที่มีอยู่ เช่น ร้านค้า ร้านกาแฟ เพื่อให้เป็นสถานที่พบปะของคนในชุมชน
- กำหนดสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน และพยายามปรับปรุงการเข้าถึงโดยการเดินเท้า รวมทั้งปรับปรุงทางเดินเท้าให้เชื่อมต่อกับส่วนต่างๆของเมือง
- พัฒนาแนวทางการออกแบบพื้นที่ว่างสาธารณะ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์พื้นที่ว่างของชุมชน ที่ประชาชนเห็นควรให้เข้าถึงได้ง่าย และสามารถใช้งานได้หลากหลายจากคนหลายประเภท
- สร้างโครงข่ายของระบบการคมนาคมที่ดี และระบบทางเดินเท้า จักรยานทั่วเมือง โดยให้เชื่อมต่อกับย่านชานเมืองด้วย จัดหาแนวทางในการลดผลกระทบด้านการจราจรในเมือง โดยการออกแบบถนนใหม่ในศูนย์กลางเมืองรวมทั้งถนนสายหลักอื่นๆ
- ทดแทนที่จอดรถบนดินด้วยที่จอดรถใต้ดิน โดยสร้างที่จอดรถเดิมเป็นทางเดินเท้าที่เชื่อมประสานกันทั่วเมือง เพื่อส่งเสริมการสัญจรโดยทางเท้า

การสร้างชุมชนให้น่าอยู่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และฟื้นฟูพื้นที่ของชุมชนในส่วนที่เสื่อมโทรมหรือมีปัญหา รวมทั้งต้องดูแลรักษาพื้นที่ สถานที่ที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคมให้คงอยู่กับชุมชน ทั้งนี้หลักการที่สำคัญของแนวคิดเมืองน่าอยู่ คือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับพื้นที่ว่าง พื้นที่สาธารณะ จะช่วยให้เมืองมีชีวิตชีวา และการให้ความสำคัญกับทางเท้าและระบบขนส่งมวลชนมากกว่าการใช้รถยนต์ส่วนตัว สามารถช่วยให้เมืองมีความปลอดภัยและน่าอยู่มากขึ้น

2.1.3 แนวความคิดในการแก้ปัญหาการจราจร

1) การวางแผนระบบการคมนาคม (Planning for Transportation)

การจราจรนับเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของเมือง ปัญหารถติด อุบัติเหตุ มลภาวะทางเสียงและอากาศ เกิดจากปริมาณการจราจรที่เพิ่มขึ้นในเมือง Hugh Barton (1998) กล่าวถึงระบบการคมนาคมที่ยั่งยืน (Sustainable Transport) ว่าสามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากการจราจรได้ โดยวัตถุประสงค์หลักของการคมนาคมที่ยั่งยืนคือ การลดระดับมลภาวะปรับปรุงการเข้าถึงระบบการส่งที่ให้ความสำคัญกับคนมากกว่ารถ เพิ่มทางเลือกในการเดินทาง ลดปริมาณการเดินทาง โดยให้ท้องถิ่นจัดเตรียมสาธารณูปโภคและแหล่งงานภายในชุมชนสร้างทางเดินเท้าที่ปลอดภัยสะดวก นำเดิน ลดการพึ่งพารถยนต์ ซึ่งBarton ได้เสนอแนวทางในการดำเนินการคือ

- จัดระบบทางเท้า โดยเพิ่มโครงข่ายให้สามารถเชื่อมต่อกับจุดต่างๆได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกิจกรรมที่สำคัญ และให้สามารถเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะได้สะดวกและปลอดภัย
- จัดเตรียมระบบทางจักรยานที่สะดวกและปลอดภัย ลดความเร็วของการจราจรบนถนน
- เพิ่มประสิทธิภาพของระบบขนส่งสาธารณะ (โดยให้ความสำคัญมากกว่าการจราจรแบบอื่น) ให้สามารถเข้าสู่พื้นที่ใจกลางเมืองได้สะดวก พร้อมทั้งสามารถเปลี่ยนระบบการเดินทางเป็นบริการแบบอื่น รวมทั้งการเดินเท้าและจักรยาน
- เพิ่มพื้นที่ปลอดภัยการจราจร และลดปริมาณการจราจร
- จำกัดการใช้รถยนต์โดยการเข้มงวดเรื่องที่จอดรถในย่านศูนย์กลางที่สำคัญ

หลักการที่สำคัญคือทำอย่างไรให้คนเลิกยึดติดกับรถยนต์ ระบบการขนส่งสาธารณะที่ดี (เช่น รถราง รถไฟฟ้า) ประกอบกับทางเดินเท้าที่สะดวก สวยงาม ตลอดจนการลดจำนวนยานพาหนะอื่น และการคิดค่าจอดรถแพงๆ มาตรการต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้เราเห็นความสำคัญของการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และลดการใช้รถยนต์ในเมืองลง

Barton (1998) ได้ให้หลักการวางแผนด้านการจราจร คือ

- ปริมาณการจราจรไม่ควรเพิ่มมากขึ้นจากการปรับปรุงถนน หรือทางแยก การจัดการจราจร หรือการก่อสร้างถนนใหม่ นอกจากนี้มีความจำเป็นที่จะรองรับการพัฒนาที่เข้มข้นขึ้น
- การเปลี่ยนระบบถนนควรพิจารณาปริมาณจราจร เพื่อที่จะปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้อยู่อาศัย ผู้คนที่มาจับจ่ายซื้อของ เดินหรือขี่จักรยาน และอำนวยความสะดวกแก่ระบบขนส่งสาธารณะ มากกว่าที่จะเปลี่ยนระบบถนนเพื่อช่วยร่นระยะเวลาในการเดินทางแก่ผู้ใช้รถยนต์
- ปริมาณการจราจรในเมืองในปัจจุบันบนถนนในเมืองอาจลดลงได้จากการวางแผนด้านอื่น เช่น การขยายทางเดินเท้าและทางจักรยาน หรือการให้ความสำคัญกับรถโดยสารประจำทางหรือรถราง
- การจัดการระบบการจราจรในเมือง ไม่ควรที่จะมุ่งไปที่การเพิ่มหรือลดความเร็วรถยนต์ แต่ควรคำนึงถึงความพอดีและสม่ำเสมอมากกว่า

Suanne Lennard และ Heney Lennard (1995 : 76-77) กล่าวถึงการสร้างสมดุลของระบบคมนาคม (Balance Transportation) ในเมืองว่าการลดความเร็วและผลกระทบของการจราจรในการออกแบบ

ถนน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงระบบการขนส่งมวลชน (Public Transport) และส่งเสริมการเดินทาง และการใช้จักรยานเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ Lennard ได้กล่าวถึงกฎ 10 ประการของการวางแผนการคมนาคมของ Harmut Topp (1st International Making Conference. Venice, 1985) ดังนี้

- การวางผังเมืองและระบบการคมนาคมเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสังคม จิตวิทยา นิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สถาปัตยกรรมและวิศวกรรม ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และคำนึงถึงเด็ก คนแก่ และคนพิการด้วย
- ความสำเร็จของเมืองไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจราจรโดยรถยนต์ส่วนบุคคล แต่ขึ้นอยู่กับ การเข้าถึงได้ ของทุกคน ตลอดจนความสวยงาม ความเจริญตาของถนนและพื้นที่เปิดโล่ง
- ระบบการคมนาคมและการใช้ที่ดินจะต้องมีความสมดุลย์ การใช้งานแบบผสม (mixed use) จะช่วยลดระยะเวลาในการเดินทาง
- การใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ด้านพฤติกรรมและปริมาณการจราจร เป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจ
- รูปแบบการคมนาคมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม การเดินเป็นที่นิยมมากกว่าจักรยาน การใช้จักรยานเป็นที่ต้องการมากกว่าระบบขนส่งมวลชน และการใช้ระบบขนส่งมวลชนย่อมดีกว่าการใช้รถส่วนบุคคล
- ถนนในเมืองคือพื้นที่โล่งสาธารณะ หน้าทีของถนน เป็นที่พบปะ เดินเล่น เป็นทางเข้าสู่อาคารต่างๆเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทางเท้า จักรยาน ระบบขนส่งมวลชน และรถยนต์ส่วนบุคคล
- การเพิ่มขึ้นของความหนาแน่น ทำให้ต้องการข้อกำหนดและการควบคุมทางจราจรมากขึ้น การเข้มงวดในบางพื้นที่โดยเฉพาะที่จอดรถ จะช่วยควบคุมการจราจรที่ได้ผล
- สิ่งสำคัญโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูง คือการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) และงานสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับขนาดของมนุษย์ (Human Scale) การออกแบบถนนที่ดีจะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากการจราจร
- ถนนจะต้องให้ความสำคัญกับทางเดินเท้าและจักรยาน โดยมีทางเดินที่กว้างและมีทางจักรยาน และทางข้ามถนน
- ควรปลูกต้นไม้ให้กับถนนมากขึ้น รวมทั้งหน้าอาคารและบนหลังคา ต้นไม้จะช่วยปรับปรุงอากาศบนถนน สร้างความสวยงามและช่วยบังอาคารที่ไม่สวย

การคมนาคมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคนในสังคม หลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้รถยนต์เข้ามามีบทบาทในชีวิตของผู้คนมากขึ้น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวของเมืองที่เอื้อต่อการจราจร มีการสร้างถนนที่กว้างขึ้น ตลอดจนการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ปริมาณรถยนต์เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางเสียง ก๊าซพิษ เขม่ารถยนต์ อันเป็นผลเสียต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การพัฒนาทางด้านระบบคมนาคมขนส่ง จะต้องมีการวางแผนควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองตั้งแต่ระดับภูมิภาค (Regional Planning) จนถึง การเชื่อมต่อของแต่ละเมืองและภายในชุมชน การส่งเสริมนโยบายที่จะทำ ให้ใช้รถยนต์น้อยที่สุด เพื่อลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ที่ทำงานและที่อยู่อาศัยใกล้กัน เพื่อลดเวลาและ

ระยะทาง ระบบขนส่งมวลชนที่สร้างความสะดวกสบายแก่ประชาชนและเพื่อลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว การให้ความสำคัญสำคัญกับทางเดินเท้าและจักรยานภายในชุมชนจะต้องเน้นเรื่องการลดความต้องการในการเดินทาง โดยเฉพาะการใช้รถยนต์ส่วนตัว (Moughtin, 1996)

2) ระบบการสัญจร

ลักษณะของโครงข่ายการสัญจรที่มีลักษณะเฉพาะ ควรจัดการเรื่องความต้องการด้านการจราจรโดยต้องทำให้เมืองน่าอยู่ และมีการเข้าถึงสะดวก ยึดหลักในการปรับปรุงการเคลื่อนที่ ความสะดวกในการเข้าถึง และการจราจรให้สิ่งแวดล้อมเมืองมีคุณภาพดี และสิ่งที่ขาดในการพัฒนาเมือง (วิมลศรี ลิ้มธนากุล, 2537) คือ ระบบย่านในเมืองที่มีอยู่เดิมถูกทำลายลงด้วยการพัฒนาในระบบสมัยใหม่ ทำให้มีวัดถุกมากมายเกินความจำเป็นจนกระทั่งวัดถุกเข้ามาขวางความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ ผลที่ตามมาคือการทำลายเครือข่ายของย่านแบบเดิมลงไปพร้อมๆ กับการเข้ามาของถนนและความพยายามที่จะแบ่งแยกพื้นที่ที่การใช้งาน โชนต่างๆ ให้กระจายออกแล้วเชื่อมด้วยระบบขนส่งมวลชน โดยงานวิจัยพยายามชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสภาพล้อมเมือง เพื่อแสดงความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาใดๆ ที่จะมีขึ้นควรอาศัยพื้นฐานเดิมของสังคม และควรนำเอาส่วนดีของระบบย่านมาผสมผสานในการพัฒนา

การจำแนกประเภทถนนในเมือง ได้มีผู้ที่แบ่งประเภทถนนตามเกณฑ์ต่างๆ ทั้งนี้จะอาศัยการแบ่งประเภทถนนตามลักษณะการใช้งาน (ลำดวน ศรีศักดิ์, 2527 : 15-18) มี 4 ประเภท

- Local Street คือถนนที่ใช้เป็นทางเข้าออกบริเวณที่พักอาศัย ย่านการค้าหรือย่านอุตสาหกรรม จุดประสงค์เพื่อให้เป็นทางเข้า-ออก สำหรับการจราจรที่มีจุดหมายปลายทางและจุดเริ่มต้น (O-D) ในบริเวณนั้นตามลำดับ เรียกว่าเป็น Local Traffic ไม่ใช้ทางผ่านของการจราจรที่มี O-D ในบริเวณอื่นๆ แต่จะเริ่มผ่านเข้ามาหรือใช้ถนนในบริเวณดังกล่าว เรียกว่าเป็น Through Traffic
- Collector Arterial คือถนนที่รวบรวม Local Traffic บ่อนเข้าสู่ถนนสายใหม่และใช้เป็นทางเข้าออกของพื้นที่
- Major Arterial คือถนนที่ข้ายทางสำหรับ Through Traffic ติดต่อเชื่อมโยงโดยตรงกับส่วนต่างๆ ของเมือง และเชื่อมโยงสถานกำหนดจราจร ได้แก่ บริเวณศูนย์กลางธุรกิจ แหล่งงาน สถานีรถไฟ เป็นต้น
- Express Way คือ ทางหลวงที่แยกจากการจราจรในสองทิศทางออกจากกัน ซึ่งออกแบบสำหรับ Through Traffic มีการควบคุมการเข้า-ออก

3) หลักพื้นฐานการวางรูปแบบของระบบถนนในชุมชน

ต้องกำหนดให้ถนนแต่ละสายมีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อป้องกันการเกิดความสับสน ไม่มีระเบียบในการจราจร

- การเชื่อมต่อระหว่างถนนแต่ละประเภทควรเป็นไปตามลำดับ
- กิจกรรมแต่ละประเภทที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน แต่จำเป็นต้องอยู่ห่างกัน ควรใช้ถนนเชื่อมต่อตามความเหมาะสม เช่น การกำหนดถนนสายหลักเชื่อมต่อระหว่างบริเวณที่พักอาศัยกับแหล่งงาน
- ต้องจัดถนนประเภทที่เหมาะสม เพื่อให้บริการกิจกรรมแต่ละประเภท
- ถนนสายหลัก และเส้นทางที่เป็น Through Traffic ไม่ควรผ่านเข้าไปกลางย่านที่พักอาศัย แต่ควรที่จะจัดให้อยู่ล้อมรอบเป็นขอบเขตของชุมชน โดยทั่วไปชุมชนถูกจำกัดขอบเขตด้วยทาง

หลวงที่มีผิวจราจรกว้างพอสำหรับรถความเร็วสูง เพื่อป้องกันการลัดวงจรจากการจราจรภายนอก ผลพลอยได้อีกประการคือ การกระตุ้นให้ประชากรมีความรับผิดชอบต่อชุมชนในสมมติฐานของความเป็นเจ้าของ

- ระบบถนนภายในต้องสอดคล้องกับระบบการเดินทางประจำวันของคนในชุมชน โดยทั่วไปจะประกอบด้วย จุดเริ่มต้นคือบ้านไปยังจุดหลายปลายทาง 2 จุด คือ บริเวณทางเข้า – ออกชุมชน อันเป็นเริ่มต้นของการเดินทางไปทำงาน และอีกจุดคือบริเวณศูนย์กลางชุมชน ดังนั้นเส้นทางคมนาคมภายในจะสามารถกำหนดได้ด้วยระบบการเดินทางนี้ โดยลากเส้นทางตามเส้นทางการเดินทางประจำวัน ซึ่งผลที่ได้คือ ระบบการจราจรเป็นเส้นรัศมีโค้งและเส้นรอบวงกลม
- ระบบทางเท้าควรแยกจากทางรถยนต์ยาน ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยแก่คนเดินเท้า และเพิ่มความเร็วให้การจราจร

4) ขนาดของถนน และขีดจำกัดของปริมาณการจราจร

ตารางแสดงองค์ประกอบของความกว้างถนนและความสัมพันธ์ระหว่างความเร็วที่ใช้ในการออกแบบกับระดับประมาณการจราจรสูงสุดที่จำกัดไว้ในแต่ละระดับ (MSF)

ประเภทของถนน	ช่องจราจร (เมตร)	ทางเท้า (เมตร)	MSF	
			ความเร็ว= 80	ความเร็ว= 60
1. ถนนซอย	4.00หรือ3.00	1.50	กำหนดค่าไม่ได้	กำหนดค่าไม่ได้
2. ถนนสายรอง	3.00	2.75	2,200 คัน/ชม.	2,200 คัน/ชม.
3. ถนนสายหลัก	3.25	3.00	1,850 คัน/ชม.	1,850 คัน/ชม.
4. ถนนสายประธาน	3.50	>3.00	1,650 คัน/ชม.	1,450 คัน/ชม.

หมายเหตุ : MSF คืออัตราส่วนระหว่างความเร็วที่ใช้ในการออกแบบ กับระดับประมาณการจราจรสูงสุดที่จำกัดไว้ในแต่ละระดับ

2.1.4 แนวทางการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคาร

- **ความสูงของอาคาร** (Worskett, 1969) ในการกำหนดความสูงจะต้องคำนึงถึงเส้นขอบความสูงของอาคารที่เป็นอยู่ (Existing Skyline) และโดยทั่วไปแล้วมักจะคำนึงถึงอาคารที่เป็น ที่หมายตา (Landmark) โดยพยายามเคารพความสูงของอาคารนั้นไว้ ในการกำหนดว่าอาคารใดเป็นอาคารสูง ในการกำหนดว่าอาคารใดเป็นอาคารสูง สามารถพิจารณาได้จากอาคารที่มีอยู่เป็นส่วนใหญ่ควรจะไม่ได้รับอนุญาตให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุผลเพื่อกำจัดความหนาแน่นที่เกินความสามารถและความเหมาะสมในการเป็นอยู่ในชีวิตจริง อีกทั้งยังรักษา เส้นขอบฟ้า (Skyline) และขนาดสัดส่วนโดยรวมของทั้งถิ่นไว้ อันเป็นการป้องกันการทำให้เสียลักษณะโดยรวมของเมือง เพราะว่าความแตกต่างที่เกิดขึ้นย่อมเป็นการเน้นถึงผลกระทบของจุดรวมสายตา และนอกจากนี้อาคารสูงในบริเวณเขตอนุรักษ์ยังถือได้ว่าเป็นการเกิดขึ้นผิดที่และเป็นอุปสรรคสำหรับมุมมองทั้งภายในบริเวณเองและจากภายนอกบริเวณ

- **รูปร่างขนาดของอาคาร** สัดส่วนและลักษณะทางสถาปัตยกรรมสำหรับอาคารใหม่ ควรจะคำนึงความสัมพันธ์ระหว่างอาคารที่จะสร้างกับอาคารอื่นๆ โดยรอบเป็นหลัก นอกเหนือไปจากการคำนึงถึงรูปแบบเฉพาะของสถาปัตยกรรม ที่จำเป็นคือ ควรรักษาขนาด สัดส่วนของอาคารไม่ให้เปลี่ยนแปลงเพื่อป้องกันความแตกต่างระหว่างอาคารเก่ากับอาคารใหม่

- **แนวอาคารและระยะถอยร่น** แนวอาคารเป็นพื้นฐานของความต่อเนื่องของกลุ่มอาคาร การกำหนดแนวอาคารขึ้นอยู่กับมุมมองเห็นอาคารแต่ละหลังและความสัมพันธ์ระหว่างอาคารที่อยู่ติดกัน การเปลี่ยนแปลงของแนวอาคารจะทำให้เกิดจุดที่เบี่ยงเบนความสนใจและทำลายความต่อเนื่องได้ (อภิชาติ ศรีอรุณ, 2520) แนวทางในการกำหนดระยะทางถอยร่นของอาคารจากถนนเพื่อให้ได้แนวอาคารที่เหมาะสมใช้หลักคือ ระยะห่างจากอาคาร H คือ 3H ให้มีการถอยร่นของอาคารใหม่เท่าแนวของตัวอาคารที่อนุรักษ์ แต่ถ้าหากมีระยะห่างจากอาคารตั้งแต่ 4H ขึ้นไป ให้มีการถอยร่นอาคารใหม่ตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ สำหรับการเว้นระยะถอยร่นทางด้านอื่นๆ นั้นสมควรจะมีขึ้นแต่ทั้งนี้ต้องทำด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากจะกระทบถึงกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยเฉพาะสิ่งก่อสร้างที่เป็นโบราณสถานเป็นหลัก ให้ปลูกสร้างสิ่งใหม่มีการเว้นระยะถอยร่นในด้านที่ติดกับตัวโบราณสถาน ทั้งนี้เพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมของโบราณสถานไม่ให้มีสิ่งรบกวนหรือบดบังโดยยึดหลักจากแนวปฏิบัติและมาตรฐานในการกันพื้นที่บริเวณแวดล้อมเป็นเขโบราณสถาน

- **รูปแบบทางสถาปัตยกรรม** องค์ประกอบของอาคาร หรือองค์ประกอบรูปด้านหน้าของอาคารตึกแถว (Facade) เช่น การจัดวางตำแหน่งและสัดส่วนของช่องเปิดประตู หน้าต่าง วัสดุและสีของอาคาร องค์ประกอบประดับอาคาร เช่น กันสาด ฝ้าใบกันแดด การใช้วัสดุ ป้ายร้านค้า หรือการใช้สีในส่วนประกอบของอาคาร เป็นต้น

2.2 แนวคิดด้านพื้นที่ว่างสาธารณะ

2.2.1 ที่ว่างสาธารณะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น ที่ว่างสาธารณะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในแผนผังของชุมชน แต่เนื่องจากที่ว่างสาธารณะมีลักษณะแตกต่างกันทางกายภาพและหน้าที่ใช้สอยอย่างเด่นชัด จึงได้จำแนกที่ว่างสาธารณะออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ 3 ประเภทดังต่อไปนี้(ธาดา สุทธิธรรม, 2542: 22-23)

- **ป่าสาธารณะ** นับเป็นพื้นที่สีเขียวและองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชน โดยเป็นพื้นที่ที่ปรากฏอยู่ภายในชุมชนภายใต้ความเชื่อด้านจิตและวิญญาณ และประโยชน์ใช้สอยในรูปแบบ “ดอนปู่ตา” และ “ป่าช้า” ประจำชุมชน

- **แหล่งน้ำสาธารณะ** ชุมชนในภาคอีสานอาศัยแหล่งน้ำผิวดินเพื่อช่วยในการดำรงชีวิตมาตั้งแต่อดีต ในขณะที่ชุมชนบางชาติในต่างอารยธรรม อาจอาศัยน้ำใต้ดิน หรือการกักเก็บน้ำฝนไว้ใต้ดิน เช่น ชนเผ่ามายาในทวีปอเมริกากลาง ชาวเวนิซในประเทศอิตาลี เป็นต้น พื้นที่น้ำผิวดินในลักษณะเป็นบึงน้ำและลำน้ำธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งน้ำที่ขุดขึ้นในรูปแบบคูเมืองและสระน้ำ จึงเป็นองค์ประกอบของที่ว่างสาธารณะทางแผนผังชุมชนที่สำคัญในภาคอีสาน

- **ลานสาธารณะ** มีพื้นฐานมาจากการตั้งหลักบ้านหลักเมืองนั้น เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับกิจกรรมเอนกประสงค์และการชุมนุมของประชาชนในชุมชนโดยอาจจะมีอาคารที่เรียกว่าศาลากลางบ้านเป็นส่วนประกอบด้วย

ที่ว่างสาธารณะทั้ง 3 ประเภทนั้น อาจปรากฏอยู่อย่างครบถ้วนในหลายชุมชน โดยเฉพาะชุมชนสายวัฒนธรรมไทย-ลาว แต่บางชุมชนอาจจะมีเฉพาะในบางประเภท เนื่องจากถูกเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินไปตามกาลเวลา หรือเป็นชุมชนที่อยู่ภายใต้สายอารยธรรมย่อยในภูมิภาคที่แตกต่างกัน ซึ่งรายละเอียดของรูปแบบที่ว่างสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบลานสาธารณะซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

วิโรฒ ศรีสุโรและธาดา สุทธิธรรม(2534: 26-27)ได้กล่าวถึงตำแหน่งและองค์ประกอบของลานกลางบ้านว่าเกิดขึ้นจากความเชื่อในการตั้งหลักบ้าน ซึ่งถือเป็นเรื่องจำเป็นในการสร้างบ้านแปงเมืองของชุมชนชาวอีสาน หลักบ้านและลานกลางบ้านแต่เดิมนั้นเป็นของคู่กัน ในหมู่บ้านบางแห่งอาจจะมีการสร้างศาลาในบริเวณกลางบ้านเพื่อให้ประชาชนได้ใช้นั่งชุมนุมกัน และใช้ประกอบพิธีในการเซ่นไหว้ ซึ่งปัจจุบันใช้พระสงฆ์มาประกอบพิธี ในขณะที่อดีตการเซ่นสรวงหลักบ้านได้กระทำกันกลางแจ้ง หลักบ้านมักตั้งอยู่กลางแจ้ง แต่ในปัจจุบันบางแห่งมีการสร้างหลังคาคลุมและเปลี่ยนเป็นศาลหลักเมืองต่อมา สำหรับตำแหน่งของหลักบ้านและลานกลางบ้านนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณกลางชุมชนและมีที่ว่างโดยรอบ ซึ่งใช้รองรับกิจกรรมของชุมชนและเป็นพื้นที่เปิดโล่งภายในชุมชน นอกจากนี้บริเวณลานกลางบ้านบางแห่งใช้เป็นที่ค้าขายในชุมชนอีกด้วย

สำหรับที่ว่างสาธารณะอื่นๆในหมู่บ้านของชาวไทยอีสาน จะมีศาลากลางบ้านอยู่บริเวณสี่แยกกลางหมู่บ้าน โดยอาจจะไม่มีพื้นที่โล่งประกอบด้วย ศาลากลางบ้านนี้อาจจะมีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นศาลาหลักบ้านไปด้วย และบางแห่งใช้เป็นสถานีจอดรถรับส่งผู้คนในหมู่บ้าน สำหรับพื้นที่ข้างถนนโดยรอบศาลานั้นอาจจะใช้เป็นที่ตั้งเพิงขายสินค้าในเวลาเช้าหรือเวลาเย็นของผู้คนในหมู่บ้าน การใช้ที่ดินสาธารณะริมถนนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตแบบอีสานบางครั้งถนนอาจจะถูกปิดกั้นเป็นครั้งคราวเพื่อใช้ในงานชุมนุมหรือประเพณีต่างๆของคนในหมู่บ้านนั้น

2.2.2 ความสำคัญและประโยชน์ของพื้นที่โล่งสาธารณะ(Moughtin, 1992: 87)

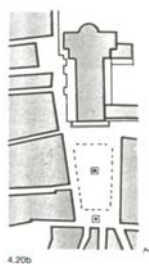
พื้นที่สาธารณะในชุมชนเมือง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการออกแบบชุมชนเมืองและเป็นองค์ประกอบหลักที่ทำให้เมืองมีความโดดเด่นและสวยงาม และเป็นการเหมาะสมที่พื้นที่นี้จะเป็นที่ตั้งของศาลาว่าการ และอาคารสำคัญ ๆ ของเมือง เป็นที่ที่ประกอบไปด้วยรูปปั้น น้ำพุ และองค์ประกอบต่าง ๆ อีกมากมาย รวมถึงเป็นที่พบปะสังสรรค์ เพลิดเพลินงานเทศกาล และพักผ่อนของชุมชน ดังนั้นในการออกแบบพื้นที่โล่งสาธารณะในชุมชนเมืองนั้น ต้องอาศัยหลักทฤษฎีต่าง ๆ รวมถึงการทำให้เกิดความหมายและจินตภาพของเมืองนั้น จึงมีความสำคัญยิ่งในการกำหนดรูปแบบของพื้นที่โล่งสาธารณะในแต่ละเมือง

2.2.3 รูปแบบของพื้นที่โล่งสาธารณะ

ได้มีการกล่าวถึงการศึกษาในเรื่องรูปทรงของพื้นที่โล่งสาธารณะใน 2 ทฤษฎีคือ

1) Zucker : ได้แบ่งแยกลักษณะของพื้นที่โล่งในเมืองไว้ 5 แบบคือ(Kostof, 1992: 146)

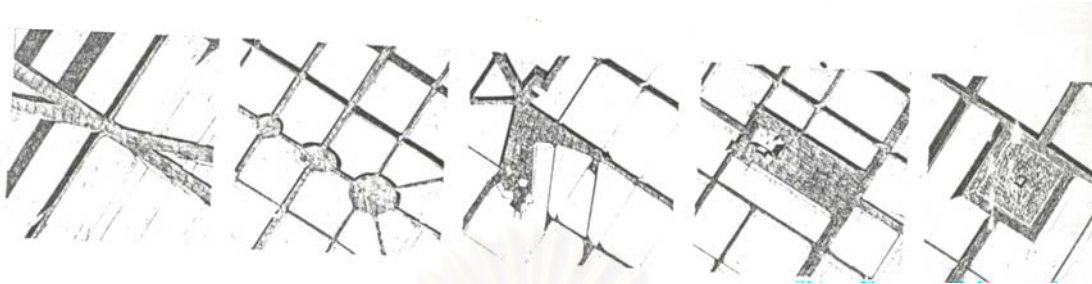
- Close Square เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ถูกปิดล้อม
- Dominate Square เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มุ่งตรงสู่อาคารที่สำคัญ ซึ่งเป็นลักษณะของพื้นที่เปิดโล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม

ตัวอย่างของรูปแบบ
Dominate Square
(Santa Croce, Florence)

- Nuclear Square เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ล้อมรอบจุดเด่นบริเวณศูนย์กลาง
- Group Square เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่กระจายตัวอยู่บริเวณใกล้เคียง โดยมีเส้นทางเชื่อมต่อกัน
- Amorphous Square

รูปทรงต่างๆของพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ(Kostof, 1992: 146)

2) Sitte ได้กล่าวถึงการเกิดพื้นที่เปิดโล่งนั้นเกิดจากการปิดล้อมโดยรอบและแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

- Deep type เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีความกว้างน้อยกว่าความยาว
- Wide Type เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีความกว้างมากกว่าความยาวซึ่งจะพิจารณาจากสัดส่วนกว้างและช่วงของรูปทรงพื้นที่เปิดโล่งนั้น

2.2.3 ความรู้สึกของการปิดล้อม(Enclosure Space)(Moughtin, 1992: 100)

ในด้านความรู้สึกของการปิดล้อม (Enclose) ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่เปิดโล่งนั้นได้มีแนวคิดอยู่ 2 ทฤษฎีที่กล่าวถึงคือ

- Essex ความรู้สึกปิดล้อมนั้นจะอยู่ที่สัดส่วน 4 : 1 และระยะระหว่างอาคารถ้าจะให้ความรู้สึกของพื้นที่เปิดโล่งนั้นจะอยู่ที่ 36-45 เมตรถ้าอาคารสูง 3 ชั้น และระยะ 48-54 เมตรถ้าอาคารสูง 4 ชั้น
- Alberti ความรู้สึกปิดล้อมจะอยู่ที่สัดส่วน 6: 1 และระยะระหว่างอาคารที่ให้ความรู้สึกของพื้นที่เปิดโล่งจะอยู่ที่ 73-91 เมตรถ้าอาคารสูง 3 ชั้น และระยะ 97-109 เมตรถ้าอาคารสูง 4 ชั้น

2.2.4 ขนาดของพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ(Marcus, 1990: 65)

- Lynch ขนาดของพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะควรจะมีขนาดตั้งแต่ 25-100 เมตร
- Gehl ขนาดของพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะควรจะมีขนาดตั้งแต่ 70-100 เมตร
- Sitte ขนาดของพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะในเมืองโบราณของยุโรป มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ 57*143 เมตร และขนาดเล็กที่สุดคือ 15*21 เมตร

2.2.5 ข้อคำนึงในการออกแบบพื้นที่โล่งสาธารณะ(Marcus, 1990: 65)

1) ข้อคำนึงเบื้องต้น

- วิเคราะห์พื้นที่โล่งสาธารณะในบริเวณใกล้เคียงว่าในกรณีที่จะสร้างพื้นที่โล่งสาธารณะขึ้นมาใหม่จะได้รับการตอบรับหรือเหมาะสมกับการใช้งานหรือไม่
- ในการตัดสินใจสำหรับผู้ออกแบบควรจะต้องพิจารณาถึงการใช้งานของพื้นที่โล่งสาธารณะ เช่น เป็นจุดเชื่อมต่อการเดินทาง ที่พักผ่อนหย่อนใจ พักคอย ที่แสดงงานนิทรรศการ หรือเป็นที่สัญจรผ่านเท่านั้น

- ความสำคัญและสภาพแวดล้อมโดยรอบของพื้นที่โล่งสาธารณะจะเป็นตัวชี้บอกถึงรูปแบบ และกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่โล่งนั้นๆซึ่งผู้ออกแบบจะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมโดยรวมด้วย
- รัศมีการเข้าถึงพื้นที่โล่งสาธารณะควรจะอยู่ในระยะ 300 เมตร (900 ฟุต)
- ตำแหน่งของพื้นที่โล่งสาธารณะนั้นจะต้องพิจารณาถึงผู้ที่เข้ามาใช้งานว่าเป็นกลุ่มใด รวมทั้งจัดระบบการสัญจร โดยทางทำให้เข้าถึงได้ง่ายและมีระบบการสัญจรที่สัมพันธ์กับระบบโดยรวมของพื้นที่
- ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ด้วย ถ้าในกรณีการใช้พื้นที่โล่งสาธารณะมีระยะเวลาการการใช้งานน้อยกว่า 3 เดือนต่อปี ในการออกแบบควรจะเน้นส่วนที่มีร่มเงาและกิจกรรมภายในอาคารมากกว่า

2) มุมมอง

- จะต้องมีการออกแบบ และประสานความหลากหลายให้มีความกลมกลืนในด้านของรูปทรง สี และพื้นผิว และเน้นมุมมองให้มีความสำคัญรวมทั้งน่าสนใจในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่งสาธารณะ และพื้นที่โดยรอบ

3) กิจกรรมและการใช้สอย

- พื้นที่โล่งสาธารณะจะต้องรองรับกิจกรรมของผู้ใช้สอยในลักษณะของการเข้าไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ และรองรับการสัญจรผ่าน โดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งของรูปแบบกิจกรรม ซึ่งสามารถทำได้โดยการสร้างพื้นที่รองจากที่โล่ง (Subarea) เพื่อรองรับกิจกรรม และป้องกันความขัดแย้งของกิจกรรม
- ในกรณีที่พื้นที่โล่ง ถูกใช้เส้นทางสัญจรด้วยควรมีแนวกันระหว่างทางเดินกับบริเวณของพื้นที่โล่งโดยการเปลี่ยนระดับหรือใช้องค์ประกอบอื่น ๆ เข้าช่วย
- ในบริเวณของพื้นที่โล่งสาธารณะที่มีการใช้อย่างหนาแน่นควรจะจัดเฟอร์นิเจอร์และขอบเขตของการใช้งานในแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน แต่สามารถปรับเปลี่ยนโดยในกรณีกิจกรรมที่ต้องใช้พื้นที่มาก ๆ เช่น งานเทศกาลต่างๆ เป็นต้น
- การแบ่งพื้นที่ต่างๆ ในบริเวณที่โล่งสาธารณะควรมีการแบ่งบริเวณให้เป็นส่วนของสาธารณะ กึ่งสาธารณะและบริเวณที่สามารถรู้สึกถึงความเป็นส่วนตัวได้โดย ทั้งหมดต้องคำนึงถึงความรู้สึกความปลอดภัยของผู้ที่เข้าไปใช้งาน

4) สภาพภูมิอากาศ

- ในกรณีที่พื้นที่โล่งได้รับแดดและความร้อนสูงควรมีส่วนที่เป็นร่มเงา เช่น การปลูกต้นไม้ หรือหลังคาคลุมกันแดด

5) ขอบเขต

- การกำหนดขอบเขตสามารถใช้ลดทอนของพื้นที่ การลดระดับ หรือใช้ต้นไม้เข้ามาช่วยได้ เพื่อกำหนดแนวของกิจกรรมที่ต่างกัน
- บริเวณที่ตั้งพื้นที่โล่งสาธารณะควรมีอย่างน้อย 2 ด้านที่ติดกับถนนสาธารณะและเมืองค้ประกอบที่เน้นถึงการเชื่อมต่อของถนนกับพื้นที่โล่ง เช่นการใช้ต้นไม้เป็นแนวนำสายตา
- ระดับของทางเดินกับพื้นที่โล่งควรจะต่างระดับกันประมาณ 90 ซม.

- จุดเชื่อมต่อระหว่างอาคารกับพื้นที่เป็นโล่งควรจะมีบริเวณที่เป็นจุดเชื่อมต่อและรองรับการใช้งานของอาคารกับพื้นที่โล่ง
- ในชั้นล่างของอาคารที่ติดกับพื้นที่โล่งควรจะเป็นร้านค้าย่อยหรือร้านกาแฟ เพื่อเพิ่มบรรยากาศในบริเวณนั้น

6) พื้นที่รองจากพื้นที่โล่งสาธารณะหลัก

- พื้นที่รอง ควรจะมีโดยรอบพื้นที่โล่งใหญ่เพื่อสร้างกิจกรรมให้มีความหลากหลาย โดยการแบ่งขอบเขตด้วยระดับของพื้นที่ ต้นไม้ ม้านั่ง เป็นต้น ซึ่งในบริเวณพื้นที่รองนี้ไม่ควรจะมีขนาดใหญ่เกินไปและให้ความรู้สึกของผู้ที่เข้าไปใช้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว

7) การสัญจร

- เส้นทางสัญจรภายในพื้นที่โล่งสาธารณะจะต้องประสานกับเส้นทางสัญจรเดิมของพื้นที่รอบและเน้นเรื่องสัญจรทางเท้าเป็นหลัก และสั้นที่สุด
- เพื่อให้การสัญจรเป็นไปโดยสะดวกและมีทิศทางชัดเจน ควรใช้ตัวนำทางได้แก่พื้นผิว, การเปลี่ยนระดับ ต้นไม้ ไฟทางเดิน เป็นองค์ประกอบในทางเดินนอกจากนั้นต้องมีทางลาดสำหรับรถเข็น หรือผู้พิการในการเชื่อมต่อพื้นที่ต่างๆ

นอกจากนี้ในการออกแบบพื้นที่โล่งสาธารณะนั้นยังต้องคำนึงถึงรายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆและองค์ประกอบต่างๆของพื้นที่โล่ง เช่น รูปปั้น ลักษณะลวดลายพื้น น้ำพุ ที่นั่ง บ้ายต่างๆ และการดูแลรักษา เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีและกระบวนการประเมินคุณภาพทางสายตา

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการประเมินคุณภาพทางสายตาในส่วนนี้จะอ้างอิงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการนำเอาทฤษฎีมาใช้ในการศึกษา ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการประเมินคุณภาพทางสายตาของการศึกษาคั้งนี้มีอยู่ 2 ประเด็นหลักคือ

- 1) การวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบเมืองที่มีผลต่อการรับรู้และการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม
- 2) การศึกษาสภาพแวดล้อมเมืองโดยรอบวัดพระธาตุพนมที่มีผลกระทบทางด้านมุมมองต่อวัด เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง

โดยใน 2 ประเด็นหลักนี้ก็จะมีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านกระบวนการของการศึกษาในส่วนนี้นั้น สามารถรวบรวมเป็นส่วนๆได้ดังนี้คือ

- ส่วนที่ 1 จะกล่าวถึงด้านความหมาย วัตถุประสงค์และประโยชน์เพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของการประเมินคุณภาพทางสายตา
- ส่วนที่ 2 จะกล่าวถึงกระบวนการและขั้นตอนของการศึกษารวมทั้งสรุปวิธีการที่เหมาะสมในการนำเอามาใช้ในการศึกษาคั้งนี้
- ส่วนที่ 3 จะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านการรับรู้และความชัดเจนในการมองเห็น ซึ่งจะนำไปใช้อ้างอิงในส่วนของการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตา

2.3.1 ความหมาย วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการประเมินคุณภาพทางสายตา

1) ความหมายของการประเมินคุณภาพทางสายตา

จากคำจำกัดความของการประเมินภูมิทัศน์ ที่ Laurie ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินภูมิทัศน์ (Landscape Evaluation) คือ การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภูมิทัศน์ 2 ชนิดขึ้นไป ในประเด็นของการประเมินคุณภาพทางสายตา (Visual Quality) ซึ่งการประเมินในที่นี้เป็นการบันทึกคุณภาพทางสายตาโดยผ่านความประทับใจทางสุนทรียภาพของผู้สังเกตการณ์ภายในภูมิทัศน์นั้น จากคำจำกัดความดังกล่าวทำให้สามารถสรุปได้ว่า การประเมินคุณภาพทิวทัศน์ (Visual Assessment) คือ การประเมินคุณภาพทางสายตาของภูมิทัศน์แต่ละชนิดในภูมิทัศน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินภูมิทัศน์นั่นเอง

ด้วยการประเมินที่จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบภายในภูมิทัศน์จึงส่งผลให้การตอบสนองต่อองค์ประกอบเหล่านั้นมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ทำให้การประเมินนั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปในภูมิทัศน์แต่ละประเภทหรือตามสภาพแวดล้อมแต่ละแบบที่จะมีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้ Swardon จึงได้แบ่งการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพการมองเห็นตามเนื้อหาของสภาพแวดล้อมออกเป็น 3 ที่ตั้ง คือ พื้นที่ป่า (Wildland), พื้นที่ในชนบท (Rural) และพื้นที่ในชุมชนเมือง (Urban) จะเห็นได้ว่าที่ตั้งทั้งสามประเภทนั้นจะมีองค์ประกอบที่มีความเด่นชัดแตกต่างกัน โดยในสภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นที่ป่านั้นองค์ประกอบที่มีความเด่นชัดได้แก่ ธรณีสัณฐาน (Landform) เนื่องจากพืชพรรณต่าง ๆ นั้นไม่สามารถแยกแยะได้ชัดเจน ขณะที่ในพื้นที่ชนบทนั้นกลับตรงกันข้าม คือ พืชพรรณโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมจะมีรูปแบบ (Pattern) ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อประกอบกับการใช้ที่ดิน (Land Use) จึงทำให้องค์ประกอบดังกล่าวยิ่งทวีความเด่นชัดมาก ขณะที่ธรณีสัณฐานจะกลายเป็นเพียงส่วนที่ช่วยขยายความชัดเจน (Modifier) เท่านั้น ส่วนพื้นที่ในชุมชนเมืองกลับไม่สามารถระบุความชัดเจนขององค์ประกอบในภูมิทัศน์ได้ เนื่องจากมีความซับซ้อนมากและแต่ละพื้นที่มีองค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไปจึงต้องพิจารณาเป็นกรณีไป ดังนั้นในการประเมินคุณภาพทิวทัศน์จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในองค์ประกอบของสภาพที่ตั้งหรือภูมิทัศน์เป็นอันดับแรก

2) วัตถุประสงค์และขอบเขตในการประเมิน

ในการบรรยายลักษณะและวิเคราะห์ภูมิทัศน์นั้นมีหลายวัตถุประสงค์ด้วยกันตั้งแต่ในระดับที่สามารถวิเคราะห์ได้ง่ายไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ดังนี้

- การถ่ายทอดจินตภาพโดยรวม เป็นการบรรยายคุณลักษณะทางการมองเห็น (Visual Characteristics) ของพื้นที่เพื่อให้เห็นภาพและความสำคัญ ซึ่งอาจสามารถทำได้โดยเลือกภาพที่เป็นเสมือนตัวแทนของบริเวณนั้น ๆ เพียงภาพเดียว
- การเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ เป็นการเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ด้วยกัน เพื่อช่วยในการตัดสินใจเลือกบางบริเวณขึ้นมาเพื่อทำการรักษา ปกป้อง และดูแลเป็นพิเศษ
- การเปรียบเทียบระหว่างประเภทของภูมิทัศน์ในพื้นที่ เป็นการเปรียบเทียบประเภทของภูมิทัศน์ (Landscape Types) ที่อยู่ในบริเวณหนึ่ง ๆ ซึ่งลักษณะทางภูมิทัศน์แต่ละประเภทก็จะให้คุณค่าทางสุนทรียภาพที่ต่างกัน
- การวิเคราะห์พื้นที่ย่อยภายในบริเวณ เป็นการแบ่งแยกคุณลักษณะทางการมองเห็นของพื้นที่แต่ละตำแหน่งภายในบริเวณทั้งหมด เพื่อแสดงความแตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ และเพื่อเป็นแนว

ทางในการทำการเลือกที่ตั้ง (Site Selection) และวางตำแหน่งในการพัฒนา (Site Development) ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น ส่วน Recreation, ถนน หรือทางเดิน เป็นต้น

- การคาดการณ์ผลกระทบของโครงการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในการวางผังการออกแบบและการจัดการ จะต้องมีการคาดการณ์ผลกระทบทางสายตา (Visual Impact) ของโครงการที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนวทางเลือกอื่น ๆ ขึ้นมาเปรียบเทียบกันเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม
- การประเมินคุณค่าทางสายตาและคุณภาพทิวทัศน์ เป็นการประเมินคุณค่าทางสายตาหรือความงามของทิวทัศน์ออกมาเป็นค่าทางเศรษฐศาสตร์เพิ่มเติมจากการประเมินคุณค่าทางทรัพยากรในด้านอื่น ๆ
- การเปรียบเทียบค่าความงามของทิวทัศน์กับทรัพยากรอื่น เป็นการกำหนดคุณค่าความงามของทิวทัศน์ขึ้นมาเปรียบเทียบกับคุณค่าของทรัพยากรในด้านอื่น เพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือจัดการกับพื้นที่ ตลอดจนเสนอแนวทางการแก้ไขบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับคุณภาพทางสายตาของพื้นที่นั้นได้
- การใช้เป็นกรอบทางด้านกฎหมาย ในทางกฎหมายจะต้องมีการอ้างถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพ ความงามของทิวทัศน์ คุณภาพทางสายตา ทรัพยากรทางสายตา ฯลฯ ดังนั้นจึงต้องมีการบรรยายและวิเคราะห์คุณลักษณะของพื้นที่มาประกอบกับการพิจารณาในกระบวนการต่าง ๆ ทางกฎหมาย
- การใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพ เป็นการใช้ความสามารถทางวิชาชีพในการจัดการและดูแลคุณภาพทางสายตาของพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่ถือสิทธิ์โดยเอกชน

จะเห็นได้ว่าหากนำวัตถุประสงค์ทั้ง 9 มาพิจารณาเป็นหมวดหมู่จะได้วัตถุประสงค์หลักที่สามารถแบ่งได้เป็น การบรรยายลักษณะของภูมิทัศน์, การจำแนกประเภทของภูมิทัศน์, การแบ่งประเภทของพื้นที่ตามคุณลักษณะ, การคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น, การประเมินค่าทางสุนทรียภาพ, การแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น, การใช้ในทางกฎหมาย และ การใช้ในทางวิชาชีพ ดังตาราง

ตารางที่ 1 วัตถุประสงค์ของการบรรยายคุณลักษณะและวิเคราะห์ภูมิทัศน์(Smardon, 1986)

วัตถุประสงค์หลักหลัก	วัตถุประสงค์โดยทั่วไป
การบรรยายลักษณะของภูมิทัศน์ (Description)	การถ่ายทอดจินตภาพโดยรวม
การจำแนกประเภทของภูมิทัศน์ (Classification)	การเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ การเปรียบเทียบระหว่างประเภทของภูมิทัศน์ในพื้นที่
การแบ่งประเภทของพื้นที่ตามคุณลักษณะ(Discrimination)	การวิเคราะห์พื้นที่ย่อยภายในบริเวณ
การคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น (Prediction)	การคาดการณ์ผลกระทบของโครงการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
การประเมินค่าทางสุนทรียภาพ (Assessment)	การประเมินคุณค่าทางสายตาและคุณภาพทิวทัศน์
การแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น (Mitigation)	การเปรียบเทียบค่าความงามของทิวทัศน์กับทรัพยากรอื่น
การใช้ในทางกฎหมาย (Litigation)	การใช้เป็นกรอบทางด้านกฎหมาย
การใช้ในทางวิชาชีพ (Practice)	การใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพ

- 3) **ประโยชน์ของการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาในสิ่งแวดล้อมเมือง**(Sardon,1995: 117)
- ใช้สำหรับการเลือกที่ตั้ง จะใช้ช่วยในเรื่องของการพิจารณาที่ตั้งที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือการกำหนดบริเวณว่าบริเวณไหนที่ควรจะได้และไม่เด่น เช่นในการก่อสร้างต่างๆที่มีผลกระทบต่อมุมมองก็สามารถใช้การประเมินคุณภาพทางสายตาเข้ามาพิจารณาประกอบถึงผลกระทบของมุมมองที่จะเกิดขึ้น
 - การวางโครงข่ายและเส้นทาง การวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาจะมีส่วนสำคัญในการช่วยวางเส้นทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อกำหนดการเปิดหรือปิดมุมมองซึ่งเป็นการกำหนดว่าจะให้นักท่องเที่ยวมองเห็นสิ่งใดอย่างเป็นระบบ
 - การเห็นคุณค่าและการเก็บรักษา องค์ประกอบของย่านหรือชุมชน รวมถึงเมือง สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับคุณค่าและการหาคุณค่าซึ่งขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งจากภายในและภายนอกของกลุ่มสังคม เช่น การอนุรักษ์อาคารโบราณ สามารถวิเคราะห์มุมมองเพื่อนำมากำหนดเป็นมาตรการในการควบคุมองค์ประกอบต่างๆเช่นป้าย สี และองค์ประกอบอื่นๆในบริเวณใกล้เคียง
 - การพัฒนาในย่านต่างๆ โดยใช้กระบวนการของการวิเคราะห์ทางสายตาเพื่อแนวทางการปรับปรุงที่ทำให้ย่านต่างๆมีความสวยงามและเหมาะสมกับลักษณะของย่าน
 - การพิจารณาอาคารและสิ่งแวดล้อม อาคารที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมต้องคำนึงถึงรูปลักษณะ ขนาด สีและอื่นๆเพื่อที่จะทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆโดยรอบ

2.3.2 กระบวนการและขั้นตอนของการประเมินคุณภาพทางสายตา

เมื่อเข้าใจวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิเคราะห์คุณลักษณะของภูมิทัศน์แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็เป็นการเลือกวิธีที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์นั้น โดยมีวิธีการต่างดังนี้

1) **วิธีการที่นิยมในอดีต** การถ่ายทอดคุณลักษณะของภูมิทัศน์มีออกมาทั้งในด้านวรรณกรรมและภาพเขียนของศิลปิน ซึ่งมักจะบรรยายหรือถ่ายทอดออกมาผ่านความรู้สึกของศิลปิน ทำให้ภาพที่ถ่ายทอดออกมานั้นอยู่ในลักษณะที่เกินจริง ขณะที่ปัจจุบันมีเทคนิคต่าง ๆ มากมาย เช่น การถ่ายภาพหรือวิดีโอ ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่สามารถบรรยายลักษณะที่ใกล้เคียงกับความจริงได้

2) **วิธีการของนักวิชาการและบุคคลทั่วไป** หลักการสำคัญพื้นฐานของวิธีการในการทำการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตานั้นก็คือ วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของนักวิชาการ (Professionally Based) และวิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลทั่วไป (Publicly Based Methods)

- **วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของนักวิชาการ (Professionally Based)** กลุ่มของนักวิชาการ (Expert) มักจะเลือกและประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่อ้างอิงกับหลักการทางวิชาการ ดังนั้นข้อมูลที่ใช้ส่วนใหญ่จึงเป็นข้อมูลทุติยภูมิหรือข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม เช่น แผนที่หรือภาพถ่าย ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีที่นิยมเนื่องจากทำได้ง่ายและผู้ตัดสินใจก็คือผู้ที่ทำการวิเคราะห์เอง แต่ในกรณีที่จะต้องทำการวิเคราะห์เพื่อบอกว่าอะไรที่ดีหรือเหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไปนั้น ผู้ที่ควรจะเป็นผู้ตัดสินใจควรจะเป็นผู้ใช้มากกว่าการให้ผู้ที่เป็นนักวิชาการซึ่งอาจจะไม่ได้ใช้พื้นที่นั้นเลยเป็นผู้ตัดสินใจ ฉะนั้นวิธีนี้จึงเหมาะสำหรับการใช้เพื่อเป็นพื้นฐานทางวิชาการมากกว่า
- **วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลทั่วไป (Publicly Based Methods)** ผู้ที่ทำการวิเคราะห์ประเมินคุณภาพของภูมิทัศน์ (Landscape Quality) หรือกำหนดเนื้อหาในการวิเคราะห์ก็คือ บุคคลทั่วไป ซึ่งบ่อยครั้งที่เป็นผู้ใช้หรือผู้ที่มีความสนใจมักทำการประเมินโดยใช้วิธีการสำรวจหรือทำแบบสอบถาม

ถามที่จะต้องทำให้เข้าใจได้ง่าย ตัดสินใจได้ง่ายและมีความชัดเจน ประเด็นที่ใช้ถามมักจะเป็น เรื่องของการรับรู้ (Perception) และความชอบ (Preference) โดยผลที่ได้จะอยู่บนพื้นฐานทาง สังคม (Social Science) จึงมักนำมาใช้ประกอบกับผลที่นักวิชาการเป็นผู้ประเมิน

3) **วิธีการเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพ** เป็นระดับต่อมาในการจำแนกวิธีของการบรรยาย ลักษณะทางการมองเห็น ซึ่งทั้ง 2 วิธีนี้สามารถใช้ประกอบกับวิธีที่นักวิชาการเป็นผู้ประเมินและวิธีที่บุคคลทั่วไป เป็นผู้ประเมินได้

- **วิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative)** เป็นวิธีการวัดในลักษณะที่ออกมาเป็นตัวเลข โดยการประเมิน คุณภาพของทิวทัศน์และความงามของทิวทัศน์นั้นอาจจะต้องใช้การวัดปริมาณขององค์ประกอบ ทางภูมิทัศน์เป็นค่าน้อยเพื่อให้ออกมาเป็นตัวเลขที่สร้างความน่าเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น หรืออาจ ใช้วิธีนี้เพื่อวัดปริมาณการใช้งานของผู้ใช้ได้เช่นกัน ในบางกรณีอาจจะมีการตั้งค่ามาตราส่วนออก มาเพื่อใช้วัดคุณภาพของทิวทัศน์ หรือใช้วัดค่าของภูมิทัศน์ออกมาทางเศรษฐศาสตร์โดยใช้การ ตัดสินจากนักวิชาการด้วย เช่น การวัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (Travel-Cost) ซึ่งสามารถใช้บอก ความน่าสนใจในพื้นที่ว่ามีคนมาใช้มากน้อยหรือยอมเสียเงินเท่าใดเพื่อที่จะมายังสถานที่นั้น ตลอดจนจนเป็นวิธีการวัดว่าผู้ใช้จะยอมเสียเงินเท่าใดในการแลกกับคุณภาพที่ดีในการมาเยี่ยมชม (Willingness to Pay)
- **วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative)** เป็นวิธีการวัดโดยใช้การบรรยาย ซึ่งหากจุดประสงค์ในการ บรรยายคุณลักษณะของทิวทัศน์นั้นต้องการลักษณะที่เหมือนจริงและมีความถูกต้องวิธีนี้จะมี ความเหมาะสมมาก โดยทั่วไปแล้ววิธีนี้เป็นที่นิยมเนื่องจากจุดประสงค์ส่วนใหญ่ของการประเมิน มักจะเป็นการบรรยายลักษณะทางกายภาพของภูมิทัศน์เพื่อใช้ในการแบ่งประเภทของภูมิทัศน์ หรือบรรยายโดยใช้หลักการจัดองค์ประกอบ เช่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity), ความ หลากหลาย (Unity) และความชัดเจน (Vividness) ในองค์ประกอบอันได้แก่ เส้น, สี, รูปทรงและ พื้นผิว เป็นต้น แต่การใช้การบรรยายในลักษณะดังกล่าวอาจจะยากต่อการทำความเข้าใจสำหรับ บุคคลทั่วไป จะเห็นได้ว่าวิธีนี้จะใช้สำหรับการระบุงค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกิดจากผู้รู้ โดยเฉพาะ ในการกำหนดคำถามในการสำรวจที่เป็นเรื่องของการรับรู้สภาพแวดล้อม

4) **วิธีการใช้ภาพบรรยายและวิธีการบรรยายด้วยคำพูด** เป็นการบรรยายและแสดงลักษณะของ ทิวทัศน์ออกมาทั้งทางคำพูด (Verbal) และภาพ (Visual) ซึ่งในวิธีที่นักวิชาการเป็นผู้ประเมินนั้นจะใช้การ บรรยายในลักษณะที่เป็นภาพช่วยในการถ่ายทอดคุณภาพของภูมิทัศน์ แล้วเสริมด้วยการใช้คำพูดด้วย

- **การใช้ภาพบรรยาย (Visual Approaches)** วิธีการใช้ภาพนี้มักจะใช้กับวิธีที่บุคคลทั่วไปเป็นผู้ ประเมินเนื่องจากสามารถเข้าใจได้ง่ายซึ่งการใช้ภาพในการบรรยายนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นแบบ สัญลักษณ์ (Graphic) เช่น Notation ที่สามารถช่วยนักออกแบบในการพิจารณารายละเอียดของ คุณภาพที่ว่าง (Spatial Qualities) ได้แต่ในการสื่อสารกับบุคคลทั่วไปนั้นอาจจะทำให้เข้าใจได้ ยาก และแบบภาพถ่าย (Photograph) ที่เป็นการใช้ภาพถ่ายและรูปวาดเพื่อการบรรยายและ แสดงลักษณะของภูมิทัศน์ จะเห็นได้ว่าวิธีนี้สามารถทำให้คนทั่วไปเข้าใจได้ง่ายขึ้นและมีความถูกต้องเหมือนจริงมากกว่า
- **การบรรยายด้วยคำพูด (Verbal Approaches)** การใช้คำพูดในการบรรยายนั้นสามารถแบ่งออก เป็นเนื้อหาในบรรยายได้ ดังนี้

การบรรยายด้วยทฤษฎีศิลป์ (Artistic Descriptions) เป็นการบรรยายด้วยทฤษฎีทางศิลปะหรือใช้หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

การบรรยายด้วยความรู้สึก (Psychological Descriptions) เป็นการบรรยายด้วยความรู้สึกทางจิตวิทยา โดยจะทำการตรวจสอบคุณลักษณะที่เห็นได้ (Visual Adjective Checklist) เป็นการใช้คำคุณตรงข้ามในการเปรียบเทียบ ทำให้เกิดค่าที่แฝงอยู่ในลักษณะที่เป็นค่าบวก (Positive) และค่าลบ (Negative)

- การบรรยายด้วยลักษณะทางกายภาพ(Physical Descriptions) เป็นการบรรยายด้วยลักษณะขององค์ประกอบทางกายภาพที่ปรากฏค่าที่แฝงอยู่ แต่จะไม่ชัดเจนเท่ากับการบรรยายด้วยความรู้สึก

จะเห็นได้ว่าการเลือกวิธีนั้นมีหลายระดับทั้งที่เป็นระบบที่ไม่มีความซับซ้อนและเป็นระบบที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยในลำดับแรกจะต้องเลือกว่าจะให้ใครเป็นผู้ตัดสินใจ หรือประเมิน ลำดับที่สองจึงเลือกวิธีการในการประเมินและลำดับที่สามจึงเลือกเทคนิคต่าง ๆ ที่จะใช้ลงไปในการละเอียดขั้นต่อไป

2.3.3 การเลือกกระบวนการในการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพชีวิต

ในการเลือกขั้นตอนหรือกระบวนการในการวิเคราะห์และบรรยายลักษณะของภูมิทัศน์จำเป็นต้องมีความเข้าใจใน 3 ประเด็นต่อไปนี้ คือ เข้าใจจุดประสงค์อย่างชัดเจน (Clear Purpose), เลือกวิธีการได้อย่างเหมาะสม (Conscious Selection of a Type of Method) และเลือกใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมกับการนำไปใช้งาน (Diligent Application of Appropriate Criteria) หากมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ในการบรรยายลักษณะของภูมิทัศน์ได้อย่างชัดเจนแล้วก็จะทำให้สามารถเลือกวิธีการบรรยายลักษณะดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งสามารถเลือกใช้เกณฑ์ในการพิจารณาได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นการตัดสินใจในการเลือกกระบวนการที่ดีนั้นจะต้องมีการวางแผน โดยมีแนวทางที่จะช่วยในการตัดสินใจเลือกวิธีการและเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

การวิเคราะห์และประเมินคุณภาพชีวิตเพื่อวัตถุประสงค์ที่ง่ายที่สุดและมีความซับซ้อนน้อยที่สุดอย่างการถ่ายภาพจินตภาพโดยรวมอาจจะเลือกใช้วิธีการที่ไม่เป็นระบบหรือไม่มีความซับซ้อนจะมีความเหมาะสม เนื่องจากไม่ต้องเสียเวลาแต่การนำเสนออาจจะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงได้ ดังนั้นจึงต้องมีการใช้เกณฑ์ในการเลือกวิธีการมาช่วยในการพิจารณา คือ ความเหมือนจริงหรือความแม่นยำ ตลอดจนการใช้เกณฑ์ในการออกแบบ (Design Criteria) ซึ่งจะมีความเหมาะสมกับวิธีการที่ไม่เป็นระบบแบบแผนมากที่สุด

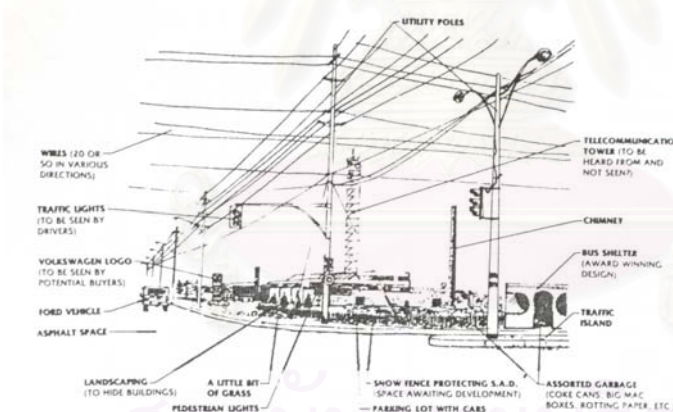
สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการอธิบายผลกระทบของโครงการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ควรจะใช้วิธีการวิเคราะห์และพิจารณาโดยนักวิชาการ (Professionally Based) และใช้การบรรยายด้วยภาพ (Nonquantitative Visual Methods) จะทำให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย ส่วนเกณฑ์ที่เลือกใช้ก็ควรจะเป็นเกณฑ์ในการออกแบบ (Design Criteria) จึงจะมีความเหมาะสมที่สุด เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพและที่แน่นอนคือผู้ที่ทำการพิจารณาก็ต้องเป็นตัวของผู้ปฏิบัติวิชาชีพหรือนักวิชาการนั่นเอง

ส่วนวัตถุประสงค์ที่การคาดการณ์ผลกระทบทางสายตาที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง เช่น การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสายตาที่เกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ไปใช้ หรือวัตถุประสงค์ที่นำไปใช้ในกรอบทางด้านกฎหมายนั้น วิธีการที่ใช้จะต้องเป็นที่ยอมรับและเข้าใจได้โดยบุคคลทั่วไป ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลทั่วไป (Publicly Based Methods) และใช้วิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Method)

เนื่องจากสามารถวัดผลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์ทางด้านกฎหมายที่เกณฑ์ในการพิจารณาจำเป็นจะต้องใช้เกณฑ์ทางวิชาการ (Scientific Criteria) ด้วย

สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการจำแนกหรือพิจารณาในพื้นที่ย่อย ๆ และประเมินความงามของทิวทัศน์ อันได้แก่ การเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่, การเปรียบเทียบระหว่างภูมิทัศน์แต่ละประเภทในบริเวณ, การวิเคราะห์พื้นที่ย่อยภายในบริเวณ และการเปรียบเทียบค่าความของทิวทัศน์กับทรัพยากรอื่นนั้น ควรจะใช้วิธีที่เป็นการบรรยายด้วยคำพูด (Verbal Approaches) โดยเฉพาะการบรรยายลักษณะทางกายภาพ (Physical Description) จะมีความเหมาะสมที่สุด จะเห็นได้ว่าการเลือกกระบวนการในการวางแผนอธิบายคุณลักษณะของภูมิทัศน์ นั้นสามารถทำได้หลายแนวทางทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมตามแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนั้นหากสามารถทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ได้อย่างถ่องแท้ก็จะทำให้กระบวนการต่าง ๆ ในการพิจารณานั้นง่ายขึ้น

ในกระบวนการหลักที่เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้งานแล้วจะสอดคล้องกับแนวทางที่เป็นกระบวนการที่อยู่บนพื้นฐานของการบันทึกและวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการนำเอกภพพิคมาใช้ในการวิเคราะห์และศึกษาภูมิทัศน์เมือง เป็นเทคนิคที่ผู้เชี่ยวชาญนิยมใช้ในการบันทึกและวิเคราะห์ ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษาที่ทำให้ค้นพบ ความสัมพันธ์ , สภาพทั่วไป , การเชื่อมต่อ และลำดับของภูมิทัศน์เมือง ในทำนองเดียวกันของกระบวนการทำงานที่สถาปนิกใช้ในการวิเคราะห์อาคารหรือภูมิสถาปนิกใช้ในการวิเคราะห์งานภูมิทัศน์ นักออกแบบชุมชนเมืองจะต้องพัฒนาโครงสร้างของกระบวนการวิเคราะห์ซึ่งเป็นกระบวนการแรกที่จะนำไปสู่การกระบวนการต่อไปที่ให้ความละเอียดและชัดเจนขึ้นในการศึกษาสภาพภูมิทัศน์เมือง

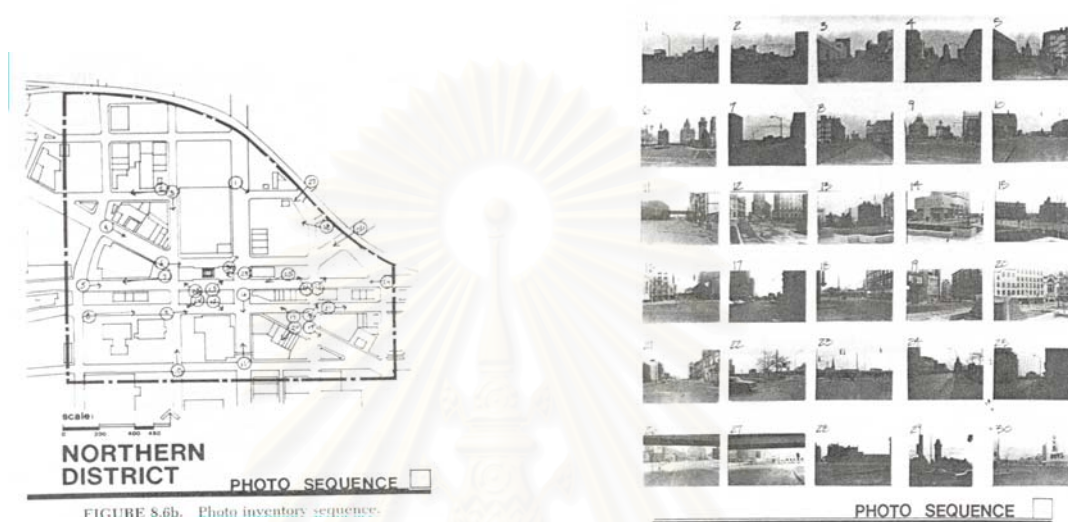

รูปแสดง ตัวอย่างการบันทึกและวิเคราะห์โดยผู้ชำนาญการ

(Sadler, B. and A. Carlson, eds., 1992: 55)

ในขั้นแรกของการวิเคราะห์และรวบรวมมุมมองในจุดต่าง ๆ มีกระบวนการที่สามารถแสดงถึงลำดับได้ ส่วนในขั้นตอนที่สำคัญต่อไปนี้ คือ การเลือกจุดที่ใช้ในการวิเคราะห์มุมมองซึ่งจะต้องสามารถอธิบายภาพรวมของบริเวณได้และขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นการนำเสนอแนวความคิดในการปรับปรุงคุณภาพทางสายตาในบริเวณนั้น ดังนั้นกระบวนการแรกที่สำคัญ คือ การตัดสินใจเลือกเอาจุดที่บันทึกมุมมองนั้นจะต้องสามารถอธิบายถึงภาพรวมของสภาพแวดล้อมนั้นได้ โดยวิธีการที่นิยมใช้ คือ การถ่ายภาพโดยจะมีการศึกษาอยู่ 2 รูปแบบ คือ

- การเก็บรวบรวมภาพถ่ายเป็นลำดับ (Visual Sequence) โดยการถ่ายภาพและกำหนดจุดที่ถ่ายภาพลงบนแผนที่โดยลำดับของภาพมีความต่อเนื่องกันเพื่อศึกษาเรื่องมุมมองที่เปลี่ยนไปกับสภาพแวดล้อมเมือง
- การเก็บรวบรวมภาพถ่ายเป็นจุดๆ โดยเฉพาะในจุดที่สามารถเป็นตัวแทนภาพรวมของพื้นที่ได้ และนำภาพเหล่านั้นมาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งการที่จะเลือกศึกษาในว่าจะนำไปใช้เพื่ออะไร

รูปแสดง การบันทึกตำแหน่งการถ่ายภาพและภาพถ่ายในการเก็บข้อมูลแบบ Visual Sequence (Sardon, 1986: 123)

ซึ่งวิธีการศึกษาจะใกล้เคียงกับการศึกษาของ Gordon Cullen และ Appleyard ซึ่งจะตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาในเรื่องการประเมินคุณภาพทางสายตานี้ทำให้สามารถกำหนดกรอบและวิธีการศึกษาได้ชัดเจนขึ้นและโดยเฉพาะเป็นแนวทางในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ได้การศึกษาด้านการประเมินคุณภาพทางสายตา ในงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักๆอยู่ 2 ประเด็นคือ

- 1) ศึกษาถึงปัญหาขององค์ประกอบเมืองที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการรับรู้และการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม โดยพิจารณาจากเส้นทางการเข้าถึงหลักและระบบการสัญจรที่ใช้ในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม ซึ่งวิธีการในการศึกษาจะใกล้เคียงกับการศึกษาของ Appleyard จากการศึกษารื่อง View from the road ซึ่งกระบวนการศึกษามีดังนี้คือ

Appleyard : View from the road (with Lynch and Myer), 1964.

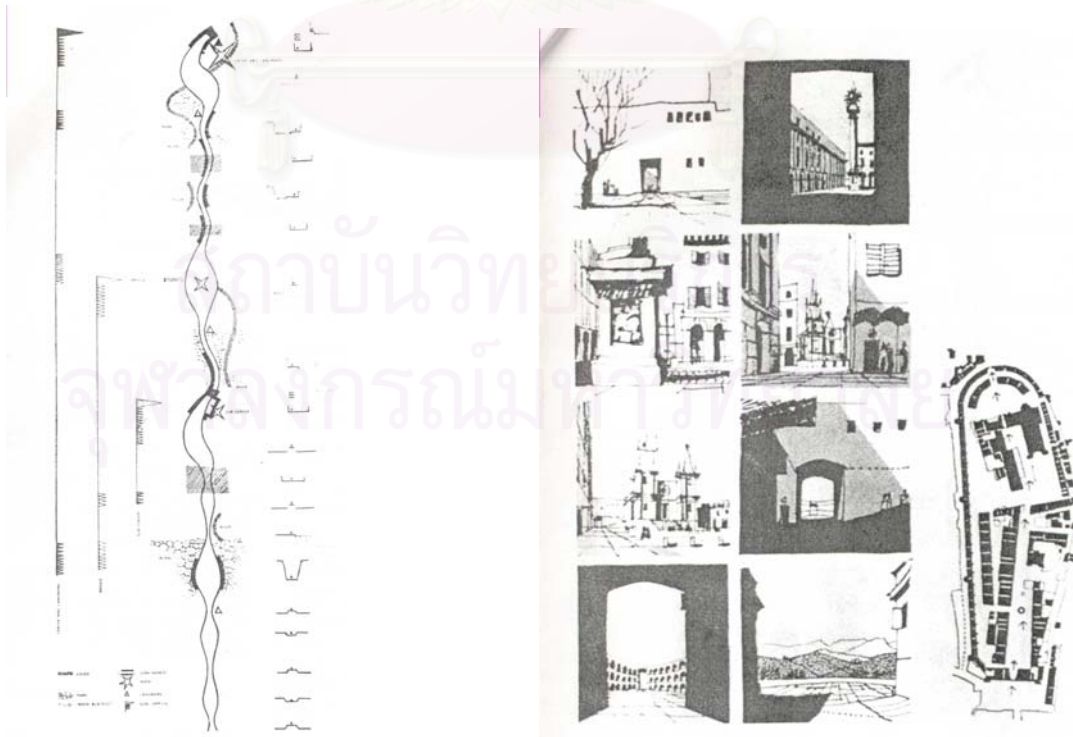
แนวความคิดในการศึกษา

เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของความรู้สึกและการรับรู้ทางสายตาในขณะที่มีการเคลื่อนไหว โดยมีแนวความคิดว่าในลักษณะของการมองเห็นภาพของสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้ที่มองจะมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้นในการรับรู้ในการมองเห็นก็จะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเช่นกัน

กระบวนการศึกษา

เป็นการพิจารณาการเข้าไปสัมผัสและรับรู้เมืองโดยการเดินทางด้วยยานพาหนะและความเร็วที่ต่างกััน และได้เก็บบันทึกการรับรู้และมองเห็นตามเส้นทางเหล่านั้นด้วยภาพสัญลักษณ์ เพื่อเป็นการจดจำแทนการบันทึกด้วยภาพจริง ซึ่งนำมาเอากระบวนการศึกษาของ Appleyard มาปรับปรุงให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนของการศึกษาได้ดังนี้คือ

- กำหนดเส้นทางเข้าถึงหลักโดยพิจารณาจากผลของการวิเคราะห์เรื่องระบบการสัญจรและการเข้าถึงวัดพระธาตุพนม
 - กำหนด Viewshed ซึ่งจะเป็นบริเวณที่มองเห็นและควรจะมองเห็นของวัดพระธาตุพนมโดยพิจารณาร่วมกับระยะของความชัดเจนในการมองเห็น และแนวความคิดที่จะให้เกิดการรับรู้ในการมองเห็นในการเข้าสู่องค์พระธาตุพนม
 - กำหนด Visual Control Point โดยจะพิจารณาจาก รูปแบบ ทิศทางและความเร็วของการสัญจร โดยจะเก็บข้อมูลแบบ Photo Sequence
 - กำหนดกรอบตัวแปรในการจัดเก็บข้อมูล (ภาพถ่าย) โดยใช้ผู้สังเกตการณ์หลักคือผู้ที่เดินทางเข้าสู่วัดพระธาตุพนมและกำหนดกรอบตัวแปรอื่นๆคือ ช่วงเวลา , แสง , เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
 - ขั้นตอนการเก็บข้อมูลโดยวิธีการ Photo Sequence
 - ขั้นตอนการวิเคราะห์ ซึ่งจะสรุปประเด็นต่างๆจากข้อมูลที่จัดเก็บมา
 - การสรุปประเด็นต่างๆและข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
- 2) การศึกษาและวิเคราะห์มุมมองเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองบริเวณโดยรอบของวัดพระธาตุพนมเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองบริเวณโดยรอบของวัดพระธาตุพนม ซึ่งวิธีการศึกษาจะใกล้เคียงกับการศึกษาของ Cullen ซึ่งจะมีกระบวนการศึกษาดังนี้

รูปแสดง การบันทึกของAppleyard : View from the Road

รูปแสดง การบันทึกของ Gordon Cullen : Concise Townscape

Gordon Cullen : Townscape, 1996 / Concise Townscape, 1971.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- ศึกษาคุณภาพของการรับรู้ทางสายตาในเรื่องของที่ว่างและอาคารโดยอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีด้านความงาม(Aesthetic Principle)
- ศึกษาองค์ประกอบเมืองที่ทำให้เมืองมีคุณภาพ

กระบวนการศึกษา

เป็นวิธีการแบบใหม่ในการศึกษาเมืองที่ทำให้เกิดกระแสการตื่นตัวในการศึกษาเมืองอีกครั้ง เนื่องจากการทำความเข้าใจในสิ่งที่ยุ่งยากและซับซ้อนของเมืองที่มากกว่าการสัมผัสได้ด้วยตา นั้น ถูกแสดงออกเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงให้เป็นกายภาพในรูปของภาพวาดและการอธิบาย โดยการศึกษาองค์ประกอบเมืองนั้นควรจะพิจารณาในด้านของ สี พื้นผิว มาตราส่วน รูปแบบและเอกลักษณ์ เป็นต้น โดยวิธีการจะเริ่มโดยการเข้าไปสัมผัส สัมผัสและเรียบเรียงเป็นภาพวาดของมุมมองจากจุดต่างๆและวิเคราะห์โดยการหาความงามจากภาพที่วาดจากจุดต่างๆออกมา ซึ่งวิธีการศึกษาของ Cullen สามารถนำมาปรับเป็นขั้นตอนของการศึกษาองค์ประกอบเมืองในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

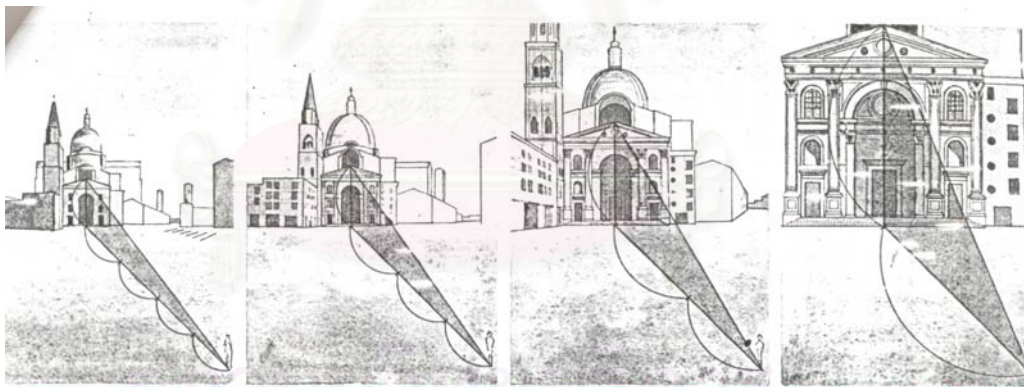
- กำหนดบริเวณและองค์ประกอบเมืองโดยรอบวัดพระธาตุพนมที่ผลกระทบทางสายตาต่อวัดพระธาตุพนม
- เก็บข้อมูลโดยภาพถ่าย ซึ่งจะเป็นภาพถ่ายของสภาพแวดล้อมเมืองบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุพนม
- การวิเคราะห์จะทำการกำหนดหน่วยของการวิเคราะห์(Units of Analysis)เพื่อการอธิบายและเน้นถึงประเด็นปัญหา ซึ่งการอธิบายจะอยู่ในประเด็นของ Color , Texture , Style , Charactor , Personality , Uniquess เป็นต้น
- สรุปปัญหาและแนวทางในการปรับปรุง

2.3.4 ทฤษฎีการรับรู้และความชัดเจนในการมองเห็น

ทฤษฎีที่กล่าวถึงความชัดเจนในการมองเห็นนั้น มีการศึกษาและตั้งเป็นทฤษฎีไว้หลายทฤษฎี โดยจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองกับระยะทางที่มอง ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้และความชัดเจนในการมองเห็น ทำให้สามารถนำเอาทฤษฎีเหล่านี้ไปกำหนด Visual Control Point และเป็นแนวทางในการกำหนดแนวความคิดในการที่จะให้เกิดการรับรู้ทางการมองเห็นในระยะทางต่างๆกันได้ โดยทฤษฎีที่กล่าวไว้สามารถรวบรวมได้ดังนี้คือ

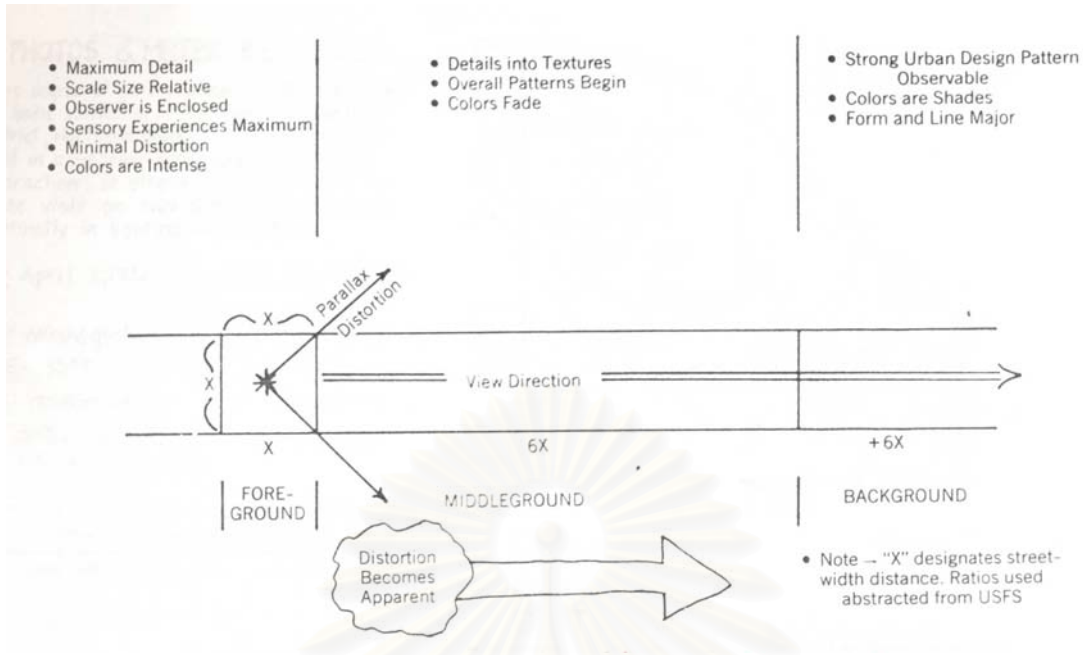
- 1) ทฤษฎีของ Essex County Council State : Essex Design Guide(Moughtin, 1992: 101)
 - ระยะที่มองเห็นชัดเจนที่สุดจะเป็นอัตราส่วน 1:2 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 27 องศา
 - ระยะที่มองเห็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์แต่ไม่สามารถเห็นในรายละเอียดได้นั้นจะมีอัตราส่วน 1:4 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 14 องศา
- 2) ทฤษฎีของ Alberti(Moughtin, 1992: 101)
 - ระยะที่มองเห็นชัดเจนที่สุดจะเป็นอัตราส่วน 1:2 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 27 องศา

- ระยะที่มองเห็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์แต่ไม่สามารถเห็นในรายละเอียดได้นั้นจะมีอัตราส่วน 1:6 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง
- 3) ทฤษฎีของ Hegemann, Peets, Spreiregen(Moughtin, 1992: 10)
- ระยะที่มองเห็นชัดเจนที่สุดจะเป็นอัตราส่วน 1:2 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 27 องศา
 - ระยะที่มองเห็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์แต่ไม่สามารถเห็นในรายละเอียดได้นั้นจะมีอัตราส่วน 1:3 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 18 องศา
- 4) ทฤษฎีของ Hermann Maertens(Kostof, 1992: 140)
- ระยะที่มองเห็นชัดเจนที่สุดและสามารถมองได้สบายจะเป็นอัตราส่วน 1:2 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 27 องศา
 - ระยะที่มองเห็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์และมีเส้นขอบของสิ่งที่มองอย่างคมชัดจากภาพสิ่งแวดล้อมโดยรอบจะมีอัตราส่วน 1:3 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 18 องศา
 - ระยะที่มองเห็นสิ่งที่มองเป็นโครงที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมจะมีอัตราส่วน 1:4 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 12 องศา ตามรูปที่แสดงดังนี้

รูปแสดงความชัดเจนในการมองเห็นในระยะทางที่ต่างกันตามทฤษฎีของ Hermann Maertens โดยเปรียบเทียบความชัดเจนของการมองเห็นในระยะจาก 1:4 ถึง 1:1 ระหว่างความสูงต่อระยะทางที่มอง

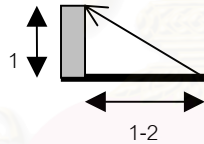
- 5) ทฤษฎีของ Sardon ได้กล่าวถึงความชัดเจนในการมองเห็นสภาพแวดล้อมเนื่องจากการมองตามช่องมุมมองที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความกว้างของช่องมองกับระยะทางและความชัดเจนในสิ่งที่เห็นดังภาพที่แสดง

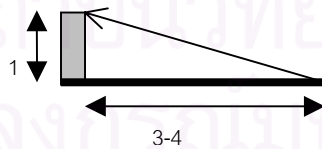
รูปแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างความชัดเจนของการมองเห็นกับระยะในการมองตามทฤษฎีของ Smardon

สรุปทฤษฎีการรับรู้และความชัดเจนในการมองเห็น

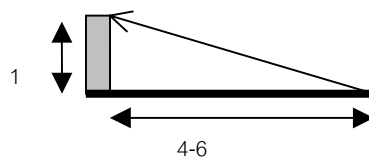
- ระยะที่มองเห็นชัดเจนที่สุดในรายละเอียดและสามารถมองเห็นได้สบายจะเป็นอัตราส่วน 1:1 - 1:2 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 27-45 องศา

- ระยะที่มองเห็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์และมีเส้นขอบของสิ่งที่มองอย่างคมชัดจากภาพสิ่งแวดล้อมโดยรอบจะมีอัตราส่วน 1:3 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ 18 องศา

- ระยะที่มองเห็นสิ่งที่มองเป็นโครงที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมจะมีอัตราส่วน 1:4 - 1:6 ระหว่างความสูงของสิ่งที่มองต่อระยะทางที่มอง และมุมมองจะอยู่ที่ประมาณ 12 องศา

2.3 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนม

2.3.1 การพัฒนาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม(อนุวิทย์ เจริญศุกกุล. 2532: 2-26)

ประวัติองค์พระธาตุพนมจะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกจะเป็นตำนานและส่วนที่สองจะเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ ในส่วนที่เป็นตำนานนั้นเนื้อหาจะกล่าวถึงการสถาปนาพุทธศาสนาในภูมิภาคที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในลักษณะสากล การกำเนิดชุมชนและผู้นำชุมชนที่จะเป็นผู้นำพุทธศาสนาในลักษณะของการสร้างเงื่อนไขให้มีการสถาปนาองค์พระธาตุพนม

ตามตำนานพระธาตุพนมในช่วงแรกจะเริ่มมาจากสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์เสด็จมายังภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และได้ทำนายถึงการเกิดเมืองซึ่งจะเป็นชุมชนที่ค้ำชูพระพุทธศาสนา และได้บอกถึงการกลับชาติมาเกิดของพญาศรีโคตรบูร ซึ่งเป็นผู้อัญเชิญพระพุทธเจ้าไปรับบาตรในเมืองของตน เสร็จแล้วถือบาตรมาส่งพระพุทธเจ้าถึงบริเวณภูเก้าพำรำ ด้วยผลบุญอันนี้เมื่อพญาศรีโคตรบูรกลับชาติมาเกิดเป็นพญาสมิตธรรมเจ้าเมืองมรุกขนคร(บ้านหลักศิลา ต. ธาตุพนม) ก็มีโอกาสนับเป็นผู้สถาปนาพระอัฐจธาตุ ณ ภูเก้าพำรำในเวลาต่อมา

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานในปีพ.ศ.8 พระมหากัสสปะพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ ได้อัญเชิญพระอัฐจธาตุมาจากอินเดียมายังบริเวณภูเก้าพำรำ เมื่อมาถึงได้มีท้าวพญาจาก 5 แคว้นในภูมิภาคนั้นมาร่วมสร้างอุปมุงประดิษฐานพระอัฐจธาตุ โดยก่อกำแพงองค์ละด้านในทิศที่แคว้นของตนอยู่ดังนี้

- พญาจุลณีพรมทิดี ผู้ครองแคว้นหลวงพระบางสิบสองจุไทย ก่อทางทิศตะวันออก
- พญาคำแดง ผู้ครองแคว้นหนองหานน้อย ก่อด้านทิศตะวันตก
- พระยานันทเสน ผู้ครองแคว้นศรีโคตรบูร ก่อด้านทิศเหนือ
- พญาอินทปฐนนคร ผู้ครองแคว้นเขมรโบราณ ก่อทางด้านทิศใต้

การก่อสร้างได้ใช้อิฐดิบก่อเป็นผนังทั้ง4ด้าน กว้างด้านละ2วาสูง1วา และก่อยอดรูปฝ้ายสูง1วา ส่วนผนังของอุปมุงนั้นเปิดประตูไว้ทุกด้านแล้วจึงนำเอาไม้พินคือ ไม้คันทรรต ชมพู นิโครธ และไม้รังมาใส่ทุกประตูแล้วเผาเป็นเวลา3วัน3คืนจึงแล้วเสร็จ จากนั้นพญาทั้ง5ก็บริจาคของมีค่าจำนวนมากบรรจุไว้ในอุปมุงเป็นพุทธบูชา หลังจากนั้นก็ได้นำหลักหินที่นำมาจากอินเดียและลังกา มาปักไว้ที่มุมทั้งสี่ ทั้งยังสร้างรูปอัญมุขี(สัตว์ประหลาด)มาปักไว้ที่มุมทิศตะวันออกด้านเหนือ-ใต้ด้วย และได้สร้างรูปม้าไว้โดยหันหน้าไปทางทิศเหนือ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้รู้ว่าพระธาตุเสด็จมาทางนั้น และพระพุทธศาสนาจะเจริญจากเหนือลงใต้

ความในตำนานอัฐจธาตุได้เริ่มต้นอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.500 ในลักษณะของการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นมาอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มีการสร้างพระธาตุเจดีย์โดยคนท้องถิ่นขึ้นมาเองแล้ว อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งก็ยังสืบเนื่องกันมาตามพุทธพยากรณ์ ในขณะที่เดียวกันอีกส่วนหนึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องจากการเข้ามาสืบพระศาสนาของพระมหากัสสปะ ในช่วงนี้เมืองหนองคันแทเสื่อน้ำ(เวียงจันทน์)และมรุกขนครก็เกิดขึ้นตามพุทธทำนายแล้ว ซึ่งจะเป็นชุมชนที่รองรับเงื่อนไขการสถาปนาพระธาตุพนมต่อไป

พระมหากัสสปะเมื่อกลับถึงเมืองราชคฤห์ ได้บวชสามเณร 3 รูปจนสำเร็จเป็นอรหันต์ และได้เดินทางมายังบริเวณแคว้นศรีโคตรบูร เพื่อนำเอากุมารทั้ง5องค์ที่เป็นชาติกำเนิดใหม่ของท้าวพญาทั้งห้าที่ร่วมกันสร้างอุปมุงพระอัฐจธาตุมาบวชจนบรรลุนิพพาน ครั้นอรหันต์ทั้งห้าระลึกชาติได้จึงปรารถนาที่จะสร้างพระธาตุพนม จึงไปขอความอุปถัมภ์จากพญาสมิตธรรมวงศาเจ้าเมืองมรุกขนคร ซึ่งเป็นชาติกำเนิดใหม่ของพญาศรีโคตรบูร

จึงได้ร่วมกันก่อสร้างและสถาปนาพระธาตุพนม โดยหลังจากสถาปนาแล้วพญาสุมิตตธรรมวงศาได้ให้บริวารจำนวน 3,000 คนไว้เป็นข้าพระธาตุ จนเกิดเป็นชุมชนพระธาตุพนมตั้งแต่นั้นมา

ในช่วงที่สองที่ถือเป็นประวัติศาสตร์ขององค์พระธาตุพนมได้เริ่มในสมัยล้านช้าง โดยเริ่มตั้งแต่สมัยพระเจ้าโพธิสารแห่งหลวงพระบาง(พ.ศ. 2073-2103) ได้เสด็จมาสร้างหอพระแก้วไว้ในบริเวณวัด ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างวัดพระธาตุพนมขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย ต่อมาสมเด็จพระชัยเชษฐาธิราช(พ.ศ.2101-2114) แห่งเวียงจันทน์ ได้เสด็จมานมัสการองค์พระธาตุ และได้วางระเบียบปฏิบัติให้กับข้าวัดในชุมชนธาตุพนมด้วย

ในปีพ.ศ.2157 เจ้าเมืองศรีโคตรบูรหลวงได้มาปฏิสังขรณ์และสร้างถาวรวัตถุในบริเวณลานประทักษิณ เช่น กำแพงแก้ว ชุ่มประตูป่าต่างๆ หอนูชาข้าวพระ และพระวิหาร ต่อมาในปีพ.ศ.2236-2245 เจ้าราชครูโพนสะเม็กได้นำคนจากนครเวียงจันทน์จำนวน3,000คน มาปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุพนมโดยการเปลี่ยนยอดเป็นทรงรู้งแบบเจดีย์ลาวทั่วไปพร้อมบรรจุของมีค่าไว้บริเวณฐานยอดเพิ่มเติมด้วย

ระหว่างปีพ.ศ.2355-2356 ซึ่งตรงกับรัชสมัย รัชกาลที่1 เจ้านุวงศ์ผู้ครองนครเวียงจันทน์ได้ร่วมมือกับเจ้าเมืองนครพนมและมุกดาหาร ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ทั้งบริเวณวัด จนถึงพ.ศ.2369-2371 เกิดสงครามระหว่างล้านช้างกับกรุงเทพฯ ทำให้ชุมชนลุ่มน้ำโขงระส่ำระสาย ชุมชนวัดธาตุพนมก็ได้หนีภัยเป็นจำนวนมาก ทำให้วัดพระธาตุพนมทรุดโทรมลง และหอพระแก้วก็ได้พังทลายลงในพ.ศ.2430

ในปลายสมัยรัชกาลที่5 (พ.ศ.2411-2453) พระครูวิโรจน์รัตโนบลได้เดินทางจากอุบลเพื่อมาทำการบูรณะองค์พระธาตุในครั้งแรก และครั้งที่สองในปีพ.ศ.2449 ได้กลับมาสร้างชุมประตูป่าเพิ่มเติม ในปลายปีนั้นสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาพักแรมที่บริเวณวัด ในระหว่างการตรวจราชการภาคอีสาน ได้สร้างระฆังถวายเป็นองค์พระธาตุ2ลูก ทั้งยังให้ย้ายอำเภอกจากเมืองเรณูมาตั้งไว้ที่ตำบลธาตุพนมในร.ศ.126

ในปีพ.ศ.2483-2484 กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะองค์พระธาตุ โดยการต่อยอดครอบยอดเดิมขึ้นไปอีก 10 เมตร เพื่อให้มองเห็นได้ชัดจากฝั่งลาว และในปีพ.ศ.2497 ได้ยกยอดฉัตรทองสูง5.50เมตรให้แก่องค์พระธาตุ โดยในพ.ศ.2493 ทางราชการได้ยกฐานะของวัดพระธาตุพนมขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดวรมหาวิหาร จนปีพ.ศ.2518 องค์พระธาตุพนมได้พังทลายลง และได้ก่อสร้างขึ้นใหม่จนแล้วเสร็จในปีพ.ศ.2522 โดยคงรูปแบบเดิมไว้มากที่สุดจนถึงปัจจุบัน

2.3.2 การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของวัดพระธาตุพนม(พระเทพรัตนโมลี, 2537: 24-56)

ในส่วนนี้จะเป็นการรวบรวมลำดับของการบูรณะวัดพระธาตุพนม ซึ่งมีผลในด้านกายภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงจนมาเป็นรูปแบบในปัจจุบัน โดยจะกล่าวถึงการบูรณะทั้งองค์พระธาตุพนม วัดพระธาตุพนม และพื้นที่โดยรอบวัดพระธาตุพนม ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

พระธาตุพนมองค์เดิม

พระธาตุพนมองค์ใหม่

ตารางแสดงการบูรณะวัดพระธาตุพนม

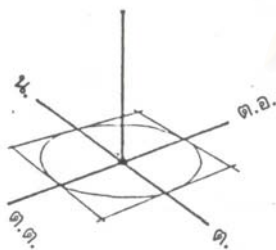
ครั้งที่	ตำแหน่งและรูปภาพการบูรณะ	รายการบูรณะ	ผู้บูรณะ
ครั้งที่1 ตำนานพระอุรังค ธาตุ		- ก่ออุโมงค์ด้วยอิฐ2ชั้นและฉาบปูนเจดีย์ ศิลาไว้บนยอดอุโมงค์ - สละเขตดินแดนและข้าทาส 3,000คนไว้ดู ฉลองศัพระธาตุ	พญาทั้ง5
ครั้งที่2 พ.ศ. 2073-2103		- สร้างวิหารหลวงหลังคามุงด้วยตะกั่ว(หอ พระแก้วเดิม)	กษัตริย์ล้านช้าง
ครั้งที่3 พ.ศ. 2134-2165		- สร้างกำแพงแก้วและซุ้มประตูชั้นสอง - สร้างหอบูชาข้าวทั้ง4มุม - สร้างกำแพงวัด	พระเจ้าอรรรมิก ราช(กษัตริย์เวียง จันทร์)
ครั้งที่4 พ.ศ.2187-2254		- สวมยอดองค์พระธาตุด้วยเหล็กหล่อและ ฉัตร	พระราชาครูโพน สะเม็ก
ครั้งที่5 พ.ศ.2349		- สร้างสะพานก่อด้วยอิฐกว้าง3เมตรจาก หน้าวัดถึงแม่น้ำโขงยาว500เมตร - ซ่อมหอบพระแก้วและอาคารอื่นๆภายในวัด	เจ้าอนุวงศ์(เวียง จันทร์)
ครั้งที่6 พ.ศ.2444-2449		- ตกแต่งลวดลายองค์พระธาตุ	พระครูวิโรจน์
พ.ศ.2454		- สร้างหอบพระแก้วขึ้นใหม่แทนหลังเดิม	ขุนพนมพนารักษ์
พ.ศ.2456		- สร้างกำแพงรอบนอกและซุ้มประตู	ปลัดจันทิ
พ.ศ.2476		- ขยายถนนถึงแม่น้ำโขงข้างละเมตรรวม เป็น5เมตร - สร้างซุ้มประตูบริเวณตลาดเก่า	เจ้าอาวาส

ครั้งที่	ตำแหน่งและรูปภาพการบูรณะ	รายการบูรณะ	ผู้บูรณะ
ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2480		-สร้างวิหารครอบองค์พระธาตุ	เจ้าอาวาส
พ.ศ.2494		-สร้างลานหน้าวัดเป็นรูปครึ่งวงกลมรัศมี50 เมตร -ขยายถนนถึงตลาดเก่าเป็น15เมตร	เจ้าอาวาส
พ.ศ.2518		-พระธาตุล้มและได้ก่อสร้างขึ้นใหม่โดยเพิ่มความสูงและสัดส่วนที่เปลี่ยนไปแล้วเสร็จปี พ.ศ.2522	กรมศิลปากร
พ.ศ.2527		-ถมพื้นที่บริเวณหน้าตลาด	เจ้าอาวาส

2.3.3 ปรัชญา คติ และความเชื่อแห่งองค์สถาป

Dr. Adrian Snodgrass(1992) ได้ทำการวิจัยและศึกษารูปแบบของสถาปและเจดีย์ในภูมิภาคเอเชีย โดยศึกษาในด้านของการแปลความหมายจากนามธรรม(ปรัชญา คติ และความเชื่อ) ออกมาเป็นรูปธรรม ในรูปแบบของสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมซึ่งก็พบว่า การก่อสร้างสถาปหรือสิ่งก่อสร้างทางความเชื่อนั้นมีกฎเกณฑ์ทางด้านสถาปัตยกรรมที่แน่นอน เช่น การกำหนดศูนย์กลาง แกนหลักในลักษณะที่หันหน้าสู่ทิศตะวันออก หลักเรขาคณิตที่แน่นอนและกระชับ รวมทั้งการใช้รูปแบบสัญลักษณ์ขั้นพื้นฐาน เช่น สี่เหลี่ยมกับวงกลม และลูกบาศก์กับวงกลม เป็นต้น ถึงแม้ว่ารูปแบบของสถาปจะมีหลากหลาย พระสถาปรูปแบบต่าง ๆ นั้นเกิดจากจารีตทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตน และไม่เกี่ยวกับเลย อย่างไรก็ตามแม้จะแตกต่างกัน แต่พระสถาปทุกรูปแบบจะมีลักษณะร่วมกันที่สำคัญคือ

- แผนผังพระสถาปทุกแบบพัฒนาอย่างมีสัดส่วนจากรอบๆจุดศูนย์กลางขึ้นมา
- ปริมาตรของพระสถาปทุกองค์พัฒนาอย่างมีสัดส่วนรอบๆแกนกลางที่ตั้งเป็นแนวตั้งจากศูนย์กลาง
- องค์พระสถาปถูกกำหนดที่ตั้งไว้สอดคล้องกับทิศทุกทิศ

ลักษณะสำคัญของสถาปในเรื่องแกนและทิศทาง

คติความเชื่อเรื่องของน้ำและจักรวาล

ลักษณะสำคัญเหล่านี้ อันได้แก่ ศูนย์กลาง เส้นแกน และการหันทิศทางได้อย่างถูกต้อง เป็นฐานรองรับความแตกต่างกันของรูปแบบพระสถาปเสมอ พระสถาปทุกรูปแบบมีศูนย์กลางเป็นแกนตั้ง เส้นแกนดังกล่าวเป็นองค์ประกอบพื้นฐานและขาดไม่ได้ของพระสถาป ส่วนประกอบอื่นๆของพระสถาปล้วนเป็นการพัฒนาการ การเพิ่มเติม และการตกแต่งของความหมายต่างๆที่อยู่ภายในเส้นแกนนั้น

องค์พระสถาปออกมาขึ้นสู่ท้องฟ้าจากเส้นแกน พัฒนาไปเท่าๆกันจากศูนย์กลางดังกล่าวออกไปทุกทิศ รูปทรงก็มีตั้งแต่สี่เหลี่ยม ทรงกลม หรือรูปหลายด้านซึ่งทั้งหมดสามารถจัดลงในวงกลมได้ ศูนย์กลางย่อมบังคับลักษณะทางเรขาคณิต กล่าวคือ รูปทรงและปริมาตรของพระสถาปขยายออกอย่างมีสัดส่วน และขยายจากศูนย์กลาง ลักษณะทางเรขาคณิตของพระสถาปพัฒนาจากศูนย์กลางไปตามทิศทั้งสี่ แผนผังของพระสถาปทุกรูปแบบมีการกำหนดทิศทางไว้แล้ว แกนที่แสดงทิศทางกำหนดด้วยประตูทางเข้า ชุ่มจรระนำ หมู่เสา(อายุกะ-สดมภ์) แทนบุชา และถ้าเป็นสถาปหลายเหลี่ยม แกนที่แสดงทิศทางถูกกำหนดโดยด้านหน้าของฐานที่รองรับ

แผนผังของพระสถาปที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่มาจากคู่มือก่อสร้างในคัมภีร์ศิลปศาสตร์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ใช้ในหมู่ชาวฮินดูและชาวพุทธ นอกจากนี้คัมภีร์ศิลปศาสตร์ยังได้ใช้เพื่อวางผังทิศทางการก่อสร้าง และกำหนด

ความหมายของเขตโครงการต่างๆทางสถาปัตยกรรม เช่น เมือง วัด วังและบ้าน พิธีกรรมจะเริ่มโดยการใช้เงาที่ทอดจากเสานาฬิกาแดดที่ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของวงกลม เพื่อกำหนดเส้นผ่าศูนย์กลางบอกทิศตะวันออกและตะวันตก จากเส้นดังกล่าวจะเกิดเส้นแกนบอกทิศเหนือ-ใต้ตามแบบเรขาคณิต

พิธีกรรมดังกล่าวตามความเชื่อแล้วเป็นการกำหนดระเบียบขึ้นจากความว่างเปล่า ซึ่งเปรียบถึงการสร้างสรรค์ระบบจักรวาลขึ้นมาจากความว่างเปล่า และเส้นแกนที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางของแผนผังคือแกนจักรวาล ดังนั้นในความหมายของพระสถูปก็คือแกนของจักรวาล โดยมีพระอาทิตย์ตั้งอยู่บนแกนของจักรวาล ซึ่งจากความเชื่อดังกล่าวจะพบว่าข้อกำหนดทิศทางและแผนผังของพระสถูป ไม่ว่าจะหันไปตามทิศทางใดก็ตาม จะเป็นไปตามการโคจรของดวงอาทิตย์ เส้นแกนของพระสถูปจะวางตามตำแหน่งของดวงอาทิตย์ที่โคจรจากจุดหนึ่งไปสู่จุดหนึ่ง และส่วนของแกนจักรวาลนั้นยังเปรียบได้กับเขาพระสุเมรุที่มีพระอาทิตย์อยู่บนยอดเขา

ปรัชญาพื้นฐานของการสร้างพุทธเจดีย์ (เกษมสุข ภมรสติย์, 2545:11-15)

- พื้นล่างหรือฐานเรียบรองรับส่วนโดมคือภพมนุษย์
- ส่วนโดมคือสภาวะครอบงำสังสารวัฏคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย
- พื้นจากโดมตรงส่วนที่เป็นฉัตรหมายถึงพระพุทธรูป หรือจุดที่อยู่ในวิสัยของพุทธะคือการตรัสรู้ถึงเหตุแห่งทุกข์ที่ครอบครองโลกไว้
- ยอดของฉัตรคือจุดหลุดพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตายและความทุกข์ทั้งหลาย
- บริเวณรั้วสี่เหลี่ยมบนส่วนยอดของโดมคือบริเวณที่ถือว่าอยู่ในวิสัยที่มารจะเอื้อมลงมาได้น้อยลงเป็นลำดับ คือบริเวณที่ลากจากส่วนรั้วลงตั้งฉากกับพื้นมนุษย์ เป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมที่สร้างวงกลมล้อมรอบได้ ซึ่งทำหน้าที่ดินแดนที่เข้าสู่ความปลอดภัย ได้แก่พรหมและอรุปรพรม
- พื้นที่ส่วนถัดออกไปสู่ปลายองค์เจดีย์คือสวรรค์ชั้นต่างๆได้แก่ ดุสิต ดาวดึงส์และจาตุมาหาราช
- ส่วนที่ต่ำลงไปจากฐานที่รองรับนั้นถูกกำหนดให้เป็นนรกภูมิเริ่มต้นตั้งแต่เศร็จฐานลงไป

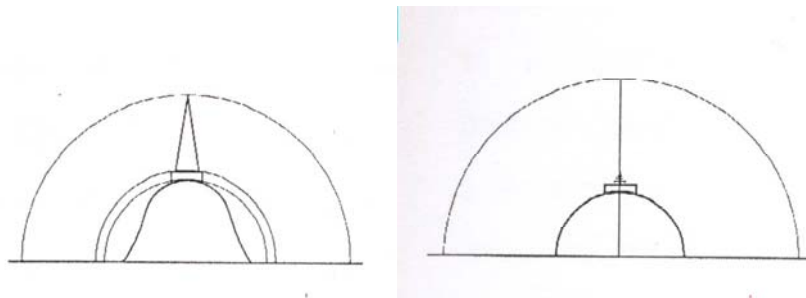

ปรัชญาของพุทธเจดีย์

ผังของปรัชญาพุทธเจดีย์

การกำหนดขอบเขตของปริมลชลโดยรอบเจดีย์นั้นสามารถกำหนดได้จากความสูงของเจดีย์เป็นรัศมีโดยรอบแกนกลางของเจดีย์ ซึ่งในบริเวณนี้จะถือว่าเป็นเขตภพมนุษย์และมีความที่สำคัญคือ

- จะต้องสร้างให้เกิดบรรยากาศแห่งความสงบ
- ต้องสามารถเชิญชวนผู้คนเข้าสู่การปฏิบัติธรรม
- ทำให้สามารถล้าถึงองค์พระพุทธรูปเจ้าได้
- มีที่ปฏิบัติธรรมไว้รองรับสาธุชน
- สามารถมองเห็นได้ชัด สง่างามและมองเห็นได้จากที่ไกล

รัศมีจากความสูงของเจดีย์ที่เป็นเขตภพของมนุษย์และเขตปริมลทลของเจดีย์

สำหรับองค์พระธาตุพนมนั้นก็ได้ถูกกำหนดระบบแผนผังให้เป็นตามกฎเกณฑ์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนในรายละเอียดที่ประดับองค์พระธาตุนั้น จากการศึกษาภาพแกะสลักอิฐบนผนังทั้ง4ด้านพบว่า การวางตำแหน่งโครงภาพทั้งหมดจะถูกกำหนดจากคติความเชื่อโดยตรง ภาพในซุ้มจะนำในตำแหน่งกึ่งกลางจะเป็นรูปเทพประจำตามคติฮินดู รูปในทิศตะวันออกน่าจะเป็นพระอินทร์ ถึงแม้ว่าจะถูกโอบกปูนทับไปแล้วก็ตาม เพราะรูปในซุ้มจะนำในด้านทิศตะวันตกจะเป็นรูปพระวรุณทรงหงส์ รูปทางทิศเหนือจะเป็นรูปพระนารายณ์ทรงสุบรรณ และรูปทางทิศใต้จะเป็นรูปพระยมทรงมหิงสา นอกจากรูปเทพประธานแล้วก็มีตัวประกอบอื่นๆตามประเพณี เช่น เทวดาเหาะ พราหมณ์เทพเข้าเฝ้าเป็นต้น ส่วนภาพประกอบอื่นๆจะเป็นรูปพญาต่างๆที่ร่วมกันสถาปนาองค์พระธาตุพนม ซึ่งมีการจัดระเบียบของภาพล้วนแต่หันหน้ามุ่งสู่ทางทิศตะวันออก สำหรับการเน้นแกนต่างๆนั้นจะใช้ซุ้มจะนำเป็นตัวกำหนดทิศ ซึ่งศิลปะโดยรวมจะเป็นแบบล้านช้าง แต่ก็ยังไม่ชัดเจนนักเพราะบางส่วนมีการผสมผสานของศิลปะขอมและจามด้วย อันเนื่องมาจากการต่อเติมองค์พระธาตุมีหลายครั้งในหลายยุคของศิลปะแถบภูมิภาคนี้ จึงเป็นไปได้ว่ามีการผสมผสานของฝีมือช่างหลายตระกูล(กรมศิลปากร, 2522: 120)

2.3.4 สภาพที่ตั้งเดิม

จากการขุดค้นทางโบราณคดีพบว่า สถานที่ตั้งองค์พระธาตุพนมเป็นเนินดินสูงกว่าบริเวณโดยรอบประมาณ 2.00 เมตร ซึ่งกล่าวเรียกในตำนานว่าภูกำพร้าว ภูนี้ตั้งอยู่ห่างจากแม่น้ำโขงประมาณ 600 เมตร ด้านหน้าภูกำพร้าวเป็นถนนขวางกุด และถัดจากถนนไปทางทิศตะวันออก เป็นบึงน้ำกว้างประมาณ300เมตรยาวขนานไปกับแม่น้ำโขงเรียกกันในห้องถิ่นว่าเป็นบึงธาตุ และเชื่อกันว่าบึงนี้ถูกขุดขึ้นในอดีตเพื่อนำเอาดินมาปั้นอิฐในการก่อสร้างองค์พระธาตุพนม เมื่อพิจารณาลักษณะของบึงธาตุนั้นพบว่าสภาพเดิมมีความยาวไปทางทิศเหนือประมาณ2กิโลเมตรจนถึงแม่น้ำโขง ส่วนทางตอนใต้ถูกถมและก่อสร้างเป็นบ้านเรือนจนสังเกตได้ยาก ลักษณะของบึงธาตุในแบบนี้เป็นลักษณะของแม่น้ำโขงเดิม และได้เปลี่ยนทางเดินเป็นในลักษณะปัจจุบัน ในส่วนที่เป็นทางน้ำเดิมปัจจุบันได้ถูกถมและเกิดขึ้นเขื่อนจนมีลักษณะเป็นอ่างน้ำเป็นช่วงๆ และบริเวณอ่างน้ำที่อยู่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมได้เรียกกันว่าบึงธาตุ

ลักษณะของภูกำพร้าวที่สูงกว่าบริเวณโดยรอบนั้น ล้อมรอบด้วยคูน้ำ3ด้านคือ ด้านทิศเหนือ ใต้ และตะวันตก คูน้ำลักษณะเป็นแนวที่เกิดจากการขุดขึ้น คูน้ำทางทิศเหนือและใต้สิ้นสุดทางด้านหน้าเพราะถูกถนนขวางกุดตัดทับ ซึ่งแต่เดิมก่อนที่ถนนสายนี้จะตัด คูน้ำจะต่อไปถึงบึงธาตุ ทำให้สภาพเดิมภูกำพร้าวจะมีน้ำล้อมรอบทั้ง4ด้าน แต่ปัจจุบันร่องรอยของคูน้ำถูกทำลายไปมากเนื่องจากการสร้างอาคารเพิ่มเติมภายในวัด จึงเห็นเป็นเพียงอ่างน้ำเป็นช่วงๆเท่านั้น(กรมศิลปากร, 2522: 98)

2.4 สรุปการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 สรุปทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบชุมชนเมือง

- **การสัญจร** ควรจะมีการส่งเสริมระบบการสัญจรโดยทางเท้าที่สามารถเชื่อมจุดต่างๆของบริเวณเข้าด้วยกัน รวมทั้งปรับปรุงระบบถนนให้มีลำดับความสำคัญในการสัญจร และมีการสัญจรเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบ
- **การใช้ที่ดิน** ให้มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้งาน และมีความหลากหลายของกิจกรรมด้านต่างๆภายในพื้นที่เดียวกัน รวมทั้งให้มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานของพื้นที่ได้ง่าย
- **ที่ว่างสาธารณะ** ปรับปรุงให้มีเอกลักษณ์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงจุดเด่นและวัฒนธรรมของชุมชน สามารถใช้งานได้หลากหลายกิจกรรมจากกลุ่มคนหลายประเภท รวมทั้งให้มีการเข้าถึงที่ง่ายเพื่อเป็นที่พบปะและรองรับกิจกรรมของคนในชุมชน
- **ชุมชน** มีขนาดกระชับและมีศูนย์กลางการบริการที่เพียงพอ รวมทั้งให้รักษาเอกลักษณ์ที่มีลักษณะเด่นทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชน
- **สถาปัตยกรรม** คงรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน มีความสวยงาม สุนทรีย์ภาพ และใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในส่วนที่อยู่ในบริเวณที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ ควรจะควบคุมเรื่องความสูง รูปแบบ และกิจกรรมในการใช้อาคาร เพื่อรักษาคุณค่าของโบราณสถานเอาไว้
- **สิ่งแวดล้อม** มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดปลอดภัย และคำนึงถึงความสมดุลของระบบนิเวศน์ รวมทั้งความกลมกลืนของสภาพแวดล้อมเมือง
- **เศรษฐกิจ** มีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลายในการผลิตและใช้สอยในชุมชน รวมทั้งมีความเสมอภาคในการได้รับผลจากการพัฒนา
- **สังคม** ชุมชนมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารและตัดสินใจในสิ่งที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตตัวเอง นอกจากนี้ควรจะมีการจัดการภายในชุมชนโดยชุมชนเอง
- **การจัดการด้านระบบถนนและการจราจร** เป็นแนวคิดการจกการสัญจรโดยให้มีทั้งระบบถนนและการขนส่งที่สามารถรองรับการเดินทางเข้าสู่ส่วนต่างของเมืองได้โดยสะดวก แต่จะลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวลงและหันมาใช้ระบบขนส่งมวลชนแทน ซึ่งระบบถนนที่ดีจะต้องสามารถเชื่อมต่อการสัญจรอย่างอื่นเช่นระบบทางเดินเท้าหรือทางจักรยาน เพื่อให้เกิดโครงข่ายการสัญจรที่สมบูรณ์ และระบบจะต้องไม่ทำลายยานหรือระบบทางเดินเท้าในส่วนต่างๆของเมืองเพื่อให้ความสำคัญกับการเดินเท้ามากกว่ารถยนต์ ซึ่งสามารถทำได้โดยการปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าให้สวยงามและมีสภาพที่ดี
- **แนวทางการปรับปรุงและอนุรักษ์อาคาร** จะต้องคำนึงถึงความสูงอาคาร รูปร่างและขนาดของอาคาร แนวอาคารและระยะถอยร่น รวมทั้งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเพื่อไม่ให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่ดี โดยเฉพาะในบริเวณที่อยู่ใกล้กับโบราณสถาน รวมทั้งเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

- **ทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่โล่งสาธารณะ** จะกล่าวถึงรูปแบบและชนิดรวมทั้งลักษณะการใช้งานพื้นที่โล่งสาธารณะ ซึ่งจะกล่าวรวมไปถึงความรู้สึกปิดล้อมในการสร้างพื้นที่โล่งสาธารณะตามทฤษฎีต่างๆที่มีการศึกษาไว้แล้ว

แนวทางการนำทฤษฎีและแนวคิดด้านการออกแบบชุมชนเมืองไปใช้ในงานวิจัย

จากการทบทวนทฤษฎีและแนวคิดทางการออกแบบชุมชนเมืองสามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการนำเอาทฤษฎีต่างๆไปใช้ในงานวิจัยนี้ได้ในส่วนหลักๆดังนี้

- การใช้ที่ดิน จะต้องมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ให้คุ้มค่า โดยมีกิจกรรมที่หลากหลายในการใช้พื้นที่เดียวกันซึ่งสามารถทำได้โดยการสลับช่วงเวลาและการออกแบบพื้นที่ให้มีความยืดหยุ่นในการปรับสภาพในการใช้งานของแต่ละกิจกรรม ซึ่งจะนำแนวคิดนี้ไปใช้กับการจัดการพื้นที่บริเวณตลาดสดเทศบาลที่เป็นย่านศูนย์กลางของเมือง เพื่อให้มีการใช้พื้นที่ที่คุ้มค่ามากขึ้น
- ระบบการสัญจร จะนำแนวคิดด้านการจัดระบบการสัญจรไปใช้ในบริเวณพื้นที่ศึกษาโดยใช้การจัดระบบถนนและที่จอดรถให้เป็นระบบเครือข่ายที่สมบูรณ์ที่มีลำดับศักยภาพของถนนอย่างเป็นระบบในบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุพนมรวมทั้งสร้างเครือข่ายของระบบการเดินเท้าให้สัมพันธ์กันกับระบบถนน เพื่อให้เกิดผลดีในด้านการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมและลดปัญหาการจราจรของพื้นที่ศึกษาลงได้
- พื้นที่โล่งสาธารณะ นำเอาแนวคิดด้านรูปแบบ การใช้งาน ขนาดและความรู้สึกปิดล้อมไปใช้ในส่วนของการจัดการพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม เพื่อให้เป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองที่มีรูปแบบและการใช้งานที่เหมาะสมตามทฤษฎี
- การปรับปรุงอาคาร นำแนวคิดนี้ไปใช้ในการจัดการเรื่องอาคารบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุพนมในด้านของการจัดการเรื่องรูปแบบ ความสูง ระยะเวลาอยู่ร่นและองค์ประกอบของอาคาร รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงอาคารบริเวณตลาดเก่าที่มีสภาพทรุดโทรม

2.4.2 สรุปทฤษฎีและกระบวนการประเมินคุณภาพทางสายตา

วัตถุประสงค์ในงานวิจัยนี้ ในการประเมินคุณภาพทางสายตาจะมุ่งเน้นศึกษาเรื่อง Vista, Visual Sequence และสรุปผลในส่วนของแนวทางการแก้ไขปรับปรุง(Evaluation) โดยมีขั้นตอนอยู่3 ส่วนคือ

- ความหมาย วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการประเมินคุณภาพทางสายตา
- วิธีการและขั้นตอนของการประเมินคุณภาพทางสายตา
- ทฤษฎีทางการรับรู้และความชัดเจนด้านการมองเห็น

สำหรับหลักเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพทิวทัศน์มีอยู่2แนวทางหลักที่สำคัญคือ วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของนักวิชาการ(Professionaly Base) และวิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลทั่วไป(Publicly Base) และเนื่องจากในงานวิจัยนี้มีข้อจำกัดเรื่องเวลาจึงได้เลือกใช้หลักเกณฑ์ที่อยู่บนพื้นฐานของนักวิชาการ (Professionaly Base) ซึ่งผลของการประเมินคุณภาพทางสายตาจะนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบกับข้อมูลการวิเคราะห์ด้านอื่นๆ สำหรับการสรุปผลเพื่อนำไปสู่กระบวนการออกแบบต่อไป

แนวทางการนำทฤษฎีด้านการประเมินคุณภาพทางสายตาไปใช้ในงานวิจัย

- นำเอาขั้นตอนและแนวคิดในการศึกษาของAppleyardและCullen ไปปรับใช้ในการกำหนดขั้นตอนการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งจะได้แนวทางการศึกษาเป็น2แบบคือ การศึกษา

มุมมองในการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมและการศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุพนมที่มีผลกระทบทางสายตาต่อวัดพระธาตุพนม ซึ่งจะได้วิธีการเก็บข้อมูล 2 รูปแบบคือ Photo Sequence และ Spatial Sequence ตามลำดับ

- ทฤษฎีด้านความชัดเจนในการมองเห็น จะนำไปใช้ในการกำหนด Visual Control Points และการกำหนดแนวทางในการควบคุมความสูงของอาคารบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุพนม

2.4.3 สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนม

1) ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

- องค์พระธาตุพนมมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของประชาชนในภูมิภาคแถบนี้ ทำให้ความสำคัญขององค์พระธาตุพนมอยู่ในระดับภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงความสำคัญในระดับนั้นอยู่
- สาเหตุของการเริ่มก่อตั้งชุมชนธาตุพนมนั้นมีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนมตั้งแต่เริ่มแรก จากการตั้งเป็นชุมชนเพื่อดูแลรักษาองค์พระธาตุพนม และพัฒนาการเรื่อยมาจนเป็นชุมชนเมืองในปัจจุบัน

3) ด้านกายภาพ

- การวางผังองค์พระธาตุพนมมีลักษณะที่ต่อเนื่องกันอย่างชัดเจน โดยทิศตะวันออกถือเป็นแนวแกนที่สำคัญที่สุด
- ในการก่อสร้างต่อเติมองค์พระธาตุพนมให้มีความสูงเพิ่มขึ้นในแต่ละครั้ง มีสาเหตุมาจากความต้องการให้เป็นจุดหมายตา(Land Mark)ของบริเวณ ซึ่งหวังผลทางด้านการเมืองและวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค
- สภาพที่ตั้งเดิมขององค์พระธาตุพนมจะมีน้ำล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน และมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำโขง เพราะเจตนาในการเลือกตำแหน่งที่ตั้งจะพบว่า จะเลือกตำแหน่งที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำโขงเพื่อการมองเห็นและเข้าถึงได้ง่ายของประชาชนจากฝั่งลาว
- ในภาพรวมทางด้านศิลปะแล้ว เป็นศิลปะแบบล้านช้างที่พบได้ทั่วไปตามแถบลุ่มน้ำโขงตอนบน

4) ด้านคติและความเชื่อ

- มีความเชื่อตามเจตคติแบบฮินดูและพุทธ ในเรื่องของแกนจักรวาลและเขาพระสุเมรุ
- มีความเชื่อในด้านความศักดิ์สิทธิ์
- การจัดการพื้นที่โดยรอบในเขตรัศมีจากความสูงขององค์พระธาตุ

แนวทางการนำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนมไปใช้ในงานวิจัย

- นำเอาประวัติทางด้าน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ไปใช้ในการปรับปรุงพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะดั้งเดิม และทราบถึงความสำคัญขององค์ประกอบต่างๆรวมทั้งประวัติเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในการอนุรักษ์และปรับปรุงพื้นที่
- ด้านคติความเชื่อและปรัชญาจะนำไปใช้ในการจัดการพื้นที่ในเขตปริมลของวัดพระธาตุพนมให้ถูกต้องตามคติความเชื่อ

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 3 ส่วนนั้น ได้สรุปเป็นแนวคิดรวบยอดเอาไว้ เพื่อนำไปประมวลกับผลของการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา เพื่อสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดธาตุพนมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขงต่อไป

บทที่3

การวิเคราะห์สภาพพื้นที่ศึกษา

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาดำเนินมาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองแล้วจะทำให้สามารถทราบถึงสาเหตุของประเด็นปัญหาในเบื้องต้นได้ นอกจากนี้ยังสามารถชี้แนะแนวความคิดในการแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่แนวความคิดในการปรับปรุงได้ เพราะในประเด็นของการวิเคราะห์จะมีทั้งการชี้ประเด็นปัญหาสาเหตุและศักยภาพของพื้นที่ โดยในบทนี้จะป็นเนื้อหาในการวิเคราะห์พื้นที่ในด้านต่างๆตั้งแต่ภาพรวมจนถึงภาพย่อยของพื้นที่ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 บทบาทของพื้นที่ศึกษา

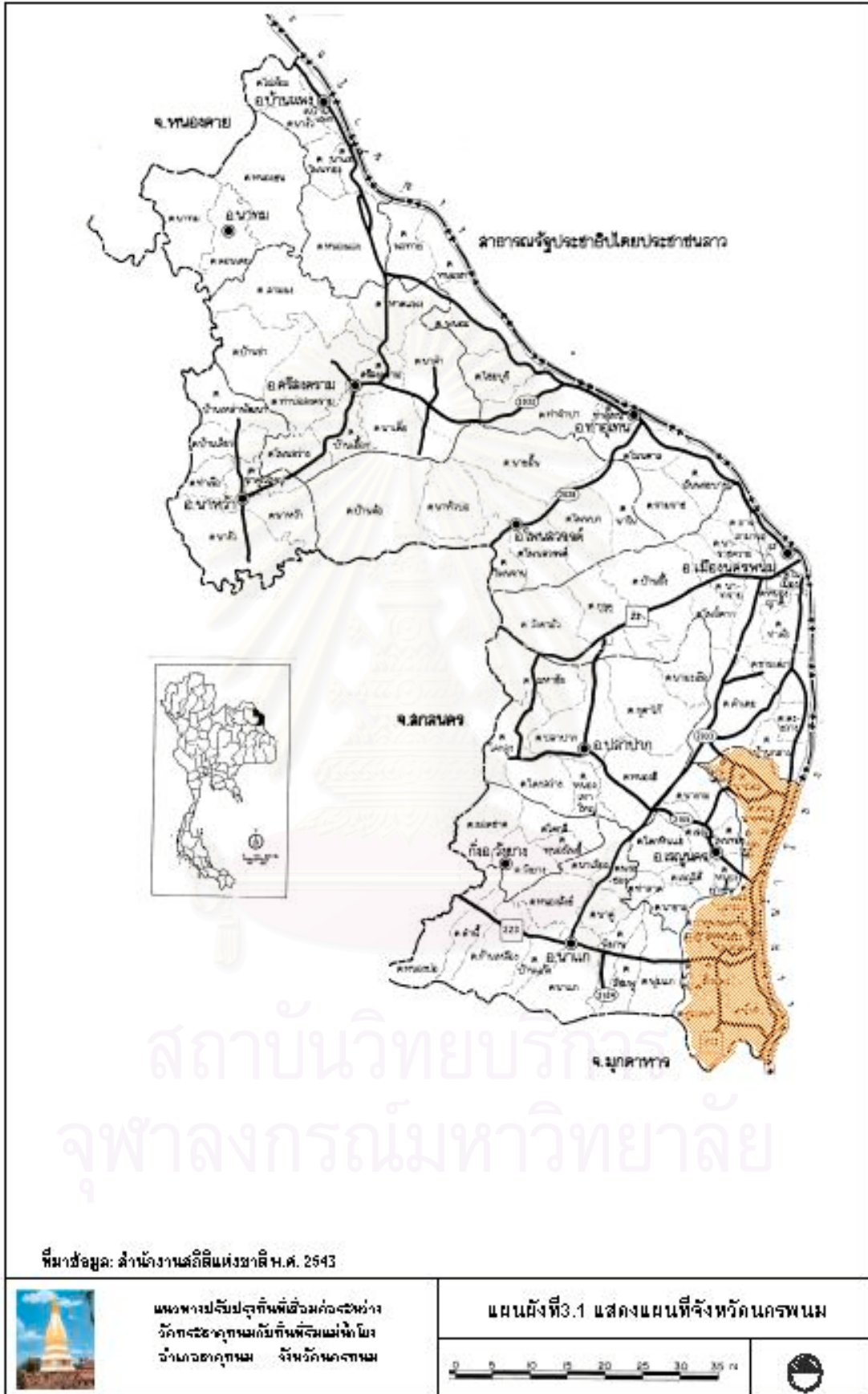
เทศบาลตำบลธาตุพนมเป็นชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ระหว่างเมืองหลัก 2 เมืองตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข212(เส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง) คือเทศบาลเมืองมุกดาหารและเทศบาลเมืองนครพนม โดยมีระยะทางห่างจาก 2 เมืองหลักนี้ประมาณ 60 กิโลเมตร โดยทั้ง2เมืองนี้มีหน้าที่และบทบาทที่แตกต่างกันและมีผลกระทบต่อเทศบาลตำบลธาตุพนมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งบทบาททั้ง2เมืองนี้คือ

- เทศบาลเมืองมุกดาหาร มีบทบาททางด้านพาณิชย์กรรมเป็นหลัก โดยมีตลาดอินโดจีนที่ตั้งอยู่ภายในเทศบาลเป็นจุดสำคัญ ลักษณะการค้าจะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(เมืองสุวรรณเขต) และเพื่อเพิ่มศักยภาพทางด้านพาณิชย์กรรมให้สูงขึ้น รัฐบาลได้มีนโยบายให้ก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งใหม่ ที่ห่างจากเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารตามเส้นทางมุกดาหาร-ธาตุพนมประมาณ5กิโลเมตร ซึ่งจะสามารถเพิ่มศักยภาพด้านพาณิชย์กรรมของเมืองมุกดาหารให้สูงขึ้น

- เทศบาลเมืองนครพนม เป็นเมืองหลักอีกเมืองหนึ่งที่มีการพัฒนาบทบาททางด้านการท่องเที่ยวเป็นแนวทางหลัก เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นจำนวนมากในบริเวณโดยรอบ รวมทั้งได้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ค่อนข้างจะสมบูรณ์ จึงทำให้เมืองนครพนมมีศักยภาพและบทบาททางด้านการท่องเที่ยวสูงถ้าเปรียบเทียบกับเมืองอื่นๆในบริเวณเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาเมืองหลักทั้งสองเมืองให้มีบทบาทที่ชัดเจน ได้ส่งผลกระทบต่อแนวทางการกำหนดบทบาทของเทศบาลตำบลธาตุพนมในระดับภูมิภาค โดยแนวทางการพัฒนานั้นจะต้องสามารถรองรับบทบาทของทั้ง2เมืองหลักทางด้านพาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยวด้วย จากการทำที่ตั้งขององค์พระธาตุพนมและมีวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้แนวทางการพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถทำได้ เพื่อรองรับการเติบโตของเมืองหลักที่อยู่ใกล้เคียงซึ่งจะส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนมีการเจริญเติบโตที่ดีขึ้น

สำหรับบทบาทของเทศบาลตำบลธาตุพนมในระดับอำเภอ นั้น ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนลำดับที่2 รองจากเทศบาลเมืองนครพนม มีบทบาทและหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบริหารระดับอำเภอ ศูนย์รวบรวมสินค้าการเกษตร และเป็นศูนย์กลางการบริการ(กรมการผังเมือง, 2539: 13) สำหรับแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลธาตุพนมในระยะ5ปี(2545-2549) ได้กำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวนอกเหนือไปจากการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเมืองโดยทั่วไป ซึ่งทำให้แนวโน้มในด้านของการพัฒนาเทศบาลตำบลธาตุพนมถูกกำหนดทิศทางไปในด้านของการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมค่อนข้างชัด

ที่มาข้อมูล: กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. 2543

แผนผังปริมณฑลพื้นที่เมืองลพบุรี
 วัตถุประสงค์ของแผนที่นี้จัดทำขึ้น
 สำหรับใช้ศึกษา วิจัยและพัฒนา

แผนผังที่ 3.2 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ

3.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.2.1 ด้านกายภาพ

เทศบาลตำบลธาตุพนมเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับเมืองปากเซบั้งไฟของประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีพื้นที่รวม 4.6 ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีลักษณะทอดยาวรีเลียบไปตามแม่น้ำโขง ซึ่งยาวประมาณ 4.2 กิโลเมตรและมีความกว้างเฉลี่ย 1.10 กิโลเมตร ในด้านเขตปกครองของเทศบาลตำบลธาตุพนมนั้นครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบลคือ ตำบลธาตุพนมและตำบลธาตุพนมเหนือมีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน มีถนนสายหลัก 2 สายคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 ที่เชื่อมการคมนาคมกับอำเภอเมืองนครพนม และถนนธาตุพนม-ห้วยใหญ่ ที่เชื่อมอำเภอธาตุพนมกับอำเภอเมืองมุกดาหาร

สำหรับขอบเขตพื้นที่ศึกษาจะเป็นบริเวณศูนย์กลางชุมชนและเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดธาตุพนมกับแม่น้ำโขง โดยทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำโขงและทิศตะวันตกติดกับถนนบายพาส ส่วนทางด้านทิศเหนือขอบเขตพื้นที่ศึกษาจะถึงบริเวณสวนสาธารณะบึงใหญ่และทางทิศใต้ถึงบริเวณถนนวิถีเกษตร โดยมีรายละเอียดทางด้านกายภาพของเขตเทศบาลและพื้นที่ศึกษาแบ่งตามหัวข้อดังนี้

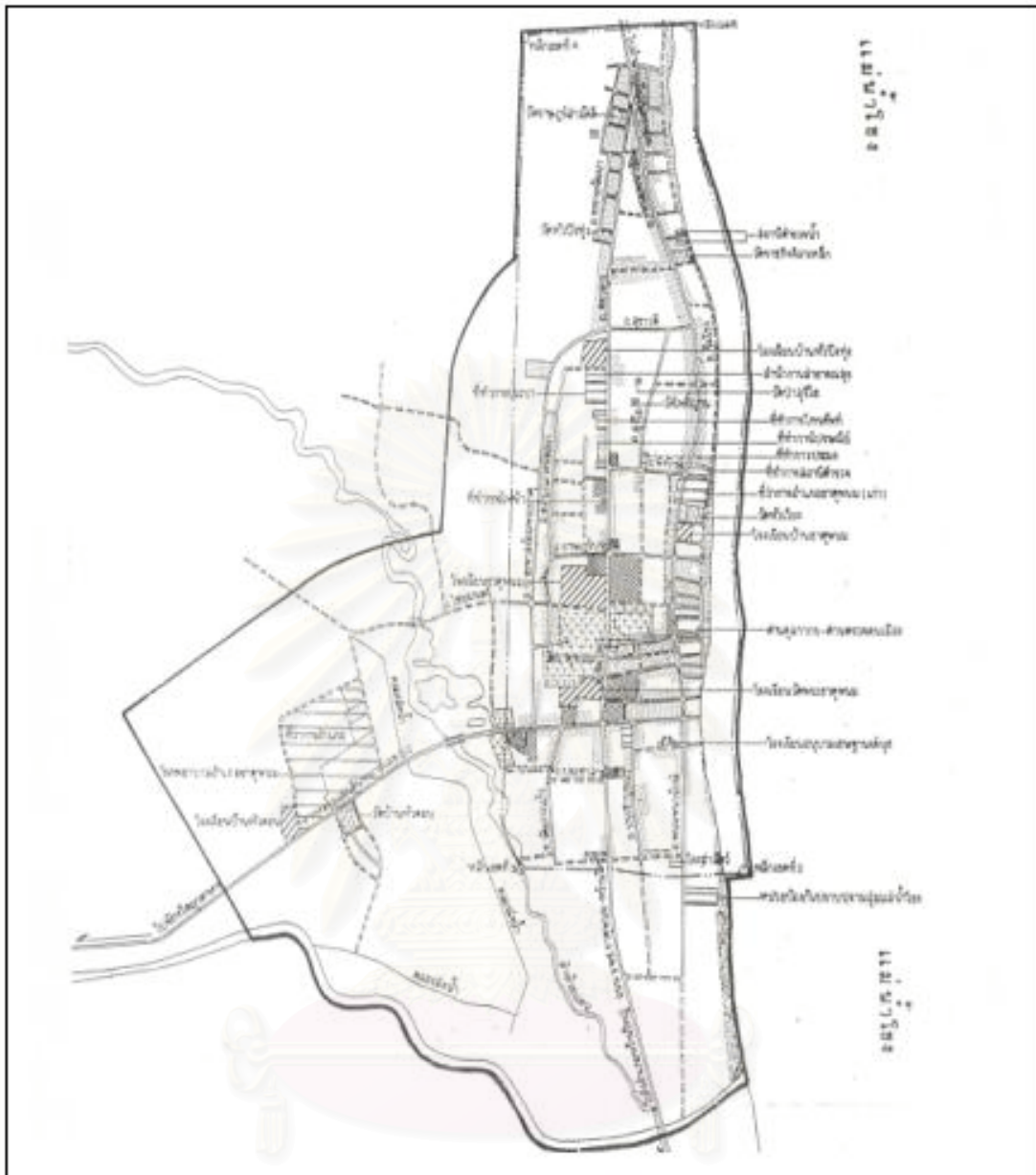
3.2.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพักอาศัยของชุมชนส่วนใหญ่กระจายตัวไปตามถนนหลักและตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง ลักษณะบ้านเรือนทั่วไปเป็นบ้าน 1-2 ชั้น ส่วนย่านพาณิชยกรรมหลักจะอยู่บริเวณตลาดสดเทศบาลและบริเวณสองฟากของถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 โดยตั้งสลับกับบ้านเรือนของชุมชน ลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์ 2-3 ชั้น ทางด้านอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริการ เช่นร้านซ่อมต่างๆ สำหรับการใช้น้ำประปาเทศบาลนราชาการต่างๆตั้งอยู่กระจายตัวตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 และมีสถานับการศึกษารวม 6 แห่ง โดยแยกเป็นระดับวิทยาลัย 1 แห่ง ระดับมัธยม 1 แห่ง ระดับประถม 3 แห่ง และระดับอนุบาล 1 แห่ง

พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมเกือบ 60% เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรม และพื้นที่ชนบท สำหรับการใช้น้ำประปาในอนาคต ได้กำหนดให้มีศูนย์กลางชุมชนหลักในบริเวณชุมชนเดิมที่มีวัดพระธาตุพนมเป็นศูนย์กลาง โดยมีพื้นที่รองรับการขยายตัวต่อเนื่องมาทางตอนใต้ของชุมชน และได้กำหนดให้มีศูนย์กลางชุมชนรองขึ้นมาใหม่บริเวณทางด้านทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการ เพื่อให้เกิดการขยายตัวของเมืองมาทางทิศตะวันตกเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) ในส่วนของพื้นที่ศึกษานั้นถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของเมือง มีพื้นที่ประกอบไปด้วยย่านพาณิชยกรรม ที่พักอาศัย พื้นที่โล่ง วัด โรงเรียน และพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขง โดยมีแนวโน้มการขยายตัวไปตามแนวถนนสายหลักทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก และความหนาแน่นในบริเวณนี้ได้ทำให้เกิดปัญหาความแออัดและเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในบริเวณด้านข้างของตลาดสด
- 2) ย่านพาณิชยกรรมเก่าในบริเวณตลาดลาวมีสภาพทรุดโทรมและมีกิจกรรมด้านการค้าลดลง เนื่องจากมีย่านพาณิชยกรรมใหม่เกิดขึ้นมาทดแทน และได้มีการย้ายตลาดนัดจุดผ่อนปรนซึ่งแต่เดิมจะอยู่บริเวณตลาดเก่า ซึ่งสาเหตุหลักๆทั้งสองอย่างนี้ทำให้บริเวณตลาดเก่าเกิดความซบเซาลง ทำให้มีการใช้อาคารและพื้นที่ไม่คุ้มค่าและเกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมือง

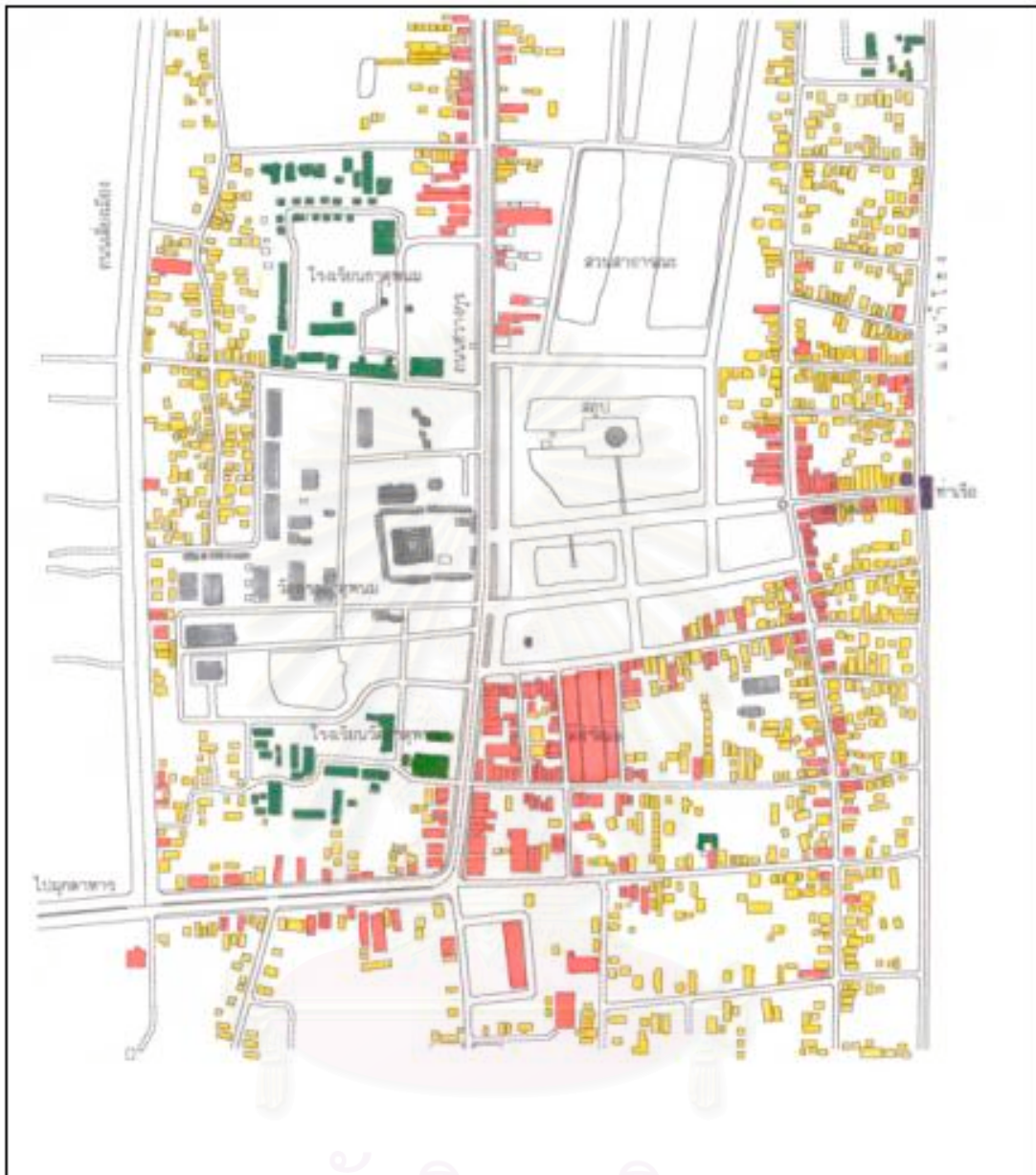

สัญลักษณ์

▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป ▣ หอพระพุทธรูป	— คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน — คูน้ำคันดิน

ที่มาข้อมูล: กรมผังเมือง พ.ศ. 2538

	<p>แผนผังปริมณฑลพื้นที่เข็มถ้องระหว่าง วัดกษัตราคูมถัมกับพื้นที่ถัมแม่ฟ้าโง จำนวกถากูม จันท์ถักนถากูม</p>	<p>แผนผังที่ 3.3 แสดงผังเมืองรวม</p>	
			

สัญลักษณ์

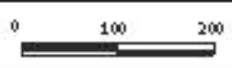
สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

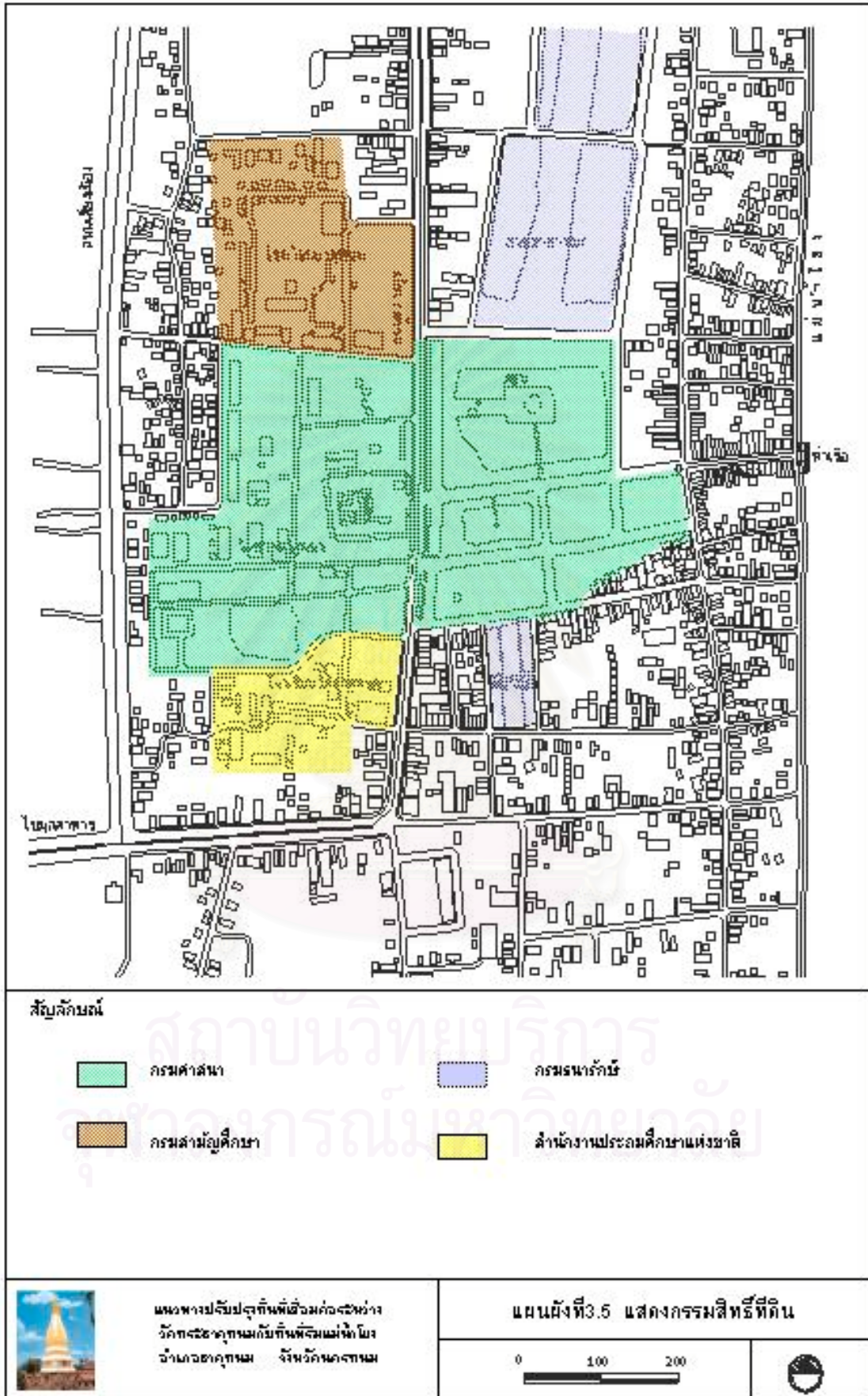
- อาคารที่พักอาศัย
- อาคารที่อำนวยการเลี้ยงอาหาร
- อาคารสำหรับการศึกษา
- อาคารทางค้ำส่งนา
- อาคารราชการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 วิทยาลัยเทคโนโลยีและ
 วิทยาลัยการอาชีพ
 จังหวัดนครราชสีมา

แผนผังที่ 3.4 แสดงการใช้อาคาร

3.2.1.2 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

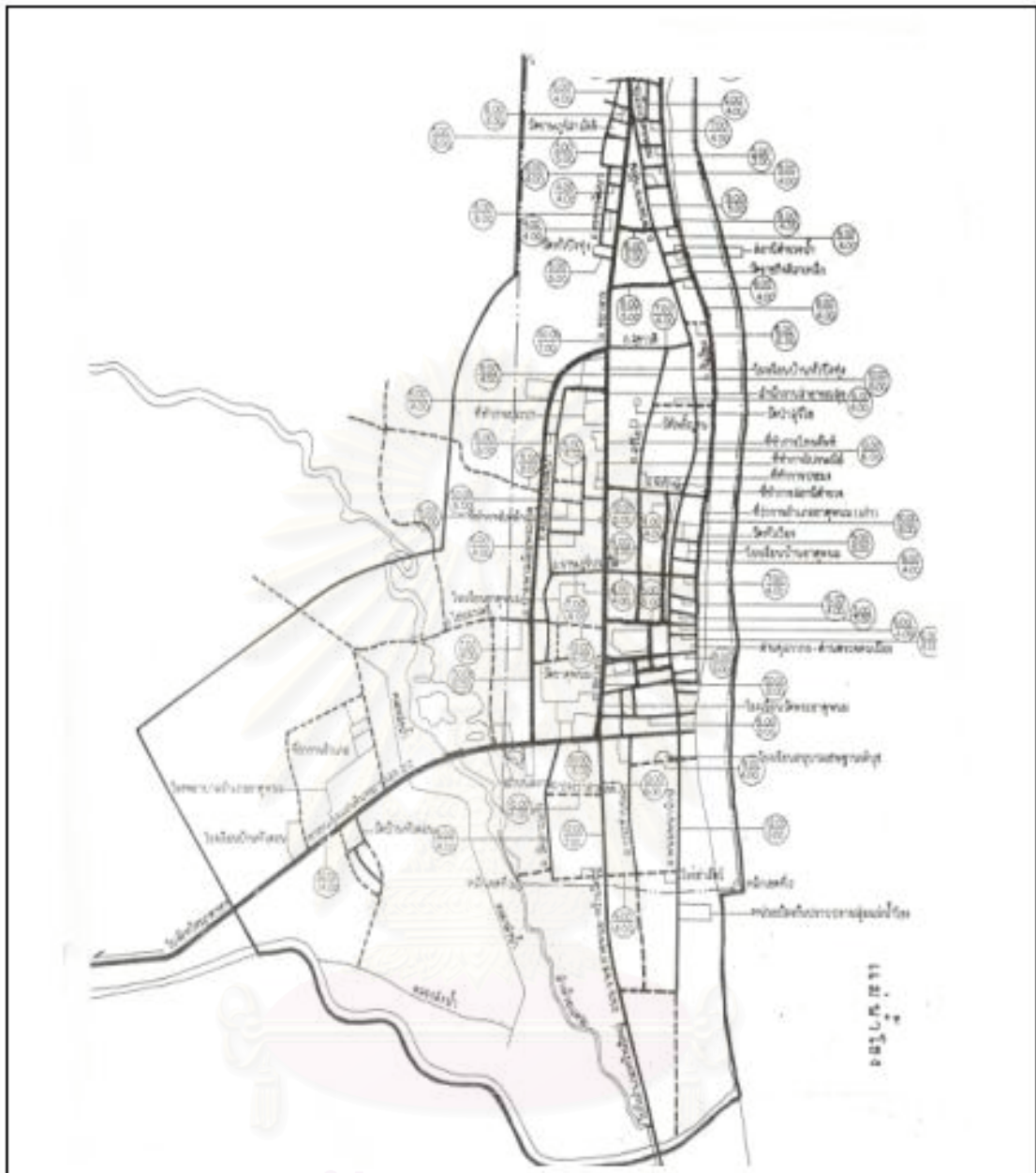
บริเวณพื้นที่ศึกษาผู้ถือกรรมสิทธิ์ของพื้นที่ส่วนใหญ่คือกรมการศาสนาในบริเวณที่เป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุพนม ซึ่งรวมถึงบริเวณพื้นที่โล่งหน้าวัดและบริเวณตลาดเก่า รองลงมาเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนและกรมธนารักษ์ที่เป็นที่ตั้งของตลาดสดเทศบาลตามลำดับ โดยในเขตของวัดพระธาตุพนมกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่52 ตอนที่75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 โดยกำหนดเขตที่ดินโบราณวัตถุพนม เนื้อที่ 17 ไร่ 3งาน 56ตารางวา ซึ่งเป็นพื้นที่ภายในเขตกำแพงวัดบางส่วน

3.2.1.3 ระบบการสัญจร

ระบบถนนภายในเขตเทศบาลนั้นมีถนนหลักอยู่ 2 สายคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 (รวมถนนบายพาส) และถนนขวางกูรที่ตัดผ่านหน้าวัดพระธาตุพนม นอกจากนั้นจะเป็นถนนสายรองและสายย่อยตามลำดับ โดยรูปแบบส่วนใหญ่ได้มีการพัฒนาให้เป็นโครงข่ายแบบตาราง (Grid Pattern) แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์มากนัก สำหรับในบริเวณพื้นที่ศึกษา ถนนขวางกูรเป็นเส้นทางที่ตัดผ่านหน้าวัดพระธาตุพนม ทำให้กิจกรรมภายในวัดไม่สามารถเชื่อมต่อกับพื้นที่โล่งหน้าวัดได้ และถนนแนวแกนหลักที่เชื่อมระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงยังไม่มีการใช้งานมากนัก เนื่องจากกิจกรรมไม่ตอบสนองให้เกิดการสัญจรติดต่อกันได้

ประเด็นในการวิเคราะห์

- 1) ถนนขวางกูรบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมเป็นถนนสายหลักที่มีขนาดใหญ่ เป็นสาเหตุให้ยวดยานมีความเร็วสูงและเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง ทำให้การสัญจรเข้าสู่วัดพระธาตุพนมโดยทางเท้าขาดความปลอดภัย
- 2) ถนนรัชฎากรกุลเป็นเส้นทางสัญจรหลักของชุมชนในการเชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง และเป็นแนวแกนที่มีความสำคัญทางด้านคติความเชื่อต่อองค์พระธาตุพนม
- 3) บริเวณท่าเรือริมแม่น้ำโขงถือได้ว่าเป็นประตูสู่เมืองจากทางแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเส้นทางสัญจรหลักในการเข้าสู่เมืองธาตุพนมของประชาชนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 4) จุดตัดของถนนสายหลักในการเข้าสู่เมือง (ทางหลวงหมายเลข 212 ตัดกับถนนเลี้ยวเมือง) ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก ถือได้ว่าเป็นจุดที่มีความสำคัญในการรับรู้และเป็นประตูในการเข้าสู่เมือง แต่ในสภาพปัจจุบันยังขาดความชัดเจนในการเป็นเส้นทางแยกที่จะเปลี่ยนทิศทางการสัญจร
- 5) เส้นทางสัญจรที่เข้าถึงบริเวณริมแม่น้ำโขงได้สะดวกและมีเส้นทางมากที่สุด จะอยู่ในช่วงบริเวณถนนพนมพนาภิรักษ์ซอยที่ 8 ถึงซอยที่ 12
- 6) ที่จอดรถบริเวณหน้าตลาดสดเทศบาลและหน้าวัดพระธาตุพนมยังขาดการจัดระเบียบที่ดีและเพียงพอต่อการใช้งาน
- 7) สภาพภูมิทัศน์ริมถนนขวางกูรซึ่งเป็นถนนสายหลักใจกลางเมืองยังขาดการปรับปรุงให้มีความสวยงามและเชื่อมต่อกับวัดพระธาตุพนม

สัญลักษณ์

สถาบันนวัตยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<ul style="list-style-type: none"> ถนนสายหลัก (จากต่าง) ถนนสายรอง (จากต่าง) ถนนซอย (จากต่าง) ถนนลูกจิ้ง แยกทาง ใจกลาง 	<ul style="list-style-type: none"> ถนนสายหลัก ถนนสายรอง ถนนซอย ถนนลูกจิ้ง แยกทาง ใจกลาง
---	---

ที่มาข้อมูล: กรมผังเมือง พ.ศ. 2538

แผนผังบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อกันระหว่าง
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามกับพื้นที่พัฒนาใหม่
ท่ามกละคูทาม จังหวัดนครราชสีมา

แผนผังที่ 3.6 แสดงขนาดถนน

สัญลักษณ์

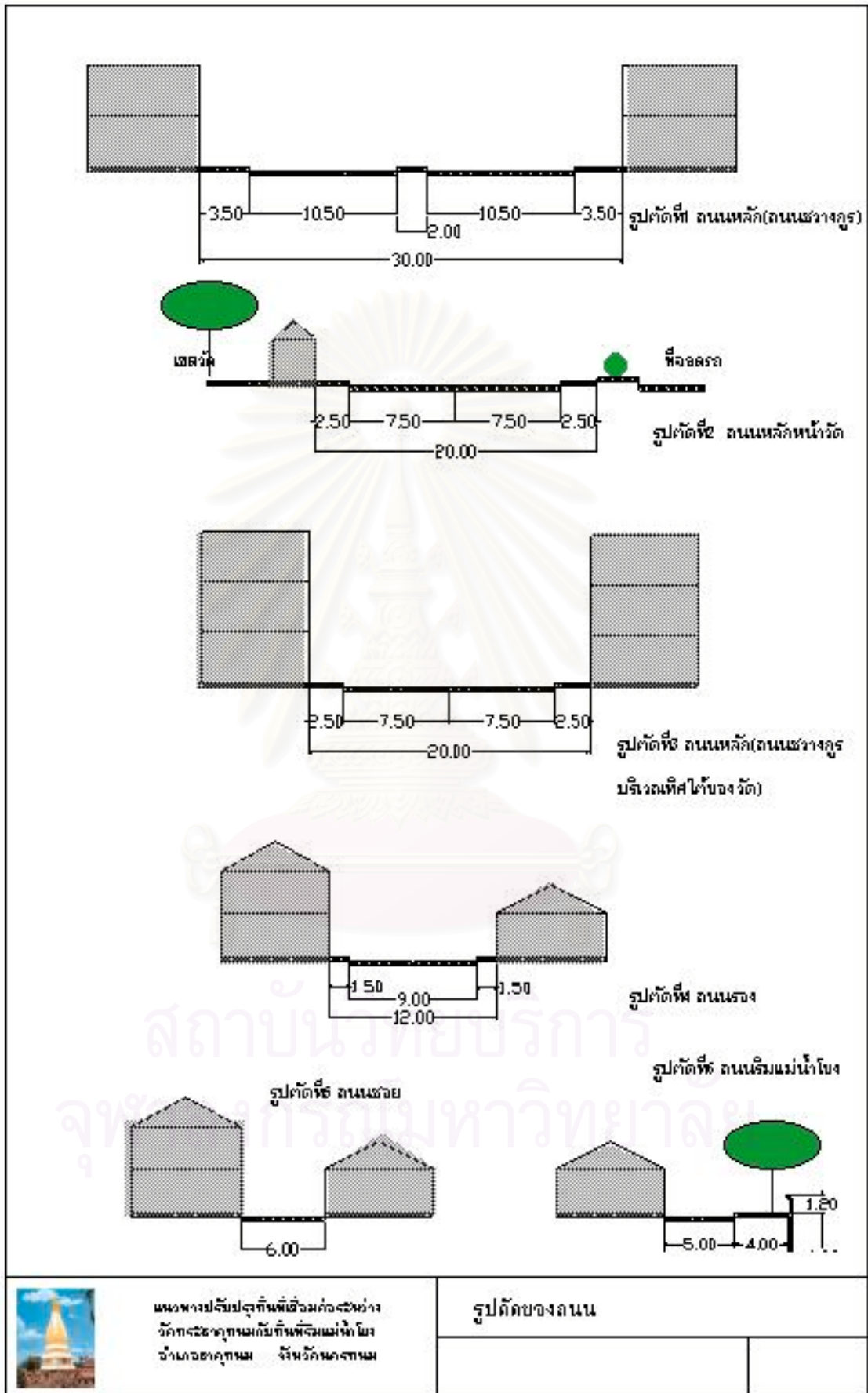
	ถนนหลัก		จุดแยกของถนนหลัก
	ถนนรอง		สถานีหมักคั้นถนนหลักที่ขาดการปรับปรุง
	ถนนซอย		แสดงรูปตัด

แผนผังปรับปรุงพื้นที่เมืองเก่าของจังหวัดนครราชสีมา
 วัตถุประสงค์ของแผนผังปรับปรุงเมืองเก่า
 อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

แผนผังที่ 3.7 แสดงระบบถนน

--	--

แผนผังการจัดพื้นที่บริเวณวัดร้าง
วัดพระธาตุขามแก่นกับพื้นที่พัฒนาใหม่
อำเภอขามแก่น จังหวัดขอนแก่น

รูปตัดของถนน

พื้นที่ริมแม่น้ำโขงที่มีการเข้าถึงสะดวก

ที่จอดรถสายในวัดที่แออัด และขาดการจัดการระเบียบ

ถนนหน้าวัดที่มีขนาดใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาในการเข้าสู่วัดโดยทางเท้า

ที่จอดรถหน้าศาลาสถียร์ขาดการจัดการระเบียบ

สัญลักษณ์

- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ถนนซอย
- เส้นทางเดินเท้าหลัก
- พาดู
- จุดตัดที่มีปัญหาระหว่างทางเดินเท้าและยานพาหนะ
- บริเวณพื้นที่ริมน้ำที่มีเส้นทางเข้าถึงได้โดยสะดวก

แผนภาพวิจัยปฏิรูปพื้นที่เชิงวัฒนธรรม
วัดพระธาตุดอยสุเทพกับพื้นที่ริมแม่น้ำ
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 3.8 แสดงการวิเคราะห์ระบบสัญจร

3.2.1.4 การเข้าถึงวัดพระธาตุพนม

ในการเข้าสู่วัดพระธาตุพนมจะมีการเดินทางอยู่ 2 รูปแบบหลักคือ ทางรถยนต์และทางเท้า โดยการใช้เส้นทางหลักที่มีอยู่โดยรอบวัดโดยทางรถยนต์สามารถเข้าสู่วัดได้จากทางทิศตะวันออกและตะวันตก ส่วนการเข้าถึงโดยทางเท้านั้นสามารถเข้าถึงได้จากทั้ง 4 ทิศเพราะจะมีเส้นทางเดินจากชุมชนโดยรอบที่สามารถเข้าสู่วัดได้

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) เส้นทางหลักในการสัญจรโดยทางเท้าในการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมจะอยู่ในเส้นทางของ ถนนรัชฎาภิบาล ถนนหน้าตลาดสดเทศบาล และถนนขวางกูรบริเวณหน้าวัด
- 2) บริเวณที่มีปัญหาในการสัญจรโดยทางเท้าเพื่อเข้าสู่วัดพระธาตุพนมนั้น จะอยู่บริเวณ หน้าวัดพระธาตุพนมเนื่องจากเป็นจุดตัดระหว่างทางสัญจรทางเท้ากับการสัญจรโดยรถยนต์บนถนนขวางกูร
- 3) การเข้าถึงโดยรถยนต์ส่วนใหญ่จะใช้ถนนขวางกูรเป็นหลักโดยมีที่จอดรถทั้งภายในวัด และบริเวณหน้าวัดไว้รองรับ

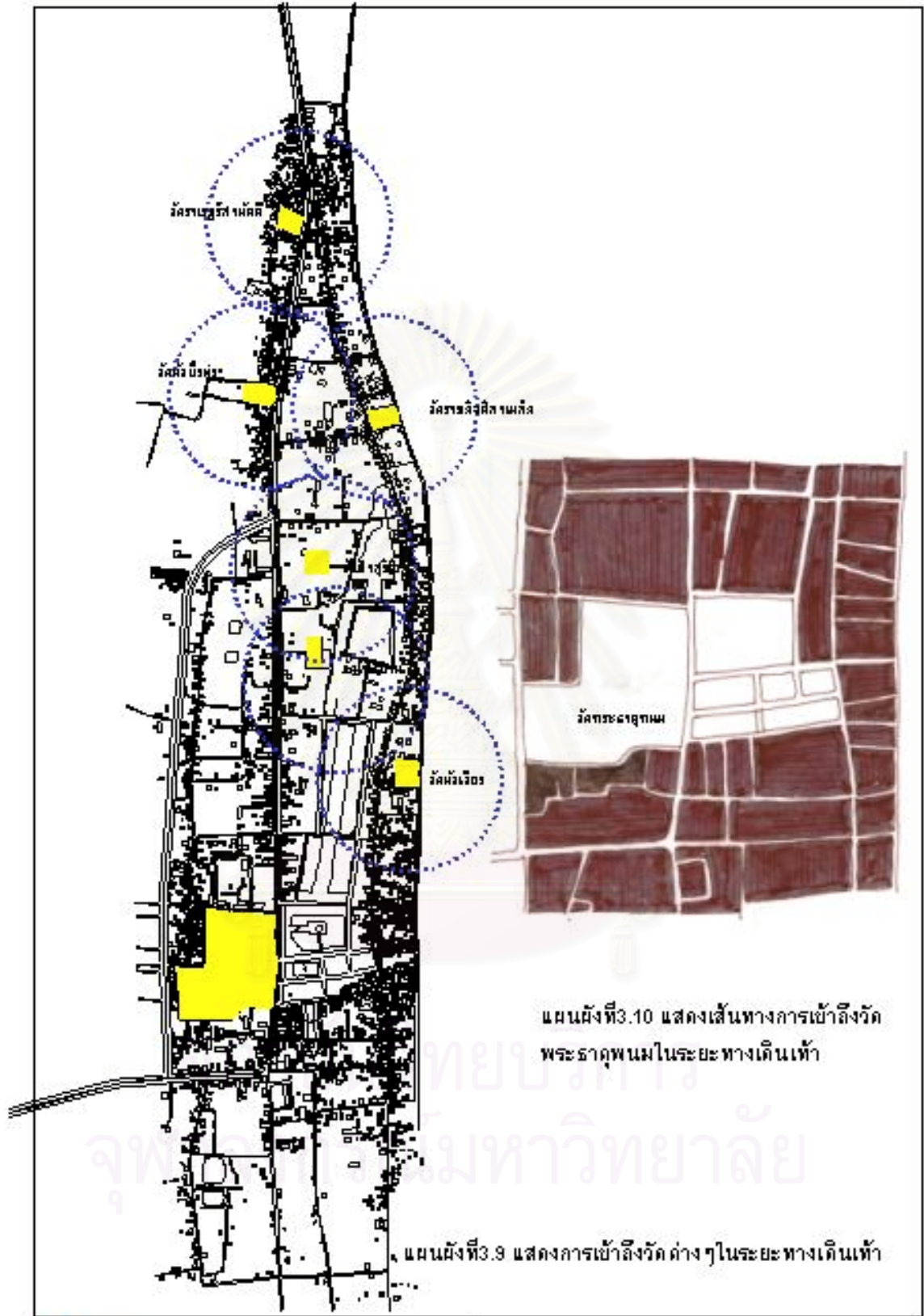
3.2.1.5 พื้นที่เปิดโล่ง

โดยภาพรวมแล้วพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมนั้นมีพื้นที่เปิดโล่งค่อนข้างมาก จึงไม่มีปัญหาการขาดแคลนพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะโดยพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะที่สำคัญมีดังนี้คือ

- สวนสาธารณะบึงใหญ่ธาตุพนม
- พื้นที่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม
- สนามกีฬาโรงเรียนธาตุพนม
- แม่น้ำโขง

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่พื้นที่เปิดโล่งไม่ได้รับการดูแลที่เพียงพอ ทำให้เกิดเป็น ที่รกร้างและไม่ปลอดภัยซึ่งรวมถึงพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดด้วย ทำให้เกิดผลเสียทางด้าน มุมมองต่อวัดพระธาตุพนม และขาดการใช้งานที่คุ้มค่าในการใช้ประโยชน์ที่ดิน นอกจากนี้พื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือแม่น้ำโขงที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ยังไม่ได้รับการพัฒนาบริเวณริมฝั่งสำหรับเป็นที่พักผ่อนของชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่าง สมบูรณ์ตามศักยภาพที่มี
- 2) พื้นที่โล่งขาดการเชื่อมต่อและการเข้าถึงซึ่งกันและกัน ทำให้การใช้งานและมุมมองไม่ เกิดความต่อเนื่องเช่น บริเวณพื้นที่หน้าวัดและสวนสาธารณะกับแม่น้ำโขงเนื่องจากมีชุมชนริมน้ำค่อนข้างหนาแน่นเป็นสิ่งปิดกั้นการเชื่อมต่อ
- 3) ลักษณะและรูปแบบของพื้นที่เปิดโล่งจะมีน้ำเป็นองค์ประกอบหลัก เนื่องจากพื้นที่ที่เป็น ที่เปิดโล่งปัจจุบันในอดีตเคยเป็นแม่น้ำโขงและต่อมาได้มีการถมดินเพื่อการก่อสร้างของ ชุมชนในบริเวณนี้

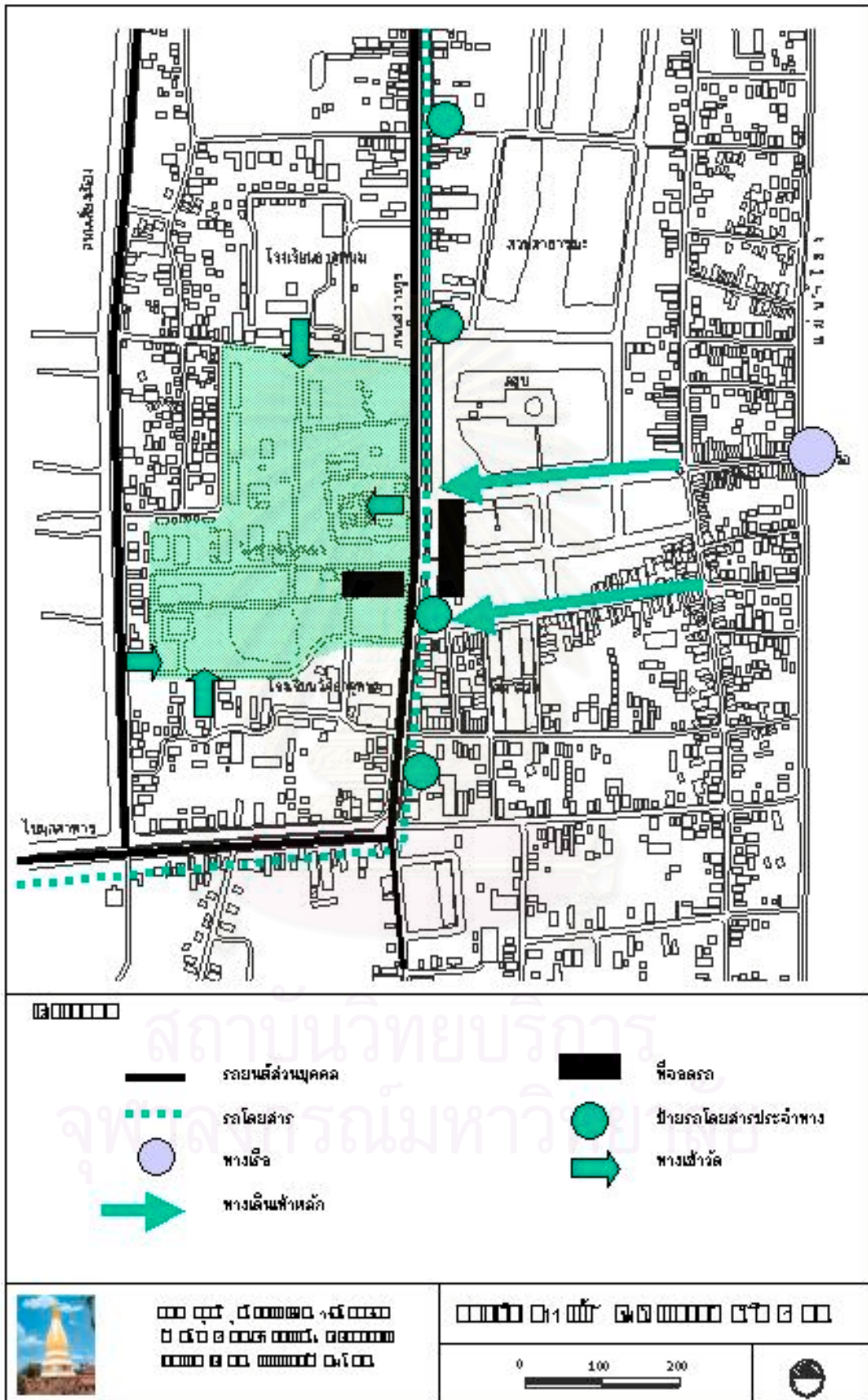

แผนผังที่ 3.10 แสดงเส้นทางการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมในระยะทางเดินเท้า

แผนผังที่ 3.9 แสดงการเข้าถึงวัดต่างๆในระยะทางเดินเท้า

ศูนย์พัฒนาศึกษาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยบูรพา

3.2.1.6 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

รูปแบบของอาคารในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆตามอายุและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมได้ดังนี้คือ

- อาคารรูปแบบใหม่ ได้แก่ อาคารพาณิชย์บริเวณย่านพาณิชย์กรรม โดยเป็นอาคารค.ส.ล. มีความสูงประมาณ 2.5-3.5 ชั้น มีรูปแบบเหมือนอาคารพาณิชย์ที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป นอกจากนี้ยังมีอาคารบ้านพักอาศัยที่ได้ก่อสร้างขึ้นใหม่ เป็นอาคารค.ส.ล. ความสูง 1-2 ชั้น กระจายตัวอยู่ตามชุมชนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีอาคารราชการและอาคารสถานศึกษา ที่มีรูปแบบตามมาตรฐานของแต่ละหน่วยงานต่างๆ

- อาคารรูปแบบดั้งเดิม จะมีอยู่ 2 รูปแบบหลักๆได้แก่ รูปแบบแรกจะเป็นอาคารไม้มีลักษณะเป็นตึกแถว ความสูง 1-2 ชั้น ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยที่กระจายตัวอยู่ย่านชุมชนเดิมบริเวณถนนพหลโยธิน ส่วนรูปแบบที่สองจะเป็นอาคารค.ส.ล. ที่มีความสูง 1-2 ชั้น มีองค์ประกอบอาคารที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารที่เคยถูกใช้เป็นอาคารพาณิชย์และอาคารทางราชการ ตั้งกระจายตัวอยู่ตามย่านชุมชนเดิมแต่ปัจจุบันได้ถูกทิ้งร้างและมีสภาพทรุดโทรม

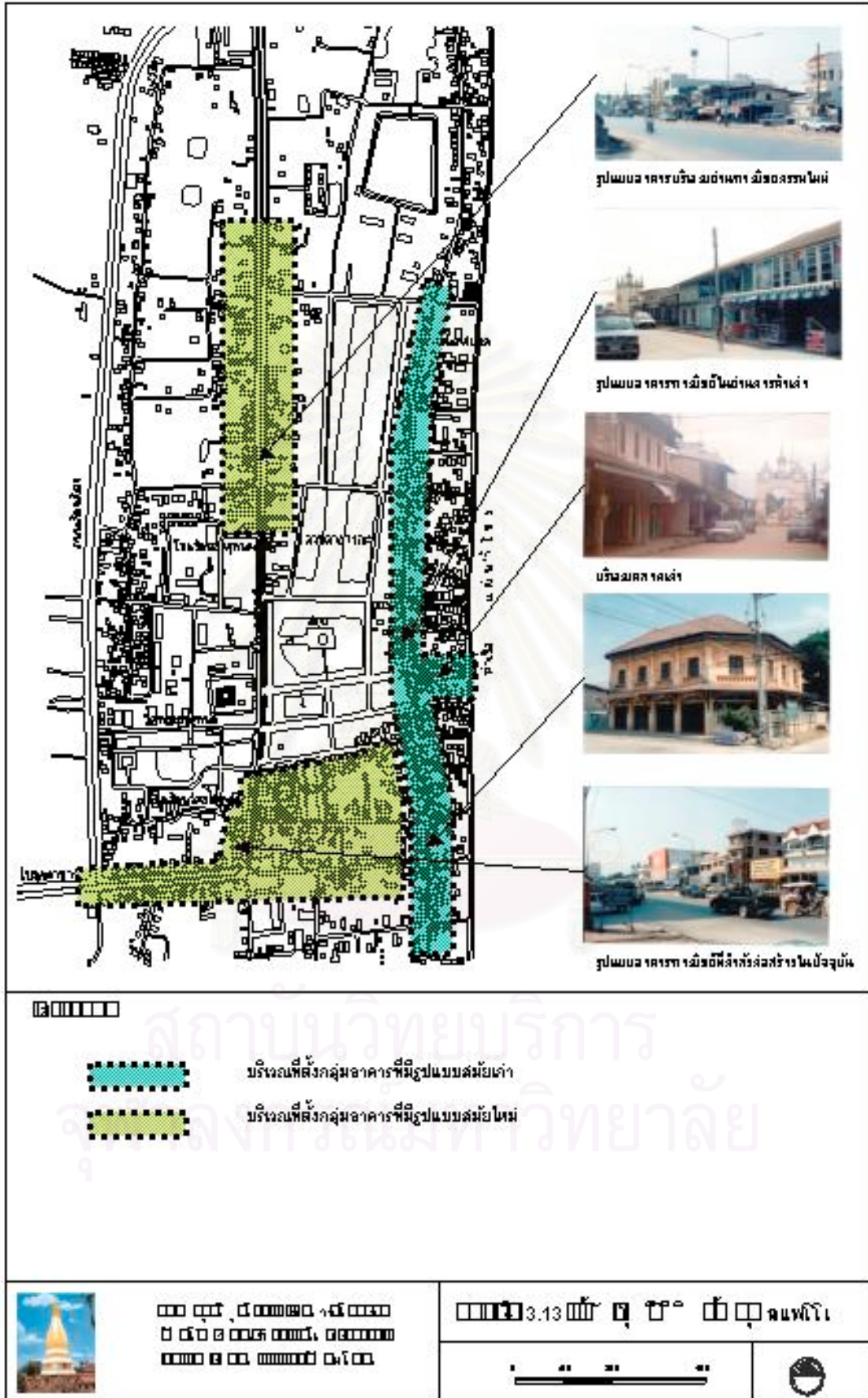
3.2.1.7 กิจกรรมชุมชน

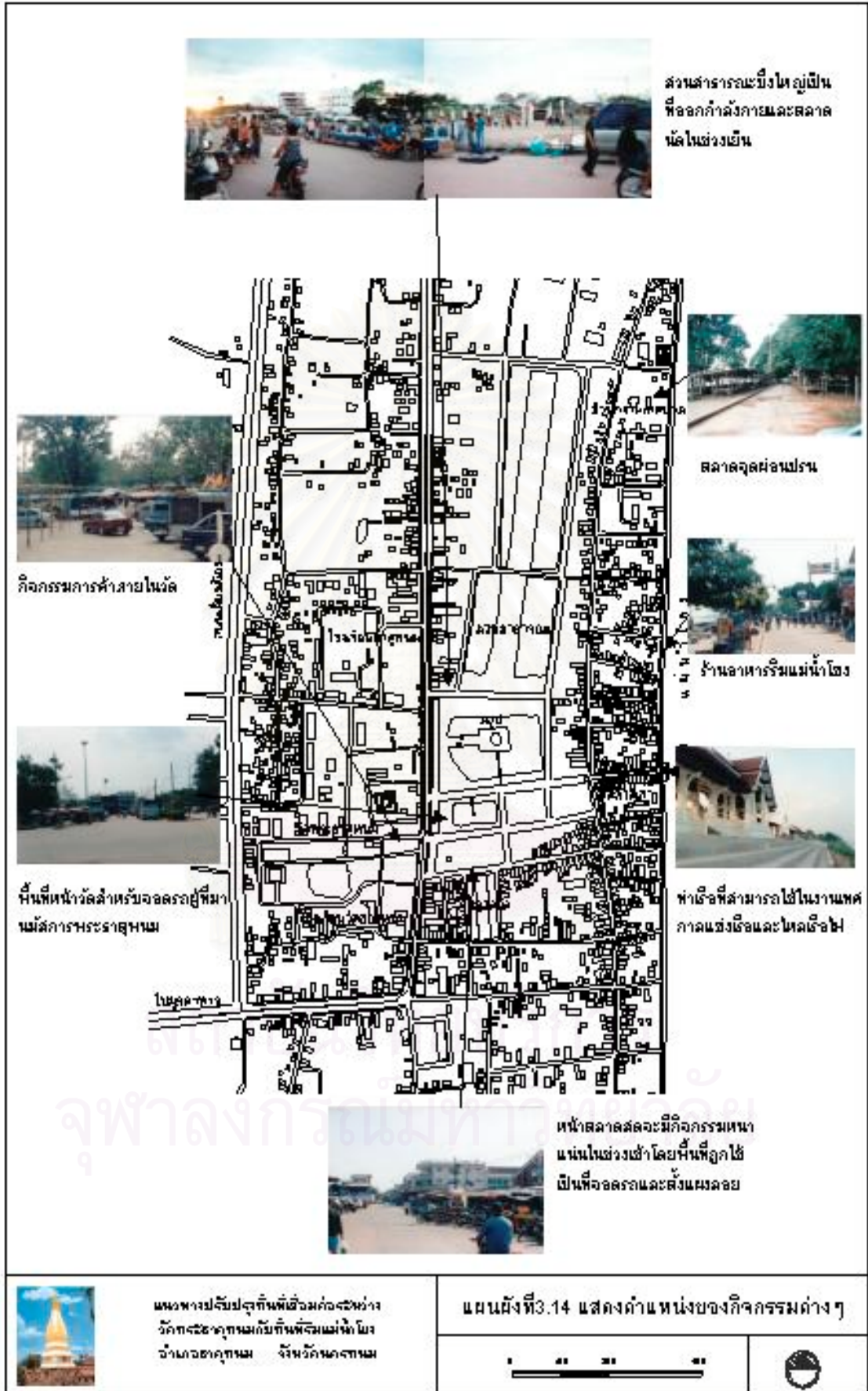
- กิจกรรมด้านการค้า จะเกิดขึ้นใน 3 บริเวณหลักๆดังนี้คือ

- บริเวณตลาดสดเทศบาล จะมีกิจกรรมด้านการค้าที่หนาแน่นในช่วงเช้าคือเวลาประมาณ 05:00-10:00 น. โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการเข้ามาจ่ายตลาดของคนในชุมชน
- บริเวณหน้าสวนสาธารณะบึงใหญ่ จะตัดแปลงพื้นที่บริเวณริมถนนเป็นตลาดนัดในช่วงตอนเย็นเวลาประมาณ 15:30-18:00 น. โดยสินค้าที่จำหน่ายส่วนใหญ่เป็นอาหารสำเร็จรูปและของใช้เบ็ดเตล็ดสำหรับรองรับคนในชุมชนและนักเรียนโรงเรียนธาดูปทุมในช่วงเวลาหลังจากเลิกเรียน
- บริเวณจุดผ่อนปรน จะใช้พื้นที่บริเวณหลังอาคารเทศบาลโดยจะจัดให้มีตลาดนัดในวันจันทร์และวันศุกร์ สำหรับให้ประชาชนจากฝั่งลาวเข้ามาซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้า โดยลักษณะตลาดจะตั้งเป็นแผงชั่วคราวประมาณ 150 แผง ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าทางการเกษตรและของป่า ซึ่งกิจกรรมจะมีตั้งแต่เวลาประมาณ 06:00-14:00 น.

- กิจกรรมด้านนันทนาการ

- กิจกรรมด้านการพักผ่อนและออกกำลังกายของคนในชุมชนจะเกิดขึ้น 3 บริเวณหลักๆคือ สนามกีฬาภายในโรงเรียนธาดูปทุมและบริเวณสวนสาธารณะบึงใหญ่จะเป็นสถานที่ออกกำลังกายของชุมชนในช่วงเวลาเย็น สำหรับการพักผ่อนจะใช้พื้นที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงในช่วงเวลาเย็นและวันหยุด แต่ยังมีปริมาณผู้มาใช้ค่อนข้างน้อยเนื่องจากพื้นที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงสำหรับกิจกรรมในการพักผ่อนมากนัก

แผนผังบริเวณพื้นที่เชิงมรดกของวัดสังฆารามระชาสุทนต์กับพื้นที่วัดแม่ฟ้าหลวง
อำเภอสาละวัน จังหวัดอุบลราชธานี

- กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่หลังจากที่นมัสการองค์พระธาตุพนมแล้วเสร็จจะเดินทางไปที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงเพื่อชมทัศนียภาพหรือรับประทานอาหารในบริเวณนี้ ซึ่งจะมีร้านอาหารกระจายตัวอยู่ทั่วไป เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวแต่ก็ยังคงขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดระเบียบที่ดีในการรองรับด้านนี้

- งานเทศกาลและประเพณี

- งานเทศกาลและประเพณีของอำเภอธาตุพนมนอกจากประเพณีตามฮีตสิบสองของชาวอีสานทั่วไปแล้วยังมีเทศกาลที่สำคัญเช่น งานนมัสการพระธาตุประเพณีแข่งเรือและไหลเรือไฟ โดยเฉพาะงานนมัสการพระธาตุถือได้ว่าเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดสำหรับประชาชนทั่วไปทั้งชาวธาตุพนมเองและประชาชนจากต่างพื้นที่ ทำให้มีประชาชนจากต่างพื้นที่เดินทางเข้ามาร่วมงานเป็นอันมากจึงเกิดรูปแบบการใช้ที่ดินที่แตกต่างออกไปจากสภาพปกติ คือมีการใช้พื้นที่อย่างหนาแน่นทางการค้าในบริเวณวัดพระธาตุพนมและพื้นที่โดยรอบซึ่งทำให้มีปัญหาตามมาในด้านของสิ่งแวดล้อมเพราะระบบสาธารณูปโภคต่างๆไม่สามารถรองรับต่อการใช้งานของคนจำนวนมากได้เช่น ปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอ ปัญหามลพิษจากขยะ เป็นต้น

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) มีกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมภายในเขตกำแพงวัดเช่นกิจกรรมการค้า ที่จอดรถ
- 2) กิจกรรมด้านการค้าที่เป็นตลาดกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่คือ ตลาดสดเทศบาล ตลาดเก่า ตลาดนัดช่วงเวลาเย็น ตลาดจุดผ่อนปรน ทำให้ต้องจัดพื้นที่หลายจุดและเป็นการใช้พื้นที่ที่ไม่คุ้มค่า
- 3) ปัญหากิจกรรมด้านการค้าบริเวณตลาดเก่ามีความซับซ้อน
- 4) กิจกรรมบริเวณหน้าตลาดสดเทศบาลเป็นกิจกรรมด้านการค้าที่มีผลเสียทางด้านมุมมองและรบกวนวัดพระธาตุพนม

3.2.1.8 องค์ประกอบย่อยที่เป็นลักษณะเด่นของพื้นที่

- องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะอาคารเก่าที่มีกระจายอยู่ในย่านชุมชนเดิมและมีรายละเอียดของอาคารที่น่าสนใจเช่น

ซุ้มโค้งบัวปูนปั้น

เชิงชายไม้ฉลุ

บัวปูนปั้น

ไม้แกะสลัก

ค้ำยัน

รูปแบบอาคารอาคาร คสล. สูง2ชั้น

- รูปแบบทางศิลปกรรมในพื้นที่

ซุ้มประตูทางเข้าจากแม่น้ำโขง

องค์พระธาตุพนม

ซุ้มประตูทางเข้าวัด

- องค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม

- แหล่งน้ำเป็นองค์ประกอบหลักของสภาพภูมิทัศน์
- ต้นไม้มีต้นตาลและไม้พื้นถิ่นเช่น เต็ง รัง เป็นลักษณะเด่นในพื้นที่
- ต้นไม้ตามตำนานการก่อสร้างองค์พระธาตุพนมได้แก่ ชมพู คันทรง นิโครธ รัง
- ต้นไม้ตามพุทธประวัติเช่น ต้นโพธิ์ सालะลังกา
- วัสดุท้องถิ่นเช่น กววดแม่น้ำ อิฐและกระเบื้องดินเผา

3.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ การประมง และค้าขายเป็นบางส่วน โดยมีรายได้เฉลี่ยของประชากรประมาณ 20,000 บาทต่อคนต่อปี ส่วนทางด้านอุตสาหกรรมนั้นยังไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่ จะมีเฉพาะอุตสาหกรรมในครัวเรือนเท่านั้น เช่น โรงงานทำลูกชิ้น โรงงานทำน้ำแข็ง เป็นต้น

รูปแบบในด้านการค้าในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมส่วนใหญ่เป็นร้านค้าเบ็ดเตล็ดขนาดกลางและขนาดเล็ก มีจำนวนรวมประมาณ 500 ร้านค้า มีธนาคารจำนวน 4 แห่ง โดยภาพรวมแล้วรูปแบบทางการค้าและแนวโน้มในการขยายตัวมีค่อนข้างน้อย รวมทั้งยังไม่ได้มีการปรับปรุงสาธารณูปโภคและกิจการบริการท่องเที่ยวมากนัก จึงทำให้รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวยังคงมีน้อยอยู่ แต่ก็มีช่วงเทศกาลนมัสการองค์พระธาตุพนมที่จัดเป็นประจำทุกปีและมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนได้

การเปิดจุดผ่อนปรนเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนได้ โดยมี การเปิดจุดผ่อนปรน บริเวณสำนักงานเทศบาลในวันจันทร์และวันศุกร์ เพื่อให้ประชาชนจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้าภายในเขตเทศบาลได้ แต่เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งจุดผ่อนปรนค่อนข้างไกลจากย่านพาณิชย์กรรม ส่งผลให้การซื้อขายสินค้ายังคงมีปริมาณที่น้อย รวมถึงส่งผลกระทบต่อบริเวณตลาดเก่า(ตลาดลาว)ที่เป็นที่ตั้งของจุดผ่อนปรนเดิม ทำให้มีกิจกรรมทางด้านการค้าที่ซบเซาลงและอาคารถูกทิ้งร้างเป็นจำนวนมาก

ดังนั้นในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมควรจะพิจารณาถึง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในด้านของรูปแบบและกิจกรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาและใช้จ่ายในพื้นที่มากขึ้น เพราะรูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นลักษณะของการแวะพักเพื่อนักศากรองค์พระธาตุพนมเท่านั้น ยังไม่มีกิจกรรมต่อเนื่องที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้การฟื้นฟูย่านพาณิชย์กรรมเดิมและการกำหนดตำแหน่งจุดผ่อนปรน ก็น่าที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้มีการเติบโตเพิ่มขึ้นได้

3.2.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมมีรวม 16,956 คน แยกเป็นหญิง 8,530 คน และชาย 8,426 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,543 ครัวเรือน และมีอัตราการเพิ่มของประชากรร้อยละ 1.32 ต่อปี โดยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมยังคงมีการรักษาประเพณี ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ตามวิถีชีวิตของชาวอีสานโดยทั่วไป โดยมีการทำบุญประเพณีตามเทศกาล12เดือนเป็นประจำ และได้จัดตั้งศูนย์แสดงศิลปวัฒนธรรม 1 แห่งอยู่ภายในวัดพระธาตุพนม ส่วนประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนก็มีการแสดงพื้นบ้านเช่น การรำศรีโคตรบูร รำบูชาพระธาตุ สำหรับงานเทศกาลที่สำคัญก็คือเทศกาลนมัสการพระธาตุพนมที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 10 ค่ำถึงแรม 1 ค่ำ นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่นๆเช่น ประเพณีไหลเรือไฟ วันออกพรรษา เป็นต้น

ส่วนผลกระทบต่อที่เกิดจากการท่องเที่ยวจะมีเฉพาะในช่วงงานเทศกาลนมัสการพระธาตุพนม เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีการจัดพื้นที่โดยรอบวัดเป็นร้านค้าต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมด้านขยะและมลพิษต่างๆ รวมทั้งการขาดแคลนสิ่งทีรองรับนักท่องเที่ยวเช่น ที่พัก ที่จอดรถ และสาธารณูปโภคอื่นๆ เป็นต้น

3.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเมืองกับพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของเมือง และมีองค์ประกอบที่หลากหลายทางด้านกายภาพ รวมทั้งมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญต่อเมืองในด้านต่างๆ สำหรับองค์ประกอบเมืองในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมนั้นประกอบไปด้วย ชุมชน วัด สถานศึกษา สถานที่ราชการ พื้นที่เปิดโล่ง และย่านพาณิชย์กรรม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ได้กระจายอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาล เพื่อให้บริการกับชุมชนในด้านต่างๆ สำหรับพื้นที่ศึกษานั้นมีองค์ประกอบที่มีบทบาทและหน้าที่ต่อเมืองที่สำคัญดังนี้คือ

- **วัดพระธาตุพนม** มีบทบาททางด้านการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาในระดับท้องถิ่นระดับภูมิภาค ถึงแม้ภายในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมจะมีวัดกระจายตัวอยู่ถึง 9 แห่ง แต่ในกรณีที่มีการ

ประกอบพิธีกรรมหรือเทศกาลทางศาสนาที่สำคัญแล้ว วัดพระธาตุพนมก็ยังคงเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเสมอ สำหรับด้านกายภาพแล้วองค์พระธาตุพนมก็ยังคงทำหน้าที่เป็นจุดหมายตา(Land Mark)ที่สำคัญของเมืองอีกด้วย

- **ย่านพาณิชยกรรม** พื้นที่บริเวณย่านพาณิชยกรรมใหม่บริเวณตลาดสดเทศบาล ยังคงมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและบริการของเมือง สำหรับย่านพาณิชยกรรมเดิมบริเวณตลาดเก่า(ตลาดลาว)มีความชบเซาลงมาก ทำให้เกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมือง แต่บริเวณนี้ก็ยังมีจุดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองอยู่ถึงแม้จะทรุดโทรมลงไป
- **พื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัด** เป็นพื้นที่ในการรองรับการชุมนุมและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนหรือเทศกาลต่างๆที่ต้องการพื้นที่ขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นที่เปิดโล่งของเมือง รวมทั้งเป็นแนวเขตในการขยายตัวของย่านพาณิชยกรรมใหม่ทางด้านทิศใต้อีกด้วย
- **โรงเรียนธาตุพนม** เป็นศูนย์กลางการศึกษาในระดับมัธยมของอำเภอธาตุพนม รวมทั้งเป็นที่เปิดโล่งสำหรับชุมชนในด้านนันทนาการและกีฬาต่าง ๆ
- **ท่าเรือและพื้นที่ริมแม่น้ำโขง** บริเวณท่าเรือเป็นประตูเมือง(Gate Way)ในการสัญจรทางน้ำ โดยเฉพาะประชาชนที่มาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเป็นแนวแกนเชื่อมต่อกับองค์พระธาตุพนมที่มีความสำคัญทางด้านความเชื่อและมุมมอง นอกจากนี้บริเวณริมแม่น้ำโขงยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งมีร้านอาหารและห้องพักกระจายตัวอยู่บริเวณนี้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวด้วย

จากองค์ประกอบต่างๆของพื้นที่ที่มีความหลากหลายและมีบทบาทต่างๆต่อเมืองนั้น ในภาพรวมของพื้นที่ศึกษานั้นสามารถสรุปบทบาทและหน้าที่หลักของพื้นที่ศึกษาที่มีต่อเมืองดังนี้

- เป็นศูนย์กลางทางด้านพาณิชยกรรม การค้า และการท่องเที่ยวของเมือง
- เป็นศูนย์กลางทางด้านศาสนาและประเพณี

บทบาทและหน้าที่ของพื้นที่ศึกษานี้ทางด้านกายภาพโดยรวมแล้วยังไม่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงมากนัก ทำให้ความเด่นชัดของบทบาททางด้านเช่น การท่องเที่ยว หรือการเป็นพื้นที่ทางศาสนายังขาดความเด่นชัด ทำให้ไม่สามารถรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้เต็มที่ตามศักยภาพที่มีของพื้นที่

3.4 สภาพปัญหาของพื้นที่ศึกษา

3.4.1 พื้นที่ขาดการปรับปรุงด้านกายภาพให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น

3.4.1.1 พื้นที่ภายในวัดพระธาตุพนม

การใช้พื้นที่ภายในเขตวัดพระธาตุพนมที่เป็นเขตสังฆวาสได้มีการจัดเป็นพื้นที่สำหรับจอดรถและแผงลอยสำหรับค้าขายให้กับผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุพนม ซึ่งยังขาดการจัดระเบียบและเป็นสัดส่วน ทำให้เกิดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมภายในเขตสังฆวาส รวมทั้งกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ได้รับกวนในการปฏิบัติกิจของสงฆ์และรบกวนผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุพนมด้วย

3.4.1.2 พื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม

สภาพในปัจจุบันพื้นที่ในบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะเป็นที่ว่างที่ถูกทิ้งร้างและขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดเป็นที่รกร้างและรู้สึกไม่ปลอดภัย รวมทั้งขาดการใช้งานที่คุ้มค่าของพื้นที่ นอกจากนี้พื้นที่บริเวณหน้าวัด

บางส่วนได้ปรับปรุงให้เป็นที่จอดรถและป้อมตำรวจสำหรับบริการผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุพนม แต่ยังคงขาดการจัดระเบียบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถรองรับกิจกรรมต่างๆของผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุพนมได้ ในด้านของรูปแบบทางกายภาพของพื้นที่ส่วนนี้ก็ยังไม่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และความสำคัญขององค์พระธาตุพนม เพราะพื้นที่ส่วนนี้ถือเป็นแนวแกนหลักที่สำคัญตามคติความเชื่อ และเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อที่สำคัญทางการสัญจรและมุมมองกับแม่น้ำโขง

3.4.1.3 พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล

บริเวณถนนหน้าตลาดสดเทศบาลในปัจจุบันจะถูกใช้เป็นที่จอดรถและตั้งหาบเร่แผงลอยโดยขาดการจัดระเบียบและมีพื้นที่รองรับไม่เพียงพอ จึงทำให้เกิดปัญหาด้านความสะดวกสบาย ความแออัด และมีกิจกรรมที่สับสน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อวัดพระธาตุพนมด้วย

3.4.1.4 พื้นที่ริมแม่น้ำโขง

พื้นที่บริเวณนี้จะมีปัญหาด้านการรुक้าของชุมชน และสภาพโดยทั่วไปยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้เอื้อต่อกิจกรรมด้านต่างๆของชุมชนเช่น ขาดพื้นที่ในการพักผ่อนของชุมชน ขาดที่จอดรถและสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว หรือขาดพื้นที่รองรับกิจกรรมในงานเทศกาลต่างๆที่ต้องใช้พื้นที่ริมแม่น้ำเช่น ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีไหลเรือไฟ เป็นต้น

3.4.1.5 พื้นที่ระหว่างวัดพระธาตุพนมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง

พื้นที่บริเวณนี้มีความเชื่อมต่อกันทางด้านกิจกรรมในการท่องเที่ยว การสัญจร และมุมมอง แต่ปัจจุบันสภาพทางกายภาพและกิจกรรมไม่มีความต่อเนื่องกัน จึงเกิดปัญหาพื้นที่บริเวณนี้ไม่ได้ถูกใช้งานเต็มที่ตามความสำคัญและศักยภาพที่มี

3.4.1.6 พื้นที่ระหว่างสวนสาธารณะบึงใหญ่กับพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม

พื้นที่ทั้งสองแห่งนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่เปิดโล่งของเมือง ซึ่งปัจจุบันค่อนข้างถูกตัดขาดทั้งทางด้านกิจกรรมและกายภาพ เนื่องจากไม่ได้รับการปรับปรุงพื้นที่บริเวณเชื่อมต่อให้มีความชัดเจน จึงทำให้กิจกรรมไม่มีความต่อเนื่องในด้านการใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งของเมือง

3.4.2 ความเสื่อมโทรมของพื้นที่

3.4.2.1 บริเวณตลาดเก่า(ตลาดลาว)

บริเวณนี้เคยเป็นย่านพาณิชยกรรมเดิมของเมืองแต่เนื่องจากได้เกิดย่านพาณิชยกรรมใหม่บริเวณตลาดสดเทศบาล ทำให้เกิดความซบเซาและอาคารถูกทิ้งร้างเป็นจำนวนมาก และเกิดปัญหาเป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองที่ขาดการใช้ประโยชน์

3.4.2.2 บริเวณข้างตลาดสดเทศบาล

เนื่องจากบริเวณตลาดสดเทศบาลมีกิจกรรมด้านพาณิชยกรรมที่หนาแน่น ทำให้เกิดการต่อเติมอาคารอย่างไม่มีระเบียบและมีความหนาแน่นสูง ทำให้เกิดปัญหากลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและแออัดของเมือง

3.4.3 ผลกระทบทางด้านสายตาที่มีต่อวัดพระธาตุพนม

3.4.3.1 ปัญหาด้านการรับรู้และการเข้าถึงวัดพระธาตุพนม

จากการวิเคราะห์ทางด้านมุมมอง จะพบปัญหาของลำดับในการมองเห็น องค์พระธาตุพนมที่ไม่ต่อเนื่องและถูกรบกวนจากความสูงของอาคาร โดยเฉพาะจากเส้นทางที่จะเข้าสู่ตัวเมือง หลักๆทั้ง3เส้นทางทำให้ไม่สามารถมองเห็นองค์พระธาตุพนมที่ถือได้ว่าเป็นจุดหมายตาของเมือง(Land Mark) ในระยะที่ควรจะสามารถมองเห็นได้

3.4.3.2 องค์ประกอบของภูมิทัศน์เมือง

รายละเอียดต่างๆทางด้านสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมของเมืองที่มีความหลากหลายและไม่กลมกลืนกัน โดยเฉพาะบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุพนม มีผลทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสุนทรียภาพทางด้านมุมมองต่อวัดและองค์พระธาตุพนม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ แสดงการสรุปสภาพปัญหา ศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ศึกษา

บริเวณพื้นที่	สภาพปัญหา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
- วัดพระธาตุพนม	- กิจกรรมไม่เหมาะสมในเขต สังฆวาสเช่น จอดรถ ค้าขาย - การเข้าถึงโดยทางเท้าไม่ สะดวกเนื่องจากติดถนนหลัก	- เป็นที่ตั้งองค์พระธาตุพนม - ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของ เมือง	- เป็นเขตโบราณสถาน ใน การปรับปรุงต้องขออนุญาต จากหน่วยงานราชการ
- พื้นที่โล่งหน้าวัด พระธาตุพนม	- พื้นที่รกร้างเนื่องจากขาดการ ปรับปรุง - ขาดเอกลักษณ์และสิ่งรอง รับกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากวัด - พื้นที่ขาดการใช้งานที่คุ้มค่า	- เป็นพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ บริเวณศูนย์กลางเมือง - เป็นเส้นทางสัญจรหลัก จากแม่น้ำโขงเข้าสู่วัดพระ ธาตุพนมและเป็นแนวแกน สำคัญตามคติความเชื่อ - เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินมี รายเดียวคือกรมศาสนา	- ตั้งอยู่ใกล้เขตโบราณสถาน ที่สำคัญทำให้มีข้อจำกัดใน การปรับปรุง
- ตลาดสดเทศบาล และย่านพาณิชย์ กรรม	- ที่จอดรถและแผงลอยขาดพื้นที่ และการจัดระเบียบ - เกิดแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณ ด้านข้างตลาด - รูปแบบและความสูงอาคาร โดยรอบมีผลกระทบต่อด้านมุมมอง ต่อวัดพระธาตุพนม	- เป็นศูนย์กลางด้านพาณิชย กรรมของเมือง - การเข้าถึงสะดวก	- มีพื้นที่จำกัดทำให้ขยายตัว ไม่ได้ - เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วน ใหญ่เป็นของเอกชน
- ตลาดเก่า(ตลาด ลาว)	- กิจกรรมด้านการค้าขายเขา - อาคารถูกทิ้งร้างและมีสภาพ ทรุดโทรม - ขาดแคลนที่จอดรถ	- เป็นที่ตั้งด่านตรวจคนเข้า เมืองและท่าเรือหลัก - รูปแบบสถาปัตยกรรมมีเอก ลักษณ์	- พื้นที่มีขนาดเล็กและมี ความหนาแน่นของอาคาร เดิมสูง
- พื้นที่ริมแม่น้ำโขง	- การรุกรานพื้นที่ริมน้ำของชุมชน ใกล้เคียง - ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการ รองรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และการพักผ่อนของชุมชน	- มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม - แม่น้ำโขง เป็นเส้นทาง สัญจรทางน้ำหลัก	- พื้นที่มีขนาดเล็กและเป็น แนวยาวตามริมฝั่งแม่น้ำโขง - เป็นพื้นที่ติดแนวชายแดน

3.5 สรุปผลการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพพื้นที่ในภาพรวมพบว่าอำเภอธาตุพนมเป็นศูนย์กลางทางด้าน การปกครองอันดับที่ 2 รองจากอำเภอเมืองนครพนม และบริเวณของพื้นที่ศึกษานั้นเป็นศูนย์กลางของเมืองทางด้าน พาณิชยกรรม การศึกษา และศาสนา โดยมีวัดพระธาตุพนมเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจากการวิเคราะห์ระบบต่างๆ ของเมืองทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมแล้ว พบว่ามีประเด็นหลักๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการ การวิจัยต่อไป ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

3.5.1 ทางด้านกายภาพ

- การใช้ประโยชน์ที่ดิน

แนวโน้มการขยายตัวของย่านพาณิชยกรรมจะขยายตัวออกจากบริเวณพื้นที่ศึกษาไปตาม เส้นทางถนนหลักของเมือง และมีพื้นที่ซึ่งเป็นย่านพาณิชยกรรมเดิมในอดีตได้ขยายวงทำให้เกิด เป็นพื้นที่ทิ้งร้างและไม่คุ้มค่าต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมทั้งมีพื้นที่บางส่วนในย่านพาณิชยกรรม ใหม่มีสภาพแออัดและเสื่อมโทรมเนื่องจากความหนาแน่น

- การสัญจรและการเข้าถึงวัดพระธาตุพนม

ถนนขวางคูเป็นถนนหลักที่ผ่านหน้าวัดพระธาตุพนมทำให้วัดถูกตัดขาดจากพื้นที่โล่งด้าน หน้าทางด้านกายภาพและกิจกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้งานเข้าถึงวัดโดยทางเท้าจากทางด้าน หน้าวัดที่เป็นเส้นทางการเข้าถึงหลัก

- พื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ

พื้นที่เปิดโล่งของเมืองธาตุพนมมีอยู่เป็นจำนวนมากแต่ยังขาดการปรับปรุงในด้านสภาพที่ เหมาะสมกับการใช้งานตามศักยภาพที่มี รวมทั้งขาดการเชื่อมต่อของพื้นที่เปิดโล่งต่างๆ จึงทำให้ กิจกรรมในการใช้พื้นที่เปิดโล่งไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้ และเอกลักษณ์ของพื้นที่เปิดโล่งในพื้นที่ คือมีน้ำเป็นองค์ประกอบหลักของพื้นที่

- ย่านและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นตัวชี้ขอบเขตของย่านในพื้นที่ศึกษาได้ค่อนข้างชัดเจน โดยมี ย่านเก่าอยู่ตามเส้นทางถนนพนมพนาักษ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยที่มีรูปแบบของอาคาร เป็นเอกลักษณ์ และย่านใหม่จะเป็นย่านพาณิชยกรรมที่กระจายตัวอยู่ในบริเวณตลาดสดและ ถนนสายหลัก

- กิจกรรม

กิจกรรมด้านการค้าในพื้นที่ที่เป็นตลาดจะกระจายตัวอยู่ในหลายจุดทำให้มีปัญหาในด้ านการจัดการพื้นที่รวมทั้งส่งผลกระทบต่อภายในวัดด้วย ส่วนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะมี ในบริเวณวัดพระธาตุพนมและริมแม่น้ำโขงแต่ก็ยังคงขาดสิ่งรองรับในกิจกรรมทางด้านนี้

3.5.2 เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

เศรษฐกิจของชุมชนในเมืองธาตุพนมส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับเกษตรกรรม ส่วนในด้านการค้านั้น จะมีตลาดจุดผ่อนปรนที่เป็นตัวกระตุ้นทางเศรษฐกิจในพื้นที่ได้ สำหรับด้านการท่องเที่ยวที่ยังไม่มีผลทางเศรษฐกิจในชุมชนมากนักเนื่องจากขาดกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการมามัสการองค์พระธาตุ ทำให้ไม่มีกิจกรรมต่อเนื่องที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่วนทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้นจะมีจุดเด่นในเรื่องเทศกาลและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนมและแม่น้ำโขงเป็นหลัก

3.5.3 สภาพปัญหาของพื้นที่

ปัญหาของพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นการขาดการปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น รวมทั้งกิจกรรมที่เกิดโดยรอบวัดพระธาตุพนมส่งผลกระทบต่อทางด้านลบต่อวัดพระธาตุพนม ซึ่งผลกระทบดังกล่าวได้เกี่ยวเนื่องไปถึงผลกระทบทางสายตาต่อองค์พระธาตุพนมด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเป็นการสรุปเพียงประเด็นที่สำคัญเท่านั้น ซึ่งจะมีประเด็นย่อยในรายละเอียดที่สามารถนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการศึกษาต่อไปได้ โดยในการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ศึกษาในบทนี้จะเป็นการศึกษาในภาพรวมและภาพย่อย ซึ่งจะเน้นประเด็นการวิเคราะห์เป็นหลักเพื่อความชัดเจนในการชี้ประเด็นที่เป็นปัญหาหรือศักยภาพของพื้นที่ในแต่ละระบบของการศึกษา ซึ่งจากประเด็นการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถนำไปสร้างแนวความคิดในการปรับปรุงและรายละเอียดในการปรับปรุงได้ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

บทที่ 4

แนวทางในการปรับปรุงพื้นที่

4.1 สรุปประเด็นการวิเคราะห์และแนวความคิดในการปรับปรุง

จากการวิเคราะห์สภาพของพื้นที่ศึกษาในด้านต่างๆมาแล้วนั้นจะพบว่าในประเด็นของการวิเคราะห์จะประกอบไปด้วย สภาพปัญหา ศักยภาพและประเด็นที่สามารถนำไปเป็นแนวความคิดในการปรับปรุงได้ โดยการนำเสนอแนวความคิดจากประเด็นต่างๆที่วิเคราะห์มานั้นจะอ้างอิงโดยใช้ทฤษฎีที่ได้ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบร่วมกับแนวความคิดในการออกแบบ เพื่อให้ได้แนวทางในการปรับปรุงพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักทฤษฎีและตั้งอยู่บนสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ศึกษา และเพื่อให้การนำเสนอแนวความคิดในการปรับปรุงจากประเด็นการวิเคราะห์มีความชัดเจน จึงแบ่งหัวข้อตามการวิเคราะห์ดังนี้

4.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) ในส่วนของพื้นที่ศึกษานั้นถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของเมือง มีพื้นที่ประกอบไปด้วยย่านพาณิชยกรรม ที่พักอาศัย พื้นที่โล่ง วัด โรงเรียน และพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขง โดยมีแนวโน้มการขยายตัวไปตามแนวถนนสายหลักทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก และความหนาแน่นในบริเวณนี้ทำให้เกิดปัญหาความแออัดและเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในบริเวณด้านข้างของตลาดสด

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงพื้นที่บริเวณศูนย์กลางเมืองให้มีสาธารณูปโภคและสิ่งรองรับให้มีเพียงพอรวมทั้งปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณด้านข้างตลาดสด โดยการพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่รบกวนวัดพระธาตุพนมด้วย

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ที่จอดรถสำหรับศูนย์กลางชุมชน
- บริเวณที่ตั้งแผงลอย
- รื้อถอนอาคารข้างตลาดสดและสร้างใหม่โดยมีความหนาแน่นลดลงและมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

- 2) ย่านพาณิชยกรรมเก่าในบริเวณตลาดลาวมีสภาพทรุดโทรมและมีกิจกรรมด้านการค้าลดลง เนื่องจากมีย่านพาณิชยกรรมใหม่เกิดขึ้นมาทดแทน และได้มีการย้ายตลาดนัดจุดผ่อนปรนซึ่งแต่เดิมจะอยู่บริเวณตลาดเก่า ซึ่งสาเหตุหลักๆทั้งสองอย่างนี้ทำให้บริเวณตลาดเก่าเกิดความซบเซาลง ทำให้มีการใช้อาคารและพื้นที่ไม่คุ้มค่าและเกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมือง

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงพื้นที่บริเวณตลาดเก่าให้มีกิจกรรมด้านการค้ามากขึ้นโดยการย้ายจุดผ่อนปรนจากบริเวณสำนักงานเทศบาลให้มาอยู่ในบริเวณนี้แทน

- ปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรมในแนวทางการอนุรักษ์เพราะเป็นกลุ่มอาคารที่มีเอกลักษณ์และเป็นย่านชุมชนดั้งเดิม รวมทั้งปรับปรุงพื้นที่และสิ่งรองรับให้เพียงพอในการใช้พื้นที่เป็นตลาดนัดจุดผ่อนปรนในช่วงเวลาที่มีการเปิดจุดผ่อนปรน

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- พื้นที่สำหรับตลาดจุดผ่อนปรน
- แนวทางการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารบริเวณตลาดเก่า

4.1.2 ระบบการสัญจร

ประเด็นในการวิเคราะห์

- 1) ถนนชววงกูรบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมเป็นถนนสายหลักที่มีขนาดใหญ่ เป็นสาเหตุให้ยวดยานมีความเร็วสูงและเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง ทำให้การสัญจรเข้าสู่วัดพระธาตุพนมโดยทางเท้าขาดความปลอดภัย

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ลดความเป็นถนนหลักของถนนชววงกูร โดยใช้ทางเลี้ยวเมืองรองรับการจราจรแทน ซึ่งสามารถทำได้โดยการเพิ่มเส้นทางหลักจากถนนชววงกูรให้เชื่อมกับทางเลี้ยวเมือง และจัดระบบการสัญจรใหม่

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- การจัดระบบการสัญจรและลำดับคักยของถนนใหม่
 - แก้ไขทางข้ามถนนบริเวณหน้าวัดโดยเปลี่ยนระดับและพื้นผิวถนนให้เป็นทางเดิน
- 2) ถนนรัชฎากรกุดลเป็นเส้นทางสัญจรหลักของชุมชนในการเชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง และเป็นแนวแกนที่มีความสำคัญทางด้านคติความเชื่อต่อองค์พระธาตุพนม

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงให้เป็นเส้นทางเดินหลักในการเข้าสู่วัดพระธาตุพนม และเป็นพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมของเมืองทางด้านประเพณีและศาสนา

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ทางเดินเท้าหลัก
- ลานเอนกประสงค์

- 3) บริเวณท่าเรือริมแม่น้ำโขงถือได้ว่าเป็นประตูเมืองจากทางแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเส้นทางสัญจรหลักในการเข้าสู่เมืองธาตุพนมของประชาชนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและเป็นบริเวณที่ใช้ในประเพณีที่เกี่ยวกับแม่น้ำเช่น การแข่งเรือ และไหลเรือไฟ เป็นต้น

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นประตูเข้าสู่เมืองจากการสัญจรทางน้ำ และมีพื้นที่ในการรองรับงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- พื้นที่เปิดโล่งสำหรับงานเทศกาล
- 4) จุดตัดของถนนสายหลักในการเข้าสู่เมือง(ทางหลวงหมายเลข212ตัดกับถนนเลี้ยวเมือง) ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก ถือได้ว่าเป็นจุดที่มีความสำคัญในการรับรู้และเป็นประตูในการเข้าสู่เมือง แต่ในสภาพปัจจุบันยังขาดความชัดเจนในการเป็นเส้นทางแยกที่จะเปลี่ยนทิศทางการสัญจร

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงจุดแยกของถนนหลักทั้ง3จุดให้มีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนทิศทางการสัญจร โดยมีรูปแบบที่สื่อถึงการเป็นประตูเข้าสู่เมืองและมีองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอธาตุพนม

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ระยะเวลาเปิดโล่งในการมอง
- การจัดภูมิทัศน์และป้ายจราจร
- องค์ประกอบของประตูเมืองที่มีเอกลักษณ์
- 5) เส้นทางสัญจรที่เข้าถึงบริเวณริมแม่น้ำโขงได้สะดวกและมีเส้นทางมากที่สุด จะอยู่ในช่วงบริเวณถนนพนมพนาภิรักษ์ซอยที่8ถึงซอยที่12

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงพื้นที่ในช่วงบริเวณนี้ให้รองรับการท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านนันทนาการของชุมชน

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- สาธารณูปโภคต่างๆเช่น ที่จอดรถ ร้านค้า ร้านอาหาร สวนสาธารณะ กิจกรรมทางน้ำ
- 6) ที่จอดรถบริเวณหน้าตลาดสดเทศบาลและหน้าวัดพระธาตุพนมยังขาดการจัดระเบียบที่ดีและเพียงพอต่อการใช้งาน

แนวความคิดในการปรับปรุง

- จัดเป็นที่จอดรถสำหรับผู้ที่มีรถจักรยานยนต์และสามารถรองรับกิจกรรมบริเวณตลาดสด

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ที่จอดรถบัส รถยนต์ มอเตอร์ไซด์ สามล้อเครื่อง
- ป้ายจอดรถประจำทาง
- 7) สภาพภูมิทัศน์ริมถนนขวางกูรซึ่งเป็นถนนสายหลักใจกลางเมืองยังขาดความสวยงามและเชื่อมต่อกับวัดพระธาตุพนม

แนวความคิดในการปรับปรุง

- จัดภูมิทัศน์ให้สื่อถึงการเข้าถึงวัดพระธาตุพนม โดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดควรจะมีแตกต่างเพื่อเน้นถึงความสำคัญของสถานที่

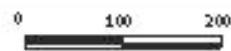
สัญลักษณ์

- ถนนหลัก
- ถนนรอง
- ถนนซอย
- จุดตัดที่ควรปรับปรุงภูมิทัศน์
- ที่จอดรถหลัก
- รูปตัดถนน

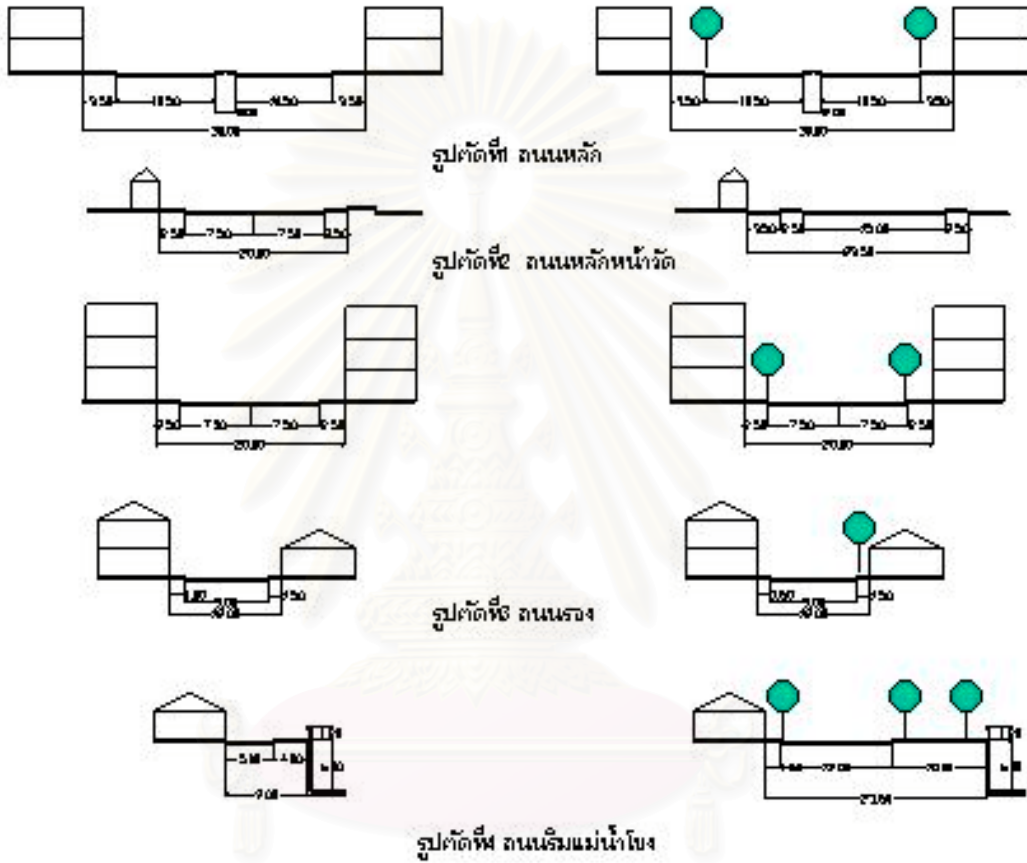
แผนผังปรับปรุงพื้นที่บริเวณองค์พระ
 วัดทองนพคุณร่วมกับพื้นที่วัดแม่ฟ้าหลวง
 อำเภอตากสิน จังหวัดสงขลา

แผนผังที่ 4.1 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงระบบถนน

รูปตัดถนนก่อนการปรับปรุง

รูปตัดถนนหลังการปรับปรุง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนงานปรับปรุงพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดนครราชสีมา
ร่วมกับพื้นที่พัฒนาเมือง
อำเภอสวนกุหลาบ จังหวัดนครราชสีมา

แสดงรูปตัดถนน

--	--

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- รูปแบบสวนประดับถนน
- ชนิดและรูปแบบต้นไม้

4.1.3 การเข้าถึงวัดพระธาตุพนม

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) เส้นทางหลักในการสัญจรโดยทางเท้าในการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมจะอยู่ในเส้นทางของถนนรัชฎาภิบาล ถนนหน้าตลาดสดเทศบาล และถนนชวาทบุรีวงเวียนหน้าวัด

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าให้มีขนาดและสภาพที่เหมาะสมรวมทั้งมีร่มเงา
- 2) บริเวณที่มีปัญหาในการสัญจรโดยทางเท้าเพื่อเข้าสู่วัดพระธาตุพนมนั้น จะอยู่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมเนื่องจากเป็นจุดตัดระหว่างการสัญจรทางเท้ากับการสัญจรโดยรถยนต์บนถนนชวาทบุรีวงเวียน

แนวความคิดในการปรับปรุง

- แก้ไขบริเวณจุดตัดของการสัญจรโดยให้ความสำคัญกับการเดินเท้ามากกว่ารถยนต์ ซึ่งทำได้โดยการเปลี่ยนพื้นผิวและระดับถนนบริเวณทางข้ามถนนเพื่อให้รถชะลอความเร็ว

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- รูปแบบพื้นผิวพิเศษบริเวณถนนหน้าวัด
- ป้ายและสัญญาณจราจร

- 3) การเข้าถึงโดยรถยนต์ส่วนใหญ่จะใช้ถนนชวาทบุรีวงเวียนเป็นหลักโดยมีที่จอดรถทั้งภายในวัดและบริเวณหน้าวัดไว้รองรับ

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ยกเลิกที่จอดรถในวัดโดยให้มาจอดที่ภายนอกแทนและปรับปรุงที่จอดรถบริเวณหน้าวัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ที่จอดรถบัส รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ สามล้อเครื่อง
- ร้านค้า ส่วนบริการนักท่องเที่ยว

4.1.4 พื้นที่เปิดโล่ง

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่พื้นที่เปิดโล่งไม่ได้รับการปรับปรุงและดูแลที่เพียงพอทำให้เกิดเป็นที่รกร้างและไม่ปลอดภัยซึ่งรวมถึงพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดด้วย ทำให้เกิดผลเสียทางด้านมุมมองต่อวัดพระธาตุพนม และขาดการใช้งานที่คุ้มค่าในการใช้ประโยชน์ที่ดิน นอกจากนี้พื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือแม่น้ำโขงที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ยังไม่ได้รับการพัฒนาบริเวณริมฝั่งสำหรับเป็นที่พักผ่อนของชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์ตามศักยภาพที่มี

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงสภาพพื้นที่เปิดโล่งให้สามารถรองรับกิจกรรมของเมืองและมีความเหมาะสมกับพื้นที่โดยรอบโดยเฉพาะพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมคววที่จะมีเอกลักษณ์และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัด

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ลานอเนกประสงค์
 - การจัดภูมิทัศน์ที่มีเอกลักษณ์
- 2) พื้นที่โล่งขาดการเชื่อมต่อและการเข้าถึงซึ่งกันและกัน ทำให้การใช้งานและมุมมองไม่เกิดความต่อเนื่องเช่น บริเวณพื้นที่หน้าวัดและสวนสาธารณะกับแม่น้ำโขงเนื่องจากมีชุมชนริมน้ำคั่นขวางหนาแน่นเป็นสิ่งปิดกั้นการเชื่อมต่อ

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ปรับปรุงพื้นที่โล่งต่างๆของเมืองให้มีความเชื่อมต่อกันได้ทั้งทางด้านกิจกรรม มุมมอง และการเข้าถึง

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ปรับปรุงถนนพหลโยธินระยะ 8-12 ให้มีขนาดกว้างมากขึ้นตามขนาดเขตทางและเชื่อมต่อถนนระหว่างสวนสาธารณะกับแม่น้ำโขง
- 3) ลักษณะและรูปแบบของพื้นที่เปิดโล่งจะมีน้ำเป็นองค์ประกอบหลัก เนื่องจากพื้นที่ที่เป็นที่เปิดโล่งปัจจุบันในอดีตเคยเป็นแม่น้ำโขงและต่อมาได้มีการถมดินเพื่อการก่อสร้างของชุมชนในบริเวณนี้

แนวความคิดในการปรับปรุง

- คงเอกลักษณ์ของสภาพภูมิทัศน์เดิมที่มีน้ำเป็นองค์ประกอบหลักไว้ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เปิดโล่งในบริเวณนี้

4.1.5 กิจกรรมชุมชน

ประเด็นการวิเคราะห์

- 1) มีกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมภายในเขตกำแพงวัดเช่นกิจกรรมการค้า ที่จอดรถ

แนวความคิดในการปรับปรุง

- ย้ายกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมาภายนอกวัดรวมทั้งจัดพื้นที่ให้เพียงพอและเป็นระเบียบ

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- (เหมือนกับหัวข้อ 4.1.3 ข้อ 3)
- 2) กิจกรรมด้านการค้าที่เป็นตลาดกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่คือ ตลาดสดเทศบาล ตลาดเก่า ตลาดนัดช่วงเวลาเย็น ตลาดจุดผ่อนปรน ทำให้ต้องจัดพื้นที่หลายจุดแต่เป็นการใช้พื้นที่ที่ไม่คุ้มค่า

แนวความคิดในการปรับปรุง

- จัดรวมให้ใช้พื้นที่เดียวกันเพื่อง่ายต่อการจัดการและเป็นการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า โดยปรับช่วงเวลาในการใช้พื้นที่ให้ต่างกันเช่น ตลาดสดกับตลาดเย็นและตลาดเก่ากับตลาดจุดผ่อนปรนสามารถใช้พื้นที่เดียวกันได้

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ลานอเนกประสงค์ ที่จอดรถ

3) ปัญหากิจกรรมด้านการค้าบริเวณตลาดเก่ามีความซับซ้อน

แนวความคิดในการปรับปรุง

- เพิ่มกิจกรรมด้านการค้าโดยย้ายจุดผ่อนปรนมาอยู่ในบริเวณนี้

มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ

- ปิดการจราจรถนนบริเวณตลาดเก่าและพื้นที่ริมแม่น้ำโขงเพื่อใช้เป็นตลาดในวันจันทร์และวันศุกร์เวลา 9.00น.-14.00น.
- 4) กิจกรรมบริเวณหน้าตลาดสดเทศบาลเป็นกิจกรรมด้านการค้าที่มีผลเสียทางด้านมุมมองและรบกวนวัดพระธาตุพนม

แนวความคิดในการปรับปรุง

- จัดพื้นที่ให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมและเป็นระเบียบโดยไม่รบกวนวัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางสรุปประเด็นการวิเคราะห์และแนวความคิดในการปรับปรุง

ประเด็นการวิเคราะห์	แนวความคิดในการปรับปรุง	มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ
<p>การใช้ที่ดิน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในส่วนของพื้นที่ศึกษานั้นถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของเมือง มีพื้นที่ประกอบไปด้วยย่านพาณิชย์กรรมที่พักอาศัย พื้นที่โล่ง วัด โรงเรียน และพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขง โดยมีแนวโน้มการขยายตัวไปตามแนวถนนสายหลักทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกและความหนาแน่นในบริเวณนี้ได้ทำให้เกิดปัญหาความแออัดและเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในบริเวณด้านข้างของตลาดสด - ย่านพาณิชย์กรรมเก่าในบริเวณตลาดลาวมีสภาพทรุดโทรมและมีกิจกรรมด้านการค้าลดลงเนื่องจากมีย่านพาณิชย์กรรมใหม่เกิดขึ้นมาทดแทน และได้มีการย้ายตลาดนัดจุดผ่อนปรนซึ่งแต่เดิมจะอยู่บริเวณตลาดเก่า ซึ่งสาเหตุหลักทั้งสองอย่างนี้ทำให้บริเวณตลาดเก่าเกิดความซบเซาลง ทำให้มีการใช้อาคารและพื้นที่ไม่คุ้มค่าและเกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงพื้นที่บริเวณศูนย์กลางเมืองให้มีสาธารณูปโภคและสิ่งรองรับให้มีเพียงพอรวมทั้งปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณด้านข้างตลาดสด โดยการพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่รบกวนวัดพระธาตุพนมด้วย - ปรับปรุงพื้นที่บริเวณตลาดเก่าให้มีกิจกรรมด้านการค้ามากขึ้นโดยการย้ายจุดผ่อนปรนจากบริเวณสำนักงานเทศบาลให้มาอยู่ในบริเวณนี้แทนปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรมในแนวทางของการอนุรักษ์เพราะเป็นกลุ่มอาคารที่มีเอกลักษณ์และเป็นย่านชุมชนดั้งเดิม รวมทั้ง- - ปรับปรุงพื้นที่และสิ่งรองรับให้เพียงพอในการใช้พื้นที่เป็นตลาดนัดจุดผ่อนปรนในช่วงเวลาที่มีการเปิดจุดผ่อนปรน 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่จอดรถสำหรับศูนย์กลางชุมชน -- บริเวณที่ตั้งแผงลอย -- ปรับปรุงรูปแบบอาคารข้างตลาดสด - พื้นที่สำหรับตลาดจุดผ่อนปรน - แนวทางการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารบริเวณตลาดเก่า
<p>ระบบการสัญจร</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถนนขวางกั้นบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมเป็นถนนสายหลักที่มีขนาดใหญ่ เป็นสาเหตุให้รถยนต์มีความเร็วสูงและเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง ทำให้การสัญจรเข้าสู่วัดพระธาตุพนมโดยทางเท้าขาดความปลอดภัย - ถนนรัชฎากรกุลเป็นเส้นทางสัญจรหลักของชุมชนในการเชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง และเป็นแนวแกนที่มีความสำคัญทางด้านจิตวิญญาณที่ต้องอาศัยพระธาตุพนม - บริเวณท่าเรือริมแม่น้ำโขงถือได้ว่าเป็นประตูสู่เมืองจากทางแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเส้นทางสัญจรหลักในการเข้าสู่เมืองธาตุพนมของประชาชนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและเป็นบริเวณที่ใช้ในประเพณีเกี่ยวกับแม่น้ำเช่น การแข่งเรือ และไหลเรือไฟ เป็นต้น - จุดตัดของถนนสายหลักในการเข้าสู่เมือง(ทางหลวงหมายเลข212ตัดกับถนนเลี่ยงเมือง)ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก ถือได้ว่าเป็นจุดที่มีความสำคัญในการรับรู้และเป็นประตูในการเข้าสู่เมือง แต่ในสภาพปัจจุบันยังขาดความชัดเจนในการเป็นเส้นทางแยกที่จะเปลี่ยนทิศทางการสัญจร - เส้นทางการสัญจรที่เข้าถึงบริเวณริมแม่น้ำโขงได้สะดวกและมีเส้นทางมากที่สุด จะอยู่ในช่วงบริเวณถนนพนมพนาภิรักษ์ซอยที่8ถึงซอยที่12 	<ul style="list-style-type: none"> - ลดความเป็นถนนหลักของถนนขวางกั้น โดยใช้ทางเลี่ยงเมืองรองรับการจราจรแทน ซึ่งสามารถทำได้โดยการเพิ่มเส้นทางหลักจากถนนขวางกั้นให้เชื่อมกับทางเลี่ยงเมือง และจัดระบบการสัญจรใหม่ - ปรับปรุงให้เป็นเส้นทางเดินหลักในการเข้าสู่วัดพระธาตุพนม และเป็นพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมของเมืองทางด้านประเพณีและศาสนา - ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นประตูเข้าสู่เมืองจากการสัญจรทางน้ำ และมีพื้นที่ในการรองรับงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ - ปรับปรุงจุดแยกของถนนหลักทั้ง3จุดให้มีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนทิศทางการสัญจร โดยมีรูปแบบที่สื่อถึงการเป็นประตูเข้าสู่เมืองและมีองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอธาตุพนม - ปรับปรุงพื้นที่ในช่วงบริเวณนี้ให้รองรับการท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านนันทนาการของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดระบบการสัญจรและลำดับศักยภาพของถนนใหม่ - ปรับปรุงทางข้ามถนนบริเวณหน้าวัด - ทางเดินเท้าหลัก - ลานอเนกประสงค์ - พื้นที่เปิดโล่งสำหรับงานเทศกาล - ระเบียบเปิดโล่งในการมอง - การจัดภูมิทัศน์และป้ายจราจร - องค์ประกอบของประตูเมืองที่มีเอกลักษณ์ - สาธารณูปโภคต่างๆเช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร สวนสาธารณะ กิจกรรมทางน้ำ

แนวความคิดในการปรับปรุง	แนวความคิดในการปรับปรุง	มาตรการและพื้นที่ที่ต้องการ
<p>การเข้าถึงวัดพระธาตุพนม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เส้นทางหลักในการสัญจรโดยทางเท้าในการเข้าถึงวัดพระธาตุพนมจะอยู่ในเส้นทางของถนนรัชฎากรกุดล ถนนหน้าตลาดสดเทศบาล และถนนขวางกูบริเวณหน้าวัด - บริเวณที่มีปัญหาในการสัญจรโดยทางเท้าเพื่อเข้าสู่วัดพระธาตุพนมนั้น จะอยู่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมเนื่องจากเป็นจุดตัดระหว่างการสัญจรทางเท้ากับการสัญจรโดยรถยนต์บนถนนขวางกู - การเข้าถึงโดยรถยนต์ส่วนใหญ่จะใช้ถนนขวางกูเป็นหลักโดยมีที่จอดรถทั้งภายในวัดและบริเวณหน้าวัดไว้รองรับ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าให้มีขนาดและสภาพที่เหมาะสมรวมทั้งมีร่มเงา - แก้ไขบริเวณจุดตัดของการสัญจรโดยให้ความสำคัญกับการเดินเท้ามากกว่ารถยนต์ ซึ่งทำได้โดยการเปลี่ยนพื้นผิวและระดับถนนบริเวณทางข้ามถนนเพื่อให้รถชะลอความเร็ว - ยกเลิกที่จอดรถในวัดโดยให้มาจอดที่ภายนอกแทนและปรับปรุงที่จอดรถบริเวณหน้าวัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบพื้นผิวพิเศษบริเวณถนนหน้าวัดป้ายและสัญญาณจราจร - ที่จอดรถบัส รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ สามล้อเครื่อง ร้านค้า ส่วนบริการนักท่องเที่ยว
<p>พื้นที่เปิดโล่ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่พื้นที่เปิดโล่งไม่ได้รับการปรับปรุงและดูแลที่เพียงพอ ทำให้เกิดเป็นที่รกร้างและไม่ปลอดภัยซึ่งรวมถึงพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดด้วย ทำให้เกิดผลเสียทางด้านมุมมองต่อวัดพระธาตุพนม และขาดการใช้งานที่คุ้มค่าในการใช้ประโยชน์ที่ดิน นอกจากนี้พื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือแม่น้ำโขงที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ยังไม่ได้รับการพัฒนาบริเวณริมฝั่งสำหรับเป็นที่พักผ่อนของชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์ตามศักยภาพที่มี - พื้นที่โล่งขาดการเชื่อมต่อและการเข้าถึงซึ่งกันและกัน ทำให้การใช้งานและมุมมองไม่เกิดความต่อเนื่องเช่น บริเวณพื้นที่หน้าวัดและสวนสาธารณะกับแม่น้ำโขงเนื่องจากมีชุมชนริมน้ำค่อนข้างหนาแน่นเป็นสิ่งปิดกั้นการเชื่อมต่อ - ลักษณะและรูปแบบของพื้นที่เปิดโล่งจะมีน้ำเป็นองค์ประกอบหลัก เนื่องจากพื้นที่ที่เปิดโล่งปัจจุบันในอดีตเคยเป็นแม่น้ำโขงและต่อมาได้มีการถมดินเพื่อการก่อสร้างของชุมชนในบริเวณนี้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงสภาพพื้นที่เปิดโล่งให้สามารถรองรับกิจกรรมของเมืองและมีความเหมาะสมกับพื้นที่โดยรอบโดยเฉพาะพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมควรที่จะมีเอกลักษณ์และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัด - ปรับปรุงพื้นที่โล่งต่างๆของเมืองให้มีความเชื่อมต่อกันได้ทั้งทางด้านกิจกรรม มุมมองและการเข้าถึง - คงเอกลักษณ์ของสภาพภูมิทัศน์เดิมที่มีน้ำเป็นองค์ประกอบหลักไว้ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เปิดโล่งในบริเวณนี้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ลานอเนกประสงค์ - การจัดภูมิทัศน์ที่มีเอกลักษณ์ - ปรับปรุงถนนพหลโยธินระยะ 8-12 ให้มีขนาดกว้างมากขึ้นตามขนาดเขตทางและเชื่อมต่อถนนระหว่างสวนสาธารณะกับแม่น้ำโขง
<p>กิจกรรมชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมภายในเขตกำแพงวัดเช่น กิจกรรมการค้า ที่จอดรถ - กิจกรรมด้านการค้าที่เป็นตลาดกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่คือ ตลาดสดเทศบาล ตลาดเก่า ตลาดนัดช่วงเวลาเย็น ตลาดจุดผ่อนปรน ทำให้ต้องจัดพื้นที่หลายจุดแลเป็นการใช้พื้นที่ที่ไม่คุ้มค่า - ปัญหากิจกรรมด้านการค้าบริเวณตลาดเก่ามีความซับซ้อน - กิจกรรมบริเวณหน้าตลาดสดเทศบาลเป็นกิจกรรมด้านการค้าที่มีผลเสียทางด้านมุมมองและรบกวนวัดพระธาตุพนม 	<ul style="list-style-type: none"> - ย้ายกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมาภายนอกวัดรวมทั้งจัดพื้นที่ให้เพียงพอและเป็นระเบียบ - จัดรวมให้ใช้พื้นที่เดียวกันเพื่อจัดการจัดการและเป็นการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า โดยปรับช่วงเวลาในการใช้พื้นที่ให้ต่างกันเช่น ตลาดสดกับตลาดเย็นและตลาดเก่ากับตลาดจุดผ่อนปรนสามารถใช้พื้นที่เดียวกันได้ - เพิ่มกิจกรรมด้านการค้าโดยย้ายจุดผ่อนปรนมาอยู่ในบริเวณนี้ - จัดพื้นที่ให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมและเป็นระเบียบโดยไม่รบกวนวัด 	<ul style="list-style-type: none"> - (เหมือนกับหัวข้อ 4.1.3 ข้อ 3) - ลานอเนกประสงค์ ที่จอดรถ - ปิดการจราจรถนนบริเวณตลาดเก่าและพื้นที่ริมแม่น้ำโขงเพื่อใช้เป็นตลาดในวันจันทร์และวันศุกร์เวลา 9.00น.-14.00น.

สัญลักษณ์

	รวมถนน		พื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ
	การเข้าถึง		อาคารและย่านชุมชนเดิม
	กิจกรรม		การใช้อาคาร

แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชิงเกษตรระหว่าง
วัดพระธาตุพนมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

แผนผังที่ 4.2 แสดงผังรวมการปรับปรุง

0 100 200

4.2 โปรแกรมการออกแบบ

จากการวิเคราะห์และการกำหนดแนวความคิดในการออกแบบรวมทั้งแนวทางการวางมาตรการและกำหนดพื้นที่ที่ต้องการของแต่ละประเด็นการวิเคราะห์แล้ว สามารถรวบรวมและแบ่งแยกออกเป็นโปรแกรมการออกแบบในของแต่ละพื้นที่ โดยจะจัดความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม ผู้ใช้สอย ช่วงเวลาของกิจกรรมและพื้นที่ที่ต้องการให้เป็นหมวดหมู่ในแต่ละพื้นที่ที่จะทำการปรับปรุงได้เป็นส่วนๆคือ

- พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล
- พื้นที่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม
- บริเวณตลาดเก่า ท่าเรือและพื้นที่ริมแม่น้ำโขง
- การปรับปรุงระบบถนนและการสัญจร

โดยในพื้นที่ต่างๆสามารถแยกแยะเป็นรายละเอียดของโปรแกรมการออกแบบได้ดังนี้

1. พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสด

กิจกรรม	ผู้ใช้สอย	ช่วงเวลา	ความต้องการ
- ตลาดสด	- คนในชุมชน - แม่ค้า 220คน	- 06:00-12:00น. - 04:00-18:00 น.	- ที่จอดรถ รถยนต์ 30 คัน จักรยานยนต์ 40 คัน สามล้อเครื่อง 25 คัน - ที่ตั้งหาบเว่ 25 แผง - จุดรับส่งสินค้า
- การนมัสการพระธาตุ	- นักท่องเที่ยวในวัน ธรรมดาประมาณ200 คนและวันหยุด ประมาณ300คน	- 9:00-16:00น.	- ที่จอดรถ รถบัส 5 คัน รถยนต์ 25 คัน ป้ายจอดรถประจำทาง - ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านอาหาร (เดิม26แผง) ส่วนบริการข้อมูล ที่พักคอยและห้องน้ำ - ศูนย์วัฒนธรรม อาคารจัดแสดง(เดิม400ตรม.) ลานการแสดง
- ตลาดนัดช่วงเย็น	- ชุมชน 200 คน - นักเรียน100 คน - แม่ค้า 50 แผง	- 16:00-18:00 น.	- ที่จอดรถ รถยนต์ 20 คัน จักรยานยนต์ 30 คัน - ที่ตั้งแผงลอย30แผง - รถเข็น 20 คัน

2. พื้นที่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม

กิจกรรม	ผู้ใช้สอย	ช่วงเวลา	ความต้องการ
- งานประเพณีทางศาสนา และวัฒนธรรม	- ชุมชนประมาณ 700- 1,000 คน	- วันสำคัญทางศาสนา เช่น เข้าพรรษา - เทศกาลเช่น วันปี ใหม่ งานสงกรานต์	- ลานโล่ง พื้นที่อย่างน้อย 1,000 ตรม. - ที่จอดรถ - รถยนต์ 100 คัน - มอเตอร์ไซด์ 200 คัน
- ทางเดินเท้าหลัก	- ชุมชน - นักท่องเที่ยว	- 6:00-8:00 น.	- ทางเท้ากว้างอย่างน้อย 3.00 เมตร สำหรับรถยนต์เข้าไปดูแลรักษาได้ - ร่มเงาทางเดินเช่น ต้นไม้หรือทางเดิน ที่มีหลังคาคลุม
- บริเวณพักผ่อน	- นักท่องเที่ยว - ชุมชน	- 06:00-18:00 น.	- ที่นั่งแบบกลุ่มและเดี่ยว - ไฟแสงสว่าง - ร่มเงา

หมายเหตุ : ข้อมูลในรายละเอียดได้จากการสำรวจและสังเกตการณ์ภาคสนาม

3. บริเวณตลาดเก่า ท่าเรือ และพื้นที่ริมแม่น้ำโขง

กิจกรรม	ผู้ใช้สอย	ช่วงเวลา	ความต้องการ
- ตลาดจุดผ่อนปรน	- ชุมชน 600 คน - ประชาชนจาก สปป. ลาว 1,000 คน	- วันจันทร์และ พฤหัสบดีเวลา 08:00- 14:00 น.	- ที่ตั้งแผงลอย 150 แผง - ที่จอดรถ รถยนต์ 60 คัน จักรยานยนต์ 100 คัน สามล้อเครื่อง 60 คัน - ท่าเรือ เรือใหญ่ 20 ลำ เรือเล็ก 90 ลำ - จุดขนสินค้าผ่านแดน 2 จุด
- ด้านตรวจคนเข้าเมือง	- เจ้าหน้าที่และผู้ที่มา ติดต่อ	- วันราชการ 08:00- 16:00 น.	- ที่จอดรถ 5 คัน
- เทศกาล	- ชุมชนและนักท่องเที่ยว	- งานแข่งเรือ ไหลเรือ ไฟ	- ลานอเนกประสงค์และบริเวณนั่งชม
- กิจกรรมริมแม่น้ำโขง	- ชุมชนและนักท่องเที่ยว	- 06:00-20:00 น.	- ร้านค้า ร้านอาหาร ศาลาพักผ่อน - สวนสาธารณะ ที่จอดรถ จุดชมวิว

4.3 แนวความคิดหลักในการปรับปรุงพื้นที่

เป้าหมายของการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงนั้น แนวทางหลักคือเป็นการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความเหมาะสมกับกิจกรรมของเมืองและส่งเสริมความสำคัญของวัดพระธาตุพนม ที่ถือได้ว่าเป็นโบราณสถานที่สำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และด้านจิตใจ ดังนั้นในการวางแนวความคิดในการปรับปรุงในภาพรวมนั้น สิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึงคือ ผลกระทบที่จะเกิดต่อวัดพระธาตุพนม และภายหลังจากได้ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแล้ว ในภาพรวมของแนวความคิดหลักในการปรับปรุงจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อควบคุมแนวทางในการพัฒนาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันโดยแนวความคิดหลักในการพัฒนามีดังนี้คือ

- **แนวความคิดหลักในการพัฒนาคือ** การปรับปรุงพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์และส่งเสริมความสำคัญของวัดพระธาตุพนม ซึ่งการพัฒนาจะต้องสามารถรองรับกิจกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้วย
- **เป้าหมายที่สำคัญ**
 - ปรับปรุงพื้นที่ให้ส่งเสริมความสำคัญของวัดพระธาตุพนม
 - สร้างและเอกลักษณ์ให้กับพื้นที่
 - ปรับปรุงพื้นที่ให้เกิดความงามและสุนทรีย์ภาพ
 - ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนให้มีความเหมาะสมทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

แนวความคิดหลักในการปรับปรุงนี้เป็นกรอบกว้างๆสำหรับชี้แนะแนวทางในการออกแบบ ซึ่งจะมีแนวความคิดในการออกแบบในแต่ละส่วนทั้งภาพรวมและภาพย่อยซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 6 ในเรื่องของกรอบแบบปรับปรุงพื้นที่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.4 สรุปแนวทางในการพัฒนาพื้นที่

จากประเด็นการวิเคราะห์ในบทที่ 3 ได้นำมาสู่แนวความคิดในการปรับปรุงพื้นที่และรวบรวมประเด็นต่างๆในแนวความคิดการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นหมวดหมู่ในลักษณะของความต้องการในแต่ละพื้นที่หรือโปรแกรมการออกแบบในแต่ละพื้นที่ย่อย ซึ่งสามารถสรุปแนวทางหลักในการปรับปรุงแต่ละพื้นที่ได้ดังนี้

4.4.1 พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล

แนวทางหลักในการพัฒนาพื้นที่นี้มีอยู่ 2 แนวทางหลักคือ แนวทางแรกเป็นการจัดพื้นที่เพื่อให้รองรับกิจกรรมในการท่องเที่ยวโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวัดพระธาตุพนม ซึ่งนำเอากิจกรรมด้านการค้าและที่จอดรถภายในวัดพระธาตุพนมมารวมไว้ในพื้นที่นี้ เพื่อไม่ให้รบกวนกิจกรรมภายในวัด และแนวทางการพัฒนาหลักแนวทางที่สอง จะเป็นการจัดพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากตลาดสดและรวบรวมเอาตลาดตามจุดต่างๆที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ให้เข้ามาใช้พื้นที่ร่วมกัน โดยการสลับช่วงเวลาในการใช้งาน

4.4.2 พื้นที่บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม

มีแนวทางที่จะพัฒนาให้เป็นเขตปริมณฑลของวัดเป็นหลักเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากภายในวัดได้ รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัดพระธาตุพนม ในการใช้พื้นที่บริเวณนี้นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดแล้วยังมีแนวทางการพัฒนาให้เป็นที่รองรับกิจกรรมของเมืองที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรมและศาสนาด้วย เพื่อให้เกิดการใช้พื้นที่ที่คุ้มค่าและกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะไม่รบกวนกิจกรรมภายในวัดพระธาตุพนม

4.4.3 พื้นที่บริเวณตลาดเก่า

แนวทางหลักคือการปรับปรุงและฟื้นฟูกิจกรรมทางด้านการค้าที่ซบเซาของพื้นที่บริเวณนี้ โดยการย้ายตลาดจุดผ่อนปรนเข้ามาอยู่ในพื้นที่ รวมทั้งมีแนวทางในการปรับปรุงอาคารในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมเดิมของพื้นที่และเป็นการปรับปรุงเพื่อรองรับกิจกรรมทางการค้าที่จะเกิดขึ้น โดยพื้นที่ส่วนนี้จะต้องเชื่อมต่อทางกิจกรรมและส่งเสริมมุมมองที่ดีต่อวัดพระธาตุพนมด้วย

4.4.4 พื้นที่ริมแม่น้ำโขง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำโขงนี้จะเป็นการพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว รวมทั้งรองรับกิจกรรมทางประเพณีหรือเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขงเช่นการแข่งขันเรือและไหลเรือไฟ เป็นต้น

บทที่5

การประเมินคุณภาพทางสายตา

การประเมินและวิเคราะห์ด้านมุมมองในบทนี้ จะเน้นประเด็นที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิทัศน์เมืองกับองค์พระธาตุพนม โดยแนวทางในการวิเคราะห์จะมีเนื้อหา2ส่วนหลักๆตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ

- 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเมืองที่มีผลต่อการรับรู้ในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม โดยวิธีการที่ใช้ศึกษานั้นจะใช้การศึกษาลำดับของการมองเห็นองค์พระธาตุพนม(Visual Sequence)ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์
- 2) การศึกษาสภาพแวดล้อมเมืองบริเวณวัดพระธาตุพนมที่มีผลกระทบทางด้านมุมมองต่อวัด เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง โดยการศึกษาจะใช้การวิเคราะห์มุมมองจากจุดต่างๆ(Spatial Sequence) ซึ่งได้จากการเก็บข้อมูลโดยการถ่ายภาพ

โดยในรายละเอียดของการศึกษาใน2ส่วนมีดังนี้คือ

5.1 การวิเคราะห์ลำดับของมุมมองในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม

5.1.1 การกำหนดเส้นทางหลักในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม

ในการกำหนดเส้นทางเข้าถึงองค์พระธาตุพนมนั้นจะอ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ทางด้านระบบการสัญจรและการเข้าถึง ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในบทที่3 โดยจะมีเส้นทางหลักในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนมหลักๆอยู่3 เส้นทางดังนี้

- เส้นทางที่1 เป็นเส้นทางด้านทิศเหนือที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือถนนขวางกุง ซึ่งเป็นถนนหลักที่มาจากอำเภอเมืองนครพนม โดยในการเดินทางเข้าถึงวัดพระธาตุพนมนั้นส่วนใหญ่จะใช้การเดินทางโดยรถยนต์
- เส้นทางที่2 เป็นเส้นทางด้านทิศตะวันตกที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข212 ซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่มาจากจังหวัดมุกดาหาร โดยในการเดินทางเข้าถึงวัดพระธาตุพนมนั้นส่วนใหญ่จะใช้การเดินทางโดยรถยนต์
- เส้นทางที่3 เป็นเส้นทางด้านทิศตะวันออกที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือถนนรัชฎาภิบาล ซึ่ง เป็นถนนหลักที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง โดยในการเดินทางเข้าถึงวัดพระธาตุพนมนั้นส่วนใหญ่จะใช้การเดินทางโดยทางเท้า

5.1.2 การพิจารณากำหนดกรอบตัวแปรในการเก็บข้อมูล

โดยในการเก็บข้อมูลได้พิจารณากำหนดกรอบตัวแปรในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ดังนี้

- ผู้สังเกตการณ์หลัก(Observers)กำหนดให้เป็นผู้ที่เดินทางเข้าสู่วัดพระธาตุพนม โดยส่วนใหญ่จะมาเพื่อนมัสการองค์พระธาตุพนมซึ่งได้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่
- ช่วงเวลาจะเป็นช่วงกลางวันซึ่งจะเป็นเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่วัดพระธาตุพนม โดยกำหนดการเก็บข้อมูลในสภาวะที่สภาพอากาศปรกติ

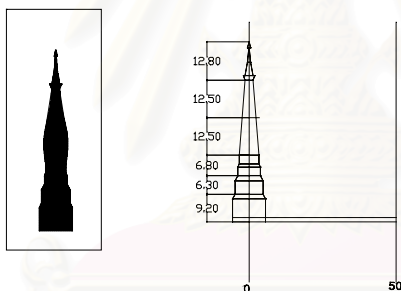
- การเก็บข้อมูลใช้กล้องถ่ายภาพขนาด35มิลลิเมตร และมุมมองในการถ่ายภาพจะเป็นมุมมองที่ใกล้เคียงกับการมองด้วยตาเปล่า

5.1.3 การกำหนดบริเวณที่ควรมองเห็น(Viewshed)และจุดที่มอง(Visual Control Points)

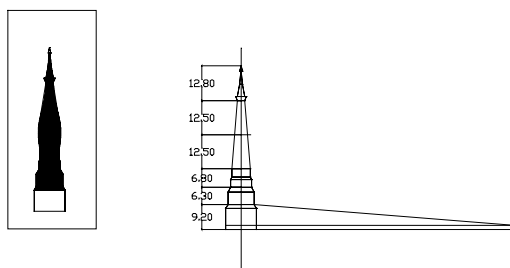
1) การกำหนดบริเวณที่ควรมองเห็น(Viewshed) จะกำหนดจากเส้นทางที่เข้าสู่ในเขตตัวเมืองใน3เส้นทางหลัก ซึ่งในขอบเขตของบริเวณที่ควรมองเห็นนี้จะต้องนำไปวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆช่วยในการสรุปผลการศึกษา

2) การกำหนดจุดมอง(Visual Control Points) จะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอยู่2ส่วนคือ ส่วนแรก จะอ้างอิงถึงทฤษฎีเรื่องความชัดเจนในการมองเห็นที่สัมพันธ์กับระยะทางที่มอง และส่วนที่สองจะเป็นการกำหนดจากแนวความคิดของผู้ศึกษาเอง ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะต้องนำมาวิเคราะห์และประเมินในการสรุปผลการศึกษาด้วย ซึ่งในการศึกษาสามารถกำหนดระยะทางและคุณภาพในการมองเห็นได้ดังนี้

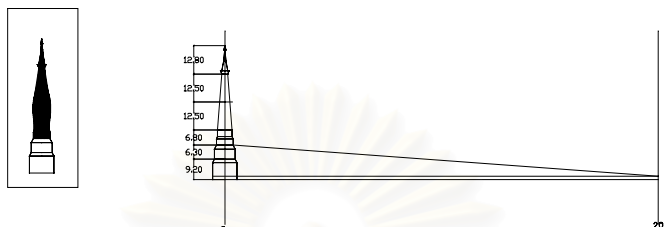
- ระยะที่1 เป็นระยะทาง50เมตรโดยรอบองค์พระธาตุ โดยกำหนดจากคติ ความเชื่อและปรัชญาในการสร้างพระธาตุของพุทธศาสนา(เกษมสุข ภมรสถิตย์, 2545: 11-15) ที่กำหนดให้รัศมีของเขตปริมลทลมีพื้นที่โดยรอบเท่ากับความสูงของพระธาตุ ดังนั้นในบริเวณนี้จึงควรจะสามารถมองเห็นรายละเอียดองค์พระธาตุได้เต็มองค์ และไม่ควรมีสสิ่งก่อสร้างหรือองค์ประกอบใดๆมารบกวนและบดบังองค์พระธาตุ

- ระยะที่2 เป็นระยะทาง100เมตรหรือ2เท่าของความสูงขององค์พระธาตุ โดยกำหนดจากทฤษฎีของ Alberti ที่กำหนดระยะที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนที่สุดจะอยู่ในระยะ2เท่าของความสูงสิ่งที่มีมองหรือในระยะมุมมองที่27องศา ดังนั้นในระยะ100เมตรโดยรอบองค์พระธาตุควรจะสามารถมองเห็นพระธาตุได้ตั้งแต่ส่วนที่2ขึ้นไป

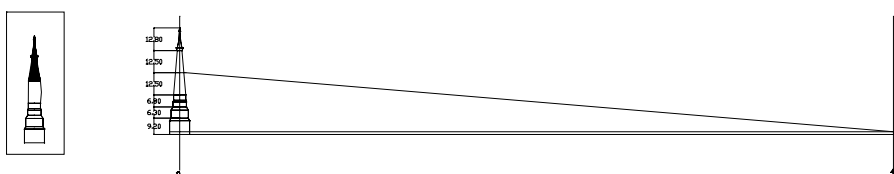
- ระยะที่3 เป็นระยะทาง200เมตรรอบองค์พระธาตุ โดยกำหนดจากทฤษฎีของ Maertens ที่กำหนดระยะที่สามารถมองเห็นรูปทรงได้แต่จะค่อนข้างใกล้กับสิ่งแวดล้อมจะอยู่ในระยะ4 เท่าของความสูงสิ่งที่มอง ดังนั้นในระยะ200เมตรโดยรอบองค์พระธาตุควรจะสามารถมองเห็นพระธาตุได้ในรูปทรงที่สามารถรับรู้ถึงรูปทรงหลักได้หรือตั้งแต่ส่วนที่3ขององค์พระธาตุขึ้นไปจนถึงยอด

- ระยะที่4 เป็นระยะทาง300เมตรโดยพิจารณาจากแนวความคิดของระยะทางการเข้าถึงโดยทางเท้าได้ และพิจารณาจากสภาพแวดล้อมเมืองในปัจจุบันที่มีแนวเปิดโล่งโดยรอบพระธาตุในระยะ300เมตร ซึ่งควรที่จะทำให้เกิดการมองเห็นรูปทรงของพระธาตุได้ตั้งแต่ในส่วนที่4ขึ้นไปจนถึงยอด

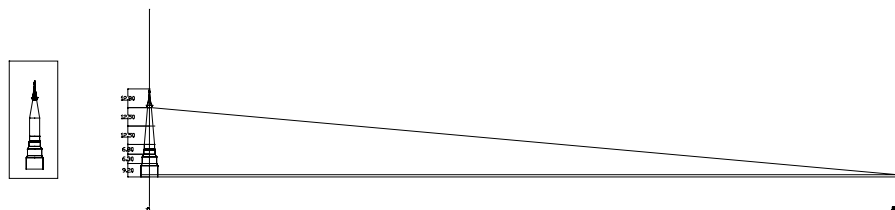

- ระยะที่5 เป็นระยะทาง400เมตรโดยพิจารณาจากแนวความคิดที่จะจัดลำดับของการรับรู้ถึงรูปทรงขององค์พระธาตุ คือสามารถมองเห็นองค์พระธาตุได้ตั้งแต่ส่วนที่5ขึ้นไปจนถึงยอด

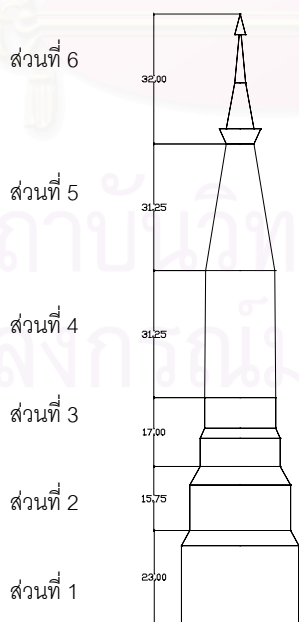

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

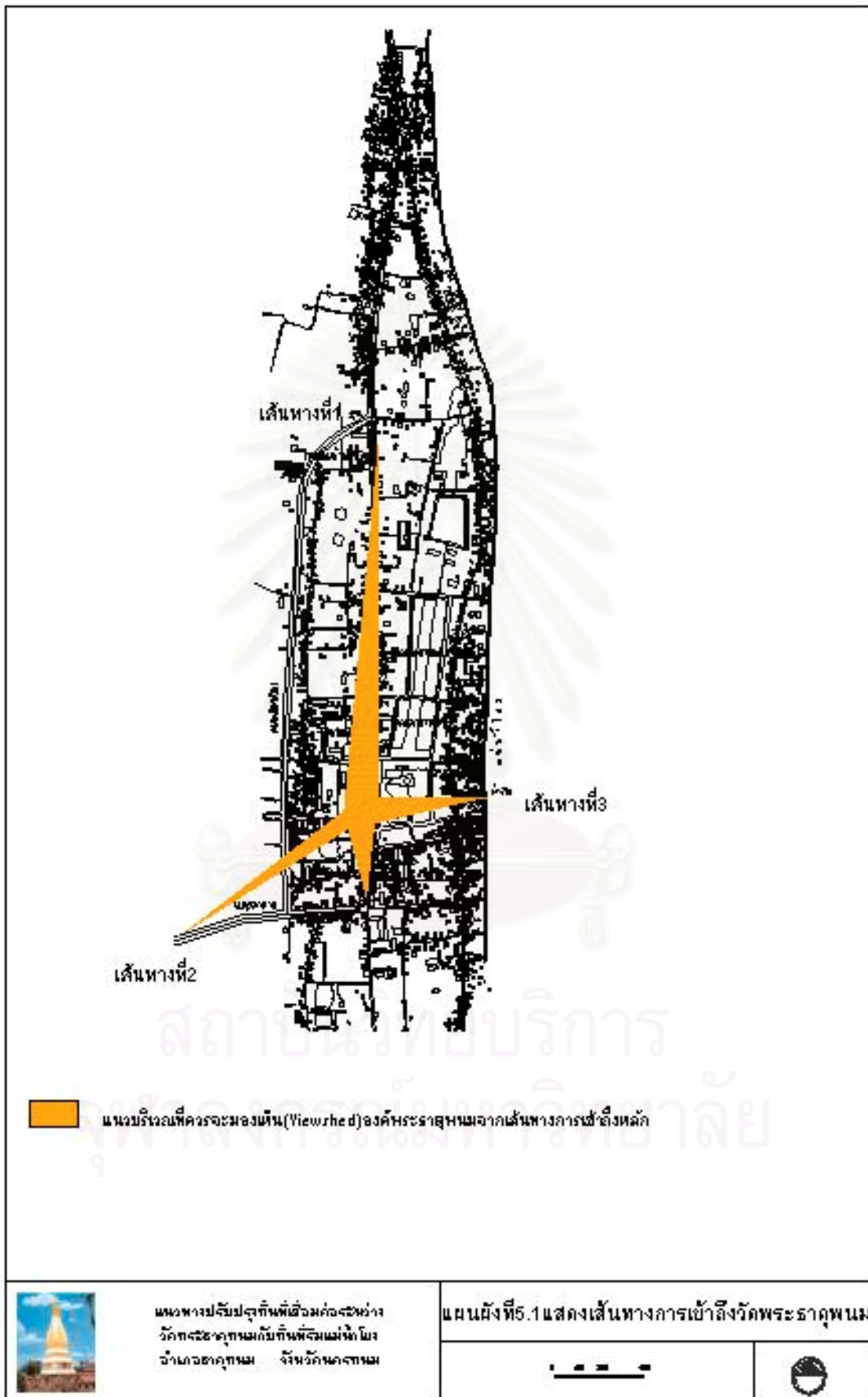
- ระยะที่6 เป็นระยะทาง500เมตรโดยพิจารณาจากแนวความคิดที่จะจัดลำดับของการรับรู้ถึงรูปทรงขององค์พระธาตุ คือสามารถมองเห็นองค์พระธาตุได้ในส่วนยอดหรือส่วนที่6

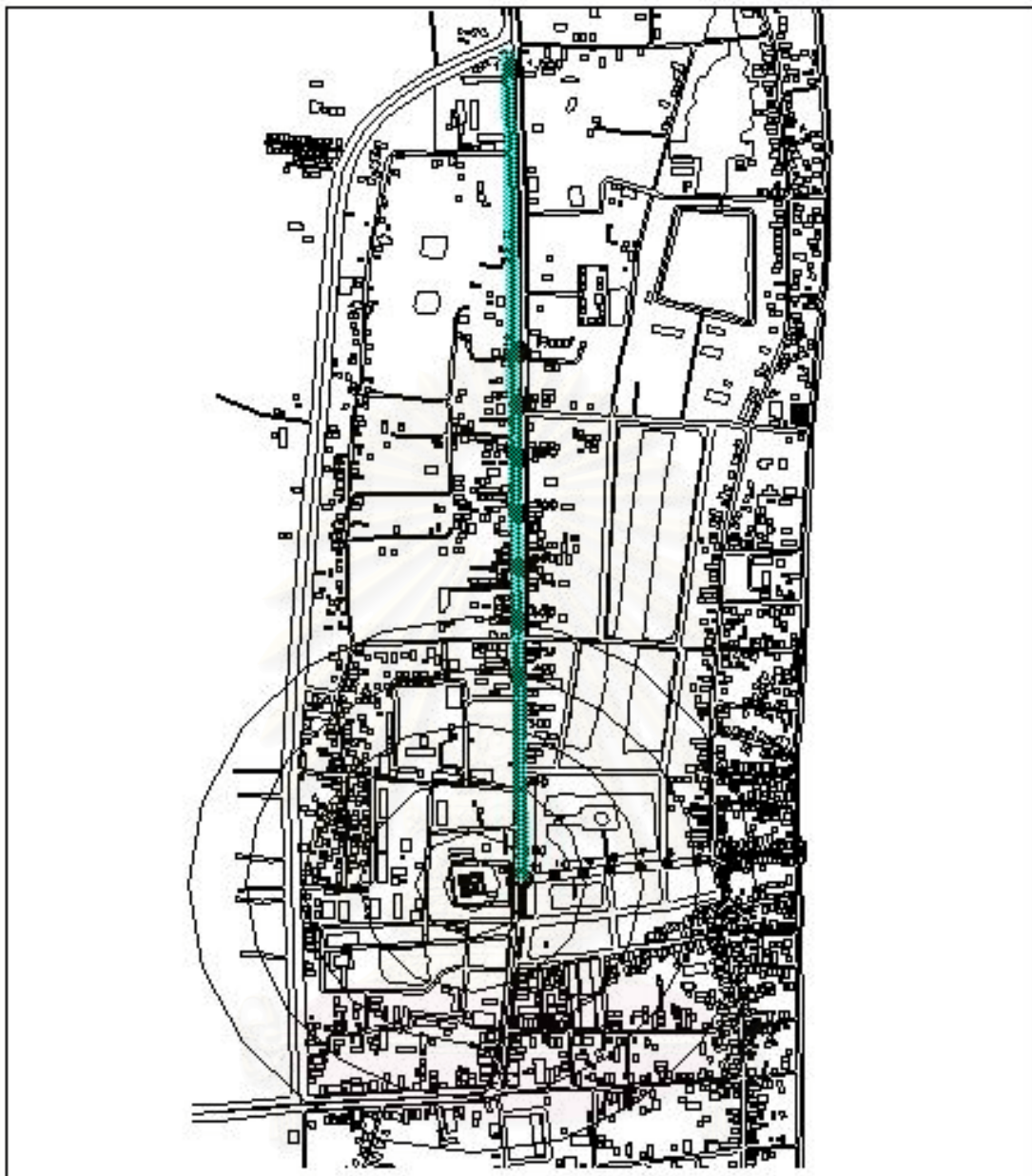

- ระยะที่7 เป็นระยะทางมากกว่า500เมตรจนถึงจุดเริ่มของViewshed โดยพิจารณาจากแนวความคิดที่จะจัดสภาพแวดล้อมที่มีบรรยากาศให้รับรู้ถึงการที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนม

ภาพแสดงสัดส่วนองค์พระธาตุพนมตามแนวความคิดในการมองเห็น

สัญลักษณ์

- จุดถ่ายสาขา
- เส้นทางที่ 1 ถนนวางรูป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังปริมณฑลพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่
วัดเกตกสิณารามกับพื้นที่วัดแม่ฟ้าหลวง
อำเภอฮ้างกม. จังหวัดน่าน

แผนผังที่ 5.2 แสดงตำแหน่งภาพถ่ายเส้นทางที่ 1

จุดที่1 ระยะทาง1,500 เมตร

จุดที่2 ระยะทาง1,000 เมตร

จุดที่3 ระยะทาง900 เมตร

จุดที่4 ระยะทาง900 เมตร

จุดที่5 ระยะทาง700 เมตร

จุดที่6 ระยะทาง600 เมตร

จุดที่7 ระยะทาง500 เมตร

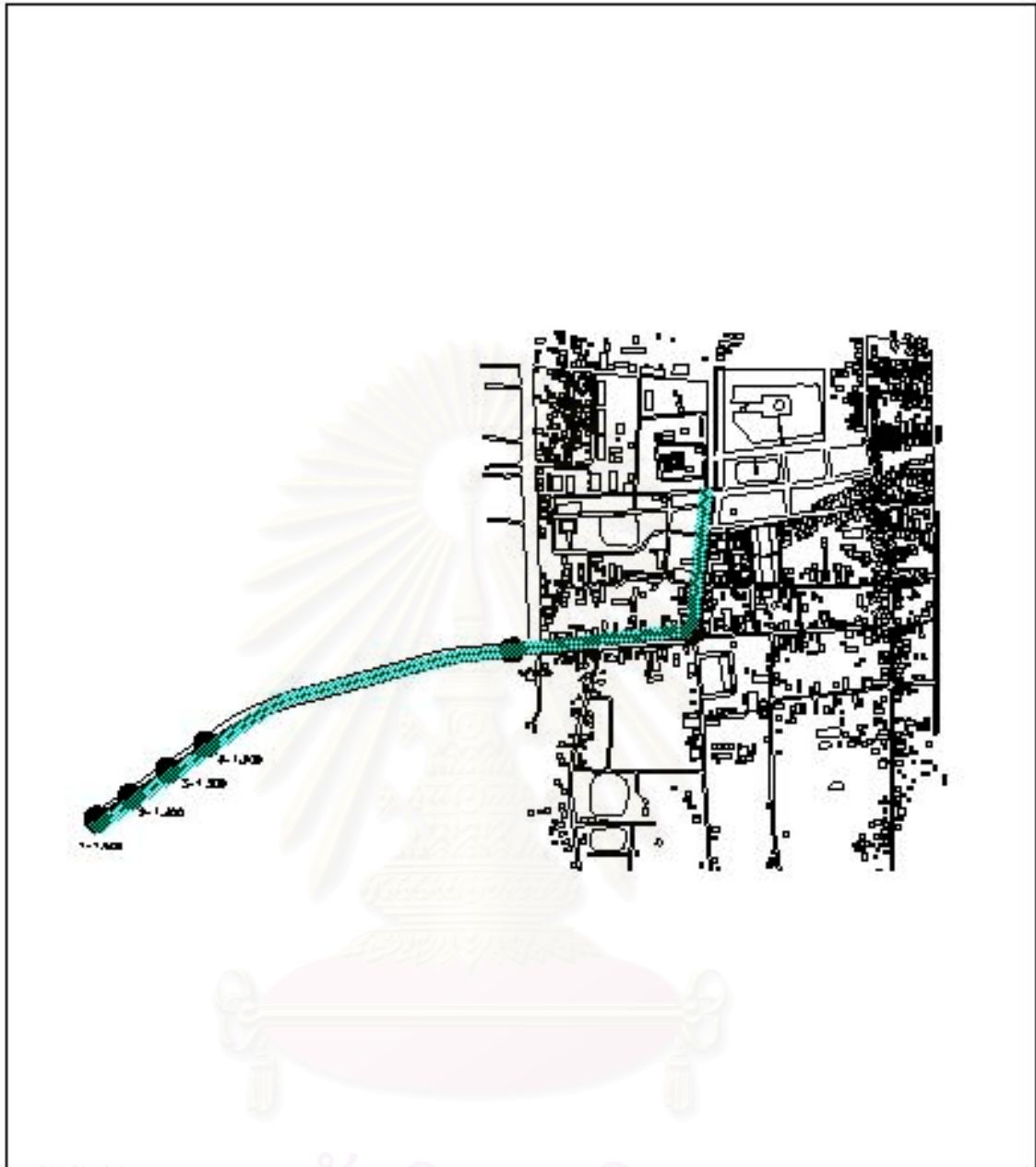
สถาบันวิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการวิจัยปฏิบัติการที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ทาง
วิทยาศาสตร์-คุณธรรมกับพื้นที่วัดแม่ฟ้าหลวง
อำเภอฮาดายา จังหวัดน่าน

รูปถ่ายเส้นทางที่1

--	--

สัญลักษณ์

สถาบันนวัตยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- จุดถ่ายสภาพ
- เส้นทางที่1 ถนนแฉวงสุร

แผนทางปริมณฑลที่เพิ่มเติมระหว่าง
 วัดทองนพคุณกับพื้นที่ริมแม่น้ำ โข
 จ้ำนอกฮาดุทนม จังหวัดนากงนม

แผนผังที่5.3 แสดงภาพถ่ายเส้นทางที่2

จุดที่1 ระยะทาง1,500 เมตร

จุดที่2 ระยะทาง1,400 เมตร

จุดที่3 ระยะทาง1,300 เมตร

จุดที่3 ระยะทาง1,300 เมตร

จุดที่5 ระยะทาง600 เมตร

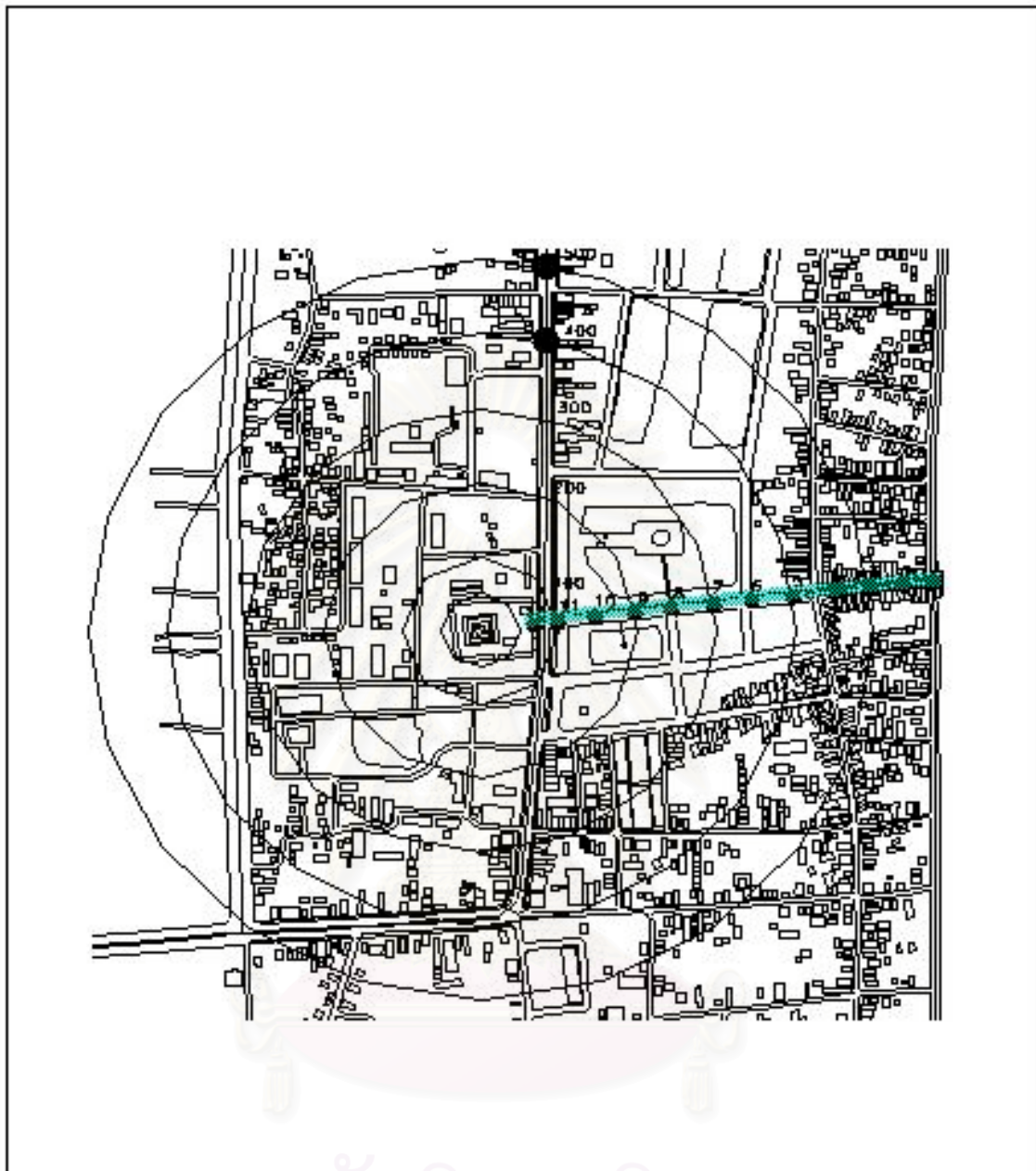
จุดที่6 ระยะทาง400 เมตร

แนวทางปริมปดุงที่ขึ้นที่เมืองมรดกสงขลาร
วัดทศทิศานุทณกัมภีรพิติมแม่เจ้า โฆ
เจ้าแก้วฮากุทณม จันทรวิคณากุทณม

รูปถ่ายเส้นทางที่2

--	--

สัญลักษณ์

จุดถ่ายสาขา

เส้นทางที่ 1 ถนนวารสาร

แผนผังปัจจุบันพื้นที่เดิมก่อนจัดวาง
 วัตถุประสงค์ของพื้นที่เดิมแม่ฟ้าหลวง
 จักรวรรดิรัตนโกสินทร์ จังหวัดน่าน

แผนผังที่ 5.4 แสดงตำแหน่งภาพถ่ายเส้นทางที่ 3

จุดที่1 ระยะทาง600 เมตร

จุดที่2 ระยะทาง550 เมตร

จุดที่3 ระยะทาง500 เมตร

จุดที่4 ระยะทาง450 เมตร

จุดที่5 ระยะทาง400 เมตร

จุดที่6 ระยะทาง350 เมตร

จุดที่7 ระยะทาง300 เมตร

จุดที่8 ระยะทาง250 เมตร

จุดที่9 ระยะทาง200 เมตร

จุดที่10 ระยะทาง150 เมตร

จุดที่11 ระยะทาง100 เมตร

จุดที่12 ระยะทาง75 เมตร

แนวทางการจัดตั้งจุดพักรถเพื่ออำนวยความสะดวก
 วัดพระธาตุนครและกัมพูชาพิจิตรแม่โพธิ์
 อำเภอตากสิน จังหวัดนครพนม

รูปถ่ายเส้นทางที่3

การเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่าย(แผนผังที่ 5.2-5.4)

5.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เส้นทางที่1 เส้นทางด้านทิศเหนือที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือถนนขวางกูร

- ระยะทางที่สามารถมองเห็นองค์พระธาตุจะเริ่มที่ระยะทาง1,000เมตรจากองค์พระธาตุ และมีอาคารที่มีความสูงเกิน2ชั้นจะบังมุมมององค์พระธาตุในช่วงระยะ1,000-800เมตร รวมทั้งอาคารที่สูง2ชั้นจะบังองค์พระธาตุในช่วงระยะที่700เมตร
- แนวอาคารทางทิศตะวันออกของถนนไม่มีผลต่อมุมมองมากนัก ยกเว้นในเรื่องรูปแบบ สี และป้ายโฆษณาของอาคารต่างๆ
- แนวเกาะกลางถนนเป็นเส้นนำสายตาที่ดี แต่รูปแบบของเสาไฟฟ้าแสงสว่างทำให้รบกวนมุมมองต่อองค์พระธาตุพนม
- สนามกีฬาโรงเรียนธาตุพนมเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ทำให้มองเห็นองค์พระธาตุได้ชัดเจนขึ้น

เส้นทางที่2 เป็นเส้นทางด้านทิศตะวันตกที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือ ทางหลวงหมายเลข212

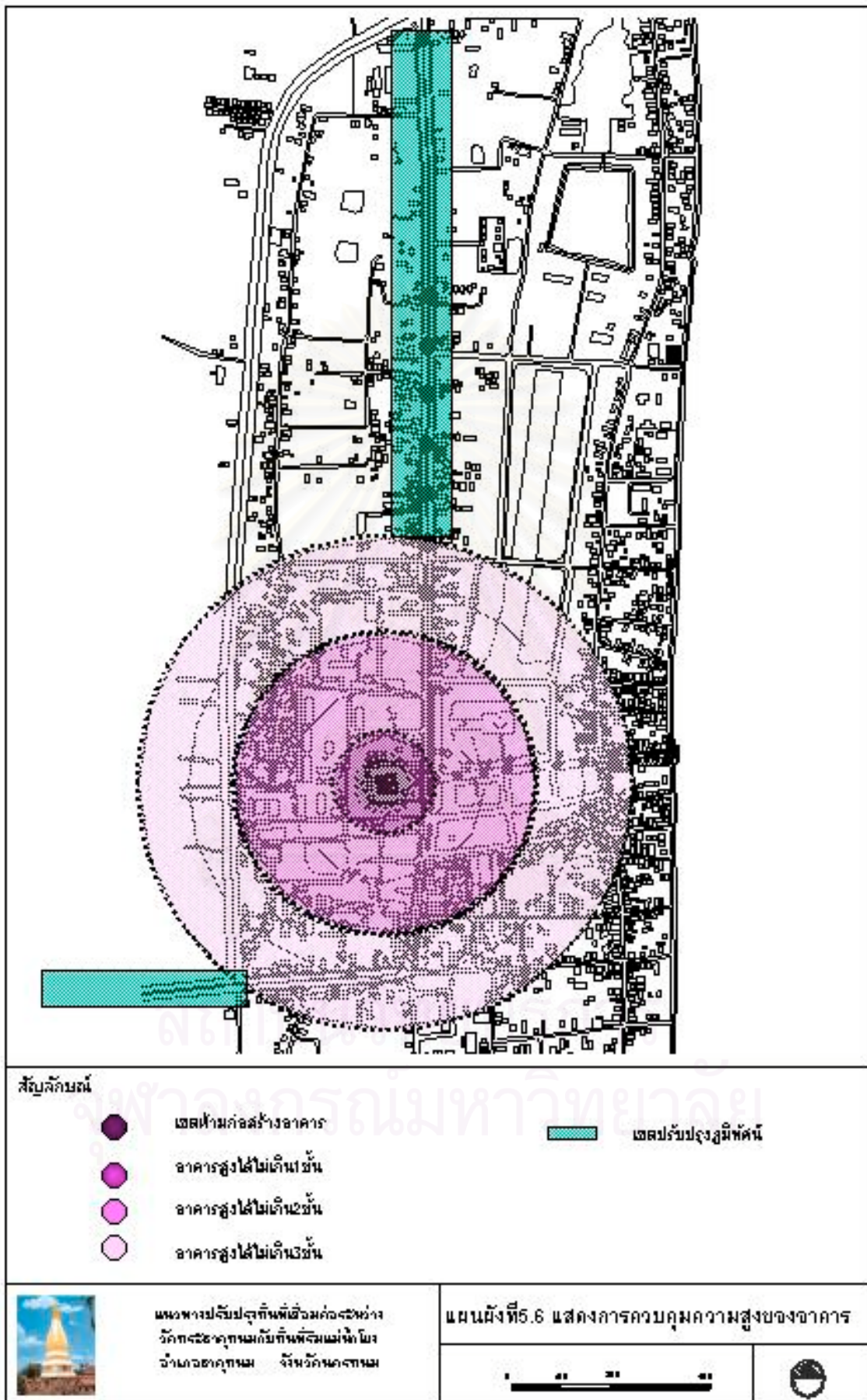
- จากเส้นทางนี้จะสามารถมองเห็นองค์พระธาตุได้ในช่วงระยะ1,500-1,300เมตร
- เสาไฟฟ้าแสงสว่างและสายไฟฟ้าจะรบกวนมุมมองในช่วงระยะที่สามารถมองเห็นองค์พระธาตุพนม
- จากจุดเริ่มต้นของถนนขวางกูรทางด้านทิศใต้จะไม่สามารถมองเห็นองค์พระธาตุได้เนื่องจากอาคารและต้นไม้บัง

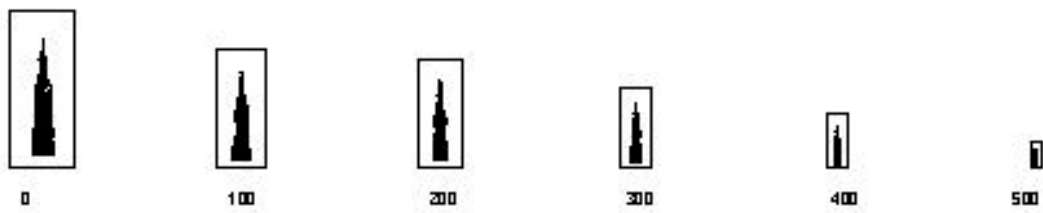
เส้นทางที่3 เป็นเส้นทางด้านทิศตะวันออกที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือถนนกุศลรัชฎากร

- จากท่าเรือเข้าสู่วัดระยะที่มองเห็นพระธาตุได้เต็มองค์จะมีระยะทาง150เมตรจากแม่น้ำโขง โดยมีกรอบช่องซุ้มประตูเป็นช่องเน้นมุมมองที่ดี แต่มีสายไฟฟ้าและสภาพอาคารที่ทรุดโทรมรบกวนมุมมองจากจุดนี้
- บริเวณซุ้มชั่วคราวและแนวต้นไม้ข้างถนนทำให้เกิดเป็นพื้นที่ปิดล้อม(Enclosure Space) และนำสายตาสู่องค์พระธาตุได้ดี

5.1.5 สรุปผลการศึกษา

- 1) แนวทางควบคุมความสูงของสิ่งก่อสร้างและอาคารเพื่อให้การมองเห็นองค์พระธาตุเป็นไปตามแนวความคิดมีดังนี้
 - บริเวณที่1 เป็นระยะทางในช่วง0-50เมตรโดยรอบองค์พระธาตุไม่ควรมีสิ่งก่อสร้างหรือองค์ประกอบใดๆมารบกวนและบดบังองค์พระธาตุ
 - บริเวณที่2 เป็นระยะทางในช่วง50-100เมตรหรือ2เท่าของความสูงขององค์พระธาตุ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างควรจะมี ความสูงไม่เกิน1ชั้น หรือความสูงไม่เกิน5.50เมตร
 - บริเวณที่3 เป็นระยะทางในช่วง100-300เมตรรอบองค์พระธาตุ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างควรจะมี ความสูงไม่เกิน2ชั้นหรือสูงไม่เกิน8.50เมตร
 - บริเวณที่4 เป็นระยะทาง300-500เมตรรอบองค์พระธาตุ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างควรจะมี ความสูงไม่เกิน3ชั้น หรือความสูงไม่เกิน10.00เมตร

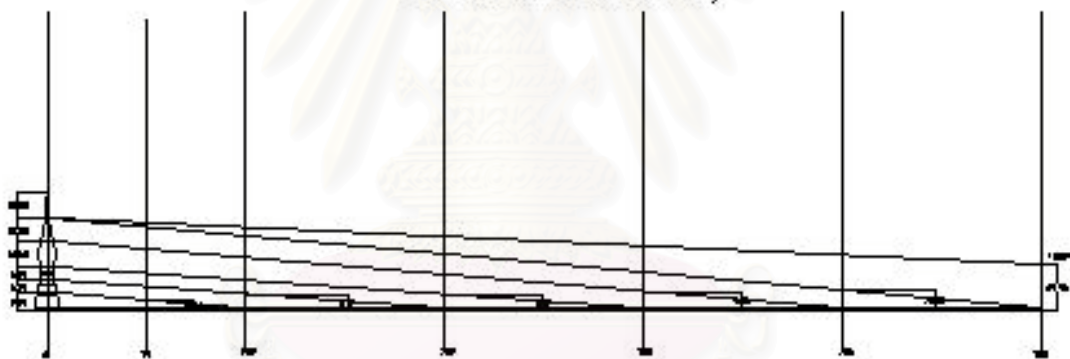

แสดงสัดส่วนของขนาดในการมองเห็นในระยะต่าง ๆ

แสดงส่วนที่มองเห็นในระยะต่าง ๆ

แสดงแนวทางการควบคุมความสูงของอาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

ห้ามก่อสร้าง อาคารสูงได้ 1 ชั้น อาคารสูงได้ 2 ชั้น อาคารสูงได้ 3 ชั้น

แผนผังปริมณฑลพื้นที่เมืองเก่าจังหวัด
 วัตถุประสงค์ของแผนผังพื้นที่เมืองเก่า
 จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนผังที่ 5.6 แสดงแนวทางการควบคุมความสูงอาคาร

2) แนวทางปรับปรุงพื้นที่ที่มีผลต่อมุมมองพระธาตุพนม

เส้นทางที่1 เส้นทางด้านทิศเหนือที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือถนนชววงกูร

- ระยะทางจากจุดเริ่มเข้าสู่เขตเมืองคือตั้งแต่จุดแยกของถนนเลียงเมืองกับถนนชววงกูรจนมาถึงระยะทาง500เมตรก่อนถึงวัดพระธาตุพนมควรปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อให้เกิดความรู้สึกในการเข้าสู่วัดพระธาตุพนม โดยการใช้อองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรมเข้ามาตกแต่งพื้นที่เช่น ต้นไม้ ลักษณะป้ายบอกทาง พื้นผิวทางเท้า อุปกรณ์ประกอบถนนเป็นต้น และในบางช่วงที่สามารถมองเห็นองค์พระธาตุพนมก็ควรที่จะเปิดมุมมองหรือตกแต่งพิเศษเพื่อเป็นการเน้นมุมมองให้ชัดเจน

ภาพก่อนการปรับปรุง

รูปแบบอุปกรณ์ประดับถนนให้มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์

ภาพหลังการปรับปรุง

- สนามกีฬาโรงเรียนธาตุพนมเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ทำให้มองเห็นองค์พระธาตุได้ชัดเจนนั้นควรจะปรับปรุงให้ดีขึ้นเช่นรูปแบบของรั้วที่ปิดบังพื้นที่สนามอยู่ก็ควรจะเป็นลักษณะรั้วเตี้ยหรือทำให้โปร่งมากขึ้น หรือการร่นระยะแนวรั้วจากถนนเพื่อเปิดมุมมองสนาม

ทางเท้าขาดการปรับปรุงและ
จัดระเบียบ

ภาพก่อนการปรับปรุง

รั้วโรงเรียนปิดบังสนามโรงเรียนที่
เป็นที่เปิดโล่งที่ดี

เปิดมุมมองสนามหน้าโรงเรียน
โดยร่นระยะแนวรั้วเข้าไปด้านใน

ภาพหลังการปรับปรุง

จัดภูมิทัศน์ริมถนนวางกรวยโดยปลูกต้นไม้
เพื่อบังอาคารและให้ร่มเงาทางเท้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เส้นทางที่2 เป็นเส้นทางด้านทิศตะวันตกที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือ ทางหลวงหมายเลข212

- จากจุดเริ่มต้นของถนนขวางกูรทางด้านทิศใต้ที่ไม่สามารถมองเห็นองค์พระธาตุได้เนื่องจากอาคารและต้นไม้บังนั้น ควรจะมีการตกแต่งต้นไม้ให้มีความสูงตามแนวทางการควบคุมความสูงดังที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมถนนด้วย

ภาพก่อนการปรับปรุง

แนวต้นไม้ที่บังองค์พระธาตุพนม

ตัดแต่งต้นไม้ในวัดเพื่อเปิดมุมมอง

ภาพหลังการปรับปรุง

เส้นทางที่3 เป็นเส้นทางด้านทิศตะวันออกที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมคือถนนรัชฎาภิบาล

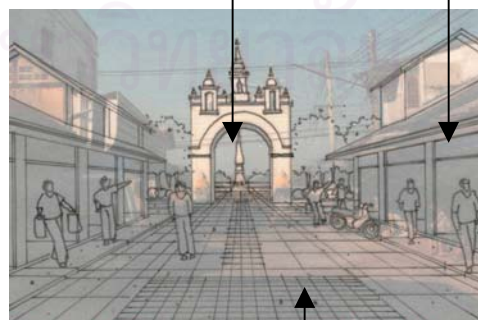
- จากท่าเรือเข้าสู่วัดระยะที่มองเห็นพระธาตุได้เต็มองค์จะมีระยะทาง150เมตรจากแม่น้ำโขง โดยมีกรอบช่องซุ้มประตูเป็นช่องเน้นมุมมองที่ดีนั้น ควรจะปรับปรุงบริเวณนี้ให้เน้นมุมมองชัดเจนขึ้นโดยการสร้างกรอบของพื้นที่ปิดล้อม(Enclosure Space)ให้เน้นช่องมองไปที่ซุ้มประตูและองค์พระธาตุพนม รวมทั้งการปรับปรุงอาคารบริเวณตลาดเก่าให้เป็นกรอบของช่องมองโดยใช้แนวชายคาหรือแนวเสาชองอาคารทั้งสองข้างที่เน้นให้เกิดเป็นเส้นนำสายตาไปสู่ช่องซุ้มประตูและองค์พระธาตุ

แนวสายไฟและสภาพอาคารที่รบกวนมุมมอง

ภาพก่อนการปรับปรุง

การปรับปรุงอาคารและปลูกต้นไม้เพื่อเน้นกรอบช่องมอง

ภาพหลังการปรับปรุง

พื้นผิวพิเศษเพื่อเน้นเส้นนำสายตาและเน้นจุดที่มีมุมมองที่ดี

5.2 การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุพนม

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุพนมที่มีผลกระทบทางด้านมุมมองต่อวัด จะเป็นการศึกษาพื้นที่โดยรอบโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่โล่งและอาคารที่สามารถมองเห็นได้จากบริเวณวัด ซึ่งผลของการวิเคราะห์จากในส่วนนี้จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่อไป โดยขั้นตอนการศึกษามีดังนี้

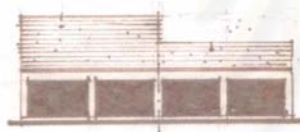
5.2.1 การกำหนดบริเวณที่มีผลกระทบต่อมุมมอง

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าอาคารที่อยู่โดยรอบที่ว่างบริเวณหน้าวัดจะส่งผลกระทบทางด้านมุมมองต่อวัดมากที่สุด เนื่องจากเป็นอาคารพาณิชย์ที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ที่มีความสูงและรูปแบบไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถกำหนดบริเวณได้ตามแผนผังที่ 5.7

5.2.2 การเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่าย(ดูแผนผังที่ 5.7)

5.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

- จากการแยกแยะข้อมูลในด้านรูปแบบของอาคารสามารถแบ่งเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ได้3แบบคือ

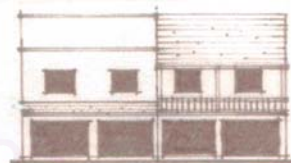

หน่วยที่1 เป็นอาคาร1ชั้นและ1.5ชั้น

- หน้ากว้าง3.5-4.00เมตรโดยส่วนใหญ่จะเป็นอาคารเก่า
- ส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้หลังคามุงด้วยสังกะสี
- ไม่มีการต่อเติมกันสาดเนื่องจากมีชายคายื่นด้านหน้า

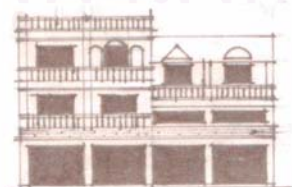
หน่วยที่2 เป็นอาคารสูง2ชั้น

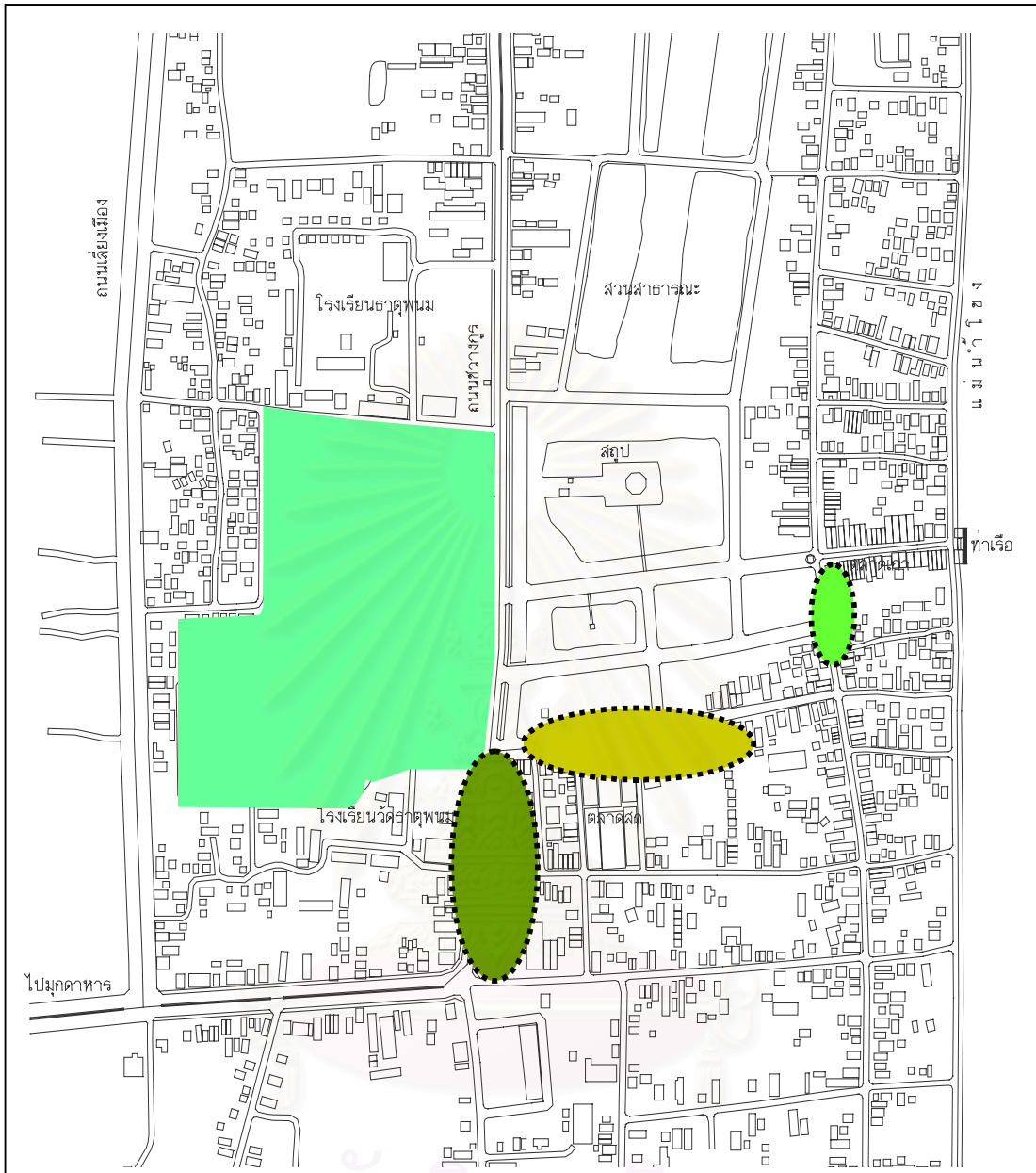
- อาคารคสล.จะมีหลังคาเป็นคสล.หรือมีParapetเป็นคสล.
- อาคารไม้จะมีหลังคาทรงจั่วมุงด้วยสังกะสี
- Patternช่องเปิดเป็นจันทระคองที่
- มีระเบียงด้านหน้าและต่อเติมกันสาด

หน่วยที่3 อาคารสูง2.5-3ชั้น

- รูปแบบเป็นอาคารสมัยใหม่
- หลังคาคสล.ประดับด้วยซุ้มโค้งหน้าอาคาร
- มีระเบียงในแต่ละชั้นและต่อเติมกันสาดหน้าอาคาร

สัญลักษณ์

- บริเวณที่ 1 บริเวณถนนขวางคู
- บริเวณที่ 2 บริเวณตลาดสด
- บริเวณที่ 3 บริเวณถนนพนมพนารักษ์

แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่าง
วัดพระธาตุพนมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

แผนผังที่ 5.7 แสดงบริเวณที่มีผลกระทบทางสายตา

0 100 200

รูปถ่ายบริเวณที่ 1 บริเวณหน้าวงเวียน

บริเวณที่ 2 บริเวณกลางตลาด

บริเวณที่ 3 บริเวณหน้าเมมพนาภิรมย์

แผนภาพปริมณฑลพื้นที่เมืองเก่าของจังหวัดนครราชสีมา
 วัตถุประสงค์ของงานร่วมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโคราช
 จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

รูปถ่ายบริเวณที่มีผลกระทบทางสายตา

--	--

ลักษณะร่วมของอาคารในแต่ละหน่วยการวิเคราะห์มีดังนี้

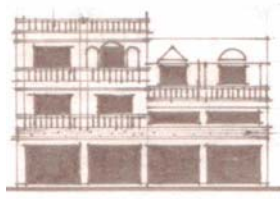
- เป็นอาคารที่มีขนาดหน้ากว้างใกล้เคียงกันคือ3.50-4.00เมตรทำให้มีจังหวะในทางตั้ง (Vertical Rhythm) ค่อนข้างคงที่
- มีการต่อเติมกันสาดและผ้าใบบริเวณหน้าอาคาร
- มีการติดตั้งป้ายโฆษณาโดยไม่มีขนาดและรูปแบบที่แน่นอน
- จังหวะของช่องเปิดค่อนข้างคงที่แต่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน
- สีโดยรวมจะเป็นสีขาวและสีครีม
- เส้นขอบฟ้า(Skyline) ไม่มีความคงที่เนื่องจากอาคารในบริเวณเดียวกันมีความสูงที่แตกต่างกันโดยเฉพาะอาคารเก่าที่สูง1-2ชั้นกับอาคารใหม่ที่สูง3-3.5ชั้น

5.2.4 แนวความคิดในการปรับปรุง

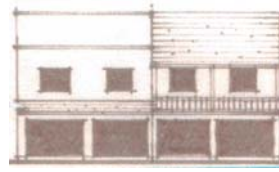
แนวคิดหลักในการปรับปรุงคือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอาคารต่างๆให้มีความกลมกลืนกันและลดความหลากหลายขององค์ประกอบ เพื่อลดผลกระทบในด้านมุมมองของสภาพแวดล้อมที่มีต่อวัดพระธาตุพนม โดยมีแนวทางดังนี้

- เน้นจังหวะในทางตั้งของอาคาร(Vertical Rhythm) เพื่อให้เกิดลักษณะร่วมที่ชัดเจนซึ่งจะทำให้อาคารมีความเป็นหนึ่งเดียว(Uniquess)และมีความกลมกลืนกัน ซึ่งสามารถทำได้โดยการเน้นสีและวัสดุของแนวเสาให้ชัดเจนขึ้น
- จัดแนวกันสาดด้านหน้าอาคารให้อยู่ในระดับเดียวกัน รวมทั้งการใช้วัสดุที่มีชนิดใกล้เคียงกันเพื่อทำให้เกิดความต่อเนื่องและกลมกลืนกันในแต่ละชุดอาคาร
- กำหนดขนาดและรูปแบบของป้ายหน้าร้านและป้ายโฆษณาให้มีลักษณะและตำแหน่งที่ใกล้เคียงกันเพื่อลดความหลากหลาย
- กำหนดขนาดและรูปแบบของช่องเปิดให้มีลักษณะใกล้เคียงกัน
- สีของวัสดุและอาคารควรจะมีสีที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเช่นสีครีมหรือน้ำตาล
- ควบคุมเรื่องความสูงของอาคารให้อยู่ในระดับเดียวกันเพื่อควบคุมเส้นขอบฟ้า(Skyline)ไม่ให้แตกต่างกันมาก หรือในการปรับปรุงรูปแบบอาคารเดิมก็ควรจะใช้รูปแบบและวัสดุหลังคาที่ใกล้เคียงกันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในกลุ่มอาคารที่มีความสูงต่างกัน

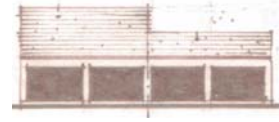
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน่วยที่1

หน่วยที่2
รูปแบบอาคารเดิม

หน่วยที่3

หน่วยที่1

หน่วยที่2

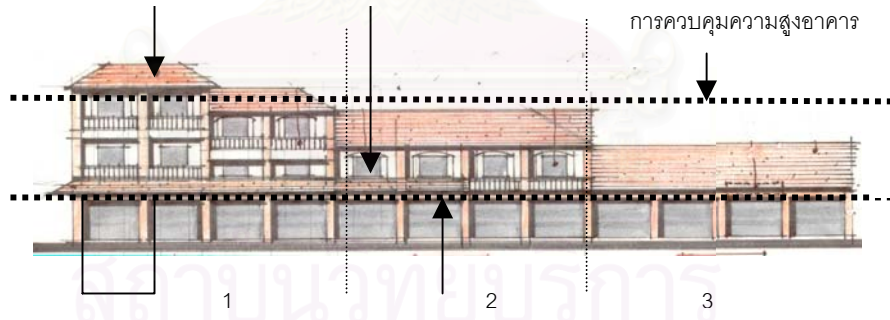
หน่วยที่3

แนวทางการปรับปรุงรูปแบบอาคาร

รูปแบบ สีและวัสดุผนังหลังคา

กำหนดจังหวะและขนาดช่อง

แนวเส้นขอบฟ้าตามแนวทางการควบคุมความสูงอาคาร

แนวกันสาด

เน้นจังหวะของแนวเสา

บริเวณติดตั้งป้ายชื่อร้าน

สถาปนิก อนุรักษ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 สรุปผลการประเมินคุณภาพทางสายตา

จากการศึกษาทางด้านมุมมองตามวัตถุประสงค์ทั้ง2ข้อตามที่กล่าวไปแล้วนั้น สามารถสรุปแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพทางสายตาของพื้นที่ศึกษาได้ดังนี้คือ

5.3.1 ผลการศึกษาด้านลำดับของมุมมองในการเข้าถึงองค์พระธาตุพนม

1) แนวทางในการกำหนดมาตรการควบคุมความสูงของอาคารและสิ่งก่อสร้างบริเวณวัดพระธาตุพนมซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ

- บริเวณที่1 เป็นระยะทางในช่วง0-50เมตรโดยรอบองค์พระธาตุไม่ควรมีสิ่งก่อสร้างหรือองค์ประกอบใดๆมารบกวนและบดบังองค์พระธาตุ
- บริเวณที่2 เป็นระยะทางในช่วง50-100เมตรหรือ2เท่าของความสูงขององค์พระธาตุ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างควรจะมี ความสูงไม่เกิน1ชั้น หรือความสูงไม่เกิน5.50เมตร
- บริเวณที่3 เป็นระยะทางในช่วง100-300เมตรรอบองค์พระธาตุ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างควรจะมี ความสูงไม่เกิน2ชั้นหรือสูงไม่เกิน8.50เมตร
- บริเวณที่4 เป็นระยะทาง300-500เมตรรอบองค์พระธาตุ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างควรจะมี ความสูงไม่เกิน3ชั้น หรือความสูงไม่เกิน10.00เมตร

2) แนวทางในการปรับปรุงคุณภาพของมุมมองตามเส้นทางการเข้าถึงหลักทั้ง3เส้นทาง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

- เส้นทางที่1 ถนนขวางคูจากทางด้านทิศเหนือ
 - ปรับปรุงภูมิทัศน์ตลอดเส้นทางเพื่อการนำเข้าสู่วัดพระธาตุพนมจากระยะ1,500 เมตรถึงระยะ500เมตร จากวัดพระธาตุพนม
 - ปรับปรุงสนามและรั้วหน้าโรงเรียนธาตุพนมเพื่อเปิดมุมมองสู่องค์พระธาตุพนม
- เส้นทางที่2 ถนนขวางคูจากทางทิศใต้
 - ปรับปรุงความสูงของต้นไม้ภายในวัดและโรงเรียนวัดพระธาตุพนม โดยการตัดแต่งต้นไม้เพื่อเปิดมุมมองสู่องค์พระธาตุพนม
- เส้นทางที่3 ถนนราษฎร์กรกุล จากแม่น้ำโขงสู่วัดพระธาตุพนม
 - ปรับปรุงตำแหน่งบริเวณระยะทาง150เมตรจากแม่น้ำโขงซึ่งอยู่ในบริเวณตลาดเก่า เพราะเป็นตำแหน่งที่สามารถมองเห็นพระธาตุได้เต็มองค์ผ่านกรอบของซุ้มประตู โดยปรับปรุงสภาพแวดล้อมในเรื่องอาคาร สายไฟ ลักษณะพื้นผิวพิเศษในบริเวณนี้ ซึ่งการปรับปรุงอาคารจะกล่าวรายละเอียดในบทต่อไป

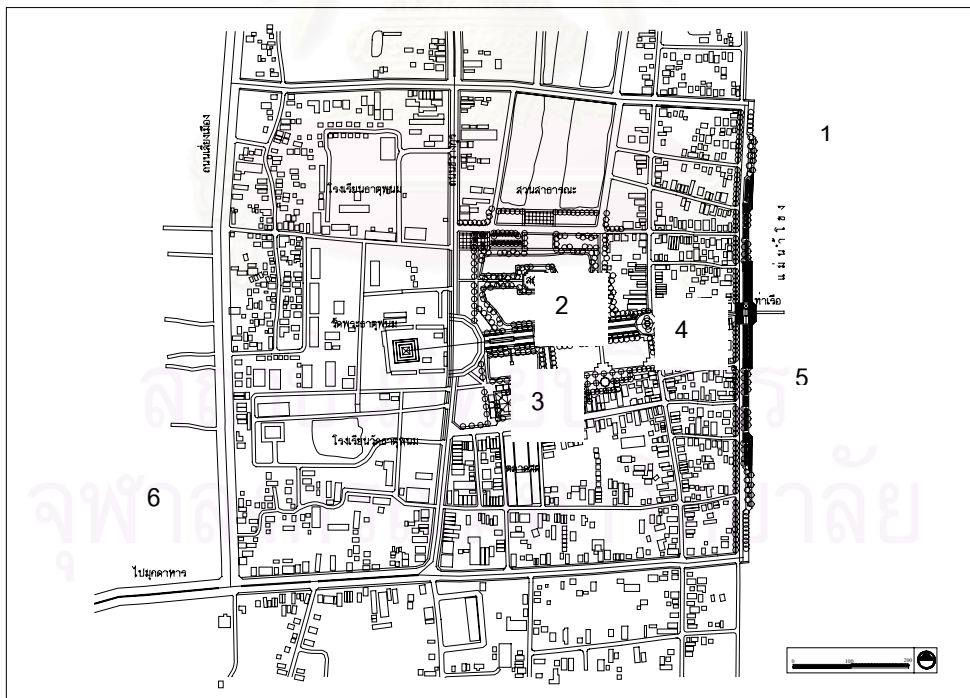
5.3.2 การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุพนมที่มีผลต่อคุณภาพทางสายตา

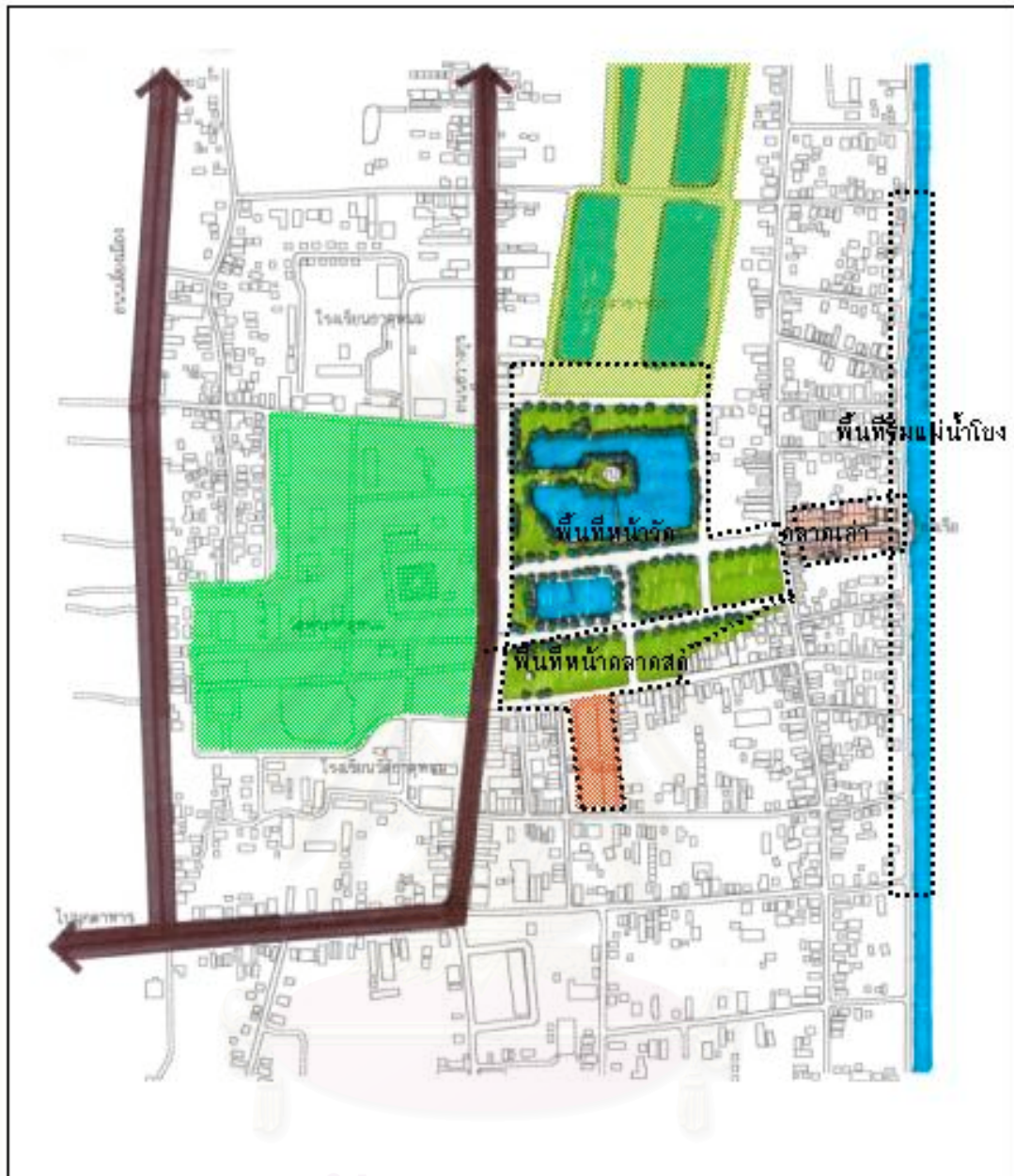
ผลจากการศึกษาพบว่าอาคารที่อยู่บริเวณวัดพระธาตุพนมส่งผลกระทบต่อคุณภาพทางสายตาต่อวัดพระธาตุพนมเพราะเป็นอาคารที่มีความหลากหลายทางด้านรูปแบบและไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม จึงได้สรุปแนวทางในการปรับปรุงหน้าตาอาคารและเป็นแนวทางในการออกแบบหน้าตาอาคารที่จะก่อสร้างขึ้นใหม่ในบริเวณนี้ ซึ่งจะทำให้สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอาคารและสิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกัน รวมทั้งลดผลกระทบทางสายตาต่อวัดพระธาตุพนมอีกด้วย

บทที่ 6 การออกแบบปรับปรุงพื้นที่

ในการดำเนินการออกแบบ เมื่อได้กำหนดแนวความคิดหลักในการปรับปรุงพื้นที่และกำหนดโปรแกรมการออกแบบไว้ในบทที่ 4 แล้วนั้น ในเนื้อหาของบทนี้จึงเป็นการแนวคิดและข้อมูลต่างๆมาใช้ในการออกแบบ และเนื่องจากการออกแบบพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงนั้นมีพื้นที่เชื่อมต่อหลายส่วน ซึ่งในแต่ละส่วนก็มีแนวคิดและวัตถุประสงค์รวมทั้งโปรแกรมการออกแบบที่แตกต่างกัน และเพื่อความละเอียดในการนำเสนองานออกแบบจึงแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆได้ดังนี้

- 6.1) ผังแม่บท
- 6.2) พื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัด
- 6.3) พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล
- 6.4) พื้นที่บริเวณตลาดเก่า
- 6.5) พื้นที่ริมแม่น้ำโขง
- 6.6) การปรับปรุงระบบการสัญจร

สัญลักษณ์

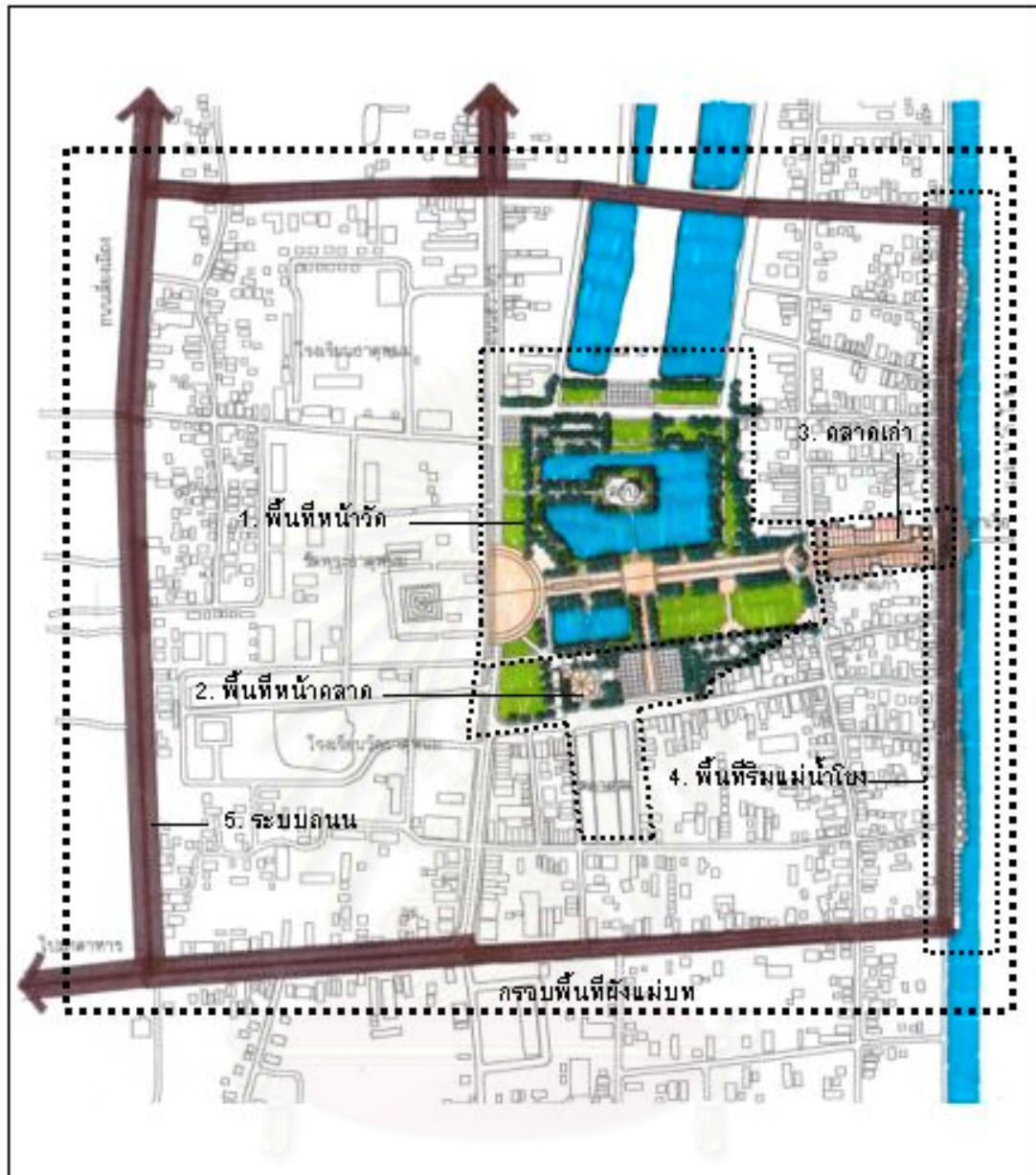
- ถนนหลักเดิม
- ส่วนอาคารระบะบั้งใหญ่
- บริเวณวัดพระธาตุนาม
- พื้นที่ในการปรับปรุง
- ศาลาสีลเทศนิเวศ

แผนผังปรับปรุงพื้นที่บริเวณองค์พระธาตุนาม
วัดพระธาตุนามกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง
อำเภอตากสิน จังหวัดน่าน

แผนผังที่ 6.1 แสดงผังแม่บทสภาพเดิม

สัญลักษณ์

1. ปรับปรุงพื้นที่บริเวณหน้าวัด	2. ปรับปรุงพื้นที่หน้าตลาดสดเทศบาล
3. ปรับปรุงพื้นที่บริเวณตลาดเก่า	4. ปรับปรุงพื้นที่ริมแม่น้ำโขง
5. ปรับปรุงระบบการสัญจร	

แผนผังปรับปรุงพื้นที่เมืองเก่าระหว่าง
วัดกษัตราธิราชและกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง
อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

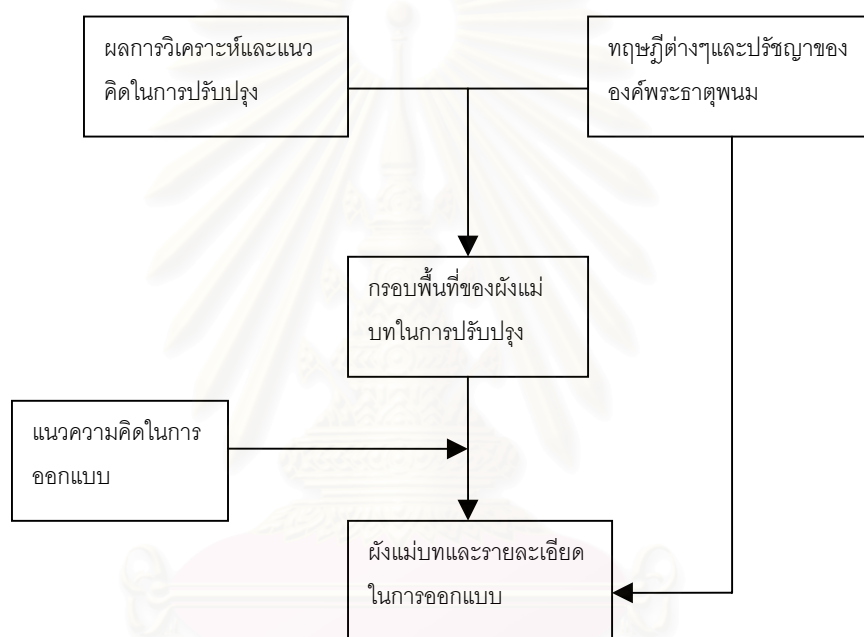
แผนผังที่ 6.2 แสดงผังแม่บทในการปรับปรุง

0 100 200

6.1 ผังแม่บทโครงการ

การกำหนดกรอบของผังแม่บทในการปรับปรุงพื้นที่ จะเป็นการนำเอาผลของการศึกษาไปแล้ว 2 ส่วนหลักคือ ส่วนแรกจะเป็นข้อสรุปจากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนของคุณภาพและปรัชญาขององค์พระธาตุพนม สำหรับในส่วนที่สองจะเป็นผลของการวิเคราะห์พื้นที่และแนวคิดในการปรับปรุงที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 4 และ 5 โดยนำเอาทั้งสองส่วนนี้มาพิจารณาประกอบกันเพื่อให้ได้กรอบของผังแม่บทในการปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งหลังจากได้กรอบของผังแม่บทแล้วก็จะนำเอามารวมกับแนวความคิดในการออกแบบ เพื่อให้ภาพรวมในการออกแบบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยขั้นตอนทั้งหมดสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่ามีส่วนสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือในส่วนของ การกำหนดกรอบพื้นที่ของผังแม่บท และ แนวความคิดในการออกแบบ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

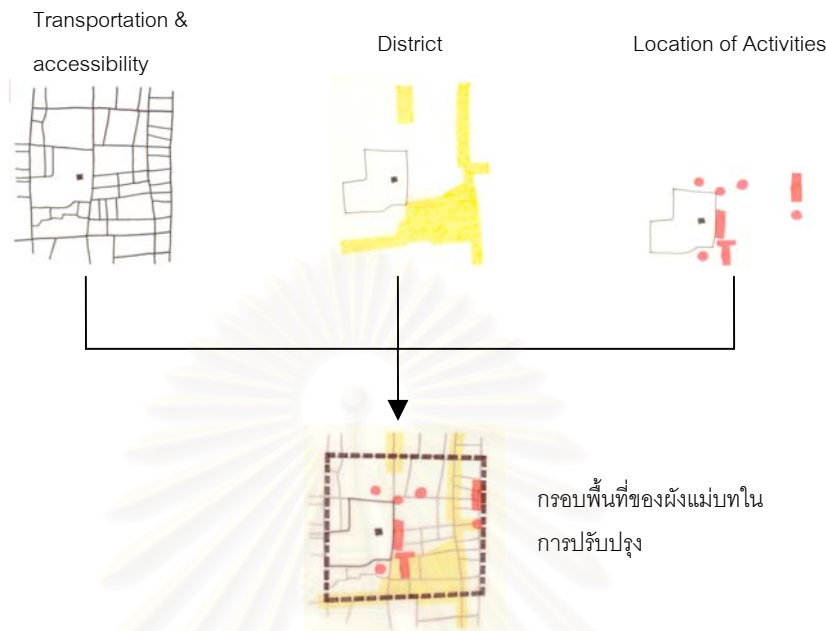
6.1.1 การกำหนดกรอบพื้นที่ของผังแม่บทในการปรับปรุง

พิจารณาจากผลการวิเคราะห์และแนวคิดในการปรับปรุงพื้นที่

จากผลของการศึกษาในบทที่ 3 4 และ 5 นั้นจะได้ตำแหน่งและแนวคิดในการปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งในการวางกรอบพื้นที่ของผังแม่บทสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบหลักๆของเมืองตามประเด็นที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วคือ

- ระบบการสัญจรและการเข้าถึงวัดพระธาตุพนม (Transportation & accessibility)
- ย่านของเมือง (District)
- ตำแหน่งของกิจกรรม (Location of Activities)

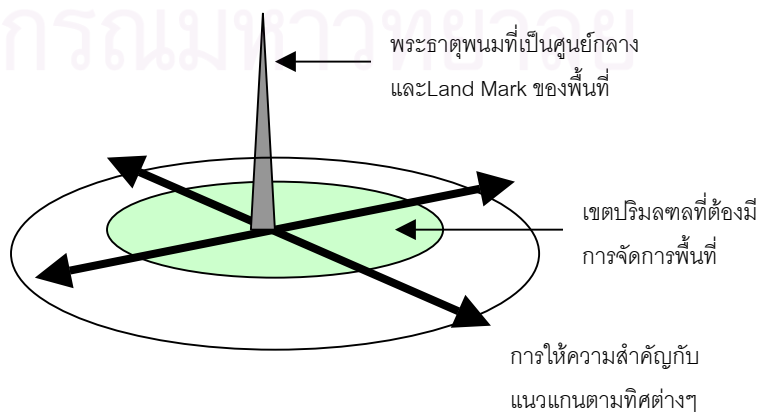
ถ้านำเอาทั้ง3ส่วนมาพิจารณาร่วมกันก็จะได้กรอบของผังแม่บทที่มาจากทฤษฎีและแนวความคิดในการปรับปรุง

พิจารณาจากทฤษฎีต่างๆและปรัชญาในการสร้างองค์พระธาตุพนม

ที่มีการพิจารณาจากประเด็นนี้เพราะองค์พระธาตุพนมถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของและเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในพื้นที่ รวมทั้งเป็น Land Mark ของเมือง จึงต้องนำมาพิจารณาในการวางกรอบของผังแม่บท โดยเฉพาะในด้านปรัชญาและคติความเชื่อในการสร้างองค์พระธาตุพนมที่จะมีผลต่อการจัดพื้นที่โดยรอบ ซึ่งจะมีผลต่อการวางรอบพื้นที่ผังแม่บทด้วยเช่นกัน โดยในด้านปรัชญาที่มีผลต่อการวางผังแม่บทนั้นจะมีอยู่2ส่วนหลักๆคือ

- พระธาตุเป็นศูนย์กลางของจักรวาลที่เกี่ยวข้องกับดวงอาทิตย์ ซึ่งส่งผลถึงการให้ความสำคัญกับแนวแกนตามทิศต่างๆโดยเฉพาะทางทิศตะวันออก
- เขตปริมณฑลขององค์พระธาตุจะต้องมีการจัดพื้นที่ให้เหมาะสมคือ การเป็นสถานที่ที่สงบและเชิญชวนให้เข้าสู่การปฏิบัติธรรม รวมทั้งจะต้องเป็นพื้นที่ที่ทำให้สามารถมองเห็นองค์พระธาตุได้จากระยะไกล

จากการพิจารณาประเด็นทั้งสองในการกำหนดขอบเขตผังแม่บทแล้วสามารถสรุปได้ว่า ขอบเขตของผังแม่บทจะอยู่ในกรอบของการพิจารณาจากผลการวิเคราะห์และแนวคิดในการปรับปรุงโดยใช้ระบบการสัญจร ย่านและตำแหน่งของกิจกรรม ซึ่งจะได้ขอบเขตพื้นที่ตามผังแม่บทซึ่งจะเสนอรายละเอียดต่อไป และในส่วนของผลการพิจารณาจากปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุพนมนั้นสรุปได้ว่า ขอบเขตปริมณฑลอยู่ในพื้นที่ของกรอบผังแม่บทที่ได้จากการวิเคราะห์ โดยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องแกนตามทิศต่างๆและการจัดการพื้นที่ในเขตปริมณฑล

6.1.2 แนวความคิดในการออกแบบผังแม่บท

หลังจากที่ได้กำหนดกรอบพื้นที่และโครงหลักของผังแม่บทในการปรับปรุงแล้ว ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการออกแบบคือแนวความคิดต่างๆในการออกแบบ ซึ่งในการออกแบบผังแม่บทนี้มีแนวความคิดในการออกแบบดังนี้

1) แนวความคิดด้านการสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่(Sense of Place)

ในการสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่เป็นการนำเอาองค์ประกอบต่างๆที่มีลักษณะเด่นในพื้นที่มาใช้และส่งเสริมให้มีความชัดเจนขึ้น โดยเอกลักษณ์ของพื้นที่ในการออกแบบผังแม่บทนี้จะมีอยู่2ส่วนหลักๆที่นำมาใช้คือเอกลักษณ์ของพื้นที่กับเอกลักษณ์ของวัดและองค์พระธาตุพนมซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เอกลักษณ์ของพื้นที่ด้านต่างๆ

- สถาปัตยกรรม

ภายในพื้นที่จะมีอาคารรูปแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งจะพบได้ทั่วไปในย่านเก่าของเมือง จึงมีแนวความคิดในการนำเอารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่นที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมมาใช้ในการออกแบบในด้านของลักษณะอาคารและองค์ประกอบอาคารต่างๆ โดยจะนำมาใช้ในส่วนของอาคารที่มีในพื้นที่การออกแบบเช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศาลาและอาคารต่างๆบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำโขงเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของสถาปัตยกรรมอื่นๆที่เป็นลักษณะเด่นของพื้นที่เช่นซุ้มประตูบริเวณตลาดเก่าที่จะนำมาใช้ในการออกแบบบริเวณทางเข้าเมืองเป็นต้น

รูปแบบอาคารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ซุ้มประตูบริเวณตลาดเก่า

- ภูมิสถาปัตยกรรม

มีแนวความคิดที่จะรักษารูปแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมของพื้นที่เดิมและปรับปรุงให้มีความเด่นชัดขึ้นเช่น การมีน้ำเป็นองค์ประกอบและชนิดของพืชพันธุ์พื้นเมือง รวมทั้งวัสดุที่มีในท้องถิ่นเช่น กรวดแม่น้ำ เป็นต้น รวมทั้งมีแนวความคิดที่จะคงสภาพของพื้นที่บริเวณหน้าวัดให้เป็นที่เปิดโล่งของเมืองต่อไป

แหล่งน้ำเป็นองค์ประกอบหลักทางภูมิสถาปัตยกรรมในพื้นที่

- กิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรม

แนวความคิดที่จะส่งเสริมกิจกรรมทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมโดยการจัดพื้นที่ให้สามารถประกอบกิจกรรมต่างๆที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองให้เหมาะสม

เอกลักษณ์ของวัดและองค์พระธาตุพนม

เอกลักษณ์ของวัดพระธาตุพนมจะเป็นลักษณะทางศิลปะขององค์ประกอบของวัดที่มีรูปแบบเฉพาะตัวเช่น รูปแบบซุ้มประตูทางเข้าวัดซึ่งจะนำมาใช้ในการออกแบบองค์ประกอบบริเวณพื้นที่หน้าวัด เป็นต้น สำหรับในส่วนขององค์พระธาตุพนมนั้นจะมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ในด้านรูปทรงขององค์พระธาตุที่เป็นลักษณะเจดีย์แบบศิลปะล้านช้างที่เป็นรูปแบบเจดีย์ในแถบลุ่มน้ำโขงบริเวณนี้

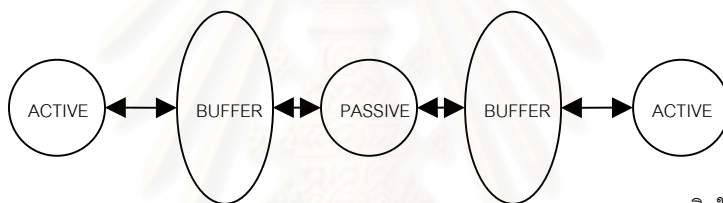
รูปแบบซุ้มประตูทางเข้าวัด

2) แนวความคิดการจัดระบบถนนและการสัญจร

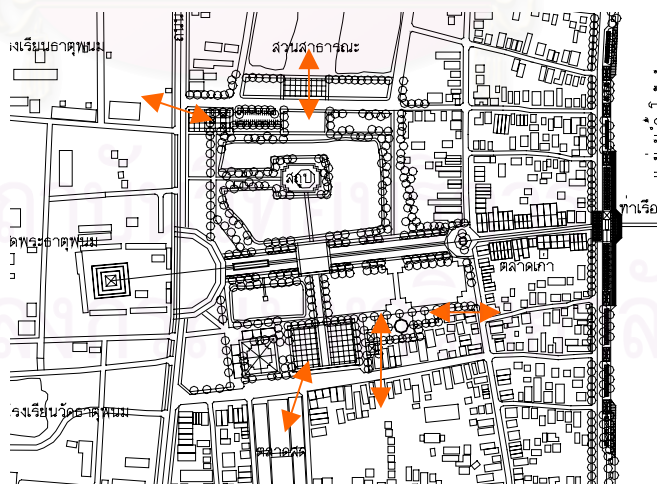
การกำหนดลำดับศักยภาพของถนนหลักให้เป็นลักษณะวงแหวนโดยรอบพื้นที่นั้นเพื่อที่จะสามารถลดขนาดและความสำคัญของถนนขวงกรุงลงได้โดยไม่กระทบการจราจรในภาพรวม รวมทั้งทำให้พื้นที่ของวัดไม่ถูกตัดขาดโดยถนนหลักจากพื้นที่โดยรอบที่ควรจะต้องมีความต่อเนื่องกัน และทำให้การเข้าถึงวัดโดยทางเท้าทำได้สะดวกและปลอดภัยมากขึ้น ในการกำหนดขอบเขตของถนนหลักที่เป็นLoopโดยรอบพื้นที่นั้นจะพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ในบทที่3ซึ่งจะเป็นการพิจารณาจากระบบถนนและการสัญจรเดิม (transportation) กิจกรรม(Activity)ของพื้นที่ และขอบเขตของย่านเดิมที่มีอยู่(District) ซึ่งจะทำให้ได้กรอบของการกำหนดเส้นทางสัญจรหลักและเป็นเขตที่ควรจะต้องควบคุมการพัฒนาเพื่อไม่ให้มีผลกระทบด้านลบต่อวัดพระธาตุพนม โดยรายละเอียดการปรับปรุงจะกล่าวต่อไป

3) การจัดพื้นที่ให้สัมพันธ์กับกิจกรรมภายนอกและภายในพื้นที่

ในการวางตำแหน่งต่างๆของกิจกรรมที่จะออกแบบ จะคำนึงถึงกิจกรรมเดิมในบริเวณใกล้เคียงและจะออกแบบให้มีการแบ่งเขตของกิจกรรมให้มีขอบเขตโดยไม่รบกวนกันโดยเฉพาะกิจกรรมที่Active และPassive จะมีส่วนที่เป็นแนวเชื่อมต่อที่สามารถทำให้กิจกรรมทั้งสองประเภทนี้ไม่รบกวนกัน

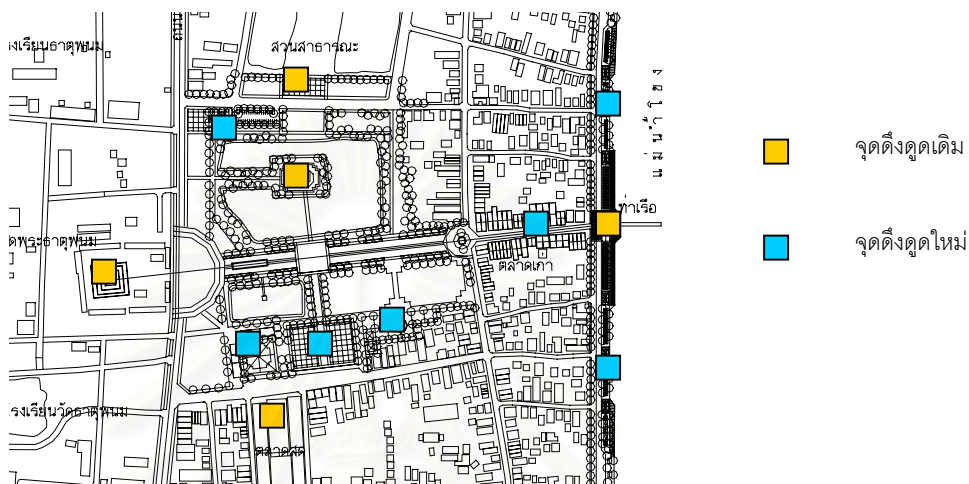
แนวความคิดในการจัดพื้นที่สำหรับกิจกรรมภายในพื้นที่

การจัดพื้นที่ภายในให้สัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบในด้านกิจกรรม

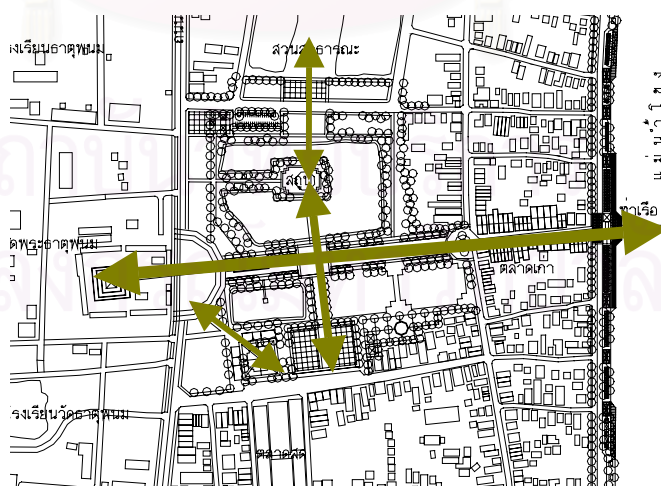
4) สร้างจุดดึงดูด(Magnet)ใหม่ให้เชื่อมกับจุดดึงดูดเดิม

การปรับปรุงพื้นที่ในแต่ละส่วนให้มีความน่าสนใจในด้านกายภาพและกิจกรรม จะเป็นจุดดึงดูดให้เกิดการสัญจรภายในพื้นที่ได้ โดยแนวความคิดในการออกแบบผังแม่บทนั้นจะสร้างจุดที่น่าสนใจในแต่ละส่วนของพื้นที่และเชื่อมต่อกับจุดที่น่าสนใจเดิมในพื้นที่ เพื่อทำให้เกิดกิจกรรมที่ต่อเนื่องภายในพื้นที่

5) การสร้างแกนของผังเพื่อเชื่อมต่อทางมุมมองและการเข้าถึง

ในการเชื่อมต่อองค์ประกอบต่างๆในผังแม่บท สามารถเชื่อมต่อกันได้ทางสายตาและการเข้าถึง โดยการสร้างแกนซึ่งจะมีแกนหลักจากวัดพระธาตุพนมสู่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้ยังมีแกนรองที่แยกจากแนวแกนหลักเพื่อเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ

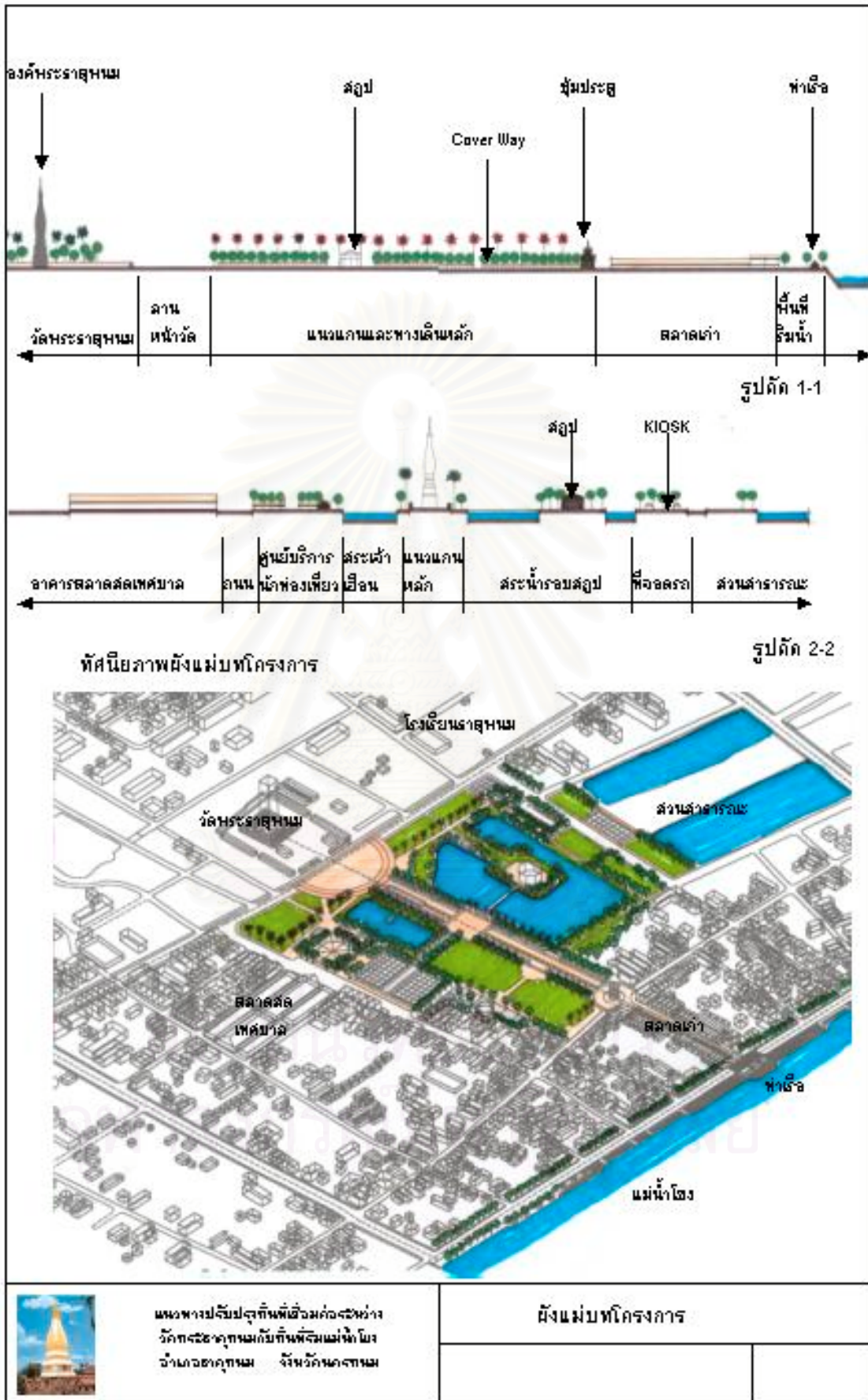

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
วิทยาเขตบางพลี กรุงเทพมหานคร

แผนผังที่ 6.3 แสดงแบบขยายผังแม่บทโครงการ

แผนภาพปฏิรูปที่ดินเพื่อสังคมจังหวัด
 วัตถุประสงค์ของพื้นที่พัฒนาเมือง
 อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ผังแม่บทโครงการ

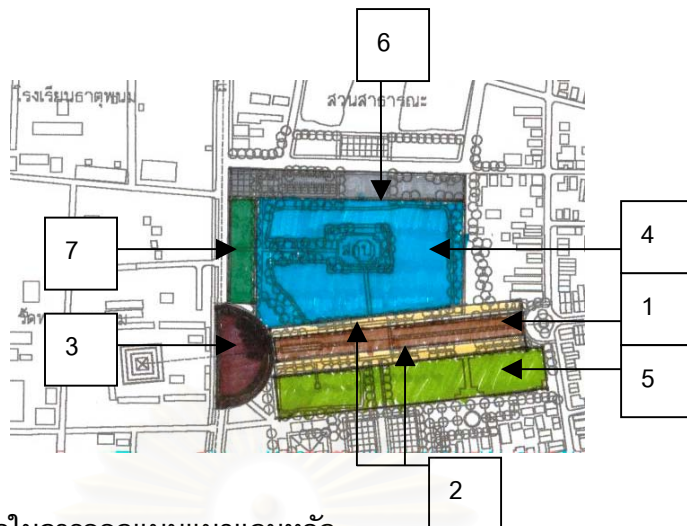
6.2 พื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม

6.2.1 แนวความคิดในการออกแบบ

- ปรับปรุงพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัดพระธาตุพนม
- เป็นพื้นที่เปิดโล่งของเมืองที่สามารถรองรับกิจกรรมทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมของเมืองได้ โดยเฉพาะกิจกรรมทางพุทธศาสนา
- อนุรักษ์องค์ประกอบที่สำคัญภายในพื้นที่โดยการส่งเสริมความสำคัญและสะท้อนถึงบรรยากาศเดิมของพื้นที่
- ปรับปรุงแนวแกนหลักทางทิศตะวันออก ขององค์พระธาตุพนมตามคติและความเชื่อในการสร้างองค์พระธาตุพนม รวมทั้งปรับปรุงให้เป็นเส้นทางเชื่อมต่อที่สำคัญทางด้านการสัญจรโดยทางเท้า และมุมมองระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขง

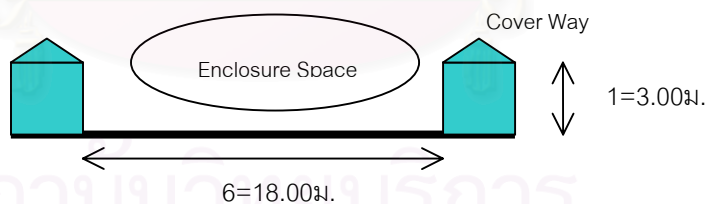
6.2.2 รายละเอียดการออกแบบ

- **การใช้พื้นที่**
 - 1) แนวแกนหลัก เป็นพื้นที่สำหรับการสัญจรโดยทางเท้าจากแม่น้ำโขงเข้าสู่วัดพระธาตุพนมและใช้เป็นพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมของเมืองทางด้านศาสนาและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
 - 2) พื้นที่ด้านข้างแนวแกนหลัก เป็นพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากแนวแกนหลัก ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่ติดกับสนามหญ้าและริมสระน้ำ ซึ่งเหมาะที่จะใช้เป็นส่วนพักผ่อน
 - 3) ลานโล่งหน้าวัดพระธาตุพนม ใช้สำหรับเป็นลานประกอบพิธีที่ต่อเนื่องจากวัดและเป็นลานที่เน้นมุมมองขององค์พระธาตุพนมให้ชัดเจนขึ้น รวมทั้งเป็นจุดเชื่อมพื้นที่หน้าวัดกับภายในวัด เพื่อให้การเข้าถึงโดยทางเท้าสะดวกและปลอดภัยขึ้น โดยจัดทำเป็นพื้นผิวพิเศษที่มีลวดลายและระดับแตกต่างจากผิวถนนทั่วไปเพื่อให้รถชะลอความเร็วในบริเวณนี้ และรูปแบบที่เป็นครึ่งวงกลมมาจากรูปแบบเดิมที่เคยก่อสร้างไว้ในอดีตก่อนถูกถนนตัดผ่าน
 - 4) สระน้ำบริเวณสฎูป ออกแบบให้พื้นที่ริมน้ำเป็นส่วนพักผ่อน
 - 5) บริเวณสระเจ้าเฮือนและสนามหญ้า จะเป็นพื้นที่แนวกันชนของกิจกรรมระหว่างกิจกรรมบริเวณตลาดสดและศูนย์บริการนักท่องเที่ยวกับกิจกรรมในบริเวณแนวแกนหลักไม่ให้รบกวนกัน
 - 6) พื้นที่เชื่อมต่อระหว่างสวนสาธารณะกับพื้นที่หน้าวัด จัดทำเป็นที่จอดรถรับส่งนักเรียนและซุ้มร้านค้าสำหรับรองรับนักเรียนจากโรงเรียนธาตุพนม รวมทั้งจัดรูปแบบให้เป็นส่วนต่อเนื่องกับสวนสาธารณะโดยการเปิดมุมมองให้เชื่อมต่อกัน
 - 7) สนามหญ้าหน้าวัด จะเป็นพื้นที่ถอยร่นเพื่อเปิดมุมมองให้วัดพระธาตุพนมมีความชัดเจนขึ้น

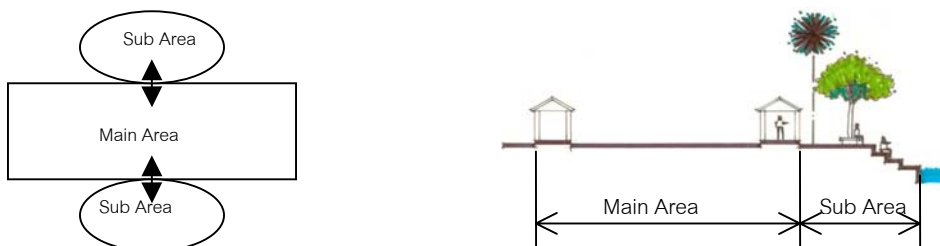

- แนวความคิดในการออกแบบแนวแกนหลัก

1) ขนาดความกว้าง เส้นทางตามแนวแกนหลักจะมีขนาดใหญ่เนื่องจากต้องการให้เป็นพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมต่างๆของเมืองด้วยเช่นงานเทศกาลที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาหรืองานทำบุญตักบาตรในประเพณีทั่วไปเช่นงานปีใหม่ งานสงกรานต์ เป็นต้น โดยขนาดของความกว้างทางเดินหลักนี้ จะกำหนดจากขนาดพื้นที่ที่สามารถรองรับคนประมาณ1,000คนและเพื่อให้เกิดเป็น Enclosure Space ได้ออกแบบให้พื้นที่ด้านข้างเป็นทางเดินที่มีหลังคาคลุมและปลูกต้นไม้ด้านข้างเพื่อเน้นให้เกิดเป็น Enclosure Spaceมากขึ้น ซึ่งทำให้ได้สัดส่วนและขนาดความกว้างของพื้นที่นี้ตามทฤษฎีของ Alberti คือ 6:1 (กำหนดความสูงของหลังคาทางเดินด้านข้างเท่ากับ 1 หรือ 3 เมตร) ดังนั้นจะได้ความกว้างของทางเดินหลักนี้ประมาณ 18.00 เมตร นอกจากนี้ทางเดินด้านข้างที่มีหลังคาคลุมนี้จะช่วยนำสายตาเข้าสู่องค์พระธาตุพนมจากการออกแบบแนวชายคาและแนวเสาที่เป็นจังหวะสม่ำเสมอ

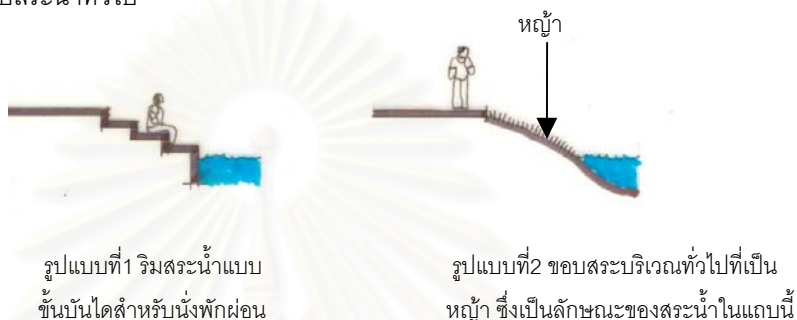
2) พื้นที่ด้านข้างแนวแกนหลัก จะจัดเป็นพื้นที่รอง(Sub Area)จากพื้นที่เปิดโล่งหลักคือทางเดิน โดยอ้างอิงจากทฤษฎีของ Marcus ซึ่งกำหนดแนวทางการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งว่าควรมีพื้นที่รอง(Sub Area)แยกออกจากพื้นที่เปิดโล่งหรือทางสัญจรหลักเพื่อให้เกิดกิจกรรมโดยรอบและป้องกันความขัดแย้งของกิจกรรมที่เกิดในพื้นที่เปิดโล่ง จึงออกแบบให้เป็นที่นั่งพักผ่อนแยกออกจากแนวแกนหลักที่เป็นเส้นทางเดินหลักด้วย

3) บรรยากาศ ของแนวแกนหลักนี้จะเป็นเขตปริมลทลขององค์พระธาตุซึ่งมีปรัชญาการจัดการพื้นที่โดยจะต้องมีความสงบและเชิญชวนให้เข้าสู่วัดเพื่อการปฏิบัติธรรม รวมทั้งต้องสามารถมองเห็นพระธาตุได้จากระยะไกล(เกษมสุข ภมรสติธย์, 2545) ดังนั้นการออกแบบจึงสร้าง Enclosure Space ขึ้นมาในแนวแกนหลักนี้เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกสงบและเน้นมุมมองเข้าสู่ วัดพระธาตุนม

- รายละเอียดขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์

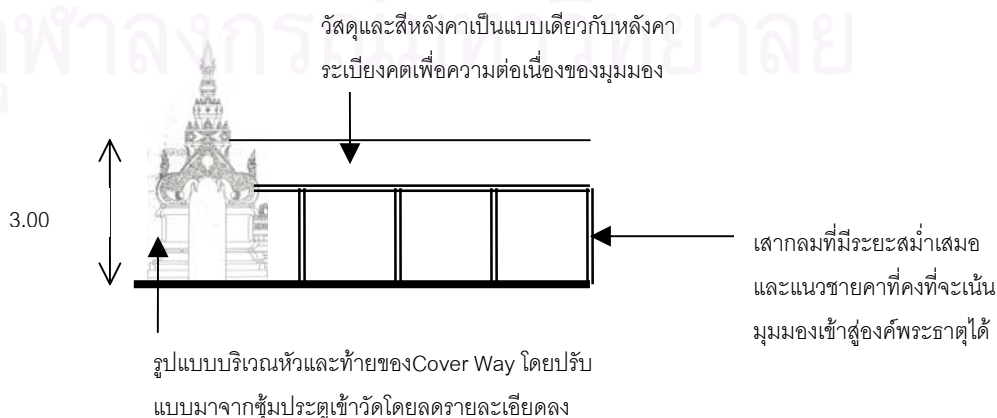
1) รูปแบบของริมสระน้ำ จะมี2ลักษณะคือ บริเวณที่เป็นพื้นที่พักผ่อนที่ติดกับสระน้ำและบริเวณที่เป็นขอบสระน้ำทั่วไป

2) การใช้พืชพันธุ์

3) รูปแบบCover Way

แนวความคิดด้านอาคารเน้นมุมมอง

ช่วงของเสาที่คองที่
เพื่อนำสายตา

ส่วนไม้ทรงสูงที่ปลูกเป็นวงหระดงที่
เป็นแนวนำสายตาในทางตั้ง

แนวหลังคาเป็นแนวเส้นที่เน้น
มุมมองเข้าสู่องค์พระธาตุ

การใช้ลวดลายของ
พื้นนำสายตา

ภาพก่อนการปรับปรุง

สภาพถนนเดิมเป็นพื้นคอนกรีตขนาดใหญ่ทำให้เกิดความร้อนไม่เหมาะสมกับทางเดินเท้า และสภาพภูมิทัศน์ด้านข้างค่อนข้างทรุดโทรม

ภาพหลังการปรับปรุง

ภาพหลังการปรับปรุง

ส่วนไม้ทรงสูง(ศาลาปลูกเป็นวงหระ
เพื่อนำสายตาสู่องค์พระธาตุ

Cover Way ไม้
สำหรับเป็นทาง
เดินและทำไม้
เกิดEnclosure
Space

พื้นที่โดย
รอบทาง
เดินหลัก
จะเป็นพื้น
ที่สำหรับ
นั่งพักผ่อน

ทางเดินหลักที่มีขนาดใหญ่เพื่อใช้ใน
กิจกรรมทางศาสนาและประเพณีต่างๆ

ลวดลายพื้นผิวที่เค้นเพื่อนำ
สายตาสู่องค์พระธาตุ

	<p>แนวทางการปรับปรุงพื้นที่บริเวณองค์พระธาตุ วัดพุทธบูชาตามหลักพื้นที่จัดแม่ทัพโยธา อำเภอฮาดายุมะ จังหวัดน่าน</p>	<p>พื้นที่บริเวณหน้าวัด</p>	

KEY PLAN

รูปตัดบริเวณข้างทางเดินหลัก

ภาพก่อนการปรับปรุง

มุมมองจากกรอบรูปประติมากรรมศาลาล่าเป็นมุมมองที่ดี แต่ขาดการปรับปรุงส่วนต่อเชื่อมโดยรอบทำให้มุมมองจากจุดนี้ลดความสำคัญลง

ภาพหลังการปรับปรุง

← ขุ่มประติมากรรมบริเวณศาลาล่า

← Cover Way

↓
ลดความถี่พื้นที่เดินเพื่อนำสายสายอุ้งค์
พระธาตุที่ต่อเนื่องมาจากศาลาล่า

	<p>แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อกับอาคาร วัดทองนพคุณและกับพื้นที่วัดแม่เจ้าโมก จำนงค์นพคุณ จันทวันนพคุณ</p>	<p>พื้นที่บริเวณหน้าวัด</p>

6.3 พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล

6.3.1 แนวความคิดในการออกแบบ

- เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมของผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุพนมและรองรับกิจกรรมด้านการค้าที่ต่อเนื่องมาจากตลาดสดเทศบาลโดยไม่รบกวนวัด
- มีขอบเขตของกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้รบกวนพื้นที่ของวัดและพื้นที่โล่งหน้าวัด โดยมีแนวกันชนคือสระเจ้าเหื่อนและสนามหญ้าเป็นตัวกัน
- มีการจัดการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่าในบริเวณลานอเนกประสงค์โดยในพื้นที่เดียวสามารถใช้ได้หลายกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลา

6.3.2 รายละเอียดการออกแบบ

1) การใช้พื้นที่ลานอเนกประสงค์

จากแนวความคิดในการใช้พื้นที่บริเวณลานอเนกประสงค์ที่จะมีการใช้งานเพื่อรองรับกิจกรรมหลายอย่างโดยสลับช่วงเวลาการใช้งานนั้นมีรายละเอียดดังตาราง

04:00-09:00	10:00-15:00	15:00-19:00	19:00-23:00
ใช้เป็นลานสำหรับหาบเร่ที่มาขายของในช่วงตลาดเช้า ซึ่งปัจจุบันจะใช้บริเวณถนนเป็นที่วางของ โดยลักษณะการจัดพื้นที่จะวางขายกับพื้น	เป็นที่จอดรถของผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุพนมและผู้ที่มาตลาดสด รวมทั้งเป็นที่จอดรถสามล้อเครื่องโดยสาร	ใช้เป็นลานหาบเร่และแผงลอยของตลาดเย็นที่จะย้ายมาจากหน้าสวนสาธารณะ	ใช้เป็นตลาดได้รุ่ง
พื้นที่ที่ต้องการ			
<ul style="list-style-type: none"> - ที่จอดรถ รถยนต์ 30 คัน - จักรยานยนต์ 40 คัน - สามล้อเครื่อง 25 คัน - ที่ตั้งหาบเร่ 25 แผง - จุดรับส่งสินค้า 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่จอดรถ รถบัส 5 คัน - รถยนต์ 25 คัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่จอดรถ รถยนต์ 20 คัน - จักรยานยนต์ 30 คัน - ที่ตั้งแผงลอย 30 แผง - รถเข็น 20 คัน 	

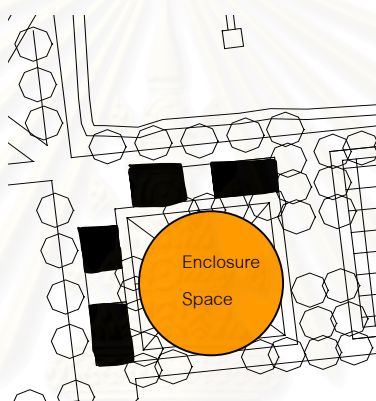
ในการใช้งานพื้นที่บริเวณนี้จะมีอาคารที่เป็นส่วนอำนวยความสะดวกซึ่งจะประกอบด้วย ส่วนเก็บของห้องน้ำ สำหรับรองรับการใช้พื้นที่ สำหรับในช่วงคาบเกี่ยวในระหว่างการเปลี่ยนกิจกรรมนั้นจะกันพื้นที่ส่วนหนึ่งในลานอเนกประสงค์สำหรับรองรับในช่วงการเปลี่ยนการใช้พื้นที่

2) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวซึ่งจะประกอบด้วย ส่วนบริการข้อมูล ร้านค้า(ย้ายออกมาจากวัด) ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำและส่วนพักผ่อน รวมทั้งลานสำหรับการแสดงทางวัฒนธรรม ซึ่งพื้นที่ส่วนนี้จะสามารถเข้าสู่วัดได้โดยตรงจากทางเท้าและบริเวณนี้จะติดกับสระเจ้าเอือนซึ่งปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำเป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยวได้ โดยแนวความคิดในการจัดรูปแบบพื้นที่มีดังนี้คือ

- การจัดกลุ่มและรูปแบบอาคาร

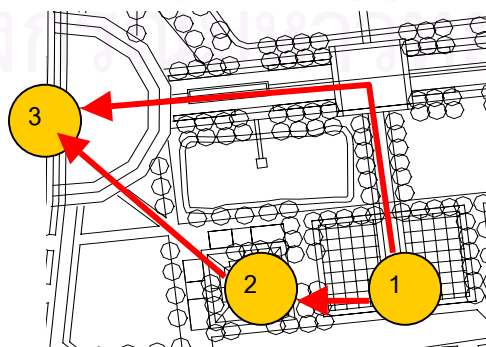
การจัดกลุ่มอาคารจะแยกอาคารเป็นอาคารขนาดเล็กเพื่อไม่ให้กระทบต่อมุมมองของวัดและสามารถขยายตัวในอนาคตได้ง่าย โดยการจัดกลุ่มอาคารจะเป็นลักษณะ L Shape โดยมีลานวัฒนธรรมอยู่ตรงกลางสำหรับจัดการแสดง และมีแนวต้นไม้กั้นระหว่างลานอเนกประสงค์กับบริเวณนี้จึงจะทำให้พื้นที่ภายในกลุ่มอาคารเกิดเป็นคอร์ทและเป็น Enclosure Space เพื่อกำหนดเขตบริเวณไม่ให้ถูกรบกวนจากกิจกรรมส่วนอื่น

ในด้านรูปแบบอาคารนั้นจะเป็นการนำเอาเอกลักษณ์ขององค์ประกอบอาคารเก่าในพื้นที่มาเป็นส่วนประกอบอาคาร เพื่อให้ได้รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์และกลมกลืนกับอาคารเก่าในพื้นที่

3) ลำดับการเข้าถึงวัดพระธาตุพนม

การเข้าถึงวัดพระธาตุพนมจากพื้นที่ส่วนนี้จะเน้นการเข้าถึงโดยทางเท้าจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยเริ่มจากที่จอดรถบริเวณลานอเนกประสงค์ เข้าสู่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและเข้าสู่วัดพระธาตุโดยตรงจากส่วนนี้ได้

4) สวนสาธารณะ

สวนสาธารณะขนาดเล็กจะเป็นแนวกันชนสำหรับชุมชนที่อยู่บริเวณนี้ซึ่งสวนสาธารณะนี้จะช่วยปิดบังอาคารที่อยู่ในพื้นที่โล่งหน้าวัดและใช้เป็นที่พักผ่อนของชุมชนด้วย นอกจากนี้ยังมีอาคารที่ใช้เก็บของและห้องน้ำสำหรับแม่ค้าที่มาใช้พื้นที่ลานเอนกประสงค์ด้วย

5) สระเจ้าเหียนและสนามหญ้า

สระเจ้าเหียนและสนามหญ้าจะเป็นตัวกั้นกิจกรรมของตลาดที่เป็นกิจกรรมที่ไม่สงบกับกิจกรรมที่สงบในบริเวณทางเดินหลัก และพื้นที่สนามหญ้าที่มีขนาดใหญ่ก็สามารถรองรับกิจกรรมต่อเนื่องจากทางเดินหลักได้ในกรณีที่มีงานเทศกาล

6) การปรับปรุงอาคารข้างตลาดสด

อาคารที่ติดกับด้านข้างของตลาดสดเป็นร้านขายของชำที่มีการต่อเติมขึ้นมาในภายหลัง โดยรูปแบบจะเป็นห้องแถวยาวขนานไปกับอาคารตลาดสด สภาพในปัจจุบันมีความทรุดโทรมและแออัดรวมทั้งเป็นส่วนที่ปิดกั้นการระบายอากาศภายในอาคารตลาดสดเพราะมีการต่อเติมโดยไม่มีเว้นว่างพื้นที่สำหรับการสัญจรและระบายอากาศ ดังนั้นแนวทางในการปรับปรุงจึงรื้อถอนอาคารบางส่วนออกเพื่อทำให้การเข้าถึงตลาดจากด้านข้างได้ และปรับปรุงรูปแบบอาคารทั้งหน้าตาและสภาพแวดล้อมโดยรอบให้ดีขึ้นเพื่อไม่ให้เป็นที่เสื่อมโทรมของพื้นที่

แนวทางการปรับปรุงพื้นที่หน้าตลาดสดจะเป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมการพองเพียวและกิจกรรมของตลาดสดรวมทั้งย่าน พาณิชยกรรมโดยรอบ โดยกิจกรรมทั้งหมดจะมีแนวกันชนที่ทำไม้ระบกวนด์และพื้นที่ส่วนอื่นที่มีกิจกรรมแตกต่างกัน

แผนผังปรับปรุงพื้นที่เดิมก่อนจะพัฒนา
 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทศบาลตำบลแม่ฟ้าหลวง
 อำเภอฮาดายา จังหวัดน่าน

แผนผังที่ 6.5 แสดงพื้นที่หน้าตลาดสดเทศบาล

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

สนามหญ้าเปิดมุมมองวัดพระธาตุพนม

ตลาดสดเทศบาล

ลานอเนกประสงค์

อาคารบริการข้อมูลและบริการ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร

ลานการนั่งพักผ่อน

วัฒนธรรม

บรรยากาศบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

 <p>แผนผังการจัดพื้นที่เชื่อมต่อกันระหว่าง วัดพระธาตุพนมกับพื้นที่พัฒนาเมือง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม</p>	พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสด	

การปรับปรุงสภาพอาคารข้างตลาดสด

สภาพด้านหลังอาคารข้างตลาดสดที่ติดกับถนนข้างตลาด

ด้านหน้า

ฝั่งอาคารเดิม

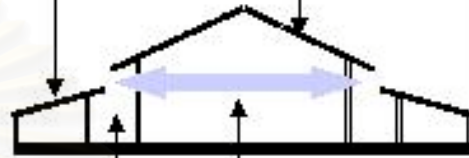

อาคารข้างตลาดที่มีสภาพทรุดโทรม

อาคารตลาดสด

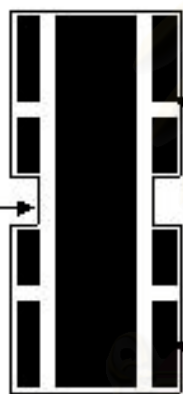
สภาพทางเดินภายในตลาด

รูปตัดอาคารตลาดเดิม

ทางเดินระหว่างอาคารตลาด

การระบายอากาศภายในอาคารตลาดไม่ดีเพราะอาคารข้างตลาดบัง

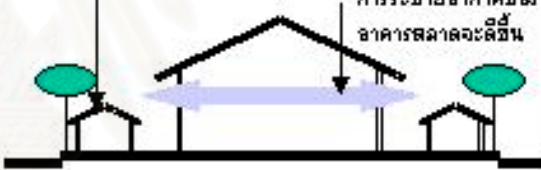

จุดสังของช่องตลาด

เปิดอาคารข้างตลาดไปเข้าถึงจากด้านข้างตลาดและระบายอากาศได้ดีขึ้น

ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและอาคารข้างตลาด

ปรับปรุงอาคารข้างตลาดโดยแยกกลุ่มอาคารและปรับปรุงหน้าตา

การระบายอากาศของอาคารตลาดจะดีขึ้น

รูปตัดอาคารตลาดหลังการปรับปรุง

ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและอาคาร

ฝั่งอาคารข้างตลาดหลังการปรับปรุง

ภาพก่อนการปรับปรุงสภาพอาคารที่ทรุดโทรมและไม่มีทางเปิดสู่ถนน

ภาพหลังการปรับปรุง

เปิดช่องสำหรับการเข้าถึงตลาดจากด้านข้าง

แผนงานปรับปรุงพื้นที่เมืองก่อนจะพัฒนา
 วัตถุประสงค์ของแผนงานกับพื้นที่พัฒนาเมือง
 อำเภอตากสิน จังหวัดนครพนม

การปรับปรุงสภาพอาคารข้างตลาดสด

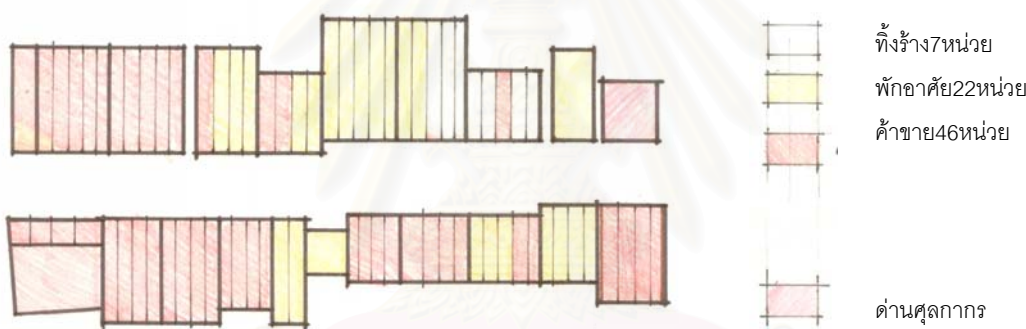
6.4 พื้นที่บริเวณตลาดเก่า

พื้นที่บริเวณตลาดเก่าเป็นส่วนต่อเนื่องกับท่าเรือและพื้นที่บริเวณหน้าวัด จึงถือได้ว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นส่วนเชื่อมต่อกับสำคัญระหว่างวัดกับแม่น้ำโขงในด้านมุมมองของการเข้าถึงวัดจากทางแม่น้ำโขง เนื่องจากตลาดเก่าเป็นย่านพาณิชย์กรรมเดิมของเมืองตั้งแต่อดีตแต่ได้ซบเซาลงในเวลาต่อมา ทำให้กลุ่มอาคารเดิมที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ขาดการดูแลรักษาจึงมีสภาพเสื่อมโทรมลง ดังนั้นแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่ส่วนนี้จึงต้องฟื้นฟูทั้งกิจกรรมและสภาพอาคารรวมทั้งสภาพแวดล้อมของพื้นที่ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองและมีกิจกรรมที่สามารถคงอยู่ได้ทางด้านเศรษฐกิจและกายภาพ โดยการปรับปรุงพื้นที่ส่วนนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการปรับปรุงเชิงอนุรักษ์ของอาคารเดิมที่มีอยู่และสภาพแวดล้อมทั่วไป

6.4.1 สภาพปัจจุบันบริเวณตลาดเก่า

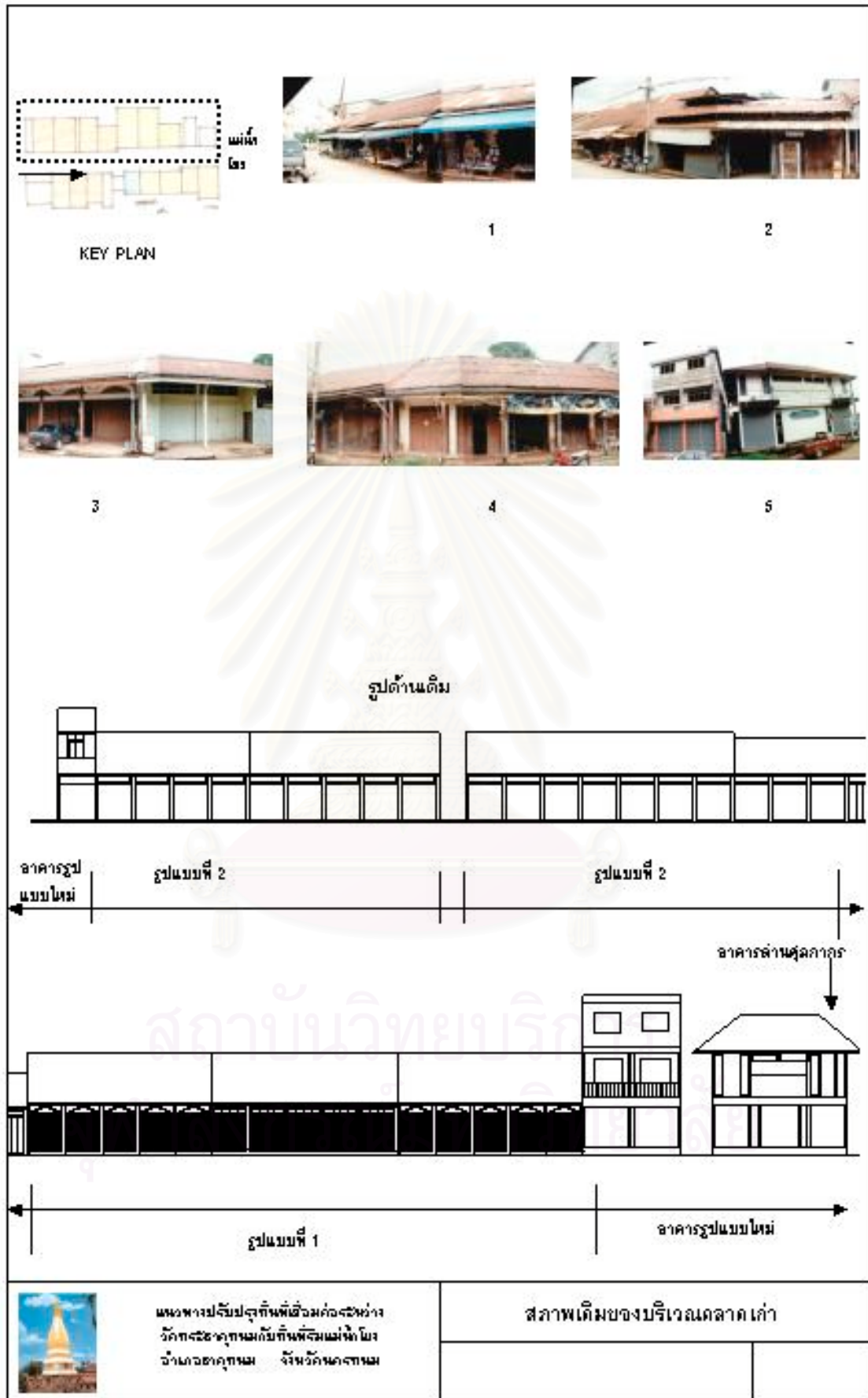
เพื่อการหาแนวทางการปรับปรุงที่ถูกต้องจึงได้ศึกษาสภาพทั่วไปของบริเวณตลาดเก่าซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

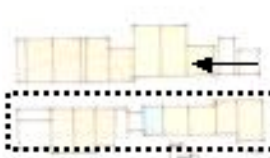
- การใช้อาคารปัจจุบันของบริเวณตลาดเก่า

- การวิเคราะห์อาคารบริเวณตลาดเก่า

ประเด็นการวิเคราะห์	แนวความคิดในการปรับปรุง
- สภาพอาคารเดิมมีองค์ประกอบที่ค่อนข้างสมบูรณ์แต่มีสภาพทรุดโทรมเช่น <ul style="list-style-type: none"> - หลังคาอาคารเดิมที่เป็นสังกะสีปัจจุบันทรุดโทรมมาก - ประตูอาคารบางส่วนเปลี่ยนจากไม้เป็นประตูบานเฟี้ยมเหล็ก - การต่อเติมกันสาดที่เป็นสังกะสีและผ้าใบยังขาดระเบียบและแนวที่ชัดเจน - วัสดุพื้น ผนังและสีของอาคารทรุดโทรม - อาคารใหม่ที่ก่อสร้างแทนอาคารเดิมมีรูปแบบที่ไม่กลมกลืนกับอาคารเดิม	- รักษาองค์ประกอบเดิมไว้และปรับปรุงอาคารโดย <ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนวัสดุหลังคาจากสังกะสีเป็นกระเบื้อง - เปลี่ยนประตูบานเฟี้ยมเป็นไม้ในรูปแบบเดิม - จัดแนวกันสาดให้อยู่ในแนวเดียวกันและใช้วัสดุเดียวกันกับหลังคา <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงวัสดุพื้น ผนังและสีของอาคารทรุดโทรม - ปรับหน้าตาอาคารใหม่ให้กลมกลืนกับอาคารเดิม
- ทางเท้าขาดความต่อเนื่อง - แนวเสาและสายไฟฟ้าขาดระเบียบ	- ปรับปรุงทางเท้าให้มีความต่อเนื่องและมีกันสาดคลุมรวมทั้งปรับปรุงผิวทางเดิน

KEY PLAN

1

2

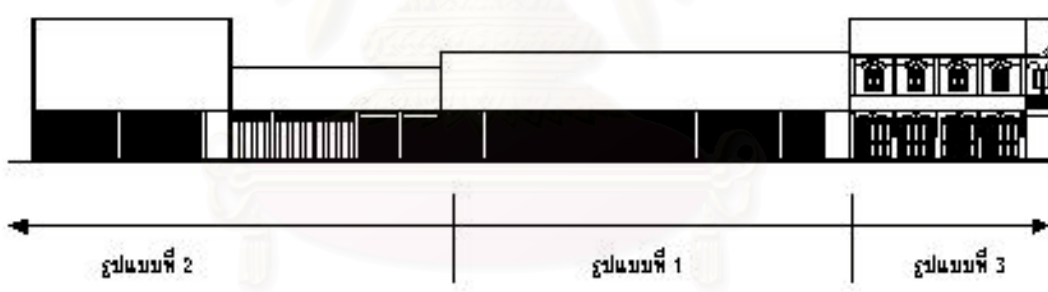

3

4

รูปด้านเดิม

	<p>แนวพระปริมพสุทิมที่เชื่อมต่อกับวิหาร วัดทศกัณฐะและกับที่ประดิษฐานแม่ฟ้าหลวง อำเภอตากสิน จันทบุรี</p>	<p>สภาพเดิมของบริเวณศาลาดเก่า</p>

6.4.2 การวิเคราะห์รูปแบบอาคาร

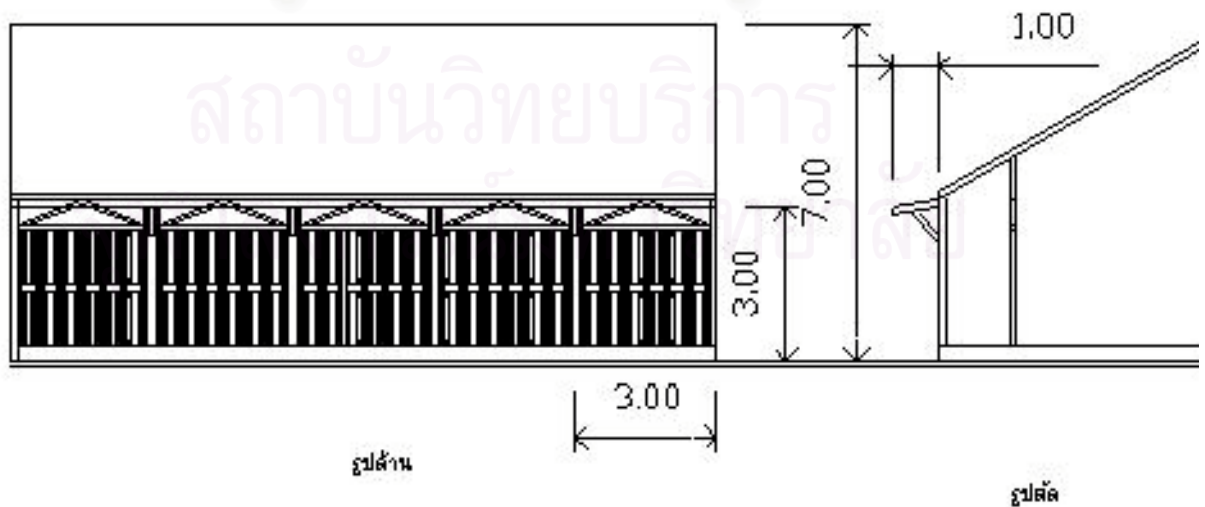
กลุ่มอาคารในพื้นที่ตลาดเก่ารูปแบบเดิมมีลักษณะเป็นอาคารตึกแถวเพื่อการค้าส่วนใหญ่เป็น อาคารชั้นเดียวก่ออิฐฉาบปูนซึ่งสามารถแบ่งอาคารตามรูปแบบทางสถาปัตยกรรมได้ดังนี้

ผังแสดง กลุ่มรูปแบบของอาคาร

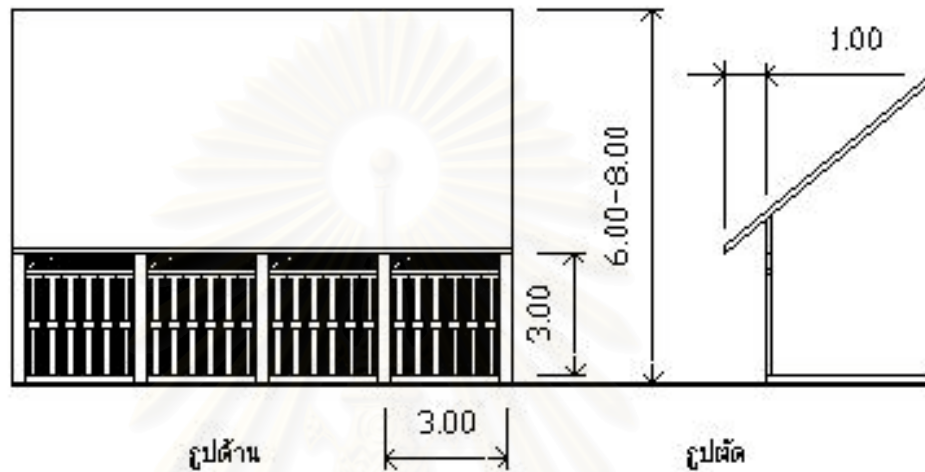
รูปแบบที่ 1

เป็นอาคารชั้นเดียว มีศาลาหยดด้านหน้าสำหรับรับกันแดด และผนังด้านหน้าจะเว้นระยะเข้าไป

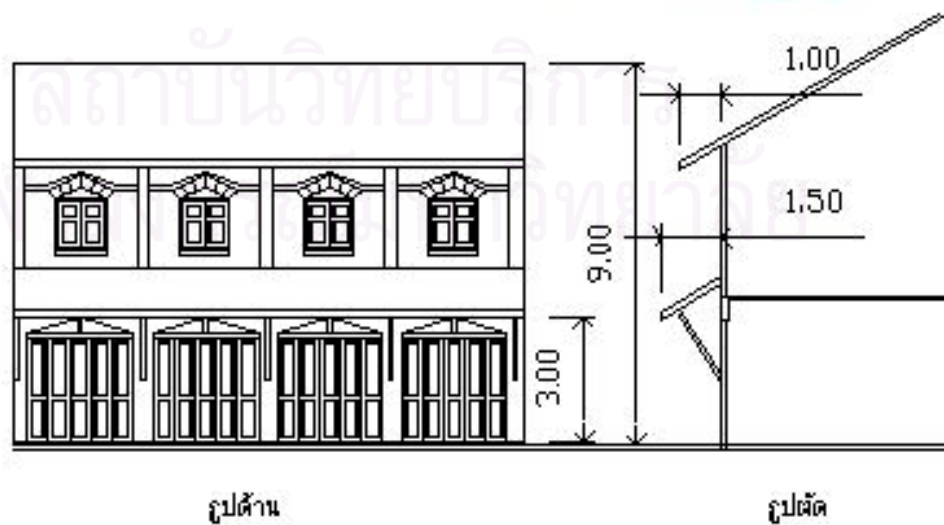
รูปแบบที่ 2

เป็นอาคารชั้นเดียวหลังคามุง
สังกะสี มีชายคายื่น 1.00 โดยไม่มีเสาเฉลย
และค้ำยันภายใน

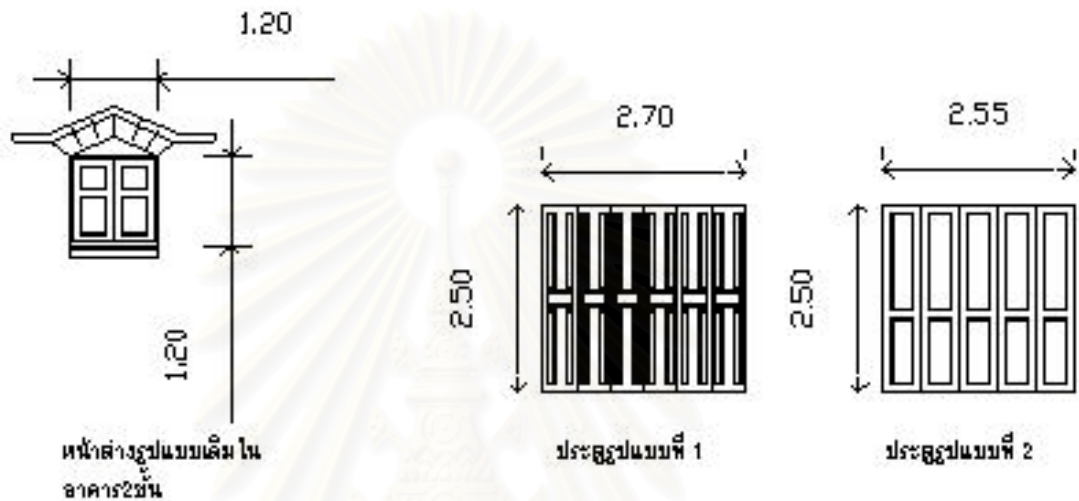
รูปแบบที่ 3

อาคาร ค.ศ.ด. สูง 2 ชั้นประดับ
ด้วยลวดลายและบัวปูนปั้น มีชายคาครอบล่าง
และมีค้ำยันเป็นไม้

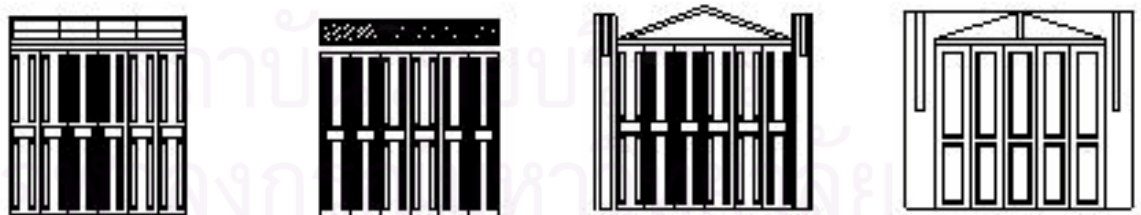
รูปแบบประตูและหน้าต่าง

ประตูรูปแบบเดิมเป็นบานเฟี้ยมลูกฟักไม้ มีชุดละ5-6บาน แต่ปัจจุบันอาคารบางส่วนได้เปลี่ยนเป็นประตูเหล็กแทน

รูปแบบหน้าอาคาร

บริเวณหน้าบ้านจะมีลวดลายและลักษณะที่แตกต่างกัน โดยจะมีวัสดุที่ทำด้วยไม้และปูนปั้น

รูปแบบที่ 1 เป็นไม้และเหล็กมีลวดลายไม่มากนัก

รูปแบบที่ 2 เป็นบัวปูนปั้นและมีลวดลายประกอบสายในส่วนโค้ง

6.4.3 แนวความคิดในการออกแบบ

- พื้นฟูกิจกรรมด้านการค้าที่ซบเซาโดยการย้ายตลาดจุดผ่อนปรนจากบริเวณสำนักงานเทศบาลมาที่ตลาดเก่าและพื้นที่ริมแม่น้ำโขงแทน
- ปรับปรุงสภาพอาคารและสภาพแวดล้อมที่ทรุดโทรมให้ดีขึ้น
- ปรับการใช้พื้นที่บริเวณถนนให้สามารถรองรับตลาดจุดผ่อนปรนได้ในวันจันทร์และวันศุกร์
- ปรับปรุงให้อาคารเป็นกรอบเน้นมุมมองและนำสายตาไปสู่องค์พระธาตุพนม

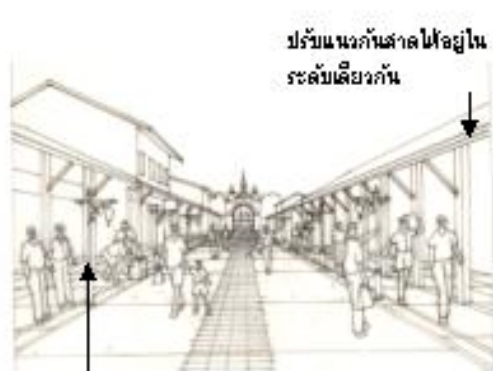
6.4.4 รายละเอียดการออกแบบ

- ปรับปรุงสภาพอาคารที่ทรุดโทรมโดย
 - เปลี่ยนวัสดุที่ชำรุดเช่น หลังคาที่มุงด้วยสังกะสีเปลี่ยนเป็นมุงด้วยกระเบื้องหรือMetal Sheet เคลือบสีโดยควบคุมให้เป็นสีเดียวกัน
 - เปลี่ยนรูปแบบประตูที่เป็นเหล็กให้เป็นรูปแบบบานไม้หรือวัสดุอย่างอื่นให้มีลักษณะกลมกลืนกับอาคารอื่น
 - ปรับปรุงรูปแบบและแนวกันสาดให้อยู่ในระดับเดียวกันเพื่อให้ร่มเงาบริเวณทางเท้า และเป็นแนวนำสายตาเข้าสู่องค์พระธาตุพนม
 - จัดรูปแบบป้ายโฆษณาและป้ายชื่อร้านให้มีขนาด รูปแบบและตำแหน่งการติดตั้งใกล้เคียงกัน
 - อาคารรูปแบบใหม่ควรจะมีการปรับปรุงหน้าตาอาคารให้เข้ากับอาคารเดิมหรือใช้สีที่กลมกลืนกันกับอาคารเดิม
 - อื่นๆ เช่น สีของอาคารควรจะทำใหม่โดยใช้สีเดิมคือสีครีมหรือขาว
- ปรับปรุงถนนและทางเท้า โดยออกแบบให้เป็นพื้นผิวที่มีลวดลายต่อเนื่องจากทางเดินหลักที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนม และเน้นบริเวณที่มองเห็นพระธาตุพนมได้เต็มองค์เป็นพิเศษ
- ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เป็นระเบียบอื่นๆเช่น แนวสายไฟฟ้า และอุปกรณ์ประกอบถนนต่างๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

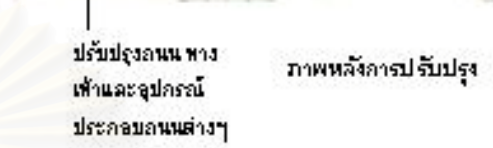
ผังบริเวณเดิมบริเวณตลาดเก่า

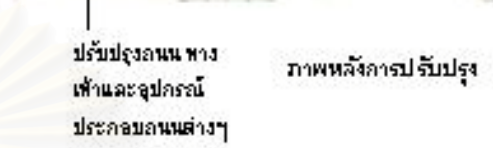
ปรับแนวกันสาดให้อยู่ในระดับเดียวกัน

ภาพก่อนการปรับปรุง

ปรับปรุงถนน ทางเท้าและอุปกรณ์ประกอบถนนต่างๆ

ภาพหลังการปรับปรุง

ภาพก่อนการปรับปรุง

ภาพหลังการปรับปรุง

แนวทางปรับปรุงอาคาร

อาคารที่ต่อเติมควร
จะปรับปรุงรูปแบบ
ให้กลมกลืนกับ
อาคารเดิม

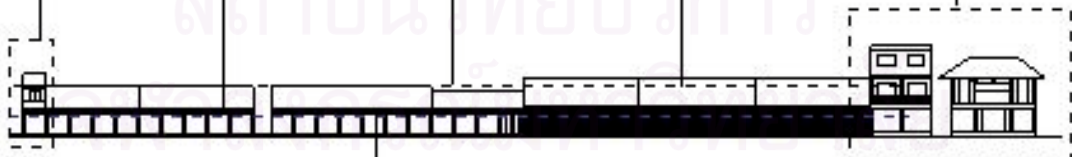
ปรับปรุงแนวกัน
สาดให้อยู่ใน
ระดับเดียวกัน

แนวเส้นขอบฟ้าที่
ควบคุมในการก่อสร้างอาคารใหม่

เปลี่ยนวัสดุหลังคาเป็น
กระเบื้องหรือ metal sheet
สีน้ำตาลหรือครีม

แนวทางปรับปรุงแบบอาคารที่ไม่
กลมกลืนกับอาคารเดิม

เปลี่ยนวัสดุประตูที่เป็นเหล็กไปเป็น
บานเฟี้ยมไม้หรือ ไม้วัสดุและรูปแบบที่
ใกล้เคียงกับรูปแบบเดิม

	<p>แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เดิมก่อนจะทำการ วัดขนาดอาคารและพื้นที่พัฒนาใหม่ โดย จำแนกอาคารตาม จังหวัดน่าน</p>	<p>การปรับปรุงพื้นที่ตลาดเก่า</p>

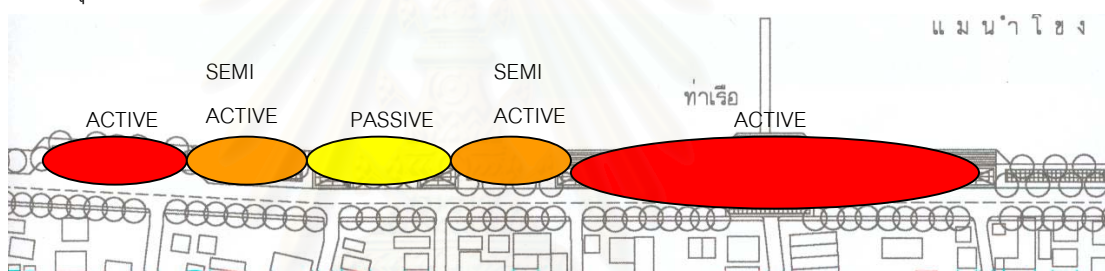
6.5 พื้นที่ริมแม่น้ำโขง

พื้นที่ริมแม่น้ำถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวและการพักผ่อน เพราะเป็นที่เปิดโล่งที่มีสภาพภูมิทัศน์ที่ดี สำหรับพื้นที่ริมแม่น้ำโขงในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนมนี้ไม่ได้เป็นเพียงที่พักผ่อนของชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์ทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการมีประเพณีที่เกี่ยวกับน้ำเช่น การแข่งเรือและประเพณีไหลเรือไฟเป็นต้น ดังนั้นในการปรับปรุงพื้นที่จึงมีแนวความคิดที่จะทำให้พื้นที่ส่วนนี้สามารถรองรับกิจกรรมด้านการพักผ่อนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งของเมืองรวมทั้งการจัดพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมทางด้านประเพณีของเมืองด้วย ซึ่งแนวคิดหลักๆในการปรับปรุงพื้นที่มีดังนี้

6.5.1 แนวความคิดในการออกแบบ

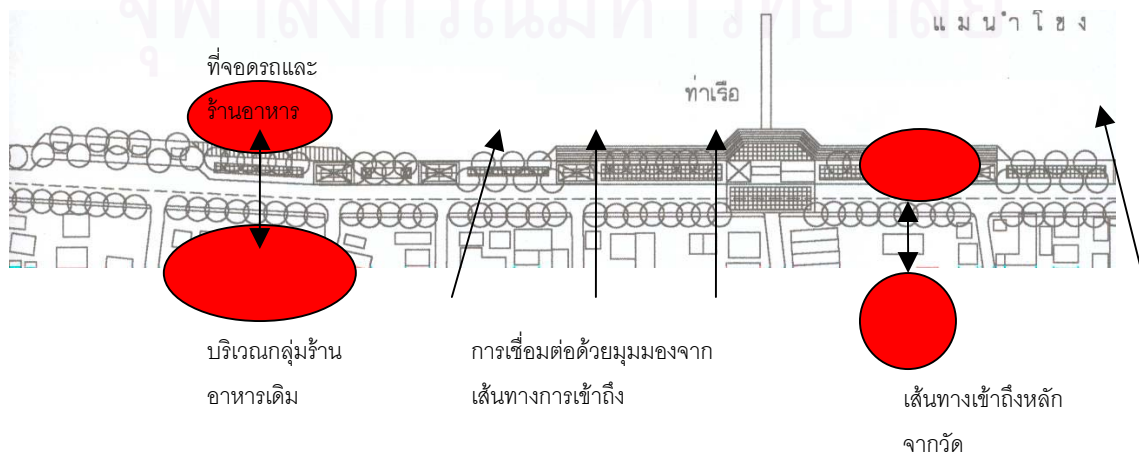
- แนวความคิดด้านการจัด Zonning

แนวคิดด้านการจัดพื้นที่สำหรับประเภทของกิจกรรมต่างๆนั้นจะแบ่งพื้นที่เป็นส่วนๆเพื่อจัดกลุ่มกิจกรรมที่ Active และ Passive ไม่ให้รบกวนกันในการใช้พื้นที่

- แนวความคิดด้านการเชื่อมต่อกับพื้นที่โดยรอบ

การเชื่อมต่อกับพื้นที่โดยรอบนั้นจะเชื่อมต่อ 2 รูปแบบคือ การเชื่อมต่อกับสภาพกิจกรรมเดิมที่อยู่โดยรอบเช่นบริเวณท่าเรือและด้านศาลการจะเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานสูงและเป็นส่วนเชื่อมต่อที่สำคัญไปยังวัดพระธาตุพนม ในการจัดพื้นที่จึงจัดให้เป็นส่วนที่รองรับกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากวัดในด้านการท่องเที่ยวโดยมีเส้นทางการเข้าถึงโดยทางเท้าที่สะดวก สำหรับการเชื่อมต่อในส่วนที่สองจะจะเป็นการเชื่อมต่อทางสายตา โดยเฉพาะเส้นทางการเข้าถึงที่มาจากทิศทางต่างๆควรจะได้เปิดโล่งและมองเห็นแม่น้ำโขงได้

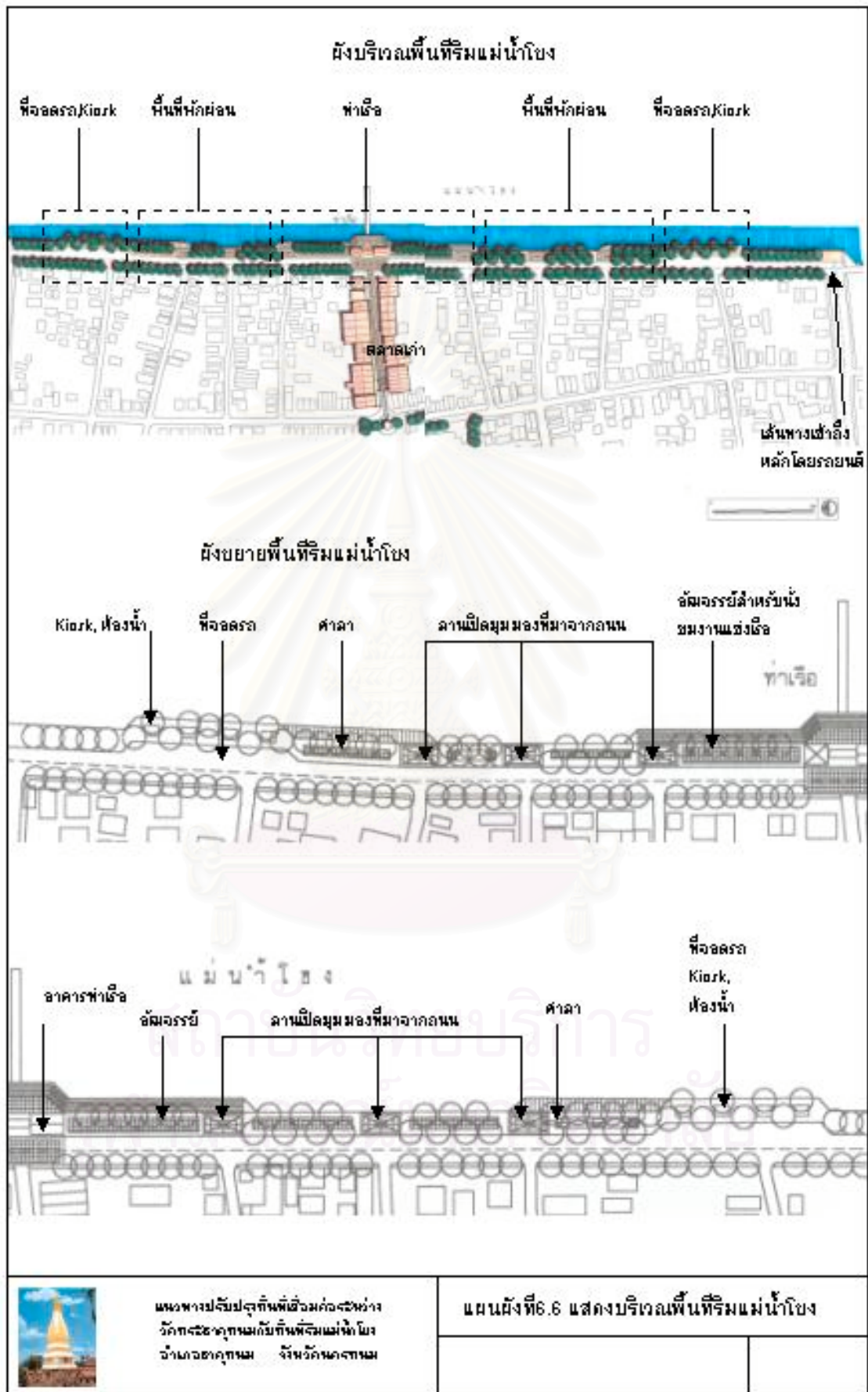
แนวความคิดด้านการจัดพื้นที่สำหรับกิจกรรม

- ให้สามารถรองรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและการพักผ่อนของชุมชนได้
- มีพื้นที่รองรับในกิจกรรมที่เกี่ยวกับน้ำเช่น เทศกาลแข่งเรือ เทศกาลไหลเรือไฟ เป็นต้น
- เป็นพื้นที่รองรับตลาดจุดผ่อนปรนที่ต่อเนื่องมาจากตลาดเก่าโดยใช้พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขงด้วย
- ปรับปรุงการสัญจรและเส้นทางเข้าถึงได้สะดวกขึ้นและเชื่อมต่อกับพื้นที่เปิดโล่งอื่นๆของเมือง

6.5.2 รายละเอียดของการออกแบบ

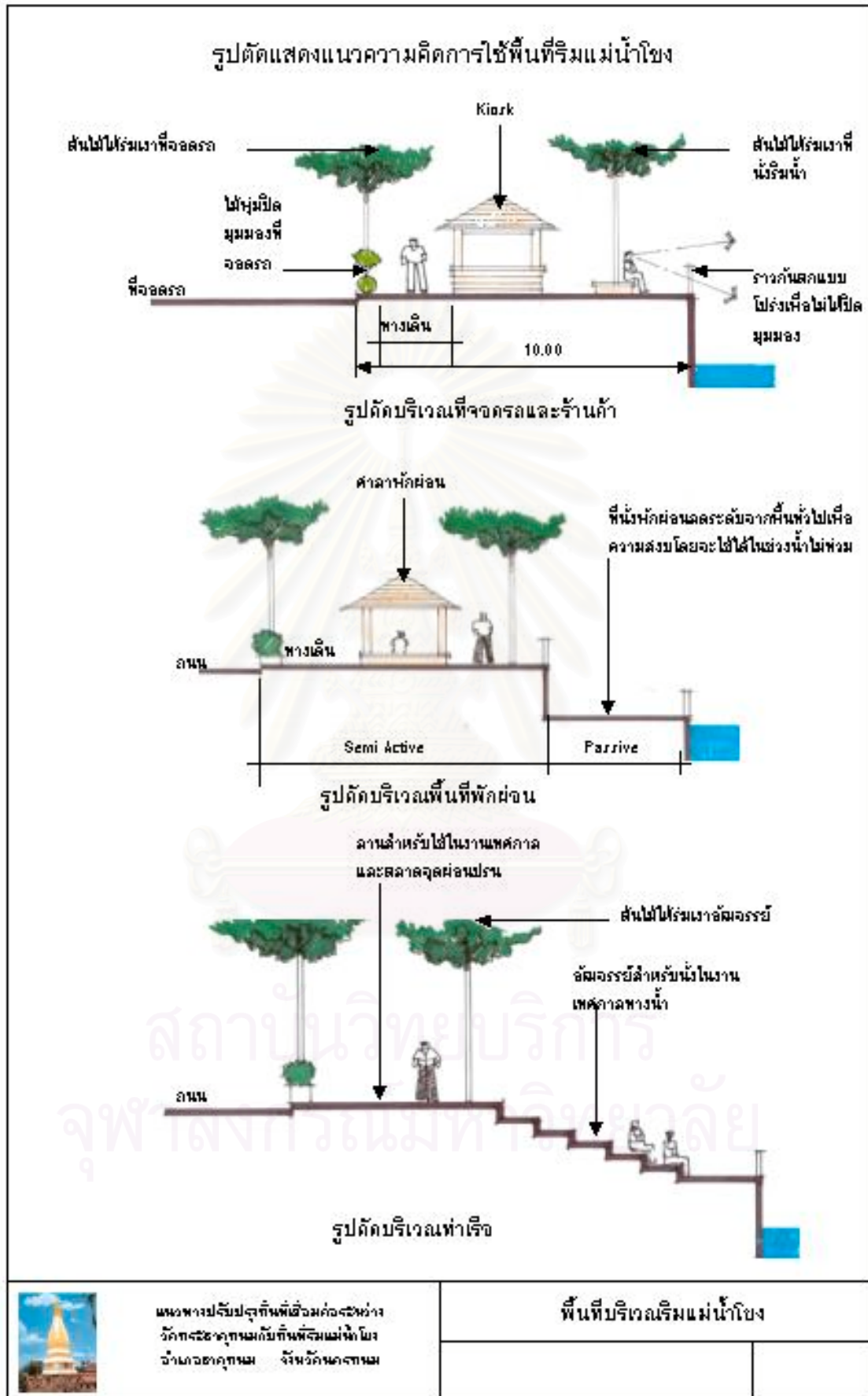
- บริเวณท่าเรือออกแบบให้มีอัฒจันทร์เพิ่มเติมโดยเป็นลักษณะชั้นบันไดลงสู่แม่น้ำโขง ซึ่งจะใช้งานเทศกาลแข่งเรือ ไหลเรือไฟเป็นหลัก เนื่องจากสภาพเดิมไม่สามารถรองรับผู้ที่มาเที่ยวงานเทศกาลได้มาก นอกจากนี้ยังจัดเป็นลานริมแม่น้ำโขงหน้าศาลาท่าเรือเพื่อใช้เป็นลานรับคนที่ขึ้นมาจากเรือก่อนเข้าสู่ศาลาและเป็นที่ตั้งเวทีในงานเทศกาล
- พื้นผิวถนนบริเวณท่าเรือจัดทำเป็นลวดลายพิเศษเพื่อเป็นจุดที่ข้ามถนนและต่อเนื่องเข้าไปในตลาดเก่า
- ที่จอดรถหลักสำหรับนักท่องเที่ยวจะอยู่ทางทิศเหนือและใต้ของท่าเรือ ซึ่งบริเวณนี้จะมีร้านค้าร้านอาหารไว้รองรับ
- พื้นที่บริเวณพักผ่อนจะมีสองระดับสำหรับกิจกรรมที่ต่างกัน คือพื้นที่ชั้นล่างที่ลดระดับลงสู่แม่น้ำโขงจะเป็นพื้นที่พักผ่อนแบบสงบโดยจะแยกระดับที่ไม่ถูกรบกวนจากยานยนต์ต่างๆ ส่วนระดับบนที่เป็นระดับทั่วไปจะมีศาลาและที่นั่งพักผ่อนไม้สำหรับการพักผ่อนแบบเป็นกลุ่มและเดี่ยว
- ตลอดบริเวณพื้นที่ริมน้ำนี้จะใช้ในตลาดนัดจุดผ่อนปรนในวันจันทร์และศุกร์ โดยการออกแบบพื้นที่รองรับนั้นจะขยายขนาดความกว้างของพื้นที่ริมน้ำให้สามารถวางแผงขายของได้และมีทางเดินตลอดแนวสำหรับผู้ที่มาจับจ่าย
- ในอีกฝั่งของถนนเลียบบแม่น้ำโขงที่เป็นชุมชนพักอาศัยได้ออกแบบให้มีทางเท้าและปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นตลอดแนวที่ปรับปรุง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 6.6 แสดงบริเวณพื้นที่ริมน้ำโขง
 วัตถุประสงค์ของพื้นที่ริมน้ำโขง
 จังหวัดขอนแก่น

แผนผังที่ 6.6 แสดงบริเวณพื้นที่ริมน้ำโขง

ภาพก่อนการปรับปรุง

จุดประกอบประกอบมีรูป
แบบไม่สวยงาม

ไม่มีพืชพรรณที่
เหมาะสม

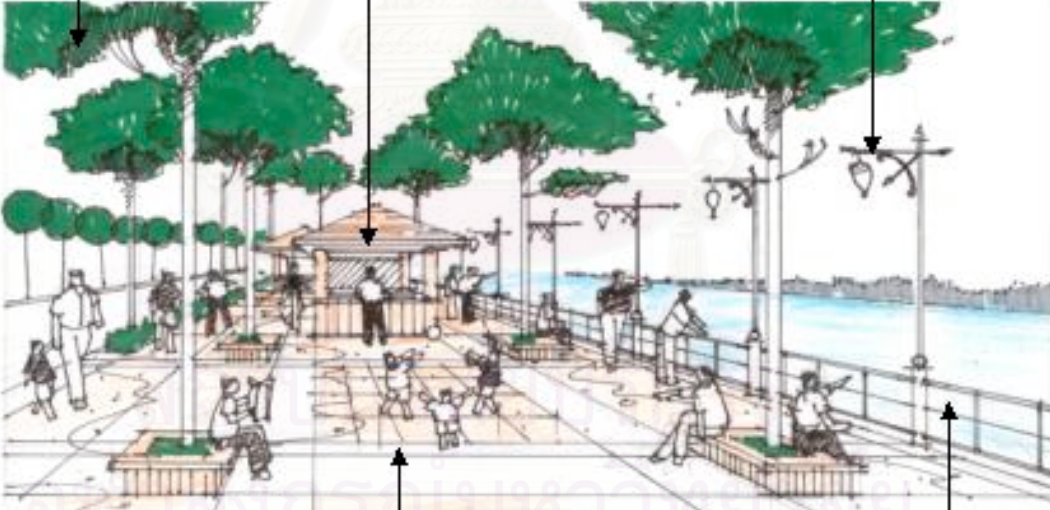
แนวกันตกที่ทึบไม่
สามารถมองเห็น
แม่น้ำได้

ปลุกต้นไม้ไว้รวมมากขึ้น

สถานที่ที่มีขนาดเล็กและไม่
ได้รับการปรับปรุง

มีจุดบริการเช่นบ้านค้า Kiosk

ออกแบบให้จุดประกอบระดับ
พื้นที่มีเอกลักษณ์

ภาพหลังการปรับปรุง

ปรับปรุงพื้นผิวไม่มีความต่อเนื่องใน
การใช้งาน

แนวกันตกที่ไม่สูงสามารถ
มองเห็นแม่น้ำได้

	<p>แผนผังปรับปรุงพื้นที่บริเวณท่าเรือหน้า วัดท่าอิฐ กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตบางกอกจตุจักร กรุงเทพมหานคร</p>	<p>พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขง</p>	

6.6 การปรับปรุงระบบการสัญจร

การปรับปรุงระบบถนนในส่วนนี้จะเป็นส่วนสรุปการปรับปรุงที่มาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะ เป็นแนวทางที่จะทำการปรับปรุงระบบสัญจรโดยเน้นที่ระบบถนนเป็นหลัก โดยแนวทางการปรับปรุงบาง ส่วนได้กล่าวไว้แล้วในบทที่3และ4 ซึ่งในแนวทางหลักๆมีดังนี้

6.6.1 แนวความคิดในการออกแบบ

- ปรับปรุงถนนเพื่อจัดลำดับศักยภาพของถนนใหม่ เนื่องจากปัญหาของการที่มีถนนหลักผ่านหน้าวัด พระธาตุพนมทำให้เกิดผลเสียต่อการเข้าถึงโดยทางเท้า และวัดถูกตัดขาดจากพื้นที่หน้าวัดทำให้ กิจกรรมต่างๆไม่เกิดความต่อเนื่องระหว่างภายในวัดกับนอกวัด
- การปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนสายหลักที่เข้าสู่วัดพระธาตุพนมโดยปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เกิดการ รับรู้ในการเข้าสู่วัดพระธาตุพนม
- ออกแบบองค์ประกอบถนนให้เกิดการรับรู้ในการเปลี่ยนเส้นทางและการรับรู้ในการเข้าสู่เขตเมือง ที่มีแนวคิดที่จะให้รับรู้ถึงเมืองที่เป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุพนมและมีศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของ เมือง

6.6.2 รายละเอียดการออกแบบ

- ลดขนาดและปรับปรุงภูมิทัศน์ของถนนขวางกูรบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม โดยการเพิ่มขนาด ถนนเส้นอื่นให้กว้างขึ้นและมีความสำคัญเป็นถนนหลักแทนถนนขวางกูร
- จัดภูมิทัศน์บริเวณจุดแยกการจราจรหลักให้เกิดการรับรู้เส้นทางมากขึ้นคือ
 - จุดแยกถนนเลี้ยวเมืองกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข212
 - จุดแยกถนนเลี้ยวเมืองกับถนนขวางกูร 2 จุด
 - จุดตัดระหว่างถนนขวางกูรกับถนนใหม่ที่ขยายขนาด
 - จุดแยกถนนเลี้ยวเมืองกับถนนใหม่ที่ขยายขนาด
- จัดภูมิทัศน์บริเวณทางเข้าเมือง 2 จุดบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข212 จากเส้นทางที่มาจาก มุกดาหารและเส้นทางที่มาจากอำเภอเมืองนครพนม
- ปรับปรุงเครือข่ายถนนสายย่อยและถนนซอยเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของระบบถนนใหม่

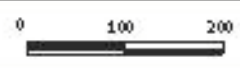
สัญลักษณ์

- ถนนหลัก
- ถนนรอง
- ถนนซอย
- จุดตัดที่ควรปรับปรุงภูมิทัศน์
- ที่จอดรถหลัก
- รูปตัดถนน

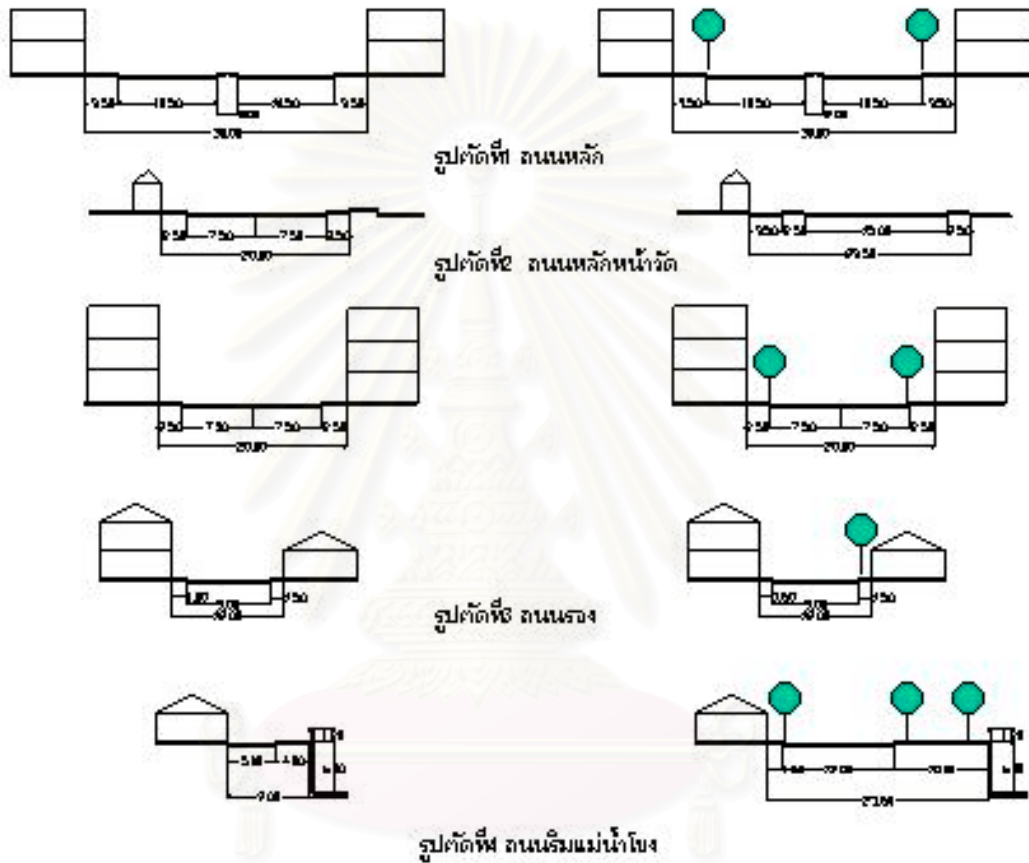
แผนผังปรับปรุงพื้นที่บริเวณองค์พระ
 วัดราชโอรสารามกับพื้นที่วัดแม่ฟ้าหลวง
 อำเภอสาครบุรี จังหวัดนครปฐม

แผนผังที่ 6.7 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงระบบถนน

รูปตัดถนนก่อนการปรับปรุง

รูปตัดถนนหลังการปรับปรุง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังปรับปรุงพื้นที่บริเวณวัดสว่าง
วัดทองวัดสุวรรณภูมิที่วัดริมแม่น้ำโขง
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดขอนแก่น

แสดงรูปตัดถนน

--	--

แนวทางปรับปรุงทางเข้าเมืองตามเส้นทางหลวงหมายเลข12จากมุกดาหาร

สภาพก่อนการปรับปรุง

สภาพหลังการปรับปรุง

แนวทางการปรับปรุงถนนชว้างกูร

สภาพก่อนการปรับปรุง

สภาพหลังการปรับปรุง

แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชิงมรดกวัฒนธรรม
วัดพระธาตุมุทมาลกับพื้นที่พัฒนาเมือง
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

การปรับปรุงเส้นทางสัญจรหลัก

--	--

6.7 สรุปการออกแบบปรับปรุงพื้นที่

ผลของการออกแบบปรับปรุงพื้นที่โดยรวมนั้นจะส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ให้ดีขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักก็คือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรวมบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงให้มีสภาพที่ดีและเหมาะสมทั้งสำหรับวัดพระธาตุพนมและเมือง ซึ่งจากแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ที่ได้แสดงออกมาเป็นลักษณะกายภาพที่ชัดเจนนั้นสามารถสรุปประเด็นการปรับปรุงในแต่ละพื้นที่ได้ดังนี้คือ

1) พื้นที่บริเวณหน้าวัด

เป็นการปรับปรุงพื้นที่โดยมีแนวความคิดเพื่อให้พื้นที่เป็นส่วนต่อเนื่องจากวัดทางด้านกิจกรรมทางศาสนาและถือเป็นเขตปริมลทลของวัด ซึ่งได้แสดงออกโดยการออกแบบให้เน้นแนวแกนหลักตามคติความเชื่อเพื่อให้เกิดการเข้าถึงและมุมมองที่ดีต่อวัดพระธาตุพนม รวมทั้งการสร้างเอกลักษณ์ให้บริเวณโดยการเน้นองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในด้านสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมให้เด่นชัดขึ้น

2) พื้นที่บริเวณหน้าตลาดสด

ได้ออกแบบให้พื้นที่ส่วนนี้รองรับกิจกรรมต่างๆของเมืองเป็นหลัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อจัดพื้นที่ให้รองรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชนไม่ให้อับจนวัด รวมทั้งให้เกิดการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่าในแง่ของการใช้พื้นที่เดียวกันในหลายกิจกรรมโดยการสลับช่วงเวลาของกิจกรรมที่ต่างกัน รวมถึงการปรับปรุงบริเวณตลาดที่มีสภาพเสื่อมโทรมให้มีสภาพทางกายภาพให้ดีขึ้น

3) พื้นที่บริเวณตลาดเก่า

การออกแบบส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงอาคารเก่าที่ทรุดโทรม เพราะอาคารมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่และมีพื้นที่เชื่อมต่อกับวัดพระธาตุพนมในแนวแกนหลัก นอกจากนี้แนวความคิดในการออกแบบยังได้นำเสนอแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมทางด้านการค้าโดยการย้ายตลาดจุดผ่อนปรนเข้ามาในพื้นที่ เพื่อให้เกิดกิจกรรมในการใช้สอยอาคารซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาพื้นที่ส่วนนี้ด้วย

4) พื้นที่ริมแม่น้ำโขง

เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในด้านการพัฒนาให้เป็นพื้นที่พักผ่อนและแหล่งท่องเที่ยวของเมือง ดังนั้นในการออกแบบจึงมุ่งเน้นให้สามารถรองรับกิจกรรมของเมืองในด้านประเพณีที่เกี่ยวกับแม่น้ำและเป็นที่พักผ่อนของชุมชน รวมทั้งได้ออกแบบให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่สามารถมีกิจกรรมต่อเนื่องมาจากวัดพระธาตุพนมได้

5) การปรับปรุงระบบการสัญจร

เป็นการออกแบบที่มาจากผลการวิเคราะห์ที่ได้เห็นปัญหาของระบบการสัญจรที่มีผลต่อเมืองและวัดพระธาตุพนม โดยการออกแบบจะเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ของถนนในส่วนที่สำคัญและเป็นการเสนอการจักระบบถนนใหม่เพื่อให้เกิดผลดีต่อวัดพระธาตุพนมและชุมชน

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาสำหรับแนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงนี้ เป้าหมายหลักคือการแสวงหาแนวทางที่จะปรับปรุงพื้นที่โดยรอบวัดพระธาตุพนมให้มีลักษณะทางกายภาพที่ส่งเสริมความสำคัญของวัดพระธาตุพนม และด้วยสาเหตุที่ตำแหน่งที่ตั้งของวัดพระธาตุพนมอยู่ในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของเมืองจึงทำให้การศึกษาในครั้งนี้ต้องมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและองค์ประกอบต่างๆของเมืองด้วย ดังนั้นในแนวทางการปรับปรุงพื้นที่โดยรอบวัดพระธาตุพนมนั้นนอกจากจะต้องคำนึงถึงความสำคัญของวัดพระธาตุพนมเป็นหลักแล้วยังจะต้องคำนึงถึงการปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถรองรับกิจกรรมของชุมชนด้วยอีกทางหนึ่ง เพื่อให้แนวทางการพัฒนาสามารถมีแนวทางร่วมกันได้และเกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่ายคือทั้งวัดและชุมชน

โดยในแนวทางการศึกษาได้เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็ได้ข้อสรุปในเรื่องต่างๆคือ ส่วนที่หนึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติ ปรัชญาขององค์พระธาตุพนม และในส่วนที่สองจะเป็นทฤษฎีทางด้านกรออกแบบชุมชนเมืองรวมทั้งทฤษฎีในด้านการประเมินคุณภาพทางสายตา ซึ่งทฤษฎีต่างๆที่ได้ทบทวนไปนั้นได้ถือเป็นเกณฑ์และแนวทางหลักในการศึกษาขั้นต่อไปคือการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแนวทางการวิเคราะห์นอกจากจะวิเคราะห์ในภาพรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ในการวิเคราะห์ทางกายภาพจะวิเคราะห์ในแต่ละระบบของเมืองเพื่อหาประเด็นการวิเคราะห์ เช่นระบบการสัญจร กิจกรรม พื้นที่เปิดโล่ง การใช้อาคาร เป็นต้น ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นนั้นสามารถนำไปสู่แนวความคิดในการปรับปรุงและโปรแกรมการออกแบบได้ โดยการนำเอากรอบของทฤษฎีมาใช้เป็นแนวทางหลักในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการออกแบบปรับปรุง และจากผลการศึกษาได้พบประเด็นที่สำคัญอยู่ 2 ประเด็นหลักคือ

ประเด็นแรก จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับความสำคัญขององค์พระธาตุพนมในด้านคติความเชื่อ ปรัชญาในการก่อสร้างพระธาตุในพุทธศาสนา ตำนาน ประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของเมืองกับวัดพระธาตุพนม ซึ่งผลของการศึกษาในประเด็นเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ให้มีความเหมาะสมและถูกต้องตามหลักคตินิยมและส่งเสริมความสำคัญของวัดพระธาตุพนมได้เป็นอย่างดีเช่น ในด้านการให้ความสำคัญกับแกนตามทิศต่างๆโดยเฉพาะแกนทางทิศตะวันออกตามปรัชญาทางพุทธศาสนาในการสร้างพระธาตุหรือการจัดการพื้นที่ในเขตปริมลทลของพระธาตุ เป็นต้น

ประเด็นที่สอง เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับองค์ประกอบเมืองและกิจกรรมของชุมชนในด้านต่างๆที่มีผลกระทบต่อวัดพระธาตุพนมทั้งในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งผลในการศึกษาได้พบว่าองค์ประกอบและกิจกรรมของเมืองบางอย่างทำให้เกิดปัญหาต่อวัดพระธาตุพนมเช่น กิจกรรมและสภาพแวดล้อมบริเวณตลาดสดเทศบาลโครงข่ายของระบบถนนและการสัญจรบริเวณวัดพระธาตุพนม สภาพแวดล้อมเมืองที่มีผลกระทบทางด้านสายตา เป็นต้น นอกจากนี้ในการศึกษาก็ได้พบสภาพปัญหาของเมืองในส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องเช่น บริเวณตลาดเก่าที่ทรุดโทรมและกิจกรรมด้านการค้าที่ซบเซา หรือพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขงที่ขาดการปรับปรุงให้เหมาะสมกับศักยภาพที่มี เป็นต้น

จากผลการศึกษาทั้งสองประเด็นได้นำไปสู่การสรุปแนวความคิดในการออกแบบซึ่งถือว่าเป็นบทสรุปของแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ โดยในแนวทางการปรับปรุงนั้นเป็นการนำเสนอแนวทางที่สามารถแก้ปัญหาและ

ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในด้านต่างๆตามผลของการวิเคราะห์ที่ให้ออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปตามบริเวณของพื้นที่ได้ดังนี้คือ

- 1) การปรับปรุงบริเวณพื้นที่โล่งหน้าวัด เป็นการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นเขตบริมณฑลของวัดเพื่อส่งเสริมความสำคัญขององค์พระธาตุและรักษาองค์ประกอบที่สำคัญในพื้นที่ รวมทั้งปรับปรุงพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงลักษณะดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในด้านภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรม นอกจากนี้ยังได้ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถรองรับกิจกรรมของเมืองในด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่านอกเหนือจากการส่งเสริมความสำคัญของวัดพระธาตุพนม
- 2) การปรับปรุงพื้นที่บริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล โดยปรับปรุงให้รองรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและรองรับกิจกรรมด้านการค้าของตลาดสดเทศบาล ซึ่งเป็นการจัดการพื้นที่และกิจกรรมไม่ให้รบกวนกิจกรรมภายในวัด รวมทั้งเป็นการจัดกิจกรรมด้านการค้าในรูปแบบของตลาดต่างๆที่กระจายตัวอยู่ในหลายจุดของพื้นที่ให้มารวมอยู่ที่เดียวเพื่อสะดวกต่อการจัดการและเป็นการใช้พื้นที่ที่คุ้มค่า
- 3) การปรับปรุงพื้นที่ตลาดเก่า เนื่องจากบริเวณตลาดเก่าเป็นส่วนต่อเนื่องจากแนวแกนหลักทางทิศตะวันออกขององค์พระธาตุพนมที่มีความสำคัญ และสภาพปัจจุบันมีสภาพที่ทรุดโทรมทั้งในด้านตัวอาคารและกิจกรรม ดังนั้นในการปรับปรุงจึงมุ่งเน้นที่การปรับปรุงอาคารให้มีสภาพที่ดีขึ้นและเป็นระเบียบเนื่องจากอาคารบริเวณตลาดเก่ามีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์และเป็นลักษณะเด่นของพื้นที่ ส่วนทางด้านกิจกรรมทางการค้านั้นได้เสนอแนะให้มีการย้ายตลาดจุดผ่อนปรนเข้ามาอยู่บริเวณนี้เพื่อส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านการค้าเพิ่มมากขึ้นและเป็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง
- 4) การปรับปรุงพื้นที่ริมแม่น้ำโขง เป็นการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ให้สามารถรองรับกิจกรรมด้านนันทนาการและการท่องเที่ยวได้มากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถรองรับงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขงเช่น เทศกาลแข่งเรือและไหลเรือไฟ เป็นต้น

ด้วยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ทำให้ไม่สามารถศึกษาหรือค้นหาข้อมูลในเชิงลึกในด้านที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชนได้เพียงพอ ดังนั้นแนวทางการปรับปรุงที่นำเสนออาจจะสามารถแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่งแต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะกระบวนการศึกษาจะใช้วิธีการสำรวจและสังเกตการณ์ในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก เพื่อนำมาวิเคราะห์และอาศัยแนวคิดตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการนำมาซึ่งข้อสรุปของผลการศึกษา ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นเพียงทางเลือกของการปรับปรุงพื้นที่ในทางเลือกหนึ่งเท่านั้นที่อ้างอิงตามทฤษฎีและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นหลัก

7.1 แนวทางการนำไปปฏิบัติ

การดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ในกรอบการออกแบบปรับปรุงจะขึ้นอยู่กับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐ คือเทศบาลตำบลธาตุพนม รวมทั้งเจ้าของพื้นที่คือวัดพระธาตุพนมเองที่จะต้องมองเห็นความสำคัญของการปรับปรุงพื้นที่ จึงจะเกิดแรงผลักดันในการวางแผน

และพัฒนาต่อไป สำหรับปัจจัยหลักในการพัฒนาอีกอย่างก็คืองบประมาณในการพัฒนา โดยหน่วยงานของรัฐและทางวัดจะต้องเป็นผู้สนับสนุนและจัดหางบประมาณเพื่อก่อให้เกิดการดำเนินการ และเป็นเรื่องที่น่ายินดีว่าในการปรับปรุงพื้นที่ของวัดพระธาตุพนมในทุกครั้งประชาชนทั่วไปมีความต้องการที่จะสนับสนุนในด้านปัจจัยต่างๆอย่างเต็มที่ ซึ่งจะเห็นได้จากการบูรณะวัดทุกครั้งในอดีตที่ผ่านมา ทำให้เชื่อได้ว่าในการดำเนินการตามแผนพัฒนานั้นสามารถหางบประมาณเข้ามาใช้ในการดำเนินการได้โดยอาจจะต้องแบ่งเป็นส่วนๆในการพัฒนาตามลำดับความสำคัญและงบประมาณที่มี

ในการควบคุมและกำกับดูแลให้เป็นไปตามแผนการพัฒนานั้นยังจำเป็นที่จะต้องอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวข้อเช่น กฎหมายผังเมือง พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร เทศบัญญัติท้องถิ่นเป็นต้น เพื่อให้เกิดผลบังคับใช้และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องโดยไม่ได้วิรถอนสิทธิของประชาชน ในขณะเดียวกันในการออกมาตรการใดๆก็ตามควรมีการทำประชาพิจารณ์เพื่อให้มาตรการเหล่านั้นสามารถนำไปปฏิบัติด้วยความร่วมมือของชุมชนและจะทำให้มาตรการเหล่านั้นประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์

การดำเนินการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงนั้นสามารถกำหนดแนวทางปฏิบัติได้ดังนี้

ลำดับ ในการ พัฒนา	รายการ ปรับปรุง	แนวทางในการปฏิบัติ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ		
			หน่วยงาน ท้องถิ่น	หน่วยงานร่วม	เอกชน
1	การปรับปรุงพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลตำบลธาตุพนมและกรมการวัดธาตุพนมจัดหางบประมาณโดยการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไป ร่วมสมทบทุนและบรรจวงบประมาณลงในแผนพัฒนา 5 ปีของเทศบาลเพื่อการจัดสรรงบประมาณ -ขอการสนับสนุนงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมการศาสนา 	-เทศบาลตำบลธาตุพนม	-กรมการศาสนา -การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-ประชาชนทั่วไป
2	ปรับปรุงพื้นที่หน้าตลาดสดเทศบาล	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลตำบลธาตุพนมขอใช้พื้นที่วัดในการจัดทำลานเอนกประสงค์และสวนสาธารณะโดยงบประมาณเป็นของเทศบาลซึ่งสามารถจัดเก็บรายได้จากพื้นที่ลานเอนกประสงค์ - ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทางเทศบาลและวัดขอการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือให้เอกชนลงทุนซึ่งสามารถจัดเก็บรายได้จากร้านค้าภายในศูนย์บริการ 	- เทศบาลตำบลธาตุพนม	- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	- เอกชน - กรมการวัดพระธาตุพนม
3	พื้นที่บริเวณตลาดเก่า	<ul style="list-style-type: none"> - เนื่องจากอาคารเป็นทรัพย์สินของวัดดังนั้นทางคณะกรรมการวัดจึงควรจะทำกรปรับปรุงพื้นที่เองหรือให้เอกชนร่วมลงทุนและจัดเก็บรายได้จากค่าเช่าอาคารและค่าเช่าพื้นที่ของตลาดจุดผ่อนปรนโดยมีเทศบาลเข้าร่วมในการดูแลรักษาสาธารณูปโภค 	- เทศบาลตำบลธาตุพนม		- เอกชน - กรมการวัดพระธาตุพนม

ลำดับ ในการ พัฒนา	รายการ ปรับปรุง	แนวทางในการปฏิบัติ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ		
			หน่วยงาน ท้องถิ่น	หน่วยงานร่วม	เอกชน
4	การปรับปรุงพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขง	- เทศบาลตำบลธาตุพนมเป็นหน่วยงานหลักในการจัดหางบประมาณและก่อสร้าง โดยประสานงานกับกรมเจ้าท่าในการขออนุญาตทำการปรับปรุงเขตแม่น้ำและควรประสานงานกับคณะกรรมการชายแดนร่วมไทย-ลาวเพื่อพิจารณาอีกครั้ง โดยการออกแบบและก่อสร้างให้ทางโยธาจังหวัดเข้าร่วมดูแลด้วย หรืออาจจะของงบประมาณเพิ่มเติมจากการท่องเที่ยวด้วย	-เทศบาลตำบลธาตุพนม -โยธาจังหวัด	-กรมเจ้าท่า -การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย -คณะกรรมการชายแดนร่วมไทย-ลาว	
5	ปรับปรุงระบบถนนและการสัญจร	- เทศบาลตำบลธาตุพนมร่วมกับโยธาจังหวัดทำเรื่องของบประมาณในการก่อสร้างและในส่วนของถนนทางหลวงแผ่นดินให้กรมทางหลวงรับผิดชอบในการปรับปรุง	- เทศบาลตำบลธาตุพนม - โยธาธิการจังหวัด	- กรมทางหลวง	
6	ปรับปรุงอาคารที่ส่งผลกระทบต่อมุมมองวัดพระธาตุพนม	-ใช้กฎหมายควบคุมอาคารและเทศบัญญัติที่ออกโดย เทศบาลตำบลธาตุพนมและขอความร่วมมือจากเจ้าของอาคารซึ่งทางเทศบาลอาจจะต้องสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่ง - การควบคุมความสูงอาคารสามารถทำได้โดยการออกเทศบัญญัติท้องถิ่นและควรให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้ที่อยู่ในเขตควบคุมความสูงอาคารเช่นมาตรการด้านภาษีโรงเรือนหรือสามารถก่อสร้างอาคารเกินF.A.R. ที่กฎหมายกำหนด	- เทศบาลตำบลธาตุพนม		- เจ้าของอาคาร

ในแนวทางปฏิบัติทั้งหมดตามแผนการพัฒนานั้นจะเห็นได้ว่าเทศบาลตำบลธาตุพนมจะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาเพราะเป็นเจ้าของพื้นที่โดยตรง ซึ่งการนำเอาคณะกรรมการวัดพระธาตุพนมเข้ามามีส่วนร่วมนั้นจะสามารถจัดหางบประมาณจากการสมทบทุนของประชาชนทั่วไปได้ง่ายขึ้น ดังนั้นในการดำเนินการพัฒนาจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมทั้งวัด เพื่อให้การดำเนินการสามารถเป็นไปตามแผนที่วางไว้ได้

7.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

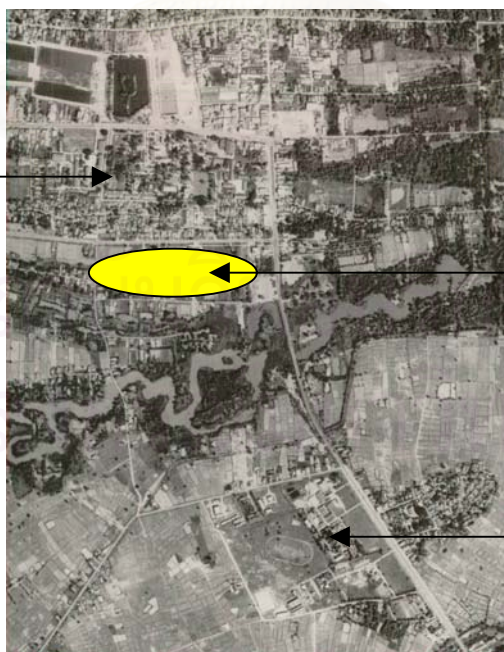
จากการศึกษาแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงในครั้งนี้ พบว่ายังคงมีรายละเอียดในประเด็นที่น่าสนใจซึ่งสมควรที่จะศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์และสามารถครอบคลุมในทุกประเด็น จึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาเพิ่มเติมดังนี้คือ

7.2.1 แนวทางการพัฒนาพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของวัดพระธาตุพนม

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มุ่งเน้นประเด็นการศึกษาในส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันตกที่ติดกับแม่น้ำโขงของวัดพระธาตุพนมเท่านั้น ซึ่งยังมีพื้นที่อีกส่วนหนึ่งที่ปัจจุบันยังเป็นที่ว่างและอยู่ติดกับทางด้านหลังของวัดพระธาตุพนม โดยแนวทางการศึกษาควรจะหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่ส่วนนี้ให้ส่งเสริมหรือไม่รบกวนสภาพแวดล้อมของวัด ซึ่งอาจจะมีผลการศึกษาออกมาในการเป็นข้อกำหนดต่างๆ เช่น เรื่องรูปแบบและความสูงของอาคารหรือแม้แต่ว่ารูปแบบของกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัดและพื้นที่ในบริเวณนี้

พื้นที่ส่วนนี้สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองได้ในอนาคตเนื่องจากอยู่ติดกับถนนเลียบเมืองที่เป็นถนนสายหลักและสภาพพื้นที่ยังเป็นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ดังนั้นการศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัดพระธาตุพนมนั้นจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะการพัฒนาโดยรอบโบราณสถานนั้นถ้าไม่มีการควบคุมหรือวางแผนล่วงหน้าก็ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาดังเช่นพื้นที่บริเวณหน้าวัดที่ได้ทำการศึกษาไปแล้วนั้น นอกจากนี้พื้นที่ส่วนนี้ยังใกล้กับศูนย์ราชการแห่งใหม่ของอำเภอธาตุพนม ซึ่งในพื้นที่บริเวณศูนย์ราชการแห่งใหม่นี้มีเป้าหมายให้เป็นศูนย์กลางของเมืองแห่งใหม่ ทำให้มีผลกระทบต่อการใช้พื้นที่โดยรวมในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนม รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดต่อวัดพระธาตุพนมด้วย

วัดพระธาตุพนม

พื้นที่ว่างทางด้านหลังของวัดพระธาตุพนม ที่ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนา

ศูนย์ราชการแห่งใหม่ของอำเภอธาตุพนม

7.2.2 ศึกษาการปรับปรุงพื้นที่ภายในวัดพระธาตุพนม

เนื่องจากพื้นที่ภายในวัดพระธาตุพนมมีขนาดใหญ่และเป็นเขตโบราณสถานรวมทั้งได้มีการพัฒนาภายในวัดอย่างต่อเนื่อง จึงมีการใช้พื้นที่ค่อนข้างหนาแน่นภายในวัดทั้งที่เป็นการใช้พื้นที่เพื่อกิจของสงฆ์และของฆราวาสทั่วไป โดยภายในวัดมีการใช้พื้นที่หลักๆเช่น เขตโบราณสถาน(บริเวณที่ตั้งองค์พระธาตุพนม) เขตที่พำนักสงฆ์ โรงเรียนปริยัติธรรม สระน้ำโบราณ เมรุ เขตวิปัสสนาและพื้นที่รองรับผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุพนม ซึ่งหลังจากการศึกษาค้นคว้าปรับปรุงพื้นที่บริเวณหน้าวัดไปแล้วนั้นได้มีข้อเสนอแนะที่ย้ายกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมภายในวัดออกมาเช่นร้านค้าและที่จอดรถ จึงทำให้พื้นที่ภายในวัดมีพื้นที่เพิ่มขึ้นซึ่งควรจะมีการศึกษาการใช้พื้นที่ภายในวัดให้มีความเหมาะสมกับกิจของสงฆ์และฆราวาส

องค์ประกอบที่สำคัญภายในวัดพระธาตุพนมมีอยู่หลายอย่างเช่น หอพระนอน บ่อน้ำโบราณ ศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรมธาตุพนมและองค์ประกอบอื่นๆอีกเป็นจำนวนมาก โดยสภาพในปัจจุบันยังขาดการปรับปรุงพื้นที่เพื่อเน้นความสำคัญขององค์ประกอบเหล่านี้ จึงเห็นสมควรที่จะมีการศึกษาการใช้สอยและแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่ภายในวัดพระธาตุพนมให้เกิดความเหมาะสมต่อไป

หอพระนอน

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมภายในวัด

เมรุภายในวัดพระธาตุพนม

7.2.3 ศึกษาการปรับปรุงพื้นที่ริมแม่น้ำโขง

พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขงที่ได้ทำการศึกษาไปแล้วนั้นยังมีขอบเขตจำกัดในพื้นที่ศึกษา โดยยังมีพื้นที่ที่ยังไม่ได้ศึกษาถึงแนวทางในการปรับปรุงอีกหลายพื้นที่และหลายประเด็น ซึ่งสามารถเสนอแนะแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมได้ดังนี้คือ

- การศึกษารูปแบบของเขื่อนกันดินบริเวณแม่น้ำโขง ซึ่งรูปแบบในปัจจุบันเป็นรูปแบบเดียวกันหมดและไม่เหมาะสมกับการใช้งานบางพื้นที่เช่น ในส่วนที่น้ำพักผอนจะไม่สามารถมองเห็นแม่น้ำโขงได้ เนื่องจากถูกบังด้วยราวกันตกที่เป็นคอนกรีตทึบ
- การศึกษารูปแบบของชุมชนริมแม่น้ำโขงที่นอกเหนือจากพื้นที่ที่ได้ศึกษาไปแล้ว ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาด้านนี้ก็เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบของการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำโขงให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตและกิจกรรมของแต่ละชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขง
- ศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวตามลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งปัจจุบันสถานที่ท่องเที่ยวตามลุ่มน้ำโขงทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวมีอยู่จำนวนมากซึ่งเฉพาะขอบเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มียุทธศาสตร์ท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขงตั้งแต่จังหวัดเลยลงมาถึงจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกันได้ตามลำแม่น้ำโขง

สภาพปัจจุบันของพื้นที่ริมแม่น้ำโขง

การปรับปรุงพื้นที่ริมแม่น้ำโขงในอำเภอเมืองนครพนม

7.2.4 การเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

ในการศึกษาครั้งต่อไปมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข ว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากน้อยแค่ไหน รวมทั้งตรวจสอบแนวนโยบายและขั้นตอนในการพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญ of พื้นที่ในหลายมุมมอง เนื่องจากการมองเห็นปัญหาและความเร่งด่วนของการพัฒนาของเจ้าหน้าที่ราชการกับประชาชนอาจจะมีมุมมองที่แตกต่างกัน

การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ตั้งแต่การเริ่มต้นโครงการนั้น จะทำให้ทราบความต้องการและแนวทางในการพัฒนาได้ถูกต้องมากขึ้น รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประชาชนและผู้ออกแบบจะทำให้สามารถชี้แจงประเด็นต่างๆซึ่งกันและกัน ซึ่งสุดท้ายก็จะได้ผลสรุปที่จะเป็นแนวทางที่คนส่วนใหญ่ยอมรับในการพัฒนา

นอกจากนี้การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ แหล่งที่มาของงบประมาณ ตลอดจนผลกระทบต่างๆที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนา จะทำให้เห็นถึงโอกาสในการนำแบบที่ออกแบบไว้ไปใช้ในทางปฏิบัติจริงได้มากน้อยเพียงใด และสามารถนำเอาข้อมูลมาปรับปรุงแนวทางในการออกแบบให้เหมาะสมกับข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากขึ้น

7.3 บทสรุป

การออกแบบปรับปรุงพื้นที่บริเวณวัดพระธาตุพนมนี้ สิ่งที่ต้องตระหนักตลอดเวลาคือการให้ความสำคัญต่อองค์พระธาตุพนม ซึ่งถือได้ว่าเป็นโบราณสถานที่มีชีวิตและอยู่ในจิตใจของประชาชนในภูมิภาคนี้มาตลอดเวลา ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมโดยรอบองค์พระธาตุพนมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่ความสำคัญขององค์พระธาตุพนมก็ไม่ได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัยนั้น

ดังนั้นแนวความคิดหลักในการศึกษาครั้งนี้ก็มีคำถามตลอดเวลาว่าจะทำอย่างไรให้สภาพแวดล้อมองค์พระธาตุพนมไม่ไปทำลายความงามขององค์พระธาตุได้ ซึ่งผลสรุปการศึกษาก็จะเป็นการบรรจบกันระหว่างความสำคัญขององค์พระธาตุพนมกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวธาตุพนม ซึ่งความพอดีทั้งสองอย่างนี้จะเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงได้

การเสนอแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับแม่น้ำโขงในครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งในการปรับปรุงพื้นที่เท่านั้น ในการที่จะสรุปว่าแนวทางไหนดีที่สุดก็คงจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมดังที่ได้กล่าวไปแล้ว และผู้ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้นี้ก็คาดหวังว่าจะมีผู้ที่สนใจและได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เพื่อให้มีการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมที่สมบูรณ์และเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้ต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. **ทฤษฎีและความรู้ด้านผังเมือง**. กรุงเทพมหานคร: 2543.
- เกษมสุข ภมรสถิตย์. **พุทธเจดีย์กับการพัฒนาและปรัชญาของรับ**. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.), 2545.
- ดำรงราชานุภาพ, กรมพระยา. **ตำนานพระพุทธเจดีย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2544.
- น. ณ ปากน้ำ. **ความเป็นมาของสถาปัตยกรรมเจดีย์ในสยามประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2529.
- พระเทพรัตนโมลี. **ประวัติย่อพระธาตุพนม**. พิมพ์ครั้งที่12. (ม.ท.ป.): 2537.
- ศิลปากร, กรม. **จดหมายเหตุการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุพนม**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์, 2522.
- มานิต วัลลิโกดม และคนอื่นๆ. **พระธาตุพนม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2518.
- เอเดรียน สอนอดกราส, ดร. **สัญลักษณ์แห่งพระธาตุ**. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2541.
- ธาดา สุทธิธรรม. **รูปแบบที่วางสาธารณะในภาคอีสาน**. ขอนแก่น: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.
- สำนักปลัดเทศบาลตำบลธาตุพนม. **แผนพัฒนาเทศบาลตำบลธาตุพนมระยะปานกลาง5ปี(2545-2549)**. (ม.ป.ท.): 2545.
- สำนักพัฒนาเมืองแห่งชาติ และสำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แนวทางพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน**. (ม.ป.ท.): 2543.
- อัจฉรา บุญญฤทธิ์. **แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. **พระธาตุพนม**. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณุสภา, 2532.

ภาษาอังกฤษ

- Ashworth, G.J., Tunbridge, J.E.. **The Tourist- historic City**. London: Belhaven. 1990.
- Coleman, Woodbery. Ed., **Urban Redevelopment: Problems and Practices**. The University of Chicago Press, 1962.
- Coupland, Andy. **Reclaiming the City: Mixed use development**. London: E&FN Spon. 1997.
- Kostof, Spiro. **The City Assembled**. London: Thames and Hudson, 1992.
- Leitmann, Josef. **Sustaining Cities: Environmental Planning Management in Urban Design**. New York: McGraw-Hill. 1999.
- Lennard, H. Crohurst, Suzanne and Lennard, L. Henry. **Livable Cities Observed**. California: Gondolier Press, 1995.

Leccese, Michael and McCormick, Kathleen. **Charter of New Urbanism**. New York: McGraw-Hill, 2000.

Marcus, Clare and Francis, Carolyn. **People Place : Design Guideline for Urban Open Space**. New York: Van Nostrand Reinhold, 1990.

Moughtin, Cliff. **Urban Design : Green Dimension**. Oxford: Betterworth-Heinemann, 1996.

Moughtin, Cliff. **Urban Design : Street and Square**. Oxford: Betterworth-Heinemann, 1992.

Sadler, B. and A. Carlson, eds. **Environmental Aesthetics : Essays in Interpretation**. Canada. University of Victoria, 1982.

Smardon, C. Richard. **Foundation for Visual Project Analysis**. Chichester: John Willy & Son, 1986.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายอนุวัฒน์ การถัก เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2511 ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีพ.ศ. 2533 ประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา ได้เข้าทำงานกับบริษัทเอกชนหลายแห่งเช่น บมจ. สตาร์บล็อก บริษัทเรียลตี้เวลล์ออปเม้นท์จำกัด บลจ. ไทยสมุทร บริษัทขอนแก่นแลนด์ดีเวลลอปเม้นท์จำกัด และได้เข้ารับการศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2544 ปัจจุบันเป็นพนักงานตำแหน่งอาจารย์สังกัด คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย